

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Mgr. Alexandra Gomoláková, LL.M., MBA

Alternativní řešení trestních věcí

Rigorózní práce

Školitel: doc. JUDr. Lukáš Bohuslav, Ph.D.

Tematický okruh: Trestní právo

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 31. 5. 2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou rigorózní práci vypracovala samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 400 504 znaků včetně mezer.

Mgr. Alexandra Gomoláková, LL.M., MBA

V Praze dne 18. 6. 2024

Ráda bych na tomto místě poděkovala doc. JUDr. Lukáši Bohuslavovi, Ph.D., za jeho cenné rady a podněty, za jeho vstřícný přístup při psaní této práce.

Obsah

Úvod.....	1
1. Restorativní justice a alternativní řešení trestních věcí	4
1.1. Pojem restorativní justice a její cíle.....	4
1.2. Restorativní koncept v trestním právu.....	6
1.3. Alternativní řešení trestních věcí.....	7
1.3.1. Vývoj a důvody zavádění alternativních řešení trestních věcí.....	7
1.3.2. Druhy a systematika alternativních řešení trestních věcí.....	8
1.3.2.1. Probace a mediace jako alternativní postup realizovaný mimo systém trestního práva	9
1.3.2.2. Hmotně právní alternativní opatření jako alternativní postup realizovaný v systému trestního práva.....	11
1.3.2.3. Procesně právní alternativní opatření jako alternativní postup realizovaný v systému trestního práva.....	12
1.4. Odklony obecně.....	12
1.4.1. Pojetí odklonů	12
1.4.2. Účel odklonů	16
1.5. Smysl a zhodnocení systému procesních alternativních způsobů řešení trestních věcí .	18
2. Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	20
2.1. Pojem a účel podmíněného zastavení trestního stíhání	20
2.2. Zákonné podmínky pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání.....	23
2.2.1. Řízení o přečinu	24
2.2.2. Souhlas obviněného.....	25
2.2.3. Doznání obviněného.....	27
2.2.4. Nahrazení škody, vydání bezdůvodného obohacení	30
2.2.5. Kritéria pro posuzování uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání.....	32
2.3. Podmíněné zastavení dle § 307 odst. 2 TŘ.....	33
2.3.1. Závazek zdržet se určité činnosti	35
2.3.2. Složení částky na peněžitou pomoc obětem trestných činů.....	36
2.4. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, zkušební doba	37
2.5. Osvědčení obviněného.....	40

3.	Narovnání	44
3.1.	Obecně o odklonu narovnání	44
3.2.	Zákonné podmínky aplikace narovnání	46
3.2.1.	Řízení o přečinu	46
3.2.2.	Souhlas obviněného i poškozeného	47
3.2.3.	Prohlášení obviněného, že spáchal skutek	48
3.2.4.	Nahrazení škody, vydání bezdůvodného obohacení	49
3.2.5.	Složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti	51
3.2.6.	Kritéria pro posuzování uplatnění narovnání	52
3.3.	Řízení o narovnání, rozhodnutí o schválení narovnání	53
3.4.	Zhodnocení a porovnání podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání	55
4.	Odklony ve zkráceném přípravném řízení	58
4.1.	Obecně o odklonech ve zkráceném přípravném řízení	58
4.2.	Podmínečné odložení návrhu na potrestání	59
4.3.	Odložení věci za současného schválení narovnání	64
4.4.	Zhodnocení odklonů ve zkráceném přípravném řízení	65
5.	Trestní příkaz	66
5.1.	Obecně o trestním příkazu	66
5.2.	Současná právní úprava trestního příkazu	67
5.3.	Zhodnocení právní úpravy trestního příkazu	74
6.	Dohoda o vině a trestu	77
6.1.	Obecně o dohodě o vině a trestu	77
6.2.	Postup při sjednávání dohody o vině a trestu	79
6.2.1.	Podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu	82
6.2.2.	Obsahové náležitosti dohody o vině a trestu	88
6.3.	Řízení o schválení dohody o vině a trestu	91
6.3.1.	Nařízení veřejného zasedání o návrhu na schválení dohody o vině a trestu	92
6.3.2.	Odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu	95
6.3.3.	Předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu	97
6.4.	Rozhodnutí soudu o návrhu na schválení dohody o vině a trestu	99
6.4.1.	Schválení dohody o vině a trestu	100
6.4.2.	Neschválení dohody o vině a trestu	102

6.5.	Zhodnocení právní úpravy a praxe v rámci sjednávání dohod o vině a trestu	105
7.	Exkurz do slovenské právní úpravy alternativního řešení trestních věcí	113
7.1.	Obecně o slovenské úpravě alternativního řešení trestních věcí	113
7.2.	Podmíněné zastavení trestního stíhání.....	114
7.3.	Podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného	117
7.4.	Smír	120
7.5.	Trestný rozkaz	123
7.6.	Dohoda o vině a trestu	126
7.6.1.	Obecně o slovenské dohodě o vině a trestu.....	126
7.6.2.	Podmínky pro sjednání a obsahové náležitosti slovenské dohody o vině a trestu	127
7.6.3.	Řízení o schválení dohody o vině a trestu a rozhodnutí soudu	129
7.6.4.	Srovnání slovenské a české právní úpravy dohody o vině a trestu	132
8.	Úvahy de lege ferenda nad alternativním řešením trestních věcí.....	136
8.1.	De lege ferenda návrhy a úvahy nad podmíněným zastavením trestního stíhání a narovnání	136
8.2.	De lege ferenda návrhy a úvahy nad odklony ve zkráceném přípravném řízení.....	139
8.3.	De lege ferenda návrhy a úvahy nad trestním příkazem	140
8.4.	De lege ferenda návrhy a úvahy nad dohodou o vině a trestu.....	143
Závěr.....		145
Seznam zkratk		147
Seznam použitých zdrojů		148
Abstrakt		160
Abstract		161

Úvod

Tato rigorózní práce se zaměřuje a zpracovává téma alternativního řešení trestních věcí z hlediska trestního práva, kdy do něj řadím instituty odklonů, a to podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odklony ve zkráceném přípravném řízení, trestní příkaz a v neposlední řadě dohodu o vině a trestu. Zavedení jednotlivých institutů odklonů je odrazem principů a prvků restorativní justice, kterou budu podrobně v této práci rozebírat. Hlavní smysl zavádění alternativních způsobů řešení trestních věcí spatřuji v samotné reakci společnosti na spáchaný trestný čin, v objasnění jeho příčiny, ve vypořádání vzájemných vztahů mezi obviněným a poškozeným, v sankčním a v pozitivně motivujícím působení na obviněného a v neposlední řadě v dosažení satisfakce poškozeného. Zároveň se domnívám, že některé formy odklonů a jejich sankcionování trestné činnosti vytvářejí podmínky pro urychlení, zjednodušení a zhospodárnění celého trestního řízení a ve společenském zájmu mají preventivní charakter, což považuji za cíl a smysl racionalizace justice.

V rigorózní práci jsem si dala za cíl na jednom místě seznámit se zákonnou úpravou jednotlivých druhů alternativního řešení trestních věcí, zhodnotit a zanalyzovat tuto úpravu, zodpovědět otázku, zda je dostatečná, zda zákonná úprava jednotlivých alternativních řešení trestních věcí naplnila smysl a účel restorativní justice a racionalizace justice. Tato práce by měla dále nabídnout ucelený pohled na alternativní řešení trestních věcí, jehož zavádění bylo reakcí na zvýšený počet pachatelů a zahlcení orgánů činných v trestním řízení, včetně věznic. Cílem této práce je nejen seznámení se zákonnou úpravou institutů odklonů a následné zhodnocení z hlediska praxe, ale i seznámení s posledními novelami trestního řádu, které se dotkly hodnocených institutů alternativního řešení trestních věcí. V rigorózní práci se pokusím seznámit se slovenskou právní úpravou jednotlivých druhů alternativního řešení trestních věcí a porovnávat tuto právní úpravu s českou. V práci připojuji k jednotlivým institutům přílehlavou judikaturu, která bude dotvářet výkladový rámec institutů, ale i názory odborníků a předních autorů a můj nejen kritický názor na úpravu nebo praxi v rámci aplikace těchto odklonů.

Samotná práce je členěna do osmi kapitol, ve kterých rozebírám, analyzuji a hodnotím jednotlivé druhy alternativních řešení trestních věcí, mimo jiné, jak jsem zmínila, nazývanými i odklony, o kterých v obecné rovině bude řeč hned v první kapitole této práce. Ačkoliv pojem odklonu není v právní literatuře autory jednotně definován, nebo do něj nejsou autory zařazované stejné instituty, můžu již teď tvrdit, že se autoři shodnou na tom, že účelem odklonu je nejen zrychlení trestního procesu a racionalizace justice, ale i nacházení efektivního potrestání

pachatele, s čím přichází i efektivní vyřešení celé trestní věci. V této první kapitole budu dále popisovat koncept restorativní justice, která spočívá nejen v pomoci pachateli uvědomit si následky svého jednání, ale i v jeho motivaci k nápravě směrem k poškozenému, zejména v učinění kroků formou satisfakce, formou omluvy nebo formou náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. První kapitola dále bude pokračovat v seznámení se systematickou alternativního řešení trestních věcí, kde uvedu okrajově hmotněprávní alternativní opatření, procesní právní alternativní opatření a zmíním se i o probaci a mediaci, jakožto alternativním postupu realizovaným mimo systém trestního práva.

Ve druhé až šesté kapitole se věnuji rozboru, analýze a hodnocení zákonných definicí jednotlivých institutů alternativních řešení trestních věcí, a to podmíněnému zastavení trestního stíhání, narovnání, odklonům ve zkráceném přípravném řízení (podmíněnému odložení návrhu na potrestání a odložení věci po schválení narovnání), trestnímu příkazu a dohodě o vině a trestu, přičemž na konci druhé kapitoly vzájemně porovnávám a hodnotím instituty podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání. Zároveň se v každé následující kapitole ke konci zaměřím na zhodnocení jednotlivých institutů z hlediska současného stavu zákonné úpravy a judikatury, ale i z hlediska vlastní praxe, kdy se snažím dospět k závěru, zda tyto instituty jsou odrazem restorativní justice a její racionalizace a zda jsou upraveny dostatečně.

V sedmé kapitole seznámím se zákonnou úpravou slovenských druhů odklonů a s jejich hodnocením včetně komparace s českou právní úpravou alternativního řešení trestních věcí. Rozebrala jsem v ní podle slovenského trestného poriadku podmíněné zastavení trestního stíhání, podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného, smír a trestní rozkaz a dohody o vině a trestu, kde se ke konci kapitoly snažím ukázat podobnost a rozdílnost úprav. Svoje úvahy de lege ferenda v této rigorózní práci rozvádím v osmé kapitole, ve které se zamýšlím nad možným zlepšením a zefektivněním jednotlivých institutů alternativních řešení trestních věcí z hlediska trestního práva.

Důvodem volby tématu rigorózní práce jsou nejen mé pracovní zkušenosti v rámci obhajoby klientů, pachatelů trestných činů, kdy touto prací chci zjistit, zda koncept restorativní justice a její racionalizace je naplněn v systému alternativních řešení trestních věcí. Alternativní řešení trestních věcí z hlediska procesního práva již při zahájení psaní této práce vnímán jako klíčový prvek racionalizace justice spočívající v prevenci a eliminaci kriminality. Očekávám, že tato práce přinese ucelený pohled na vybrané alternativní řešení trestních věcí a nabídne i dílčí řešení zákonné úpravy a zodpoví otázky, zda jsou tyto instituty dostatečně upraveny a zda jsou v nich naplněny znaky restorativní justice a její racionalizace.

Tato rigorózní práce vychází z analýzy aktuálních právních předpisů, z odborné literatury a judikatury a je rovněž založena na mé vlastní praxi, ale i z metody komparace mezi českou a slovenskou úpravou alternativních řešení trestních věcí, kdy dalšími použitými metodami jsou nejen metoda analýzy, komparace, ale i dedukce a syntézy.

1. Restorativní justice a alternativní řešení trestních věcí

1.1. Pojem restorativní justice a její cíle

Pojem restorativní justice¹ lze ve stručnosti vyložit jako určitý koncept zacházení s pachatelem, odlišný od klasické neboli retributivní (trestající) justice, vycházející z názoru, že současná trestní spravedlnost nepředstavuje adekvátní reakci společnosti na kriminalitu.² Restorativní justice se v moderním pojetí formovala od druhé poloviny 20. století vedle zmiňované retributivní justice. Řada autorů pojem restorativní justice vykládá různě, nicméně podstata zůstává stejná, a to pomoc pachateli uvědomit si škodlivost svého činu, jeho následná motivace k nápravě, ať už ve smyslu náhrady škody nebo nemajetkové újmy, nebo učinění patřičných kroků směrem k poškozenému formou omluvy nebo prostřednictvím jiného institutu (dialog, uznání ze strany pachatele). Restorativní justice je i takový způsob řešení následků trestné činnosti, který se primárně orientuje na náhradu způsobené újmy, obnovu narušených vztahů, oslovení příčin trestné činnosti a na integraci oběti a pachatele zpět do společnosti. Řešení dané věci se nejlépe dosahuje společně za pomoci vzájemného dialogu a aktivní účasti přímých účastníků, osob je podporujících a dotčených komunit, případně zainteresovaných či trestným činem jinak dotčených osob.³

Restorativní justice, jak bylo již na začátku zmiňováno, se zaměřuje na dialog mezi pachatelem a poškozeným, jejich vzájemnou konfrontaci s cílem nalézt určitý konsenzus. Právě tento faktor se promítá do odklonů trestního řízení zejména u podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, kdy tento požadavek reflektuje možnost uzavřít dohodu o způsobu náhrady škody. Dalším cílem restorativní justice je resocializace pachatele, jeho znovuzapojení do společnosti, ale také eliminace další kriminalizace nebo jeho stigmatizace. I když zmiňovaná konfrontace pachatele a poškozeného je jeden z hlavních prvků restorativní justice, během které se sleduje postoj pachatele k samotnému spáchání trestného činu i k nápravě a odškodnění chráněných zájmů, neznamená to, že náprava následků spáchání trestného činu je dostačující a jediný efekt restorativní justice. Je velmi podstatné, aby pachatel v tomto ohledu převzal odpovědnost za spáchaný trestný čin. Dle mého názoru významnější je spíše ze strany pachatele poskytnutí i morální satisfakce poškozenému a jeho zapojení do trestního řízení a způsobu

¹ Restorativní justice – jazykově vychází z anglického slovesa „to restore“, tedy obnovit, ozdravit.

² Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 23, ISBN 978-80-87576-93-9.

³ Šachová Masopust, P. Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti. 1. vyd., Praha: C. H. BECK, 2019, s. 13, ISBN 978-80-7400-756-9.

vyřízení a náhrady vzniklé újmy než samotné převzetí právní odpovědnosti a potrestání pachatele v rámci trestního řízení.⁴ Podaří-li se však v pachateli vzbudit černé svědomí a stimulovat ho k reparaci, je na druhé straně dalším úkolem restorativní justice pomoci s resocializací a znovuzapojením pachatelů do společnosti, aby nedocházelo k další kriminalizaci a stigmatizaci těchto osob.⁵ Restorativní justice klade důraz i na souhlas poškozeného s vyřízením věci a zároveň mu dává určitou garanci, že uspokojení splnilo jeho očekávání, a proto není nutné přistoupit k přísnějšímu potrestání. Pomocným institutem ve zmíněné konfrontaci pachatele a poškozeného je mediace, během které se neformálním způsobem setkávají pachatel a poškozený za přítomnosti mediátora a obě strany vyjádří svůj názor a pohled na spáchaný skutek. Pochopení a uznání viny ze strany samotného pachatele trestného činu je patrně stěžejním cílem restorativní justice, neboť dosažení tohoto stavu je nejspolehlivější zárukou toho, že v budoucnu nedojde k opakování trestné činnosti.⁶ Tento systém justice usiluje o aktivnější zapojení všech dotčených stran nebo stran jinak zapojených do trestného činu, a to konkrétně pachatele a poškozeného, kdy se činnost státu významně omezuje v závislosti od okolností případu, procesních pravidel či jiného donucení. Upřednostňují se tady zájmy oběti na náhradě škody (náhradě škody způsobené spáchaním trestného činu) před zájmem státu na potrestání pachatele, zdůrazňuje se odpovědnost všech členů sociálního společenství za podporu a pomoc obětem, dále se zvyšuje reintegrace pachatelů a vytváří se další podmínky pro snižování rizika kriminality.

Postupy restorativní justice vznikly jako významná alternativa postupů trestní justice založené na obžalobě a jako alternativa používání trestu odnětí svobody jako prostředku, jak vyjádřit odpovědnost pachatele. Restorativní justice může být též pokládána za doplněk formálnějšího řízení.⁷ Za spravedlnost se v trestní rovině považuje přiměřenost a vhodnost společenské reakce na spáchaný trestný čin, přičemž je historicky a kulturně podmíněna. Historické chápání trestní spravedlivosti spočívalo v odplatě a vyrovnání, pod známým principem oko za oko, zub za zub, a vyjadřuje záměr způsobit pachateli stejnou újmu, jakou on způsobil poškozenému, ale obsahuje i snahu vyrovnat situaci pachatele a poškozeného. Toto

⁴ Srov. van Dijk, J. J. M. Victim Rights: A Right to better Services or a Right to Active Participation? In: Criminal Law in Action. An overview of current issues in Western societies. Ed. J. van Dijk et al. Kluwer law and taxation publishers, Deventer 1988, s. 351–375.

⁵ Strémy, T. ed Restorativní justícia a alternativne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej kongferencie, máj 2014. Praha: Leges, 2014 Teoretik, s. 66–67, ISBN 978-80-7502-0345-5.

⁶ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 25, ISBN 978-80-87576-93-9.

⁷ Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 11. Kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justice, Základní dokumenty 11. kongresu předložené kandidátům. Praha 2006, s. 120–121, ISBN 80-7338-045-5.

vnímání spravedlivosti bylo přijatelné a vhodné pro většinu civilizací, a to v nejrůznějších etapách vývoje.

Restorativní justice dle mého názoru sice vychází již z existujících tradičních způsobů řešení sporu, nicméně nejlepší metody restorativní justice závisí obvykle na dobře fungujícím a důvěryhodném systému celé trestní justice. Někteří autoři dokonce kladou důraz i na to, že stát nemůže být považován za jediný nástroj efektivní a spravedlivé justice, k čemu se přikláním i já, jelikož současná potřeba hledání alternativ se odráží v základních zásadách využívání samotného konceptu restorativní justice v trestních věcech, a proto je z hlediska trestního práva velmi důležitá a žádána.

1.2. Restorativní koncept v trestním právu

Dnešní trend trestního práva z hlediska restorativního konceptu lze vnímat zejména v jeho cílech, v individualizaci trestu a využívání alternativ k trestu odnětí svobody, v ukládání trestu odnětí svobody jako ultima ratio, v motivaci pachatele a snaze reintegrovat ho zpátky do společnosti, ale i v respektování zájmů poškozeného. Z pohledu této práce je restorativní koncept patrný v institutech trestního řádu, zejména u podmíněného zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 a § 308 trestního řádu, narovnání dle ustanovení § 309 až § 314 trestního řádu, v ustanovení § 314a trestního řádu ohledně řízení před samosoudcem a jím vydaným trestním příkazem, dále v podmíněném odložení návrhu na potrestání podle ustanovení § 179g až 179h trestního řádu, mimo jiné i v řízení o dohodě o vině a trestu dle ustanovení § 175a až § 175b trestního řádu, ale i v institutu odstoupení od trestního stíhání v řízení o provinění dle ustanovení § 70 a § 71 zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (dále již jen „ZSVM“), ale i v institutu dohody o vině a trestu dle § 175a a násl. a § 314o trestního řádu (dále již jen „TR“). Komentář trestního řádu od autora P. Šámala a kol. se konceptu restorativní justice věnuje na řadě míst, nicméně největší rozsah je tomuto institutu věnován pod odklonem narovnání. Paralela je následně vedena mezi možnostmi dojednat mezi obviněným a poškozeným výši a způsob náhrady újmy a vytvořením prostoru pro narovnání jejich vztahu a poskytnutím možnosti poškozenému vyrovnat se lépe s negativními následky, které na jeho život trestný čin měl.⁸ Výčet paralel mezi restorativním konceptem a zákonnou úpravou doplňuje též komentář v rámci ustanovení o podmíněném zastavení trestního stíhání, jenž dává do souvislosti restorativní přístupy jak

⁸ Srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář, 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3509–3512, ISBN 978-80-7400-465-0.

obecně s některými formami odklonů, tak konkrétně s možností podmíněného zastavení trestního stíhání vytvořit prostor pro urovnání osobní úrovně dané trestní věcí.⁹ Další zmínku o restorativním přístupu je možné najít ve výkladových ustanoveních § 157 trestního řádu, který podporuje důležitost přípravného řízení jako filtru, kdy má oddělit případy, které z hlediska procesní ekonomie lze vyřídit odklony. Neposledním místem, které bych ráda zmínila ve smyslu restorativních konceptů, jsou ustanovení o dohodě o vině a trestu, která zdůrazňují prostor pro poškozeného a realizaci jeho nároku na náhradu způsobené újmy.

Na závěr lze shrnout téma restorativní justice s vyslovením souhlasu s názorem autorky Masopust Šachové, která tento koncept zdařile zhodnotila: „*Trestní právo vytváří prostor a poskytuje nástroje pro náhradu újmy a dalších potřeb obětí, včetně možnosti sdělit pachatel, komunitě/společnosti, jakým způsobem trestný čin zasáhl do jejího života a získat od pachatele informace, které jí pomohou se s negativními následky trestního činu vyrovnat. Trestní právo vytváří prostor a poskytuje nástroje pro podporu přijetí aktivní odpovědnosti pachatele za způsobené následky, pro oslovení příčin, které pachatele k trestné činnosti vedly, k natažení pomocné ruky řešit tyto příčiny a navazující potřeby, a to včetně reintegrace pachatele zpět do společnosti.*“¹⁰

1.3. Alternativní řešení trestních věcí

1.3.1. Vývoj a důvody zavádění alternativních řešení trestních věcí

Zavádění prvků restorativní justice a alternativních způsobů řešení trestních věcí je jedním z prvních opatření reagujících na společenské změny po roce 1989, zejména na narůstání zločinnosti a zahlcení orgánů činných v trestním řízení, včetně věznic. Právě v 90. letech minulého století se v České republice začala prosazovat myšlenka, že převažující nepodmíněný trest odnětí svobody sice má trestající účinek, avšak postrádá zásadu prevence kriminality, ba dokonce ji zvyšuje. Odsouzený pachatel má zpretrhané sociální vazby, je vytržen ze svého sociálního prostředí, pobývá víc v kriminogenním prostředí, a tím se zvyšuje i míra jeho stigmatizace. Dalším problémem v tomto období bylo nadužívání ukládání krátkodobých trestů odnětí svobody, ale i zatěžování věznic, a tím i státního rozpočtu. Na druhé straně byla tady potřeba zefektivnění, zrychlení, zjednodušení postupů trestního řízení vzhledem k narůstajícímu počtu trestních věcí. Jedním z řešení bylo zavádění institutů tzv. odklonu, díky kterým trestní

⁹ Srov. Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář, 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3478, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁰ Šachová Masopust, P. Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti, 1. vyd. Praha: C. H. BECK, 2019, s. 32–33, ISBN 978-80-7400-756-9.

řízení nedospěje do své typické fáze vyslovení viny a uložení sankce, ale je odkloněno od svého standardního průběhu. Zásadní význam pro české trestní právo mělo Doporučení Rady Evropy 2/87/18 přijaté dne 17. 9. 1987 Výborem ministrů Rady Evropy, které se týkalo zjednodušení trestního procesu.¹¹ V tomto dokumentu bylo doporučeno celkem pět forem rychlejšího vyřizování trestních věcí: podmíněné zastavení trestního stíhání či odložení trestní věci, zkrácené písemné řízení, narovnání (mediace), zjednodušené řízení v méně závažných věcech, uznání viny a dohodovací řízení.¹²

Způsoby tzv. „ideálního řešení“ v 90. letech minulého století spočívaly ve zvýšení kapacity justičního systému v počtu soudců, pracovníků orgánů činných v trestním řízení, dále ve zkrácení doby trestního řízení a s tím spojeným odstraněním průtahů v řízení, dále ve snížení počtu projednávaných věcí spočívajících v dekriminálníci určitých deliktů nebo zavedením a rozšířením alternativních řešení trestních věcí v trestním zákoně i řádu.

1.3.2. Druhy a systematika alternativních řešení trestních věcí

Alternativní řešení trestních věcí, řada autorů používá také pojem alternativní opatření, nestojí osamocena v systému trestního práva, nýbrž vytváří jednotný komplex, který je charakterizován stejným účelem. Systém alternativních opatření je možné vymezit jako souhrn institutů, jejichž primárním účelem je nahrazování nepodmíněného trestu odnětí svobody, jejich uspořádání a vzájemné vztahy mezi nimi.¹³ Je dále nutné rozlišit, dle odborné literatury, alternativy uvnitř oblasti trestního práva, tedy instituty upravené trestním právem hmotným (alternativní tresty a alternativy k potrestání) a procesním (tzv. odklony), a alternativní postupy realizované mimo systém trestního práva, tedy metody řešení trestních věcí právem blíže neupravené,¹⁴ jako je např. mediace nebo probace.¹⁵ Pro účely této práce se zaměřím především na instituty uvnitř trestního práva procesního, tedy na jednotlivé instituty odklonů. Uvedené členění alternativních řešení trestních věcí přebírá převážná většina akademiků a autorů, k čemuž

¹¹ Srov. Doporučení Rady Evropy 2/87/18 s odůvodněním. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1993.

¹² Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 58, ISBN 978-80-87576-93-9.

¹³ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 30, ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁴ Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 15–17, ISBN 80-7179-350-7.

¹⁵ Probace se zaměřuje na pomoc a pozitivní motivaci pachatele a kontrolu jeho chování, kdy se naplní zásada prevence kriminality.

se přikláním i já, nicméně existuje několik autorů, kteří nepovažují za alternativní postupy realizované mimo systém trestního práva za alternativní řešení trestních věcí.¹⁶

1.3.2.1. Probace a mediace jako alternativní postup realizovaný mimo systém trestního práva

Za alternativy, které stojí mimo oblast trestního práva, považuji, tak jako jsem výše zmiňovala, instituty probace a mediace, jež mají dosah na trestní právo.

Probace je definovaná v ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 257/2000 Sb., o Probační a mediální službě (dále již jen „ZPMS“), jako: *„organizování a vykonávání dohledu nad podezřelým nebo nad obviněným, obžalovaným nebo odsouzeným (dále jen ‚obviněný‘), kontrola výkonu trestů nebo trestních opatření (dále jen ‚trest‘) nespojených s odnětím svobody, kontrola výkonu omezení a povinností uložených podezřelému nebo obviněnému v souvislosti s podmíněným upuštěním od potrestání, podmíněným odložením podání návrhu na potrestání, podmíněným zastavením trestního stíhání, nahrazením vazby jiným opatřením, podmíněným odsouzením, odkladem nebo přerušením výkonu trestu odnětí svobody, podmíněným propuštěním nebo výkonem jiných trestů a individuální pomoc podezřelému nebo obviněnému a působení na něj, aby vedl řádný život, vyhověl soudem nebo státním zástupcem uloženým podmínkám, a tím došlo k obnově narušených právních i společenských vztahů“.*

Dle mého názoru probace v sobě zahrnuje psychologickou pomoc, motivaci pachatele nepáchat opakovaně trestnou činnost a začlenit se do společnosti, na druhé straně představuje i tzv. dohled nad jeho chováním. S probačním dohledem se lze setkat u podmíněného upuštění od potrestání s dohledem podle ustanovení § 48 trestního zákoníku (dále již jen „TZ“), dále u podmíněného odkladu výkonu trestu odnětí svobody na zkušební dobu s dohledem podle ustanovení § 84 TZ, dále u podmíněného propuštění z výkonu trestu odnětí svobody za současného stanovení zkušební doby podle ustanovení § 88 TZ a dále u nahrazení vazby dohledem probačního úředníka dle ustanovení § 73 odst. 1 TŘ. Probační úředník také mimo jiné dohlíží nad dodržováním alternativních trestů a dalším případem, kde je možné se setkat s probačním úředníkem, který dohlíží nad dodržováním, což je uvedeno i dále v kapitolách níže, je stanovení přiměřených omezení nebo povinností v rámci zkušební doby, které může stanovit soud nebo státní zástupce.

¹⁶ Srov. Jílovec, M. Alternativní opatření v trestním řízení a jejich budoucnost. In: Jelínek, J. Alternativní řešení trestních věcí. Sborník příspěvků, Praha: Leges, 2015, s. 19, ISBN 978-80-7502-109-0.

Podle ustanovení § 2 odst. 2 ZPMS se mediací¹⁷ rozumí „mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi obviněným a poškozeným a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením“. Doporučení Rady Evropy č. R (99) 19 týkající se zprostředkování, resp. mediace v trestních věcech, pak mediaci vymezuje jako jakýkoliv proces, „kterým je oběti a pachateli umožněno, pokud k tomu dají svobodně souhlas, aktivně se podílet na řešení záležitostí vyplývajících z trestného činu za pomoci třetí neustranné osoby (mediátora)“, toto doporučení pak dále uvádí hlavní principy mediace.¹⁸ Mediace dle uvedené definice vykonává Probační a mediační služba, která kromě jiného vykonává též další druhy mediační činnosti, například spolupráci se samotným obviněným nebo obětí trestného činu, kdy v rámci této spolupráce vypracovává zprávy o spolupráci, které obsahují další navrhovaný vhodný postup v rámci odklonů, doporučení uložení určitého druhu trestu, případně návrh jiných vhodných omezení a povinností. Ve smyslu zákona o obětech trestných činů je pak Probační a mediační služba oprávněna i uskutečňovat restorativní programy k obnovení stavu, který byl narušen v důsledku spáchaného trestného činu, a to např. formou rodinných konferencí a kruhů společného rozhodování aj.¹⁹

Mediace a dohody v ní sjednané, což je tzv. neprocesní forma alternativního řešení trestních věcí, jejichž výsledek se promítá do rozhodnutí ve věci, jako takové nejsou právem upraveny. Tato skutečnost nicméně neznamená, že by mediační jednání bylo možné vést v rozporu s platnými právními normami – postup v mediaci totiž musí být veden tak, aby nenařil trestní řízení, zejména pak ve věci opatrování a provádění důkazů.²⁰ V mediaci však neprobíhá dokazování, tak jako je tomu v trestním řízení, a vyjádření osob v mediaci účastných nelze použít jako důkaz v standardním trestním řízení. Mediace může být provedena na pokyn orgánu činného v trestním řízení, případně i bez takového pokynu, a to z podnětu obviněného či poškozeného. V těchto případech však může orgán činný v trestním řízení rozhodnout, že věc není k mediaci vhodná a nebude provedena.²¹

¹⁷ Srov. též Mediace dle právního slovníku, je mimosoudní zprostředkování za účelem řešení sporu mezi stranami, tedy subjekty trestního řízení, a činnost směřující k urovnání konfliktního stavu vykonávaná v souvislosti s trestním řízením, IN: Hendrych, D. Právní slovník. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck 2009, Beckovy odborné slovníky, s. 405, ISBN 978-80-7400-059-1

¹⁸ Council of Europe. Recommendation No R (99) 19 od Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters. Strasbourg: Council of Europe, Committee of Ministers, 1999, IN Tibitanzlová A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018, s. 23, ISBN 978-80-7502-319-3.

¹⁹ Srov. Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 23–24, ISBN 978-80-7502-319-3.

²⁰ Srov. též Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 16, ISBN 80-7179-350-7.

²¹ Rozum, J., Scheinost, M., Tomášek, J. a kol. Mediace z pohledu občanů České republiky, Trestněprávní revue, 2009, č. 12, s. 372, ISSN 1213-5313.

Hlavním smyslem mediace, jak je uvedeno výše, a s tímto názorem i souhlasím, zůstává řešení konfliktních situací, přičemž jejím předmětem nemůže být to, co náleží do trestního práva hmotného a procesního, tedy rozhodování o vině a trestu. Na druhé straně výsledek mediace může významně ovlivnit úvahy soudu při rozhodování o výměře a druhu trestu, in eventum o alternativě k němu. Pokud v rámci mediace dojde k dohodě mezi obviněným a poškozeným, co do vypořádání vzájemných vztahů ohledně odčinění újmy způsobené trestným činem, může být tímto splněna podmínka pro alternativní řešení trestních věcí v rámci procesního trestního práva nebo v rámci hmotně-trestněprávních alternativ k potrestání.

1.3.2.2. Hmotně právní alternativní opatření jako alternativní postup realizovaný v systému trestního práva

Hmotněprávní alternativní opatření lze rozdělit na alternativní tresty a alternativy k potrestání, které umožňují ukončit trestní stíhání pachatele bez uložení trestu, a v případě, že trest bude uložen, nabízí se použití alternativních trestů místo nepodmíněného trestu odnětí svobody.

Alternativní tresty jsou zpravidla všechny tresty nespojené s odnětím svobody. V trestním zákoníku, v ustanovení § 52, se nachází taxativní výčet druhů trestů, kdy s výjimkou nepodmíněného trestu odnětí svobody lze ve zbytku říci, že se jedná o alternativní tresty.²² Za alternativní tresty osobně považuji i trest ztráty čestných titulů dle ust. § 78 TZ a trest ztráty vojenské hodnosti dle ust. § 79 TZ, kdy mám za to, že byť jsou ukládány vedle nepodmíněného trestu odnětí svobody, samy o sobě nezpůsobují omezení osobní svobody pachatele.²³ V rámci trestání mladistvých se jedná o alternativní trest, resp. o trestní opatření, kterým je peněžité opatření s podmíněným odkladem výkonu dle ust. § 28 ZSVM.²⁴ Alternativní tresty se ukládají v případech méně závažné trestné činnosti a zároveň jejich ukládání lze chápat jako určitou důvěru v obviněného, že se v budoucnu vyvaruje páčání trestné činnosti a bude vést řádný život. Podle mého názoru tak využívání alternativních trestů spočívá ve stanovených limitech charakteru pachatele, v zákonných podmínkách ukládání a výkonu určitého druhu alternativního trestu, v samotném přístupu soudu k využití těchto alternativních trestů, a nakonec i v dobře fungující Probační a mediační službě.

²² Srov. ustanovení § 52 TZ domácí vězení, obecně prospěšné práce, propadnutí majetku, peněžitý trest, propadnutí věci, zákaz činnosti, zákaz držení a chovu zvířat, zákaz pobytu, zákaz vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce, ztráta čestných titulů nebo vyznamenání, ztráta vojenské hodnosti, vyhoštění.

²³ Srov. Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 31, ISBN 978-80-87576-93-9.

²⁴ Srov. znění ustanovení § 28 ZSVM.

Alternativy k potrestání znamenají situace, kdy soud obviněného uzná vinným ze spáchání trestného činu, ale neuloží mu trest. Podle českého právního řádu, tj. dle trestního zákoníku, jsou za alternativy k potrestání považovány tyto instituty: upuštění od potrestání dle ust. § 46 TZ, upuštění od potrestání za současného uložení ochranného léčení nebo zabezpečovací detence dle ust. § 47 TZ a podmíněné upuštění od potrestání s dohledem dle ust. 48 TZ, upuštění od uložení trestního opatření a podmíněné upuštění od uložení trestního opatření dle ust. § 11 až § 14 ZSVM.²⁵ Přikláním se k závěru a názoru autorů, že podstata alternativ k potrestání spočívá v tom, že i přesto, že není v těchto případech uložen trest, může být z hlediska individuální a generální prevence za dodržení zásady pomocné role trestní represe dosaženo za určitých podmínek samotným trestním stíháním a vyslovením viny stejných účinků jako při uložení trestu.²⁶ Pro účely této práce se těmito instituty nebudu zabývat.

1.3.2.3. Procesně právní alternativní opatření jako alternativní postup realizovaný v systému trestního práva

Procesní alternativní opatření neboli odklony patří do kategorie nejmladších alternativ, které byly do trestního práva začleněny v 90. letech 20. století. Jak již bylo v této práci zmiňováno v rámci restorativní justice, důvodem začlenění byla především racionalizace justice, tedy snaha ulehčit soudům od velkého počtu soudních jednání, ale i individualizace trestněprávního postihu a další faktory z prvků restorativní justice. České trestní předpisy pojem odklon nedefinují, avšak institut je ve velké míře prakticky užíván nejen na akademické půdě, ale i v rámci obhajoby obviněného prostřednictvím obhájce nebo samotného obviněného. Dle mého názoru smyslem zavádění odklonů nebylo jen zrychlení trestního procesu a racionalizace justice, ale i nacházení efektivního potrestání pachatele, s čímž přichází i efektivní vyřešení celé trestní věci. Samozřejmě nesmíme zapomínat, že smyslem zavedení odklonů je i odstranění stigmatizace pachatele a zapojení poškozeného do trestního řízení.

1.4. Odklony obecně

1.4.1. Pojetí odklonů

Řada autorů na pojem odklon i na to, které konkrétní instituty spadají pod pojem odklon, nemá jednomyslný názor. Odklon²⁷ v trestním řízení umožňuje odchýlení od běžného průběhu

²⁵ Srov. znění ustanovení § 46, 47, 48 TZ, ustanovení § 11–14 ZSVM.

²⁶ Šámal, P. Trestní zákoník komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck 2012, s. 633, IN: Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018, s. 23, ISBN 978-80-7502-319-3.

²⁷ Anglicky i francouzsky „*diversion*“ nebo anglicky jen „*diversion from prosecution*“.

řízení, a to buď k určitému zkrácenému či sumárnímu řízení (angl. „*summary proceedings*“), nejčastěji za využití trestního příkazu či schválení dohody o vině a trestu, anebo k vyřízení státním zástupcem či soudem, jenž nedospěje k vyslovení viny, a tím k uložení klasické trestní sankce (např. různé formy podmíněného zastavení trestního stíhání, odstoupení od trestního stíhání a narovnání), popřípadě dojde dokonce k mimosoudnímu vyřízení věci v rámci jiného typu řízení (např. ve správním řízení).²⁸ Právě s touto definicí komentovaného trestního řádu autora P. Šámala a kol. se nejvíce ztotožňuji, když nakonec tuto definici převzal i právní slovník od autora D. Hendrycha a kol.²⁹

Učebnice trestního práva od autorů P. Šámala, J. Musila a J. Kuchty hovoří, že základním účelem institutů zařazovaných pod pojem odklon je především rychlejší a efektivnější vyřízení k tomu vhodných věcí, které nevyžadují z hlediska účelů trestního řízení projednat věci před soudem v hlavním líčení. Jde tedy především o řešení růstu kriminality a snahu o efektivnější výkon justice, a to v případech právně skutkově jednodušších, kdy typově méně závažný trestný čin spáchaly osoby do té doby žijící řádným životem, popř. osoby, u nichž stačí rozhodnutí bez projednání trestní věci v náročném a komplikovaném hlavním líčení nebo v řízení před soudem vůbec.³⁰ Autoři J. Musil a P. Šámala a kol. k odklonům řadí zejména podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné odložení podání návrhu na potrestání, odstoupení od trestního stíhání mladistvého, trestní příkaz a řízení o schválení dohody o vině a trestu.³¹

Učebnice od autora J. Jelínka pod odklonem rozumí v trestním řízení „*alternativu standardního trestního řízení*“ s tím, že ji pojímá jako „*odchylku od typického průběhu trestního procesu, která znamená, že trestní řízení nedospěje do svého obvyklého konce, do vynesení odsuzujícího rozsudku, nedojde k vyslovení viny, k uložení klasické trestní sankce, ale řízení se od této cesty ‚odkloní‘ a trestní věc se vyřídí jinak, velmi často tak, že se trestní stíhání zastaví, což je charakteristický znak odklonu*“.³² Jelínek zařazuje do kategorie odklonů instituty jako

²⁸ Šámala P. a kol, Trestní řád komentář II. 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3476-3477, ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁹ Srov. Hendrych, D. a kol. Právní slovník. 3. podstatně rozšířené vyd. Praha: C. H. Beck 2009, Beckovy odborné slovníky, s. 570, ISBN 978-80-7400-059-1.

³⁰ Škvain, P. a Šámala, P. Odklon v trestním řízení IN Šámala, P., Musil, J. Kuchta J. a kol. Trestní právo procesní. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 729, ISBN 978-80-7400-796-4.

³¹ Šámala, P. a kol. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3 vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 832, též Šámala, P. a kol. Trestní řád komentář. 7. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3474–3500, ISBN 978-80-7400-465-0.

³² Jelínek, J. Trestní právo procesní. 4. vyd. Praha: Leges, 2016, s. 728. IN: Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd. Praha: Leges 2018, s. 37. ISBN 978-80-7502-319-3.

podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, řízení o schválení dohody o vině a trestu, odstoupení od trestního stíhání v řízení o provinění a v užším smyslu i trestní příkaz.³³

Učebnice od autorů J. Fenyka, T. Gřivny, D. Císařové chápe odklon v širším smyslu jako alternativu ke standardnímu průběhu trestního řízení, jejímž hlavním účelem je trestní řízení zjednodušit a urychlit. Tento účel je dosahován tím, že při využití odklonu nedochází, resp. nemusí dojít k provedení hlavního líčení. V širším smyslu lze tak mezi odklony řadit podmíněné zastavení trestního stíhání (včetně jeho varianty určené pro zkrácené přípravné řízení označené jako podmíněné odložení návrhu na potrestání), narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvých, trestní příkaz a schválení dohody o vině a trestu.³⁴ Odklon v užším smyslu pak tito autoři chápou jako depenalizaci, snížení stigmatizačních účinků trestního řízení a také rychlejší odčinění materiálních a nemateriálních následků trestného činu, což usnadňuje poškozenému, aby dosáhl uspokojení svých nároků.³⁵

Autor J. Zůbek kategorizuje odklony do dvou skupin, kdy rozlišuje odklony zahrnující trestní odpovědnost pachatele za trestný čin (tzv. „odsuzující odklony“), do kterých řadí trestní příkaz, nebo dohodu o vině a trestu, a odklony podmíněné nebo nepodmíněně vylučující trestní odpovědnost za trestný čin (tzv. „neodsuzující odklony“), ke kterým řadí podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání.

Autor F. Ščerba ve své knize rozlišuje odklony v širším a užším smyslu, kdy odklony v širším smyslu chápe jako odchylku od standardního průběhu trestního řízení, která je spojena s rozhodnutím o upuštění od trestního stání (zastavení trestního stíhání), pokud toto upuštění od trestního stíhání není obligatorní, tj. není vynuceno splnění zákonem stanovených předpokladů, např. že daný skutek není trestným činem, trestnost zanikla apod. Odklon v užším smyslu chápe jako spojení s principy restorativní justice, a tedy i určitou formou výchovného působení na osobu, vůči níž je vedeno trestní řízení a vůči níž je odklon uplatňován. Toto výchovné působení následuje buď po rozhodnutí o odklonu, typicky v podobě stanovení zkušební doby a podmínek, kterým musí obviněný během ní vyhovět, anebo výchovnému působení předchází rozhodnutí o odklonu a stává se tak nutnou podmínkou pro jeho aplikaci.³⁶

³³ Jelínek, J., Pelc V., Tejnská, K. Trestní právo procesní, 6. aktual. vyd. podle stavu k 1. 1. 2022, Praha: Leges, s. 792–794, ISBN 978-80-7502-550-0.

³⁴ Ščerba, F., Zvláštní způsoby řízení. IN Fenyk, J. Císařová, D. Gřivna T. a kol. Trestní právo procesní, 7. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 779, ISBN 978-80-7598-306-0.

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 52–53, ISBN 978-80-87576-93-9.

Mnozí zahraniční autoři tvrdí, že odklony v trestním řízení je zapotřebí pojímat jako součást alternativních způsobů řešení trestních věcí, neboť ačkoli se tak nemusí na první pohled jevit, představují jednu z dalších možných reakcí systému trestní justice na trestný čin, kdy v takovém případě však trestní řízení nekončí, a to na rozdíl od alternativních trestů a alternativ k potrestání, vyslovením viny a případně též uložením trestu.³⁷

Někteří autoři do odklonů neřadí trestní příkaz nebo dohodu o vině a trestu,³⁸ jelikož mají za to, že jde primárně o zrychlení trestního procesu a zefektivnění řízení. Dále tvrdí, že vydání trestního příkazu rovněž není podmíněno splněním žádných předpokladů, jež vyžadují určitou iniciativu obviněného, a rovněž není vyžadováno žádné zapojení poškozeného na vydání trestního příkazu, respektive poškozený má při jeho vydání dokonce slabší postavení, než je tomu v běžném trestním řízení, neboť mu trestní řád nepřiznává právo podat odpor.³⁹ Stejný názor na trestní příkaz jako citovaný autor Ščerba má i autorka A. Tibitanzlová.⁴⁰ Na druhé straně autor J. Jelínek trestní příkaz považuje za odklon v užším smyslu, když tvrdí, že při pojetí odklonu jako určitého odchýlení od standardního průběhu hlavního líčení lze i trestní příkaz považovat za odklon.⁴¹

Mezi autory panuje rozdílnost názorů i u odklonů odstoupení od trestního stíhání mladistvých, kdy autor A. Sotolář⁴² tento odklon jednoznačně řadí pod odklony, ale autorka D. Císařová nikoliv.⁴³

Dokonce řada autorů pod odklony zařazuje i zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 172 odst. 2 TR,⁴⁴ jako je tomu např. u F. Ščerby, M. Scheinosta a H. Válkové.⁴⁵ Za odklony autorka nepovažuje instituty dle ust. § 172 odst. 2 písm. b) a c) TR, jelikož se domnívá, že

³⁷ Jehle J. M. The Function of Public Prosecution within the Criminal Justice systém. In: Jehle J. M.: Wade, M. Coping with Overloaded Criminal Justice System. The Rise of Prosecutorial Power Across Europe. Berlin. Heidelberg, 2006, s. 5–6, In: Tibitanzlová A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 30, ISBN 978-80-7502-319-3.

³⁸ Autor F. Ščerba neřadí institut dohody o vině a trestu do odklonů v monografii Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd., Praha: Leges, s. 58–61, nicméně v publikaci Ščerba, F. Dohoda o vině a trestu, 1. vyd. Praha: Leges, 2012, s. 16, považuje trestní příkaz a dohodu o vině a trestu za odklon. ISBN 978-80-87576-30-4.

³⁹ Ščerba, F., Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 50–61, ISBN 978-80-87576-93-9.

⁴⁰ Srov. Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 208, s. 56–58, ISBN 978-80-7502-319-3.

⁴¹ Jelínek, J. Říha, J. Sovák, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních, 2. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 70, ISBN 978-80-87212-00-4.

⁴² Sotolář, A. Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, Trestněprávní revue, 2004, č. 6, s. 169, ISSN 1213-5313.

⁴³ Císařová, D. Několik drobných podnětů a úvah v souvislosti s připravovanou rekodifikací trestního řádu. Státní zastupitelství, 2007, č. 6, s. 19. ISSN 1214-3758.

⁴⁴ Srov. Ščerba, F., Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 59, ISBN 978-80-87576-93-9.

⁴⁵ Scheinost, M. a Válková, H. Teoretické a trestně politické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. IV, sankční politika a její uplatňování, Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, s. 74 Studie, ISBN 978-80-7338-154-7.

zastavení trestního stíhání nemá preventivní ani represivní charakter, proto nemůže být dle jejího názoru subsumován do kategorie odklonů.

Lze nakonec souhlasit i s autory J. Zúbkem a F. Ščerbou, kteří tvrdí, že samotný pojem odklon je mnohovýznamový, což může zapříčinit diskuse ohledně zařazování jednotlivých právních institutů do širšího rámce odklonu v trestním řízení.⁴⁶ Podle mého názoru má většina autorů shodný názor, které instituty řadí pod odklony, zejména pokud jde o podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, odstoupení od trestního stíhání mladistvých, podmíněného odložení návrhu na potrestání a odložení věci při schválení narovnání. U trestního příkazu a dohody o vině a trestu jsem si všimla rozdílnosti názorů autorů, avšak vlivem času, možná i vlivem praxe a působením jiných autorit mnozí autoři ve svých publikacích mění názor a tyto instituty nakonec řadí pod odklony.⁴⁷ Nicméně v této práci rozebírané instituty osobně považuji nejen za odklony, které řadím do systematiky alternativního řešení trestních věcí.

Co se týče zákonné úpravy odklonů, tak byly vtěleny do českého právního řádu pod vlivem zahraniční inspirace, kdy se prosazovaly i nové způsoby rozhodnutí v trestním řízení, alternativní k vydání odsuzujícího rozsudku a vázané na specifické podmínky. Novelou č. 292/1993 Sb., která nabyla účinnosti dne 1. 1. 1994, byl do trestního řádu zakotven odklon podmíněného zastavení trestního stíhání a trestní příkaz. Novelou č. 152/1995 Sb. bylo zavedeno narovnání s účinností od 1. 9. 1995. Podmíněné odložení návrhu na potrestání i odložení věci při schválení narovnání byly přidány do trestního řádu novelou č. 283/2004 Sb., s účinností od 1. 7. 2004. Odklon odstoupení od trestního stíhání mladistvých byl začleněn spolu se zákonem o soudnictví ve věcech mládeže č. 218/2003 Sb., účinným od 1. 1. 2004. Posledním začleněným odklonem bylo řízení o dohodě o vině a trestu, která je zakotvena novelou č. 193/2012 Sb., s účinností od 1. 9. 2012.

1.4.2. Účel odklonů

Z pozice pachatele je účelem odklonu prevence recidivy a kriminality, tedy působit na pachatele motivačně, aby se vyvaroval páčání trestné činnosti, ale zároveň i jeho ochrana před stigmatizací plynoucí z trestního řízení a následného odsouzení. Pokud pachatel zůstává na svobodě, zvyšuje se tím možnost jeho lepší resocializace a odstraňování příčin kriminality. Z pozice poškozeného je smyslem odklonu snaha o nápravu újmy způsobené poškozenému

⁴⁶ Zúbek, J. Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace, *Trestněprávní revue*, roč. 2017, č. 3, s. 53, ISSN 1213-5313.

⁴⁷ Autor F. Ščerba neřadil institut dohody o vině a trestu do odklonů v monografii *Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě*, 2. vyd., Praha: Leges, s. 58–61, nicméně v publikaci *Ščerba, F. Dohoda o vině a trestu*, 1. vyd. Praha: Leges, 2012, s. 16, považuje trestní příkaz a dohodu o vině a trestu již za odklon. ISBN 978-80-87576-30-4.

trestným činem. Poškozený má tak větší šanci, že pachatel na svobodě kompenzuje potenciální škodu, která mu vznikla spácháním trestného činu, než aby byl pachatel potrestán nepodmíněným trestem odnětí svobody. V neposlední řadě má odklon i celospolečenský význam, kdy má jednak pro pachatele sankční i preventivní charakter, ale na druhé straně představuje urychlení trestního řízení, a tedy zefektivnění celého trestního procesu,⁴⁸ kdy se dokonce snižují nebo zcela odpadnou náklady související s trestnými úkony anebo s případným výkonem trestu. Dalším podnětem k zavádění odklonů do praxe v posledních desetiletích u nás i v zahraničí byla snaha po racionalizaci justice, neboť se ukazuje, že běžnými formami trestní represe nelze z dlouhodobé perspektivy řešit nárůst kriminality a společenské problémy s tím spojené (např. pocit ohrožení a strach občanů ze zločinnosti, otázky resocializace a reintegrace pachatelů atd.), a proto je nutno doplnit regulérní procesní postupy orgánů činných v trestním řízení proti osobám páchajícím trestné činy širokou škálou tzv. odklonů od standardního řízení tak, aby se méně závažně a skutkově a právně jednoduché věci vyřešily mimo hlavní líčení. Racionalita v trestní justici však nesmí být cílem sama o sobě, ale musí respektovat demokracii, rovnost, humanitu a zákonnost. Použití odklonu (angl. *diversion*) přitom nesmí vylučovat možnost pro obviněného, aby mohl docílit projednání své trestní věci ve standardním trestním řízení za dodržení zásad spravedlivého procesu.⁴⁹ Znakem odklonů je jejich nenároková povaha, jelikož aplikace je na uvážení orgánů činných v trestním řízení, což koneckonců vede k rozdílnému využívání odklonů u toho kterého orgánu.

Dle mého názoru je obecným smyslem zařazení institutů pod pojem odklon tzv. alternativní způsob vyřízení trestních věcí, který je odchýlen od standardního průběhu, kterým je zajištěno rychlejší a efektivnější vyřízení trestních věcí, které nepotřebují být projednány v hlavním líčení. Tato procesní alternativa, tj. odklonění od standardního řízení, je projevem principu oportunitity, na rozdíl od obecně přijímané a platné zásady trestního řízení zásady legality, ale i projevem zásady hospodárnosti a ekonomie trestní hrozby, jelikož se odpovídá na otázku, zda trestní represí použít a v jaké intenzitě. Odklony naplňují princip *ultima ratio* i zásadu subsidiarity trestní represe vyjádřenou v trestním řádě, a proto se dle mého názoru řadí do odklonů všechny instituty v této práci zahrnuté. V tomto směru se potvrzuje již dříve uvedené, a sice že vnímáme-li odklon jako určitý druh sankce, pak je nutné jej ve smyslu zásady

⁴⁸ Srov. nález Ústavního soudu, I. ÚS 600/03, I. ÚS 2859/09, I. ÚS 554/04, I. ÚS 603/06, I. ÚS 1305/09, kde ÚS judikoval právo stěžovatele na projednání věci bez zbytečných průtahů a v přiměřené lhůtě.

⁴⁹ Šámal P. a kol, Trestní řád II, komentář 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3476, ISBN 978-80-7400-465-0.

subsidiarity trestní represe (§ 12 odst. 2 TZ) uplatnit tam, kde postačuje k naplnění účelu trestního řízení, tedy jen u skutkově a právně méně závažných trestních věcí.⁵⁰

Mám za to, že v každém jednotlivém institutu je výrazněji zastoupen jiný účel odklonů spočívající at' už v racionalizaci justice, v individualizaci trestů, v zásadě prevence a s tím spojeným snížením stigmatizace pachatele nebo ve zrychlení a zefektivnění trestního řízení, ale i ve výraznějším zapojení poškozeného do trestního řízení.

1.5. Smysl a zhodnocení systému procesních alternativních způsobů řešení trestních věcí

Alternativní sankcionování a restorativní justice spolu velmi úzce souvisí, nejedná se však o synonyma. Přístupy restorativní justice totiž mohou být využity i v kombinaci či paralelně s trestem odnětí svobody a restorativní justice nepředstavuje nezbytně alternativu k uvěznění,⁵¹ byť sankce vykonávané na svobodě vytvářejí lepší předpoklady pro realizaci cílů restorativní justice. Jako nejvhodnější a nejefektivnější z výše naznačených způsobů řešení problémů fungování justičních systémů je odbornou literaturou a praxí shledáváno zavedení či rozšíření alternativních opatření, neboť tato varianta řešení umožňuje při současném využití kvalifikovaných pracovníků Probační a mediační služby dodržet vysoké nároky na věcnou správnost a spravedlnost rozhodnutí, aktivuje strany soudního řízení a posiluje v nich vědomí odpovědnosti za navrhované řešení, umocňuje pocit spravedlnosti justičního systému, vytváří podmínky pro důkladnou individualizaci a posouzení každého jednoho případu, přispívá k řešení problému nedostatečné kapacity věznic a je perspektivní též z hlediska prevence kriminality a předcházení dalším konfliktům.⁵² Podle mého názoru právě s ohledem na uvedené nově zavedený systém alternativních způsobů trestních věcí přispívá ke zlepšení, zefektivnění a zrychlení celého trestního procesu.

Hlavní smysl alternativních způsobů řešení trestních věcí spatřuji v adekvátní reakci na spáchaný trestný čin, dále v odstranění konfliktu pro objasnění jeho příčiny, ve vypořádání vzájemných vztahů mezi obviněným a poškozeným a v sankčním a pozitivně motivujícím působení na obviněného za současně dosažené satisfakce poškozeného. Zároveň některé formy odklonů a jejich sankcionování trestné činnosti vytvářejí podmínky pro urychlení, zjednodušení

⁵⁰ Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M. Systém českého trestního práva. 1. vyd. Praha: Novatrix, 2009, s. 598 IN: Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 65, ISBN 978-80-7502-319-3.

⁵¹ Zehr, H. Úvod do restorativní justice. Sdružení pro probaci a mediaci v justice, Praha 2003, s. 10, ISBN 80-902998-1-4.

⁵² Sotolař, A., Šámal, P., Sovák, S., Fenyk, J. K reformě trestního procesu a k nové koncepci mediační a probační služby v ČR. Právní praxe, roč. 1997, č. 7–8, s. 432–534, ISSN 1210-9126.

a zhospodárnění celého trestního řízení a ve společenském zájmu tak mají i preventivní charakter, v neposlední řadě i s ohledem na ekonomické dopady pro společnost.

Možnosti vyřizování trestních věcí odklonem jsou pochopitelně limitované, neboť v řadě trestních řízení nemohou být splněny ani základní podmínky pro jejich aplikaci, ať již jde o případy stíhání závažnějších trestných činů (zločinů), případy, kdy obviněný popírá svoji vinu, kdy se stíhání vede proti osobě, u které by aplikace odklonu byla neadekvátně benevolentním postupem apod.⁵³ Důležitým krokem pro uplatnění alternativních způsobů řešení trestních věcí je dle mého názoru zefektivnění činnosti orgánů činných v trestním řízení, spočívající ve snížení byrokracie a zavedení elektronizace a digitalizace trestního spisu a jeho další sdílení s jinými orgány, dále posílení možností Probační a mediační služby, která se posílila o kvalifikovaně proškolený personál, ale např. i zlepšení monitoringu klientů v rámci výkonu trestů na svobodě. Tyto kroky se bohužel neobejdou bez komplexního uceleného legislativního procesu formou novelizací, úprav nebo formou přijetí nového předpisu. Například ve společné zprávě si Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství kladou za cíl nejen zvýšení počtu ukládaných peněžitých trestů, ale i častější využívání odklonů.⁵⁴

Pro účely této práce se zaměřuji především na podmíněné zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 a násl. TŘ, narovnání dle ustanovení § 309 a násl. TŘ, na podmíněné odložení návrhu na potrestání dle ustanovení § 179g TŘ, na podmíněné odložení věci při schválení narovnání podle ustanovení § 179c odstavce 2 písmena g) TŘ, vydání trestního příkazu v řízení před samosoudcem dle ustanovení § 314a a násl. TŘ a dále na institut dohody o vině a trestu a řízení o ní dle ust. § 175a TŘ a násl. a ust. § 314o TŘ a násl., které považuji za alternativní řešení trestních věcí, jejichž účelem je dosažení rychlejšího, efektivnějšího postupu v rámci trestního řízení s cílem zachování zásady prevence a trestní represe.

⁵³ Ščerba, F. Lze dosáhnout častějšího využívání odklonů v přípravném řízení? Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2018. s. 279–291, ISBN 978-80-7400-709-5.

⁵⁴ Srov. Právní rozhledy č. 4, roč. 2018, s. III, a dále znění zprávy na: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Prověřenostamedia~TiskovezpravyNejvyssihsoudu~Nejvyssi_soud_a_Nejvyssi_statni_zastupitelstvi_pokracuji_ve_snaze_zvysit_podil_ukladanych_penezitych_trestu__usiluji_taktez_o_castejsi_vyuzivani_tzv__odklonu_v_trestnim_rizeni~

2. Podmíněné zastavení trestního stíhání

2.1. Pojem a účel podmíněného zastavení trestního stíhání

Podmíněné zastavení trestního stíhání bylo zakotveno novelou č. 292/1993 Sb., kdy došlo k zavedení prvního odklonu do trestního řádu, který byl začleněn do třetího oddílu hlavy XX trestního řádu, konkrétně do ustanovení § 307 a § 308. Smyslem podmíněného zastavení trestního stíhání bylo podle autorů důvodové zprávy ušetřit práci orgánům činným v trestním řízení tím, že nebudou do značné míry zbytečně provádět celé trestní řízení tam, kde lze jeho účelu dosáhnout jednodušším způsobem.⁵⁵ Podle mého názoru se podařilo účelu dosáhnout, jelikož zejména podmíněné zastavení trestního stíhání se těší ze strany orgánů činných v trestním řízení značné oblibě.

Zavedením podmíněného zastavení trestního stíhání byla realizována možnost, jak trestní řízení „odklonit“ od svého normálního průběhu. Pokud je vzhledem k okolnostem případu a osobě obžalovaného velmi pravděpodobné, že by byl případným odsuzujícím rozsudkem uložen podmíněný trest odnětí svobody a obviněný by se ve zkušební době podmíněného odsouzení s největší pravděpodobností osvědčil, trestní řízení nemusí dospět do odsuzujícího rozsudku, ale na cestě k němu se odklání jinam. Důvodem této úpravy je přispět k rychlejšímu vyřizování trestních věcí bez konání hlavního líčení nebo řízení před soudem vůbec, a to v případě skutkově i právně jednodušších věcí spáchaných dosud nenarušenými osobami.⁵⁶ Podmíněné zastavení trestního stíhání je prostředkem sloužícím k narovnání mezi pachatelem trestného činu a poškozeným, aby pachatel odškodnil škodlivé následky činem spáchané.

V zájmu upravení jejich vztahů zákon umožňuje dočasně ustoupit od trestního postihu obviněného při současném stanovení podmínek směřujících k naplnění zákonného účelu trestního řízení⁵⁷ jednodušším způsobem a s výrazně větším výchovným dopadem.⁵⁸ Tento institut je tzv. rozhodnutím sui generis z důvodu své dočasnosti, neboť trestní stíhání dle tohoto rozhodnutí není pravomocně skončeno a znamená, že nejde o rozhodnutí o vině, ale o tzv. mezitímní rozhodnutí, které není v rozporu se zásadou presumpce nevinny.⁵⁹ Užitím odklonu není dotčen princip presumpce nevinny dle čl. 40 odst. 2 Listiny základních práv

⁵⁵ Jelínek, J. a kol. Trestní právo procesní, 3. vyd., Praha: EUROLEX BOHEMIA 2003, s. 547, ISBN 80-86432-58-0.

⁵⁶ Vantuch, P. Obhajoba obviněného, 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 544. ISBN 978-80-7400-321-9.

⁵⁷ Srov. § 1 TŘ.

⁵⁸ Vantuch, P., Obhajoba obviněného, 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 544. ISBN 978-80-7400-321-9.

⁵⁹ Srov. § 2 odst. 2 TŘ a čl. 40 LZPS.

a svobod (dále již jen „LZPS“), pokud s aplikací odklonu obviněný dobrovolně souhlasí, a tímto souhlasem se podřizuje omezením či povinností, jež vyplývají z rozhodnutí o odklonu, a vzdává se tím i práva na řádné řízení před nezávislým a nestranným soudem.⁶⁰ Nelze ho vykládat jako rozhodnutí o vině. Pokud obviněný ve zkušební době nevyhoví uloženým podmínkám, důsledkem je skutečnost, že v trestním stíhání se pokračuje.⁶¹

Zatímco pak schválením narovnání a odstoupením od trestního stíhání mladistvých dochází k definitivnímu vyřešení případu a ke skončení řízení, podmíněné zastavení trestního stíhání má povahu mezitímního rozhodnutí ve věci a její definitivní řešení se váže na chování obviněného ve stanovené zkušební době.⁶² Tento institut znamená posílení práv poškozeného, který nemusí čekat do skončení trestního řízení nebo na vymáhání náhrady škody v rámci civilního řízení, kdy na druhé straně tento institut může být použit i přes absenci souhlasu poškozeného. Tedy obligatorním předpokladem pro použití tohoto odklonu není souhlas poškozeného, i když někdy může být poškozený přesvědčen, že nebyl náležitě odškodněn.⁶³ Tento institut lze vnímat jako příslib neodsouzení, učiněný obviněnému, pokud splní určité podmínky uložené rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání. Nedodržení podmínek pachatelem má za následek, že orgán svůj příslib neodsouzení tzv. „odvolá“ a bude pokračovat dál v trestním stíhání pachatele.

Použití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání lze použít i pro trestné činy spáchané právnickou osobou, dle zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim (dále již jen „ZOPO“), jelikož tento zákon neobsahuje speciální ustanovení o podmíněném zastavení trestního stíhání,⁶⁴ a taktéž i v řízení proti mladistvým, dle ustanovení § 69 odst. 1 písm. b) ZSVM.

⁶⁰ Srov. čl. 6 Úmluvy.

⁶¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 29/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

⁶² Sotolář, A. Podmíněné zastavení trestního stíhání, komentář k § 307 IN Drašík, A., Fenyk, J. a kol. Trestní řád komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 668, ISBN 978-80-7552-600-7.

⁶³ Srov. rozhodnutí 51/1998, sp. zn. 9 To 429/97, právní věta: „*Nesouhlas poškozeného s podmíněným zastavením trestního stíhání vycházející z jeho přesvědčení, že nebyl v plném rozsahu odškodněn (např. proto, že mu nebyla ze zákonného pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou provozem motorového vozidla uhrazena plná cena opravy jeho vozidla), není překážkou v postupu podle § 307 odstavec 1 tr. ř., jsou-li splněny všechny podmínky tohoto ustanovení a orgán činný v trestním řízení důvodně pokládá opatření, která učinil obviněný k náhradě škody, za dostačující.*“

⁶⁴ Srov. rozhodnutí sp. zn. 5 Tz 41/2014, právní věta: „*Použití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. ř. není vyloučeno ani v řízení proti právnickým osobám, když zákon o trestní odpovědnosti právnických osob neobsahuje žádné ustanovení o konání alternativních způsobů řízení (srov. § 1 odstavec 2 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, dále jen „zákon o trestní odpovědnosti právnických osob“).*“

Návrh k podmíněnému zastavení trestního stíhání může podat kterákoliv strana trestního řízení⁶⁵ či jiná osoba, např. mediátor, probační úředník, orgán sociálně právní ochrany dětí, zájmové sdružení občanů, případně může soud či státní zástupce rozhodnout z vlastního podnětu. Podnět k podmíněnému zastavení trestního stíhání může být podán jakoukoliv formou dle ustanovení § 59 odst. 1 TŘ, a to ústně do protokolu, v elektronické podobě, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem. V případě, že státní zástupce nebo soud neakceptuje návrh na podmíněné zastavení trestního stíhání, rozhodnutí o tom se nevydává, nicméně se doporučuje, aby se soud či státní zástupce vypořádal v odůvodnění rozhodnutí, kterým se věc skončí. Tyto strany však nemají dle trestního řádu povinnost rozhodovat, nejsou-li důvody k takovému postupu, což svědčí o nenárokové povaze tohoto druhu odklonu. Při rozhodování je státní zástupce v obdobném postavení jako soudce, respektive jako soud při rozhodování o vině a trestu. Při podmíněném zastavení trestního stíhání i při schvalování narovnání sleduje státní zástupce tytéž okolnosti jako soud při ukládání trestu, tj. osobu obviněného, jeho dosavadní život a okolnosti případu samotného (§ 307 odst. 1 TŘ), povahu a závažnost spáchaného činu, míru, jakou byl přečinem dotčen veřejný zájem, osobu obviněného a jeho osobní a majetkové poměry (§ 309 odst. 1 TŘ), chybějící veřejný zájem na dalším stíhání mladistvého, povahu a závažnost provinění a osobu mladistvého (§ 70 odst. 1 ZSVM). Vyjmenovaná kritéria jsou v podstatě shodná s kritérii podle § 39 odst. 1 TZ [*„Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlédne k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatele a k jeho dosavadnímu způsobu života a k možnosti jeho nápravy (...)“*].⁶⁶

Při zjišťování majetkových poměrů pachatele může státní zástupce nebo soud zažádat o součinnost banku nebo jiné instituty, které budou muset prolomit bankovní tajemství, případně může zažádat o prohlášení o majetkových poměrech osob, kterých se to týká.

⁶⁵ Stranou trestního řízení se dle ustanovení § 12 odst. 6 TŘ rozumí „ten, proti němuž se vede trestní řízení, zúčastněná osoba a poškozený a v řízení před soudem též státní zástupce a společenský zástupce, stejné postavení jako strana má i jiná osoba, na jejíž návrh nebo žádost se řízení vede nebo která podala opravný prostředek“.

⁶⁶ Gřivna, T. Činnost státního zástupce v trestním řízení z pohledu obhájce, Wolters Kluwer, 2019, Státní zastupitelství, č. 4, s. 14. ISSN 1214-3758.

2.2. Zákonné podmínky pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání

Dle zákonného ustanovení § 307 odst. 1 TR v řízení o přečinu⁶⁷ může se souhlasem obviněného soud a v přípravném řízení státní zástupce podmíněně zastavit trestní stíhání, jestliže:

- a) obviněný se k činu doznal,
- b) nahradí škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě,
- c) vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání,

a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.

Dle své zkušenosti vnímám, že se v praxi tento institut dosti často využívá. Jeho podstata spočívá v tom, že se na určitou dobu (zkušební doba) pozastaví trestní stíhání obviněného a po uplynutí zkušební doby se trestní stíhání zastaví, nebo se v něm pokračuje, a to vše na základě zákonem stanovených podmínek. Tento institut je prostředkem sloužícím k napravení a narovnání vztahů mezi pachatelem a poškozeným, za dodržení zákonných podmínek se účelu trestního řízení docílí jednodušeji, včetně výchovného dopadu na pachatele. Během zkušební doby se dohlíží nad obviněným, působí se na něj výchovně a kontroluje se jeho vedení tzv. řádného života. Obligatorními podmínkami aplikace tohoto institutu jsou zejména: jde o přečin, obviněný se k činu doznal, obviněný s podmíněným zastavením trestního stíhání souhlasí, obviněný nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným uzavřel dohodu o její náhradě, anebo učinil jiná potřebná opatření k její náhradě, dále obviněný vydal bezdůvodné obohacení činem získané, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, anebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání, a to vše za splnění podmínek: vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze důvodně takové rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považovat za dostačující.

Podmíněné zastavení trestního stíhání, jak jsem již jednou zmínila a s čím naprosto souhlasím, je prostředkem, jenž slouží k narovnání vztahů a poměrů mezi pachatelem trestného činu a poškozeným, což zcela odpovídá a naplňuje koncept restorativní justice. V zájmu upravení jejich vztahů zákon umožňuje dočasně ustoupit od trestního postihu obviněného,

⁶⁷ Základní podmínky aplikace ustanovení § 307 odst. 1 TR jsou patrné i v rozhodnutí NS sp. zn. 8 Tdo 1571/2011, kde se uvádí, že první podmínkou pro rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je, že se vede trestní stíhání ve věci přečinu.

při současném stanovení podmínek směřujících k naplnění zákonného účelu trestního řízení jednodušším způsobem a s výrazně větším výchovným dopadem.⁶⁸

2.2.1. Řízení o přečinu

Trestní řád stanoví, že trestní stíhání je možné podmíněně zastavit v řízení o přečinu, což bylo vymezeno až novelou trestního zákoníku č. 41/2009, kdy se zavedlo rozdělení trestných činů na přečiny, zločiny a zvláště závažné trestné zločiny.⁶⁹ Rozhodujícími jsou trestní sazby uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku bez modifikace stanovené pro mladistvého (§ 31 odst. 1, 3 ZSVM) nebo pachatele činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (§ 107, § 108 TZ), stejně tak se nepřihlíží k možnému snížení nebo zvýšení trestních sazeb s ohledem na § 43, § 58, § 59 TZ.⁷⁰ Do účinnosti této novely mohlo být trestní stíhání podmíněně zastaveno u spáchaných trestných činů, za které sazba nepřevyšovala 5 let.⁷¹ Tato podmínka je splněna u značného počtu trestných činů dle trestního zákoníku, což je přínosem pro obhajobu obviněného, která je limitována splněním dalších podmínek v ustanovení § 307 odst. 1 TZ. Důležitá je kvalifikace, která existovala v době rozhodování daného orgánu činného v trestním řízení o aplikaci odklonu. Může nastat i situace, kdy bylo trestní stíhání zahájeno pro zločin, ale státní zástupce po předloženém návrhu na podání obžaloby, nebo soud dospějí k názoru, že věc lze kvalifikovat jako přečin. Podmíněně zastavit trestní stíhání je možné i u pokusu přečinu, stejně jako v případě účastenství na něm.⁷² Podmíněné zastavení trestního stíhání u pachatele stíhaného pro více trestných činů v jednočinném souběhu je možné v případě, kdy nesmí ani jeden z těchto trestných činů spadat do kategorie zločinů. Aplikace podmíněného zastavení trestného stíhání na skutek, který vykazuje znaky jak přečinu, tak zločinu, by totiž vytvořila překážku rei iudicatae i ve vztahu k ostatním trestným činům-zločinům.⁷³ V případě vícečinného souběhu se hodnotí použití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání u každého jednoho skutku zvláště.

⁶⁸ Vantuch, P. Obhajoba obviněného, 3. dopl. a přeprac. vyd., Praha C. H. Beck, 2010, s. 588, ISBN 978-80-7400-321-9.

⁶⁹ Srov. novelu TŘ zákona č. 41/2009 Sb., s účinností od 1. 1. 2010.

⁷⁰ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3479–3480, ISBN 978-80-7400-465-0.

⁷¹ Srov. § 14 odst. 2 zákona 40/2009 Sb., TZ: „Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“

⁷² Sotolář, A. Podmíněné zastavení trestního stíhání, komentář k § 307 IN Drašík, A., Fenyk, J. a kol. Trestní řád komentář. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 677, ISBN 978-80-7552-600-7, taky srov. usnesení NS ze dne 23. 4. 2014, sp. zn. 8 Tdo 388/2014, IN: Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 111, ISBN 978-80-7502-319-3.

⁷³ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 63, ISBN 978-80-87576-93-9.

V této problematice bych ráda zmínila nález ÚS 52/2000-n., který stanoví: „Pro povahu a závažnost přečinu pro společnost je mimo jiné určující zejména význam chráněného zájmu. Čím významnější je konkrétní chráněný zájem, tím nebezpečnější jsou útoky vedené proti němu, což přirozeně platí i naopak. To vše znamená, že povahu a závažnost činu nelze posuzovat izolovaně od chování poškozeného, zejména od takového chování, jímž poškozený, byť konkludentně, dává najevo, že ponechává otevřen prostor modifikacím, a nejen to, i výkladu dosavadních vzájemných ujednání s obviněným, a to způsobem, jenž i u obviněného je dokonce způsobilý vyvolat přesvědčení o možné následnosti těchto modifikací, resp. výkladu (nález ze dne 6. dubna 2000, sp. zn. IV. ÚS 366/99, uveřejněn pod č. 52 ve sv. 18 Sb. násl. a usn. ÚS ČR).“⁷⁴

2.2.2. Souhlas obviněného

Druhou podmínkou je souhlas obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání bez toho, aby to vzbuzovalo pochybnosti, že se nejedná o exaktní a dobrovolný souhlas. Například rozhodnutí Ntsn č. 4/94 Sb., rozh. tr., trestního kolegia Nejvyššího soudu připomíná v tomto rozhodnutí nutnost souhlasu obviněného, a to i v případě, kdy podmíněné zastavení trestního stíhání navrhne jeho obhájce, nebo dále rozhodnutí Nejvyššího soudu (dále již jen „NS“) ze dne 18. 10. 2011, sp. zn. 4 Tz 56/2011, kde NS rozhodl, že bez výslovného souhlasu obviněného nemůže být rozhodnuto o podmíněném zastavení trestního stíhání, takže v takovém případě musí být rozhodnuto o vině a trestu. Většinou si toto stanovisko zajišťuje státní zástupce, ale nelze vyloučit, že si i policejní orgán zaopatří do spisu stanovisko a souhlas obviněného. Podle čl. 86 odst. 1 pokynu Policejního prezidenta č. 30/2009 přichází-li v úvahu podmíněné zastavení trestního stíhání (podle § 307 odst. 1), policejní orgán opatří a provede neodkladné a neopakovatelné úkony a všechny další úkony nezbytné k tomu, aby nemohlo dojít ke zmaření účelu trestního stíhání, pokud bude rozhodnuto, že se v trestním stíhání pokračuje. Vždy je vyslechnut obviněný a výslovně zápisem do protokolu dotázán, zda souhlasí s tím, aby trestní stíhání bylo ještě v přípravném řízení podmíněně zastaveno. Současně je zaprotokolováno i jeho poučení o podmínkách pro podmíněné zastavení trestního stíhání. Policejní orgán rovněž opatří důkazy o výši škody, doklad o úhradě škody obviněným nebo o tom, že uzavřel s poškozeným dohodu o způsobu úhrady škody, včetně opisu Rejstříku trestů. Poté policejní orgán trestní spis předloží státnímu zástupci s návrhem na podmíněné zastavení trestního stíhání.⁷⁵

⁷⁴ Šámal, P. a kol, Trestní řád II, komentář 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3500, ISBN 978-80-7400-465-0.

⁷⁵ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2009 z 21. 4. 2009, kterým se upravuje postup Policie České republiky při plnění úkolů v trestním řízení.

Zde je nutné upozornit, že souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání nelze zaměňovat s doznáním. Svým souhlasem se obviněný vzdává svého práva na řízení před nezávislým a nestranným soudem (čl. 6 Úmluvy).⁷⁶ V případě, že tento návrh učiní obhájce obviněného až v hlavním líčení, je namístě, aby orgán, který rozhoduje, zjistil, zda obviněný s takovým postupem souhlasí, a vyžádal si stanovisko od samotného obviněného (srov. rozhodnutí Rt 31/94). Z praxe vím, že ve většině případů se názor obviněného shoduje s názorem obhájce, ale někdy se stává, že obvinění nesouhlasí s podmíněným zastavením trestního stíhání, jelikož se domnívají, že v dalším průběhu trestního řízení bude prokázána jejich nevina. Zákonné normy trestního řádu nepředepisují formu souhlasu udělovaného obviněným, ale většinou se tak děje ústně při výslechu do protokolu nebo písemně dle ustanovení § 59 odst. 1 TŘ.⁷⁷ Pokud má obviněný obhájce, ten ho náležitě poučí o procesních následcích užití institutu podmíněného zastavení trestního stíhání. Pokud obviněný obhájce nemá, poučovací povinnost je na policejním orgánu, který obviněného ústně poučí o institutu podmíněného zastavení trestního stíhání a vysvětlí mu stručně blíže tento odklon. Nejvyšším soudem je za přijatelnou formu považován i písemný souhlas obviněného učiněný před probačním úředníkem.⁷⁸ Souhlas obviněný může vzít zpět do doby, kdy se odvolací soud odebere k závěrečné poradě, dle analogicky použitého ustanovení § 163 odst. 2 TŘ. V praxi to znamená, že obviněný např. kvůli nedostatečnému poučení se rozmyslí a vezme svůj souhlas zpátky, aby mohl dále v rámci hlavního líčení prokázat svoji nevinu. Pokud svůj souhlas vezme zpátky, následně již svůj souhlas nemůže znovu udělit, tak jako o tom rozhodl i NS ve svém rozhodnutí sp. zn. 4 Tz 84/2003 ze dne 1. 7. 2003.

S podmíněným zastavením trestního stíhání nemusí souhlasit poškozený, kdy jeho nesouhlas není překážkou pro aplikaci tohoto odklonu, přičemž musí být splněny zákonné podmínky a orgán činný v trestním řízení, který o tomto odklonu rozhoduje, musí pokládat tento postup za dostačující.⁷⁹ Tady je na místě sdělit, že tento odklon, tedy podmíněné zastavení trestního stíhání, se nápadně podobá institutu používanému ve zkráceném přípravném řízení, a tím je podmíněné odložení návrhu na potrestání, o kterém bude řeč v další kapitole této práce, kdy soud může považovat analyzovanou podmínku souhlasu za udělenou také tehdy, jestliže obviněný udělil svůj souhlas s podmíněným odložením podání návrhu na potrestání dle ustanovení § 179g TŘ a státní zástupce i přesto podal u soudu návrh na potrestání. Takový

⁷⁶ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 65, ISBN 978-80-87576-93-9.

⁷⁷ Srov. aktuální znění ustanovení § 59 odst. 1 TŘ.

⁷⁸ Srov. rozhodnutí NS ze dne 22. 1. 2004, sp. zn. 4 Tz 171/2004.

⁷⁹ Srov. usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 31. 7. 1997, sp. zn. 9 To 429/1997.

souhlas je pak dostatečný i pro podmíněné zastavení trestního stíhání a další souhlas nemusí orgán činný v trestním řízení znovu od obviněného žádat. Tento postup je nově explicitně po vzoru rozhodnutí NS sp. zn. 5 Tdo 859/2012 začleněn novelou trestního řádu do ustanovení § 307 odst. 3 TR s účinností od 1. 1. 2022.

K souhlasu obviněného se vyjadřuje i judikát č. R 31/1994: „*K podmínkám rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání dle § 307 odst. 1 TR. Riskantní jízda opilého řidiče (1,77 g/kg alkoholu v krvi) osobního automobilu a způsobení závažného následku dopravní nehody v podobě těžké újmy na zdraví u jednoho ze spolujezdců a ublížení na zdraví u dalších dvou spolujezdců, jsou takovými okolnostmi případu, pro které nelze považovat za dostačující rozhodnutí ve věci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Jestliže v hlavním líčení navrhne obhájce obviněného, aby soud postupoval podle § 307 TR, je nutné, aby soud dotazem na obviněného zjistil, zda s navrhovaným postupem souhlasí, a jeho vyjádření uvedl do protokolu. Tvrzení obviněného, že s poškozeným uzavřel dohodu o náhradě škody, je nutné ověřit dalšími důkazy.*“⁸⁰

U právnické osoby souhlas uděluje osoba, která dle ustanovení § 34 ZOPO je oprávněna jednat za právnickou osobu.

2.2.3. Doznání obviněného

Další podmínkou aplikace odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání je doznání obviněného, které musí být opatřeno přípustným způsobem dle ustanovení § 91 až § 95 TR.⁸¹ Důvodů zavedení doznání do zákonných ustanovení podmíněného zastavení trestního stíhání je několik. Jednak upevňuje důkazní situaci státního zástupce, pokud se bude pokračovat v standardním řízení. Dále takové restrikce minimalizují rozsah dokazování sporných skutečností, což přispívá k rychlejšímu a jednoduššímu rozhodnutí ve věci. Zřejmě nepůjde o motivaci k projevu reflexe pachatele. Postačí, když se obviněný bude chovat a rozhodovat racionálně a efektivně. Posledním důvodem je zájem na pravdomlupnosti obviněného.⁸² Restorativní princip je znatelný v tomto druhu odklonu, kdy podle některých autorů se restorativní proces opírá o tři základní principy, a to princip dobrovolnosti, pravdomlupnosti a osobního setkání.⁸³

⁸⁰ Šámal, P. a kol, Trestní řád II, komentář 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3496, ISBN 978-80-7400-465-0.

⁸¹ Srov. aktuální znění ustanovení § 91 až § 95 TR.

⁸² Zůbek, J. Odklony v trestním řízení. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. s. 129–130, ISBN 978-7598-245-2.

⁸³ LLeewellyn, J., Howse, R. restorative Justice. A conceptual Framework. Ottawa: Law Commission of Canada, 1998, s. 57 a násl. IN: Zůbek, J. Odklony v trestním řízení. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 130. ISBN 978-7598-245-2.

Doznání musí být učiněno v rámci výslechu a v takové formě, aby mohlo být v rámci trestního řízení použito jako důkaz, musí se vztahovat na celý skutek, na všechny jeho skutkové okolnosti i na zavinění a protiprávnost. K doznání nelze obviněného v žádném případě nutit, musí být úplné a bez výhrad. Doznání s výhradami je takové, kdy obviněný skutek uzná, ale doplní, že ho spáchaly i jiné osoby, nebo došlo ke spoluzavinění poškozeného a podobně, nebo že to není v souladu se skutkovým stavem zajištěným orgány činnými v trestním řízení. Za doznání nelze považovat ani to, kdyby výpověď obsahovala popis skutku vylučujícího protiprávnost činu (např. že obviněný jednal v nutné obraně⁸⁴).

Jak v minulosti uvedl Nejvyšší soud, „nedostatek doznání nelze nahradit souhlasem obviněného s podmíněným zastavením trestního stíhání, neboť jde o dvě samostatné a kumulativně stanovené zákonné podmínky, které musí být splněny zároveň a ze splnění jedné z nich nelze bez dalšího dovozovat i splnění druhé podmínky“.⁸⁵ Doznání obviněného může být učiněno jak v rané fázi trestního řízení, tj. v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem. Dle ustálené judikatury lze považovat za dostačující doznání, pokud je možné učinit závěr, že se trestného činu dopustil, aniž by vysloveně uvedl, že je vinen určitým trestným činem. Za doznání lze tedy považovat i výpověď, ve které obviněný neuvádí podstatné okolnosti významné pro posouzení trestného činu, ale připouští, že tyto okolnosti nastaly a nevznáší žádné výhrady vůči své trestní odpovědnosti.⁸⁶

V praxi se pak lze setkat s případy, kdy neexistence doznání obviněného je mnohokrát překážkou pro použití odklonu. Ke kvalitě doznání obviněného se vyjadřoval ve svém rozhodnutí ze dne 25. 2. 2016, sp. zn. 5 To 69/2016, i Městský soud v Praze. Za doznání nelze považovat doznání učiněná v rámci podaného vysvětlení dle ustanovení § 158 odst. 6 TŘ nebo § 61 odst. 1 TŘ, zákona o Policii ČR, která nelze považovat za dostatečná. Stejný pohled je i na doznání učiněná v písemné žádosti o podmíněné zastavení trestního stíhání, doznání učiněné při prostudování spisu dle § 166 TŘ. Z pohledu obhajoby otázka doznání přesahuje rámec odklonů. V případě, že nedojde ke schválení podmíněného zastavení trestního stíhání, doznání má svůj význam i v dalším pokračování trestního stíhání obviněného a může se k němu přihlížet jako k důkazu. Opačný princip, tedy presumpce nevin, se použije v řízení o schvalování

⁸⁴ Srov. usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. 8. 2003, sp. zn. 10 To 336/2003.

⁸⁵ Rozsudek NS ze dne 1. 8. 2021, sp. zn. 5 Tz 148/2001.

⁸⁶ Srov. R 57/2006 Sb., rozh.tr.

narovnání, kdy dle ustanovení § 314 TŘ,⁸⁷ pokud obviněný prohlásí, že spáchal skutek a nedošlo ke schválení narovnání, se nemůže k doznání dále v řízení přihlížet jako k důkazu.

Doznání obviněného, dle mého názoru a praxe, mnohdy znamená kalkulaci samotného obviněného v případě dalšího možného postupu obhajoby, pokud mu nebude schváleno právě zmiňované podmíněné zastavení trestního stíhání. K doznání je v tom případě nutné přihlížet tak, aby to nevzbuzovalo, s ohledem na dosavadní výsledky vyšetřování, pochybnosti, kdy toto doznání je spolu s těmito výsledky dostatečným podkladem pro právní kvalifikaci přečinu. Doznání tak musí být podporováno i dalšími důkazy.⁸⁸ Pokud jsou rozpory mezi doznáním a dalšími důkazy, mohou být zhojeny jen projednáním u hlavního líčení.⁸⁹

Je dobré zmínit i memorandum o součinnosti mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou ze dne 7. 12. 2018, kde se mimo jiné uvádí: „*Pokud státní zástupce a obhájce primárně dojdou ke vzájemné dohodě o dalším procesním postupu, bude dohoda mezi státním zástupcem i obhájcem bez dalšího dodržována, s výjimkou případů, kdy dojde ke změně skutkové či důkazní situace nebo výkladu dané právní otázky.*“⁹⁰

U stíhané právnické osoby podává doznání fyzická osoba, která svým jednáním naplnila skutkovou podstatu trestného činu přičitatelného právnické osobě, dle ustanovení § 8 ZOPO.

Co se týče judikatury ohledně doznání, k tomu je judikatura bohatá a uvedu na tomto místě příklady: „*R 6/1996 K problematice podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 odst. 1 TŘ: Doznání obviněného musí být obsaženo v jeho výpovědi podle § 90 a násl. TŘ. Doznáním, a to i pokud jde o otázku zavinění, se přitom rozumí doznání skutkových okolností, ze kterých může orgán činný v trestním řízení dovodit naplnění zákonných znaků přečinu.*“⁹¹

Nebo „*R 3/2005 Za doznání obviněného k činu ve smyslu ustanovení § 307 odst. 1 písm. a) TŘ nelze považovat takovou jeho výpověď, která obsahuje popis skutku zahrnující okolnosti, které by vylučovaly protiprávnost činu, např. že jednal v nutné obraně podle § 29 TZ. Prohlášení obžalovaného v hlavním líčení v nepřítomnosti poškozeného, že je ochoten uhradit*

⁸⁷ Řadou autorů bylo v minulosti toto kritizováno, když tvrdili, že by mělo být sjednoceno pojmosloví i u Institutu podmíněného zastavení trestního stíhání (dále již jen „PZTS“) tak, jako je tomu i u narovnání, tedy obviněný prohlásí, že spáchal skutek, tak, aby po případném neosvědčení a v dalším řízení nebylo k prohlášení přihlíženo jako k důkazu. – srov. názor Vantucha, Fastnera, Ščerby.

⁸⁸ Teryngel, J. K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. Bulletin advokacie. 1995, č. 9, s. 24. ISSN 1210-6348.

⁸⁹ Srov. rozhodnutí NS ze dne 7. 3. 2007, sp. zn. 8 Tdo 143/2007.

⁹⁰ <https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=19821>, nebo <http://nsz.cz/index.php/cs/aktuality/2214-statni-zastupci-a-advokati-nastavuji-jasnji-pravidla-vzajemne-komunikace>

⁹¹ Šámal, P. a kol, Trestní řád II, komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3496, ISBN 978-80-7400-465-0.

*škodu v určité výši, nelze považovat za jiné opatření potřebné k náhradě škody ve smyslu ustanovení § 307 odst. 1 písm. b) TŘ.*⁹²

2.2.4. Nahrazení škody, vydání bezdůvodného obohacení

Další obligatorní podmínkou aplikace institutu podmíněného zastavení trestního stíhání je náhrada škody, resp. uzavření dohody nebo učinění jiných potřebných opatření k její náhradě.⁹³ Při zjišťování škody se uplatňují obecné normy občanského zákoníku o náhradě škody vzniklé na majetku. Škoda představuje majetkovou újmu vyčíslenou v penězích, která zahrnuje jak skutečně vzniklou škodu, tedy to, o co se zmenšil majetek, tak i ušlou škodu, tj. to, o co se mohl zvětšit majetek, pokud by škodná událost nenastala. Z pohledu trestního práva musí škoda být v příčinné souvislosti se skutkem, pro který je obviněný stíhán.⁹⁴ Při zjišťování škody se vychází nejdříve ze zjištěné škody před policejním orgánem, který zpravidla nechává vypracovat znalecké posudky nebo jiná odborná vyjádření a který tak nespolehá pouze na vyčíslení škody ze strany poškozeného.

První možností je náhrada škody, která přichází v úvahu, pokud má obviněný dostatečné finanční prostředky uhradit škodu v penězích. V této situaci je možné, aby obviněný místo náhrady škody uvedl věc v předešlý stav, např. oprava motorového vozidla, jelikož ustanovení trestního řádu o podmíněném zastavení trestního stíhání nehovoří explicitně o náhradě škody v penězích tak, jako je tomu např. u ust. § 43 odst. 3 TŘ nebo § 228 odst. 1 TŘ. Další možností je uzavření dohody s poškozeným s plněním ve splátkách, pokud obviněný nedisponuje dostatečnými finančními prostředky k jednorázovému vyplacení. Poslední možností je učinění jiných potřebných opatření k náhradě škody, která přichází v úvahu, pokud obviněný nemá dostatek finančních prostředků nebo není schopen dospět k dohodě s poškozeným. Takovým opatřením je např. oznámení pojišťovně u dopravní nehody nebo uložení prostředků pro poškozeného do úschovy apod. Je ovšem nutné upozornit, že za taková opatření nelze považovat slib obviněného či jeho jednostranné prohlášení.⁹⁵

Co se týče poškozeného, i ten musí poskytnout součinnost obviněnému, aby bylo možné uzavřít dohodu o náhradě škody nebo vydat bezdůvodné obohacení.

Tady je opět nutno zdůraznit, že podmíněné zastavení trestního stíhání lze využít i bez souhlasu poškozeného nebo i bez jakékoliv spolupráce s poškozeným, pokud již obviněný

⁹² Šámal, P. a kol, Trestní řád II, komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3497, ISBN 978-80-7400-465-0.

⁹³ Srov. ustanovení § 307 odst. 1 písm. b) TŘ.

⁹⁴ Srov. usnesení NS ze dne 19. 12. 2012, sp. zn. 15 Tdo 1198/2012.

⁹⁵ Srov. usnesení Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 6. 1996, sp. zn. 4 To 424/1996.

nahradil škodu. Na rozdíl od narovnání postačuje v tomto institutu pouhá dohoda o náhradě škody, což je pro obviněného finančně přijatelnější. V souvislosti s uzavřením dohody o náhradě škody zákon nevylučuje ani takovou dohodu, v níž se obviněný s poškozeným dohodli, že poškozený nebude vůbec požadovat náhradu škody, přestože mu byla trestným činem určitá materiální škoda způsobena.⁹⁶

Podmíněně zastavit trestní stíhání lze i tehdy, pokud poškozený vůbec nenárokuje náhradu škody, nebo požaduje nižší, než byla orgánem činným v trestním řízení zjištěna. Je zcela na libovůli poškozeného, zda bude uplatňovat nárok na náhradu škody nebo nikoliv, k takovému úkonu ho nelze nikterak donutit. Na druhé straně by pak bylo neopodstatněné odmítnout uplatnit institut podmíněného zastavení trestního stíhání, pokud by poškozený odmítl, resp. neuplatnil nárok na náhradu škody.⁹⁷ Pokud obviněný uhradí škodu nebo uvede věc v předešlý stav, je na místě, aby se s poškozeným domluvil na vydání kvitance, že škoda byla uhrazena. Kvitance slouží v dalším řízení jako důkaz, že podmínky podmíněného zastavení trestního stíhání obviněný splnil.

Dalším obligatorním bodem ustanovení § 307 odst. 1 TŘ je písm. c): vydání bezdůvodného obohacení činem získaným, nebo s poškozeným o jeho vydání může obviněný uzavřít dohodu, nebo může učinit jiná vhodná opatření k jeho vydání za předpokladu, že bylo trestným činem bezdůvodné obohacení získáno, kdy obdobně platí postupy popisované výše u náhrady škody.

Za zajímavé rozhodnutí v tomto ohledu považuji i toto rozhodnutí: „R 27/1997 *Pouhý slib obviněného daný orgánům přípravného řízení, že nahradí celou škodu způsobenou majetkovou trestnou činností, nelze považovat za jiné potřebné opatření k náhradě škody ve smyslu § 307 odst. 1 písm. b) TŘ.*“⁹⁸ Nebo rozhodnutí „R 52/2001. *Pokud poškozený odmítá náhradu škody, která mu byla způsobena přečinem, je možno postupovat podle § 307 odst. 1 TŘ a podmíněně zastavit trestní stíhání i za situace, kdy obviněný poškozenému škodu vzniklou činem neuhradil ani neučinil žádné opatření k její úhradě.*“⁹⁹

Krátce za zmínku stojí i pozastavení nad tím, proč do trestního řádu nebyla včleněna náhrada nemajetkové újmy tak, jako je tomu např. u narovnání. Důvodová zpráva k novele trestního řádu 181/2011 Sb., kterou se zavádělo vydání bezdůvodného obohacení, uváděla, že

⁹⁶ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014. s. 69, ISBN 978-80-87576-93-9. A taktéž to judikoval NS ve svém rozhodnutí ze dne 1. 8. 2001, sp. zn. 5 Tz 148/2001.

⁹⁷ O tom rozhodl i Městský soud v Praze ve svém rozhodnutí ze dne 31. 7. 2003, sp. zn. 61 To 275/2003, nebo usnesení Krajského soudu v Plzni ze dne 7. 2. 2001, sp. zn. 6 To 83/2001.

⁹⁸ Šámal, P. a kol, Trestní řád II, komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3496, ISBN 978-80-7400-465-0.

⁹⁹ Šámal, P. a kol, Trestní řád II, komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3497, ISBN 978-80-7400-465-0.

náhrada nemajetkové újmy nebyla u institutů podmíněného zastavení trestního stíhání a podmíněného odložení návrhu na potrestání zaváděna s ohledem na povahu těchto institutů a procesní fázi, ve které dochází k jejich uplatnění. Dále tvrdí, že by byla nemajetková újma obtížně vyčíslitelná a došlo by tak i k nepřiměřenému prodloužení celého trestného řízení, čímž by podmíněně zastavené trestní stíhání ztratilo svoji podstatu, a to zrychlit, zjednodušit vyřízení věci.¹⁰⁰

2.2.5. Kritéria pro posuzování uplatnění podmíněného zastavení trestního stíhání

Ustanovení § 307 odst. 1 TŘ obsahuje korektiv aplikace této zákonné normy, a to, zda rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považovat za dostatečné, a to z hlediska osoby obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu.

Osoba obviněného je hodnocena konkrétně zejména s přihlédnutím k jeho věku, chování po činu, jeho snaze narovnat trestným činem narušené vztahy, lítosti, míře jeho zavinění, resp. tomu, zda spáchal trestný čin např. v rozrušení anebo ze soucitu.¹⁰¹ Na druhé straně dosavadní způsob života lze posoudit z hlediska různých evidencí, ať již přestupků nebo trestných činů, výpisu z centrální evidence exekucí apod.

Naproti tomu okolnosti případu znamenají, jakým způsobem byl skutek spáchán, jeho společenskou škodlivost, jeho následek, míru zavinění, pohnutku, jež vedla ke spáchání skutku, prostředí a situaci, za které byl spáchán trestný čin. Tedy zdali lze vzhledem k závažnosti spáchání trestného činu uvažovat o podmíněném zastavení trestního stíhání. Orgány činné v trestním řízení musí pečlivě zvážit, zdali čin byl spáchán osobou dosud bezúhonnou vedoucí řádný život, nebo zdali na druhé straně byl spáchaný skutek natolik škodlivý nebo spáchaný způsobem hrubým, že institut podmíněného zastavení trestného stíhání lze či nelze uplatnit. V každém jednotlivém případě je tedy třeba zvážit všechny okolnosti významné z hlediska naplnění účelu trestního zákona i trestního řádu. Okolnosti případu musí soud (státní zástupce) zkoumat zcela konkrétně, nepostačil by obecný poukaz na nižší typovou společenskou škodlivost přečinu s ohledem na trestní sazbu.¹⁰² Autor Kučera, jako státní zástupce, se vyjadřuje ve svém článku k okolnostem případu: *„Klíčovou ,okolností případu‘ je ovšem, alespoň podle mě, individuální (konkrétní) závažnost předmětného přečinu. To vyplývá ze zásady, že zlý čin, lhostejno jaký, by měl být potrestán. Čím větší zlo je v činu obsaženo, tím je potřeba jeho*

¹⁰⁰ Zvláštní část důvodové zprávy k čl. 1 k zákonu č. 181/2011 Sb., kterou byla včleněna do § 307 odst. 1 TŘ obligatorní podmínka, a to vydání bezdůvodného obohacení.

¹⁰¹ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3488, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁰² Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck 2013, s. 3485, ISBN 978-80-7400-465-0.

*potrestání větší a naléhavější. Odklon od tohoto pravidla tak může být odůvodněn pouze v těch případech, které vykazují ve srovnání s průměrnou typově shodnou trestnou činností nižší individuální stupeň závažnosti. V těchto případech, kdy je konkrétní závažnost přečinu nižší než průměrná, lze říci, že potřeba potrestání pachatele není tak naléhavá, neboť míra zla obsaženého v činu není tak vysoká.*¹⁰³ Je nutno zdůraznit, že jedno kritérium nesmí být použito na úkor druhého.

Dle autora Zůbka, s nímž se plně ztotožňuji, limity diskreční pravomoci k podmíněnému zastavení trestního stíhání jsou ohraničeny zákonem, především § 307 a § 303 TŘ. Další limit diskrece představuje zásada ekonomie trestního práva, kdy se zásada subsidiarity trestní represe vztahuje jak k základům trestní odpovědnosti, tak i k sankcím.¹⁰⁴

Uvedená kritéria, dle mého názoru, zda aplikovat podmíněné zastavení trestního stíhání, je nutno vykládat a hodnotit individuálně, ale i komplexně, s respektováním zásady individuální prevence (eliminace opakování trestné činnosti u konkrétního obviněného), ale i s ohledem na prevenci generální, zejména s přihlédnutím na dopad aplikace institutu podmíněného zastavení trestního stíhání na samotnou společnost a členy společnosti tak, jak to hodnotí i judikát: „*TrR 3/2002, s. 91. Je-li probační úředník Probační a mediační služby požádán o zpracování zprávy o poměrech obviněného, je jeho povinností zjistit, jak se tento choval před činem i po něm, a to zejména jednáním s obviněným, s osobami z jeho blízkého sociálního okolí a s poškozeným (způsobil-li obviněný svým činem škodu), jakož i šetřením v místě bydliště obviněného. Jde-li specificky o podání zprávy za účelem rozhodnutí o tom, zda se podmíněně odsouzený ve zkušební době osvědčil či nikoliv, je třeba, aby probační úředník podobným způsobem zjistil zejména to, jak odsouzený žil a choval se ve zkušební době a jak plnil své závazky.*“¹⁰⁵

2.3. Podmíněné zastavení dle § 307 odst. 2 TŘ

Novela trestního řádu zákonem č. 193/2012 Sb. přinesla změnu do institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, a to konkrétně do odstavce 2 ustanovení § 307, který stanoví, že je-li to odůvodněno povahou a závažností páchaného přečinu, okolnostmi jeho spáchání nebo poměry obviněného, soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodne o podmíněném zastavení trestního stíhání pouze tehdy, pokud obviněný splní podmínky v odst. 1 a za a) zaváže se, že během zkušební doby se zdrží určité činnosti, v souvislosti s níž se dopustil přečinu, nebo

¹⁰³ Kučera, P. K předpokladům podmíněného zastavení trestního stíhání. Státní zastupitelství, 2014, č. 4, s. 11. ISSN 1214-3758.

¹⁰⁴ Zůbek, J. Odklony v trestním řízení. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019, s. 127, ISBN 978-7598-245-2.

¹⁰⁵ Šámal, P. a kol, Trestní řád II, komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3500, ISBN 978-80-7400-465-0.

za b) složí na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního předpisu a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti přečinu, a vzhledem k osobě obviněného, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující. Další novelou trestního řádu účinnou od 1. 1. 2022 bylo obohaceno písm. a) do ust. § 307 odst. 2 o to, že obviněný se zaváže, že během zkušební doby se zdrží určité činnosti, která může spočívat i v držení a chovu zvířat a péči o ně, pokud se v souvislosti s ní dopustil přečinu.

Dopad výše uvedené novelizace trestního řádu nelze chápat izolovaně jako pouhé materiální „vpuštění“ závažnějších přečinů do systému odklonů v trestním řízení, ale současně je nutné právní úpravu podle § 307 odst. 2 TR považovat za určité omezení uplatňované při podmíněném zastavení trestního stíhání právě u závažnějších přečinů. Vyplývá to z návětí zmíněného ustanovení, kam zákonodárce vtělil příkaz, že závažnější přečiny je možné podmíněně zastavit „jen tehdy“, jestliže obviněný je současně zavázán k plnění zpřísněných podmínek, resp. některé z nich.¹⁰⁶ Charakteristické pro toto ustanovení je, že obviněný převezme na sebe další závazek, který svou podstatou představuje pro pachatele zvláštní sankční prvek. Rozhodnutí o tom, zda bude v daném případě přistoupeno pouze k aplikaci podmínek uvedených v § 307 odst. 1 TR nebo i odst. 2 tohoto ustanovení, je však výlučně na příslušném orgánu.¹⁰⁷

Ačkoliv jsou pak uvedené povinnosti zákonem formulovány jako podmínky alternativní, mohou být uloženy obviněnému jak jednotlivě, tak i současně. Okolnosti spáchání přečinu, které ustanovení § 307 odst. 2 zvláště zdůrazňuje, jsou okolnosti nejrůznějšího druhu, které také ovlivňují povahu a závažnost spáchaného přečinu a týkají se místa a času přečinu, různých vlivů, jež působily na obviněného při páchaní přečinu, dále prostředí, ve kterém byl přečin spáchán, průvodních okolností, za nichž k tomu došlo.¹⁰⁸ Jde např. o vliv okolností nezávislých na obviněném, tj. o silné rozrušení, tlak závislosti nebo podřízenosti obviněného, vliv hrozby nebo nátlaku, vliv tíživých osobních nebo rodinných poměrů, které si obviněný sám nezpůsobil, spáchání činu při odvracení útoku nebo jiného nebezpečí, aniž byly splněny všechny podmínky okolností vylučujících protiprávnost, spáchání při využití něčí nouze, tísně, bezbrannosti, závislosti nebo podřízenosti, spáchání za krizové situace, živelné pohromy nebo jiné události

¹⁰⁶ Zúbek, J. Kvalifikované (zpřísněné podmínky) u podmíněného zastavení trestního stíhání, Bulletin advokacie. 2016, č. 5, s. 15. ISSN 1210-6348.

¹⁰⁷ Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 128, ISBN 978-80-7502-319-3.

¹⁰⁸ Šámal, P., a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3489, ISBN 978-80-7400-465-0.

vážně ohrožující život, veřejný pořádek nebo majetek a jiné, které pak ve smyslu hmotněprávní úpravy obsahují ustanovení § 39 odst. 2, ale i ustanovení § 41 a § 42 TZ.¹⁰⁹

2.3.1. Závazek zdržet se určité činnosti

Tato varianta představuje protějšek k trestu zákazu činnosti dle ustanovení § 73 TZ.¹¹⁰ Odklon v podobě podmíněného zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 307 odst. 2 písm. a) TŘ tedy ve spojení se závazkem zdržet se činnosti je vhodným nástrojem, jak nalézt efektivní sankci za spáchaný trestný čin, který je spáchán v souvislosti s touto činností. Souvislost spáchaného přečinu s činností, které se obviněný zdrží, musí být užší, přímá, bezprostřední (srov. přiměřeně R 9/1964, R 42/1967, R 13/1969, R 5/1980).¹¹¹ Jde například o činnosti výkonu povolání, zaměstnání, funkce, činnosti, ke které je nutné zvláštní povolení. Institut zdržení se určité činnosti v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání je často využíván při spáchání trestných činů v dopravě, což potvrzuje i vlastní praxe, např. trestný čin ohrožení pod vlivem návykové látky dle ustanovení § 274 TZ, kdy v tomto smyslu bude znít jako závazek zdržet se řízení motorových vozidel. Podle ustanovení § 307 odst. 7 TŘ, jestliže se obviněný zaváže zdržet se během zkušební doby podmíněného zastavení trestního stíhání řízení motorových vozidel, musí být poučen o povinnosti odevzdat řidičský průkaz podle zvláštního právního předpisu a o tom, že právní mocí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání pozbude řidičského oprávnění. Poučení je důležité s ohledem na jeho osvědčení nebo neosvědčení ve zkušební době, eventuálně s ohledem na případné spáchání trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí dle ustanovení § 337 odst. 1 písm. a) TZ. V tomto ustanovení § 307 odst. 7 TŘ je stanovena povinnost soudu v rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uvést konkrétní činnost, které se musí obviněný zdržet, a dobu tohoto závazku. V praxi to probíhá tak, že soud nebo státní zástupce v přípravném řízení zašle opis rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání obecnímu úřadu s rozšířenou působností v místě trvalého bydliště obviněného, který má na starosti registr řidičů, do kterého se mimo jiné zapisuje údaj o podmíněném zastavení trestního stíhání spojený s tímto závazkem, který má důležitou informační povinnost vůči soudu, pokud dojde k porušení závazku ze strany obviněného.

V důvodové zprávě novely zákona č. 220/2021 Sb. je uvedeno: „*Jelikož bude možné přijmout závazek zdržet se určité činnosti na dobu kratší, než bude stanovena délka zkušební doby, doplňuje se mezi obsahové náležitosti rozhodnutí o podmíněném*

¹⁰⁹ Srov. ustanovení § 39 odst. 2, § 41 a 42 TZ.

¹¹⁰ Srov. ustanovení § 73 TZ.

¹¹¹ Šámal P. a kol, Trestní řád II. komentář. 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3490, ISBN 978-80-7400-465-0.

odložení podání návrhu na potrestání či podmíněném zastavení trestního stíhání stanovení délky jeho trvání; tato úprava se navrhuje i s ohledem na činnost orgánů, jež se na výkonu tohoto rozhodnutí budou spolupodílet – např. obec s rozšířenou působností, která bude nově oprávněna rozhodnout o vrácení řidičského oprávnění již po uplynutí závazku zdržet se řízení motorových vozidel, nikoli až po rozhodnutí o tom, že se daná osoba osvědčila.“

Obviněnému lze dále stanovit závazek zdržet se určité činnosti, například výkonu zaměstnání, povolání, funkce, činnosti, ke které je třeba zvláštního povolení, činnosti upravené zvláštním předpisem. Zákon nevyklučuje, aby konkrétní případ zahrnoval i zdržení se několika činností najednou (zákaz řízení motorového vozidla a zároveň jde o výkon povolání v případě profesionálního řidiče).

Důraznost sankčního prvku této formy podmíněného zastavení trestního stíhání je patrná i z toho, že délka zkušební doby (a v návaznosti na to tedy i délka závazku zdržet se řízení motorových vozidel) může být stanovena až na pět let.¹¹² Zdržení se určité činnosti trvá v průběhu celé stanovené zkušební doby, i proto je důležité stanovit délku zkušební doby v samotném rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Tato maximální doba je pro obviněného, pokud jeho činnost a práce spočívá v užívání osobních automobilů, zpravidla velice odstrašující. Dokonce ani judikatura nepřipouští, aby závazek obviněného zdržet se určité činnosti byl kratší než sama zkušební doba.¹¹³

2.3.2. Složení částky na peněžitou pomoc obětem trestných činů

Druhou možností ustanovení § 307 odst. 2 písm. b) TR je závazek obviněného složit finanční částku na účet státního zastupitelství, in eventum na účet soudu, podle fáze trestního řízení, kterou zpravidla obviněný složí před rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání. Složení částky na peněžitou pomoc obětem trestných činů lze chápat jako ekvivalent k peněžitému trestu dle ustanovení § 67 TZ. Tato alternativa je téměř totožná s dalším odklonem, a to s narovnáním dle ustanovení § 309 TR, u kterého je složení částky obligatorní náležitostí.¹¹⁴ Částka, resp. její výše, nesmí být zjevně nepřiměřená závažnosti spáchaného trestného činu a její výše musí být přesně specifikována v rozhodnutí. Forma tohoto druhu odklonu spočívající ve složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestných činů má svůj význam zejména u trestných činů majetkové povahy, trestných činů spáchaných v dopravě nebo

¹¹² Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014. s. 74, ISBN 978-80-87576-93-9.

¹¹³ Srov. usnesení NS ze dne 14. 4. 2015, sp. zn. 4 Tdo 6/2015.

¹¹⁴ Srov. ustanovení § 309 TR.

např. u maření výkonu úředního rozhodnutí a jiných. Zvláštním právním předpisem k ustanovení § 307 odst. 2 TŘ je zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů a o změně některých zákonů.

Obviněný peněžitou částku skládá na příslušný účet zpravidla ještě před samotným vydáním rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, když ustanovení § 362 odst. 1 TŘ uvádí, že pokud obviněný složil peněžitou částku na příslušný účet, avšak státní zástupce či soud nerozhodne o podmíněném zastavení trestního stíhání, uvedené orgány zajistí, aby byla složená částka vrácena obviněnému;¹¹⁵ z důvodu zatímního charakteru rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je možné, a nic nebrání tomu, aby byla složena též v samostatném průběhu zkušební doby.¹¹⁶

2.4. Rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, zkušební doba

V přípravném řízení rozhoduje o podmíněném zastavení trestního stíhání státní zástupce, v řízení před soudem o něm rozhoduje předseda senátu v rámci předběžného projednání obžaloby nebo v samotném hlavním líčení. Samosoudce tak činí v rámci přezkoumání obžaloby nebo návrhu na potrestání, stejně tak může postupovat v rámci zjednodušeného řízení, nebo soud v rámci projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Státní zástupce může podmíněně zastavit trestní stíhání po splnění zákonných podmínek, od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby, ze své iniciativy nebo z iniciativy policejního orgánu nebo obviněného nebo obhájce, při zachování a provedení všech neodkladných a neopakovatelných úkonů a dalších úkonů nezbytných pro zachování účelu trestního řízení.¹¹⁷ Po podání obžaloby rozhoduje zpravidla samosoudce nebo i soud, a to až do doby rozhodnutí o odvolání, jehož rozhodnutí má formu usnesení.¹¹⁸

Samotné usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání obsahuje výrokovou část, odůvodnění a poučení o opravném prostředku, případně o dalších specifikách ohledně zdržení se určité činnosti obviněného. Výrok o podmíněném zastavení trestního stíhání obviněného pro spáchání určitého skutku musí být totožný se skutkem popsáním v obžalobě. Tento výrok není výrokem o vině, jelikož musí respektovat závěr s právní kvalifikací skutku, který respektuje

¹¹⁵ Šámal, P. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3491, IN: Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 132, ISBN 978-80-7502-319-3.

¹¹⁶ Srov. Draščík, A. Trestní řád komentář, I. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 2017, s. 698, IN: Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 132, ISBN 978-80-7502-319-3.

¹¹⁷ Závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2009 z 21. 4. 2009, kterým se upravuje postup Police České republiky při plnění úkolů v trestním řízení.

¹¹⁸ Srov. ustanovení § 119 TŘ.

presumpci neviný.¹¹⁹ Další výroky obsahují rozhodnutí o délce zkušební doby, ve které je možné uložit obviněnému povinnost uhradit poškozenému škodu nebo vydat bezdůvodné obohacení, pokud již tak obviněný neučinil. Pokud obviněný neuhradil poškozenému způsobenou škodu nebo mu nevydal bezdůvodné obohacení ještě před rozhodnutím o podmíněném zastavení trestního stíhání a toliko uzavřel dohodu o způsobu náhrady škody nebo o vydání bezdůvodného obohacení, je obligatorní součástí rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání uložení povinnosti nahradit škodu nebo vrátit bezdůvodné obohacení v průběhu zkušební doby, které je třeba pojmout do výrokové části rozhodnutí a v odůvodnění ho vysvětlit.¹²⁰

V rámci rozhodování o podmíněném zastavení trestního stíhání buď soud, nebo státní zástupce v přípravném řízení rozhodne, jak již bylo výše zmíněno, o zkušební době, která dle ustanovení § 307 odst. 4 TŘ může být uložena v rozsahu od šesti měsíců až na dva roky, podle ustanovení § 307 odst. 2 pak od šesti měsíců až na pět let. Pokud byla sjednána dohoda o náhradě škody mezi obviněným a poškozeným ve splátkách, je na místě, aby zkušební doba nebyla kratší než poslední splátka dle dohody o náhradě škody. Na druhé straně, pokud jde o škodu vysokou, mohou být splátky rozvrženy na více splátek, než je maximální doba zkušební doby. Potom i v takovém případě lze použít institut podmíněného zastavení trestního stíhání, jako to podobně judikoval NS ve svém rozhodnutí ze dne 31. 10. 2001, sp. zn. 6 To 858/2001, kde dospěl k závěru, se kterým souhlasím: „*Uzavřel-li obviněný s poškozeným dohodu o způsobu náhrady škody a splnil i ostatní podmínky pro podmíněné zastavení trestního stíhání, lze jeho trestní stíhání podmíněně zastavit podle § 307 odst. 1 TŘ i za situace, kdy doba splácení škody stanovená v dohodě o způsobu náhrady škody přesahuje lhůtu podmíněného zastavení trestního stíhání.*“

Pokud se obviněný zavázal k uhrazení peněžité částky dle ustanovení § 307 odst. 2 písm. b) TŘ, obsahuje rozhodnutí i výrok o povinnosti uhradit určitou výši částky na pomoc obětem trestné činnosti.

Ve výroku o zkušební době může být rozhodnuto o povinnosti obviněného zdržet se určité činnosti dle ustanovení § 307 odst. 2 písm. a) TŘ. Tato činnost nebo závazek obviněného musejí být v rozhodnutí řádně specifikovány. Obviněnému lze dále uložit, aby ve zkušební době dodržoval přiměřená omezení a povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, což je řádně specifikováno, pokud toto bylo obviněnému uloženo (srov. ustanovení § 307 odst. 8 TŘ). K uložení těchto přiměřených omezení nebo povinností není zapotřebí souhlasu obviněného,

¹¹⁹ Srov. rozhodnutí NS ze dne 13. 8. 2008 sp. zn. 7 Tdo 916/2008.

¹²⁰ Šámal, P. a kol. Trestný řád II. komentář. 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3493, ISBN 978-80-7400-465-0.

nicméně je vhodné zjistit jeho stanovisko, aby uložení této sankce mělo smysl a neminulo se účinkem. Je nutné upozornit na to, že tato opatření a povinnosti nejsou nijak vynutitelná a závazná, závisí zcela na obviněném, zdali je bude dodržovat a akceptovat. Přiměřená omezení a povinnosti jsou definovány v ustanovení § 48 odst. 4 TZ, přičemž mohou mít jak charakter zákazů (např. zákaz nadměrného požívání alkoholu, zákaz aplikace omamných a psychotropních látek, zákaz návštěv nočních podniků, hraní hazardních her a sázení apod.), tak i příkazů (např. řádné plnění vyživovací povinnosti, řádná výchova osoby, o kterou je obviněný povinen pečovat, povinnost podrobit se určitým programům rehabilitační povahy, sociálního výcviku a výchovy, léčebným programům, zejména léčbě závislosti na návykových látkách, psychologickému poradenství, programům směřujícím k získání určité pracovní kvalifikace apod.).¹²¹ Tato omezení a povinnosti lze uložit i na kratší dobu, než je zkušební doba, ve výroku rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Omezení či povinnosti nesmí být uloženy obviněnému, pokud nemají souvislost se spácháním trestného činu, a touto cestou nelze nahrazovat obsah některého druhu trestu.¹²²

Tady je na místě sdělit, že pokud obviněný neakceptuje délku zkušební doby, ve které se zdrží určité činnosti, může až do okamžiku, kdy se orgán druhého stupně odebere k závěrečné poradě, vzít svůj souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání zpět a pokračuje se dál v trestním řízení ve standardní formě. K rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání může obviněný a poškozený podat stížnost, která má odkladný účinek.¹²³ Pokud o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodl soud, stížnost může podat i státní zástupce, a to ve lhůtě 3 dnů od vyhlášení nebo od oznámení rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání. Stížností se obviněný většinou domáhá zkrácení délky zkušební doby nebo zrušení, resp. neuložení omezení a povinností, může rozporovat svůj souhlas nebo doznání, že je neudělil v trestním řízení orgánům činným v trestním řízení. Poškozený zase může brojit proti výši a způsobu náhrady škody, anebo nesouhlasit se samotným vyřízením trestní věci. Stížnost může podat přitom i tehdy, pokud mu nebyla způsobena trestným činem škoda.¹²⁴ Pravomocné rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání lze napadnout mimořádnými opravnými prostředky a dále pokračovat v trestním stíhání obviněného pro stejný skutek (přichází tady v úvahu dovolání, stížnost pro porušení zákona, obnova řízení).

¹²¹ Šámal, P., a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3495, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹²² Srov. rozhodnutí Krajského soudu v Českých Budějovicích ze dne 25. 9. 1997, sp. zn. 4 To 770/1997.

¹²³ Srov. ustanovení § 307 odst. 9 TR.

¹²⁴ Srov. Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2000, s. 62, ISBN 80-7179-350-7.

2.5. Osvědčení obviněného

Po splnění všech podmínek pro vydání usnesení o osvědčení, zejména v podobě vedení řádného života obviněným, úhrady způsobené škody, vydání bezdůvodného obohacení nebo jiné povinnosti, dochází k jejímu splnění, ke kterému se obviněný zavázal, in eventum obviněný vyhověl dalším přiměřeným omezením a povinnostem, pak soud nebo státní zástupce v přípravném řízení rozhodne, že se obviněný ve zkušební době osvědčil.¹²⁵ Rozhoduje se formou usnesení, jehož obsahem je výrok o osvědčení ve zkušební době, další výroky toto rozhodnutí neobsahuje. V odůvodnění se uvede, o jaké skutečnosti opřel rozhodující orgán svůj závěr o tom, že obviněný vedl řádný život a vyhověl též jemu uloženým podmínkám.¹²⁶

K rozhodnutí, že se obviněný osvědčil, dochází po uceleném posouzení všech skutečností v jejich vzájemné spojitosti. V případě zkoumání podmínky vedení řádného života jde především o úplnou bezúhonnost, tzv. neodsouzení za trestný čin, případně za přestupek, kárné provinění nebo jiné delikty. Význam má však současně i řádné plnění občanských, rodinných a pracovních povinností obviněného.¹²⁷ Smyslem podmíněného zastavení trestního stíhání je, že by mělo vést k odstranění všech negativních příčin, které vedly ke spáchání trestného činu. Posouzení náhrady škody nebo vydání bezdůvodného obohacení se posuzuje z individuálního hlediska konkrétního případu. Ke kontrole vedení řádného života přistupuje předseda senátu pravidelně opakovaně, a to v šestiměsíčních intervalech, v průběhu zkušební doby, přičemž kontroluje, zda obviněný dodržuje řádný život, přiměřená omezení a povinnosti, jejichž kontrolou byla pověřena Probační a mediační služba.¹²⁸ Není důvodem pro pokračování trestního stíhání, pokud obviněný ne z vlastního zavinění nebyl schopen uhradit poškozenému škodu, například v důsledku nemoci nebo ztráty zaměstnání.

Co se týče plnění dalších povinností, je důležité zvláště pečlivě zkoumat jednotlivé povinnosti, zejména zdali obviněný tyto závazky splnil, zdali se zdržel uložené činnosti, v jakém rozsahu, zdali složil peněžitou pomoc pro oběti trestného činu. Zkoumáním těchto náležitostí se hodnotí, zda se obviněný polepšil a zdali mu to bylo dostatečným poučením. Právní mocí rozhodnutí o tom, že se obviněný osvědčil, nebo uplynutím jednoho roku od konce zkušební doby, aniž rozhodnutí o tom, zda se obviněný osvědčil, bylo učiněno, nastávají účinky zastavení

¹²⁵ Pokud o PZTS rozhodl odvolací soud, rozhoduje o osvědčení soud prvního stupně s tím, že pokud se obviněný neosvědčí, pokračuje se v řízení u odvolacího soudu.

¹²⁶ Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 140, ISBN 978-80-7502-319-3.

¹²⁷ Sotolář, A. komentář k ustanovení § 308 IN: Draštík, A. Fenyk J. a kol. Trestní řád II. komentář. 1 vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2017, s. 719, ISBN 978-80-7552-600-7.

¹²⁸ Srov. § 308a odst. 2 TR.

trestního stíhání a vzniká tím pádem překážka rei iudicatae, věci rozsouzené. Jde o takzvanou zákonnou fikci upravenou v ustanovení § 308 odst. 3 TŘ, že se obviněný osvědčil a že uplynula zkušební doba.

Pokud se obviněný neosvědčil, podle ustanovení § 308 odst. 3 TŘ¹²⁹ předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce rozhodne o pokračování v řízení. Tímto rozhodnutím, že se v řízení pokračuje a neruší se předchozí rozhodnutí, kterým bylo trestní stíhání zastaveno, nové rozhodnutí soudu pak nahrazuje rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, které je vynesemím nového rozhodnutí pak bezpředmětné. Obsahem rozhodnutí o neosvědčení je výrok o neosvědčení ve zkušební době a výrok o pokračování v trestním stíhání. V odůvodnění tohoto rozhodnutí se uvedou důvody, proč se obviněný neosvědčil, zejména popis, v čem orgán spatřuje nevedení řádného života obviněným, event. nesplnění dalších jeho povinností, omezení atd.

Ve výjimečných případech, vzhledem ke konkrétnímu případu, k okolnostem a osobě obviněného může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ponechat podmíněné zastavení trestního stíhání v platnosti, ale musí prodloužit zkušební dobu až o dva roky, přičemž celkem nesmí zkušební doba překročit pět let.

Novelou zák. č. 220/2021 Sb., účinnou od 1. 1. 2022, byla včleněna do ustanovení § 308 odst. 3 i další omezení pro obviněného, kterými jsou: stanovit dohled nad obviněným,¹³⁰ stanovit obviněnému dosud neuložené přiměřené omezení nebo přiměřenou povinnost směřující k tomu, aby vedl řádný život, nebo stanovit obviněnému dosud neuložené výchovné opatření směřující k tomu, aby vedl řádný život, je-li ve věku blízkém věku mladistvých, nebo uložit obviněnému, aby složil na účet soudu a v přípravném řízení na účet státního zastupitelství stanovenou peněžitou částku určenou státu na pomoc obětem trestné činnosti, přijmout závazek nebo prodloužení závazku zdržet se určité činnosti podle ustanovení § 307 odst. 2 písm. a).¹³¹

Jestliže obviněný vede ve zkušební době řádný život a plněním svých povinností prokázal polepšení, může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce na návrh obviněného uložené přiměřené omezení, přiměřenou povinnost nebo výchovné opatření zrušit, pokud lze očekávat, že povede řádný život i bez nich, anebo může zrušit uložený dohled, pokud již není

¹²⁹ Srov. novelu ustanovení § 308 odst. 3 TŘ provedena zákonem č. 220/2021 Sb.

¹³⁰ Dle ustanovení § 308a odst. 1 TŘ probační úředník vykonávající dohled nad obviněným nemůže při výkonu dohledu ukládat obviněnému jiné povinnosti, než které vyplývají ze zákona nebo z rozhodnutí soudu.

¹³¹ Novelou trestního řádu účinnou od 1. 4. 2024 je dále možné uložit obviněnému, který se zavázal, že se během zkušební doby zdrží řízení motorových vozidel, dosud neuloženou povinnost podrobit se terapeutickému programu pro řidiče, nebo přijmout závazek nebo prodloužení závazku zdržet se určité činnosti podle § 307 odst. 2 písm. a), kdy předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce zároveň může uložit obviněnému povinnost podrobit se terapeutickému programu pro řidiče.

zapotřebí zvýšeně sledovat a kontrolovat jeho chování; toto rozhodnutí může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce učinit nejdříve po uplynutí jedné třetiny zkušební doby, nejméně však po šesti měsících jejího trvání.¹³²

Obviněný může podat návrh na zrušení uloženého přiměřeného omezení, přiměřené povinnosti nebo výchovného opatření, jejichž kontrolou byla pověřena Probační a mediační služba, anebo návrh na zrušení uloženého dohledu, jen pokud k němu připojí kladné stanovisko probačního úředníka; není-li stanovisko k návrhu připojeno, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce o takovém návrhu nerozhoduje a vrátí jej obviněnému s poučením o nutnosti takové stanovisko k němu připojit. Byl-li návrh obviněného zamítnut, může jej opakovat až po uplynutí šesti měsíců ode dne nabytí právní moci zamítavého rozhodnutí.¹³³

Po uplynutí poloviny doby, po kterou se obviněný zavázal zdržet se určité činnosti podle § 307 odst. 2 písm. a), může předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce na návrh obviněného rozhodnout, že zbytek závazku nebude vykonán, pokud obviněný v době trvání tohoto závazku prokázal způsobem svého života, že jeho dalšího výkonu není třeba. Přitom předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce může zohlednit, zda se obviněný úspěšně podrobil vhodnému programu sociálního výcviku a převýchovy nebo psychologického poradenství zaměřeného na činnost, na kterou se vztahoval jeho závazek podle § 307 odst. 2 písm. a).¹³⁴

Usnesení o ponechání podmíněného zastavení trestního stíhání v platnosti pak obsahuje dva výroky, a to výrok, že se obviněnému ponechává v platnosti podmíněné zastavení trestního stíhání, a druhý o prodloužení zkušební doby.¹³⁵ Tento postup je možný jak v průběhu zkušební doby, tak i po jejím skončení. Důvody pro prodloužení platnosti podmíněného zastavení trestního stíhání jsou většinou objektivně omluvitelné, a to např. nesplnění povinnosti obviněného nahradit škodu, obviněný se dopustil přestupku a jiné. Rozhodnutím stanovené povinnosti, omezení, uhrazení škody, vydání bezdůvodného obohacení zůstávají v platnosti z původního usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání i po prodloužení zkušební doby, aniž by orgán musel znovu o nich rozhodnout.¹³⁶

Proti usnesení o pokračování v trestním stíhání, nebo že se obviněný osvědčil, nebo o ponechání v platnosti původní podmíněné zastavení trestního stíhání a prodloužení zkušební

¹³² Srov. ustanovení § 308a odst. 3 TŘ, novela TŘ účinná od 1. 1. 2022.

¹³³ Srov. ustanovení § 308a odst. 4 TŘ, novela TŘ účinná od 1. 1. 2022.

¹³⁴ Srov. ustanovení § 308a odst. 5 TŘ, novela trestního řádu účinná od 1. 1. 2022 i od 1. 4. 2024.

¹³⁵ Srov. Sotolář, A. komentář k ustanovení § 308 IN Draštík, A. Fenyk J. a kol. Trestní řád II. komentář 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer. 2017, s. 724, ISBN 978-80-7552-600-7.

¹³⁶ Srov. novelu ustanovení § 308 odst. 4 TŘ.

doby je přípustná stížnost, kterou mohou podat obviněný, poškozený, a pokud o podmíněném zastavení trestního stíhání rozhodl soud, i státní zástupce. Proti rozhodnutí o pokračování v trestním stíhání, nebo o tom, že se obviněný osvědčil, může obviněný nebo poškozený podat stížnost, jež má odkladný účinek. Učiní-li takové rozhodnutí soud, má toto právo též státní zástupce.¹³⁷

Podmíněné zastavení trestního stíhání je vedeno v Rejstříku trestů, záznam o tomto rozhodnutí se objevuje pouze v opisu z evidence Rejstříku trestů, který je určen zejména policii, státnímu zástupci a soudu. Na druhé straně ve výpisu z evidence Rejstříku trestů se tento záznam neobjeví, jelikož rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání neřeší otázku viny obviněného, což je jistě pozitivní pro samotného obviněného z hlediska prokazování bezúhonnosti.

¹³⁷ Vantuch, P., *Obhajoba obviněného*, 3. dopl. a přeprac. vyd., Praha: C. H. Beck 2010, s. 603, ISBN 978-80-74003-219.

3. Narovnání

3.1. Obecně o odklonu narovnání

Narovnání bylo zakotveno novelou trestního řádu provedenou zákonem č. 152/1995 Sb., účinnou od 1. 9. 1995.¹³⁸ Tímto zákonem došlo k zavedení dalšího druhu odklonu (narovnání) po podmíněném zastavení trestního stíhání, které bylo v roce 1993 zavedeno do trestního řádu. Narovnání je upraveno ve čtvrtém oddílu hlavy XII TŘ, konkrétně v ustanoveních § 309 až § 313 TŘ. Narovnání bylo v průběhu několika let novelizováno a do současné podoby ho ustálila novela zákona č. 193/2012 Sb.

Narovnání bývá stručně charakterizováno jako dohoda mezi obviněným a poškozeným, která vyžaduje schválení státního zástupce či soudu, s procesními důsledky zastavení trestního stíhání.¹³⁹ Institut narovnání je primárně určen pro případy, kdy má spáchaný trestný čin povahu konfliktu mezi jeho pachatelem a poškozeným, přičemž narovnání má přispět k urovnání tohoto sporu.¹⁴⁰ Dá se říct, že je to tzv. mediační odklon, neboť vede k mimosoudnímu vyřešení sporu vedenému prostřednictvím zprostředkování urovnání sporu mezi obviněným a poškozeným, zpravidla by mělo být schváleno co nejdříve, nejlépe v přípravném řízení. Podle mého názoru mediace působí v psychologickém smyslu pozitivně na pachatele i samotnou oběť, tedy poškozeného, s výsledkem narovnat vzájemně vztahy.

Institut narovnání je tedy jednou z možností odklonu v trestním řízení, alternativa ke klasickému průběhu a výsledku trestního řízení. Uplatní se zejména v případech, kdy je vedle veřejného zájmu přečinem dotčena výrazněji i sféra soukromá, přičemž stát na trestním postihu obviněného nemá výrazný zájem, neboť spáchaný přečin má spíše podobu sporu mezi obviněným a poškozeným.¹⁴¹ Zákon nevylučuje ani případ pro aplikaci narovnání, kdy by přečinem došlo k porušení veřejného zájmu a samotným poškozeným by byl stát nebo obec.

Jak je výše uvedeno, narovnání je definováno v ustanovení § 309 TŘ, který udává sedm podmínek pro jeho aplikaci. Jedná se o tyto podmínky: obviněný je stíhán pro přečin, obviněný musí prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a o jeho prohlášení nejsou důvodné pochybnosti, že bylo učiněno svobodně, vážně a určitě, dále obviněný uhradí poškozenému způsobenou škodu nebo učiní potřebné kroky k její úhradě, případně odčiní újmu jinak, dále

¹³⁸ Srov. znění novely zákon č. 152/1995 Sb.

¹³⁹ Sovák, Z. Zvláštní způsoby řízení v aktuálním trestním řádu. Trestní právo, 1999, č. 1, s. 13. ISSN 1211-2860.

¹⁴⁰ Srov. Císařová D., Čížková, J., Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského. Trestní právo, 1998, č. 6, s. 11. ISSN 1211-2860.

¹⁴¹ Šámal, P., a kol. Trestní řád II. komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3515, ISBN 978-80-7400-465-0.

obviněný vydá bezdůvodné obohacení nebo učiní jiná vhodná opatření k jeho vydání, dále obviněný složí na účet soudu nebo v přípravném řízení na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, obviněný i poškozený s narovnáním souhlasí a v neposlední řadě soud nebo státní zástupce považuje takový způsob za dostačující.

Přes terminologickou podobnost nelze bez dalšího proces narovnání (a zastavení trestního stíhání) podle trestního řádu směřovat s občanskoprávní úpravou dohody o narovnání (lat. *transactio*), kterou účastníci občanskoprávních vztahů mohou upravit některá nebo všechna práva mezi nimi sporná nebo pochybná (blíže srov. § 585 občanského zákoníku, dále již jen „OZ“; viz i § 1903 a násl. nového občanského zákoníku, dále již jen „NOZ“). O zmíněný občanskoprávní institut se však při splnění podmínek stanovených v občanském zákoníku jednat může.¹⁴²

Vzhledem k výše uvedenému lze konstatovat, že institut narovnání kopíruje principy restorativní justice, zejména s ohledem na smírné řešení a narovnání vztahů mezi poškozeným a pachatelem.

Z mé dosavadní praxe vnímám, že na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání je u narovnání obligatorní podmínkou pro aplikaci tohoto odklonu souhlas poškozeného i samotná náhrada škody. Proto se domnívám, že se aplikace narovnání ve velké míře schvalování netěší. Například z důvodu, že se poškozený a pachatel nedokážou domluvit, může se vyřešení celé trestní věci naopak prodloužit.

V této souvislosti bych ráda uvedla příznačný náleží Ústavního soudu: *I. ÚS 1554/19: „Rovněž nelze odhlédnout od toho, že je primárně na obviněném, jakou aktivitu v tomto směru vyvine. Ostatně, jak přílehlavě poznamenal státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve svém vyjádření k dovolání stěžovatele, smyslem odklonu je poskytnutí možnosti obviněnému vypořádat se se svým svědomím i poškozenými (v širším slova smyslu, ne jen čistě materiálně), nikoli však volit, zda ten který způsob ‚vyřízení‘ jejich trestní věci je pro ně, čistě z jejich pohledu, výhodnější. Není proto úlohou orgánů činných v trestním řízení předkládat obviněným alternativy či varianty odklonů, které by byly ochotny akceptovat nebo jimiž by svůj postup v trestním řízení tímto směrem podmiňovaly. Tím by totiž, mimo jiné, došlo k narušení samotného účelu trestního řízení, zejména spravedlivého potrestání pachatelů trestných činů.“*

¹⁴² Šámal, P. a kol, Trestní řád II. komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3519, ISBN 978-80-7400-465-0.

3.2. Zákonné podmínky aplikace narovnání

3.2.1. Řízení o přečinu

Trestní řád v ustanovení § 309 stanoví, že schválení narovnání je možné při spáchaném přečinu¹⁴³ obviněným.¹⁴⁴ Splnění této podmínky je totožné jako u podmíněného zastavení trestního stíhání. Rozhodujícími jsou trestní sazby uvedené ve zvláštní části trestního zákoníku bez modifikace stanovené pro mladistvého (ustanovení § 31 odst. 1, 3 ZSVM) nebo pachatele činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny (ustanovení § 107, § 108 TZ), stejně tak se nepřihlíží k možnému snížení nebo zvýšení trestních sazeb s ohledem na ustanovení § 43, § 58, § 59 TZ.¹⁴⁵ Tato podmínka je splněna u velkého počtu trestných činů, což je přínosem pro obhajobu obviněného, která je limitována splněním dalších podmínek v ustanovení § 309 TŘ. Z hlediska kategorizace trestných činů na zločiny a přečiny nelze plošně použít narovnání u všech přečinů. Pokud obligatorní podmínkou pro použití tohoto druhu odklonu je souhlas poškozeného¹⁴⁶ a jeho další zapojení do trestního řízení, nelze použít narovnání u přečinů, pokud absentuje poškozený nebo jakákoliv osoba, která byla poškozena trestným činem. Je tomu tak například u trestných činů, jako je maření výkonu úředního rozhodnutí, vykázání dle § 337 TZ, nepřekážení či neoznámení trestného činu dle ustanovení § 367 a § 368 TZ a jiné, u kterých nepřichází v úvahu aplikace odklonu narovnání dle ustanovení § 309 TŘ. Pokud obligatorní podmínkou pro použití tohoto druhu odklonu je souhlas poškozeného¹⁴⁷ a jeho další zapojení do trestního řízení, nelze použít narovnání u přečinů, pokud absentuje poškozený nebo jakákoliv osoba, která byla poškozena trestným činem, tak, jako to judikoval Nejvyšší soud ČR: „*O schválení narovnání nelze rozhodnout, pokud nebyla trestným činem způsobena škoda či jiná újma, kterou by bylo možné nahradit nebo jinak odčinit v procesu narovnání, a v řízení o tomto trestném činu nevystupuje osoba poškozená ve smyslu ustanovení § 43 TŘ, se kterou by obviněný případně mohl jednat o uzavření dohody o narovnání jejich vzájemných vztahů dotčených spáchaným trestným činem.*“¹⁴⁸

¹⁴³ Novelou trestního zákoníku zákonem č. 41/2009 bylo zavedeno rozdělení trestných činů na přečiny, zločiny a zvláště závažné trestné zločiny. Dle ustanovení § 14 odst. 2 přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.

¹⁴⁴ Obviněný je osoba, proti níž se vede trestní stíhání, dle ustanovení § 160 TŘ.

¹⁴⁵ Šámal, P. a kol, Trestní řád II. komentář. 7. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3515, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁴⁶ Poškozeným je ten, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda, nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se obviněný obohatil. Ustanovení § 43 a násl. TŘ.

¹⁴⁷ Poškozeným je ten, komu byla trestným činem způsobena majetková škoda, nemajetková újma, nebo ten, na jehož úkor se obviněný obohatil. Ustanovení § 43 a násl. TŘ.

¹⁴⁸ Rozsudek NS ČR ze dne 18. 11. 2003, sp. zn. 4 Tz 156/2003, IN Tibítanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 2018, s. 147, ISBN 978-80-7502-319-3.

Pokud je skutek pachatele posuzován a kvalifikován jako jednočinný souběh, jako souběh dvou nebo více trestných činů, kdy jeden z nich je přečin a další nikoliv, tak v tomto případě nelze tyto trestné činy oddělit a schválit narovnání pro přečin a pro zbylé trestné činy nikoliv. Platí tady zásada *ne bis in idem*, jelikož v rozhodnutí o narovnání je výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, pro který se trestní stíhání vede, čímž vzniká překážka *rei iudicatae*. Obdobně lze uvažovat i u odložení věci státním zástupcem při současném schválení narovnání v přípravném řízení dle ustanovení § 179c odst. 2 písm. g) TŘ.

3.2.2. Souhlas obviněného i poškozeného

Druhou podmínkou k užití odklonu narovnání je souhlas obviněného i poškozeného bez toho, aby to vzbuzovalo pochybnosti, že se jedná o jasný a dobrovolný souhlas. Souhlas poškozeného znamená jeho satisfakci nejen finanční, ale i morální, a bez jeho souhlasu není naplněn smysl a účel narovnání. Obviněný musí v zájmu dosažení tohoto mírného vyřízení své věci zajistit i určité odpuštění ze strany poškozeného, urovnání konfliktního stavu způsobeného spácháním trestného činu – a totéž je podstatou mediace, jak je vymezena v českém právu, konkrétně v ustanovení § 2 odst. 2 ZPMS.¹⁴⁹ Mediace není nutnou náležitostí u procesu schvalování narovnání. Novelou trestního řádu zákonem č. 265/2001 Sb. bylo v ustanovení § 310a vymezeno, že práva poškozeného v rámci narovnání nepřísluší tomu, na koho přešel nárok na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení.¹⁵⁰ Tento princip deklaruje práva pro osoby, které jsou přímo dotčeny spácháním trestného činu, a tato práva poškozeného nepřechází na jeho právního nástupce, pokud poškozený zemřel nezávisle od stíhaného trestného činu. Schválení narovnání není možné u osoby, která zemřela nebo zanikla (u právnické osoby), a pokud do té doby nedala souhlas s narovnáním. Druhý okruh právních nástupců je u poškozených, kteří zemřeli v závislosti, resp. v důsledku spáchaného trestného činu.¹⁵¹ Problém nastává s okruhem deliktů, kde není způsobena majetková škoda ani jiná újma, tedy neexistuje poškozený. Již bylo zmíněno, že narovnání má obsahovat odpuštění a morální satisfakci pro poškozeného, právě tento cíl je vedle dalších podmínek deklarovaný souhlasem poškozeného s narovnáním. Tyto další podmínky budou rozebrány v následujících podkapitolách. Lze tedy shrnout, že narovnání nelze schválit, pokud trestným činem nebyla způsobena žádná škoda či újma, a není tady ani žádný poškozený ve smyslu § 43 odst. 1 TŘ.

¹⁴⁹ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 93, ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁵⁰ Srov. ustanovení § 310a TŘ.

¹⁵¹ Srov. rozhodnutí NS ČR ze dne 29. 8. 2007, sp. zn. 4 Tz 63/2007.

Souhlas poškozeného i obviněného lze udělit kdykoliv v průběhu trestního stíhání, písemně, ústně do protokolu, elektronicky, telegraficky, telefaxem nebo dálnopisem.¹⁵² Stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, pokud tento návrh učiní obhájce obviněného, je na místě, aby orgán, který rozhoduje, zjistil, zda obviněný s takovým postupem souhlasí, a vyžádal si stanovisko od samotného obviněného. Většinou si toto stanovisko zajišťuje státní zástupce, ale nelze vyloučit, že i policejní orgán si zaopatří do spisu stanovisko a souhlas obviněného tak, jako je tomu u podmíněného zastavení trestního stíhání.

Ačkoli zákon výslovně neřeší otázku, zda mohou obvinění a poškození vzít zpět svůj dříve udělený souhlas se schválením narovnání (§ 309 odst. 1 TŘ), s ohledem na právo obviněného, resp. poškozeného na spravedlivý proces (čl. 36 odst. 1 LZPS) je třeba zachovat možnost dosažení standardního průběhu trestního řízení, a proto nic nebrání tomu, aby obvinění či poškození vzali zpět svůj souhlas s tímto alternativním vyřízením věci.¹⁵³

Tady je nutné upozornit, že souhlas s podmíněným zastavením trestního stíhání nelze zaměňovat s doznáním. Svým souhlasem se obviněný vzdává svého práva na řízení před nezávislým a nestranným soudem (čl. 6 evropské Úmluvy o ochraně základních práv a lidských svobod).¹⁵⁴ Podmínka souhlasu obviněného je stejná, jako je to u podmíněného zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 TŘ.

K této podmínce aplikace institutu narovnání uvádím judikát Nejvyššího soudu sp. zn. 4 Tz 63/2007: „*Jízda řidiče automobilu pod vlivem alkoholu (1,32 g/kg alkoholu v krvi) rychlostí nejméně 105 km/hod. v obci a způsobení neodčinitelných následků dopravní nehody v podobě dvou smrtelných zranění účastníků této nehody jsou tak závažnými okolnostmi spáchaného činu, pro které nelze považovat za dostačující vyřízení věci schválením narovnání a zastavením trestního stíhání. Dojde-li k úmrtí poškozených jako následku trestného činu a pozůstalým – poškozeným náleží práva uvedená v ustanovení § 43 odst. 1 TŘ a nelze zde hovořit o přechodu práv (§ 45 odst. 3 TŘ), která měli poškození před úmrtím. Na tyto osoby se proto nevztahuje ustanovení § 310a TŘ a přísluší jim práva poškozeného podle § 309 a 311 TŘ.*“

3.2.3. Prohlášení obviněného, že spáchal skutek

Prohlášení obviněného se terminologicky liší od doznání u podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy obviněný musí ve své výpovědi prohlásit, že skutek, kvůli němuž je stíhán,

¹⁵² Srov. ustanovení § 59 odst. 1 TŘ.

¹⁵³ Šámal, P. a kol, Trestní řád II. komentář. 7. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3516, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁵⁴ Ščerba, F.: Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 65, ISBN 978-80-87576-93-9.

spáchal. Tento pojem prohlášení nelze zaměňovat s pojmem doznání, ve kterém musí být zahrnuty všechny skutkové okolnosti vztahující se k zákonným znakům stíhaného trestného činu, včetně zavinění, protiprávnosti atd., tak, jako je tomu u podmíněného zastavení trestního stíhání. Popis skutku v tom případě musí být popsán tak, aby nemohl být zaměněn s jiným skutkem, a zároveň musí být jednoznačně označen stíhaný trestný čin, který je ve skutku shledán. U narovnání postačí prohlášení obviněného o vině, kdy se toto nemusí vztahovat k náležitostem určujícím přesnou právní kvalifikaci tohoto skutku.¹⁵⁵

Stejně jako u doznání, tak i u podmíněného zastavení trestního stíhání nesmí mít orgán činný v trestním řízení důvodné pochybnosti o svobodné, vážné vůli projevu a prohlášení. Právní jistotu pro obviněného má i ustanovení § 314 TŘ, které stanoví, že pokud nebylo narovnání soudem nebo v přípravném řízení státním zástupcem schváleno poté, co obviněný učinil prohlášení dle ustanovení § 309 odst. 1 TŘ, že spáchal skutek, pro který je stíhán, nelze k tomuto prohlášení v dalším řízení přihlížet jako k důkazu.¹⁵⁶

Kladně hodnotím tuto podmínku při aplikaci odklonu narovnání, kdy prohlášení obviněného, že spáchal skutek, je dle mého názoru z pozice pachatele a jeho obhajoby lepší než doznání u podmíněného zastavení trestního stíhání, které se považuje v trestním řízení za důkaz.

3.2.4. Nahrazení škody, vydání bezdůvodného obohacení

Další obligatorní podmínkou institutu narovnání je náhrada škody, náhrada újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, což je možné třemi způsoby.¹⁵⁷ První možností je náhrada škody, která přichází v úvahu, pokud má obviněný dostatečné finanční prostředky uhradit škodu, stejně jako u prvního odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 TŘ. V této situaci je možné, aby obviněný místo náhrady škody uvedl věc v předešlý stav, např. opravil motorové vozidlo. Další možností je uzavření dohody s poškozeným, pokud nedisponuje dostatečnými finančními prostředky k jednorázovému vyplacení. Škoda musí být uhrazena v plném rozsahu, a to buď v penězích, nebo uvedením v předešlý stav.¹⁵⁸ Odborná veřejnost se shoduje na tom, aby se obviněný s poškozeným dohodli na výši, ne však zcela nepřiměřené náhradě škody vzhledem ke škodě vyčíslené. Je pak možné, aby soud nebo v přípravném řízení státní zástupce toto narovnání schválil, avšak v rámci výslechu obviněného

¹⁵⁵ Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A. K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. *Trestní právo*, 1997, č. 2, s. 7. ISSN 1211-2860.

¹⁵⁶ Na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy doznání je v dalším řízení bráno jako důkaz.

¹⁵⁷ Při zjišťování škody se uplatňují obecné normy občanského zákoníku o náhradě škody vzniklé na majetku.

¹⁵⁸ Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtech, J. Výzkum institutu narovnání. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 1999, s. 28.

se ho dotáže, zdali dohoda o náhradě škody byla učiněna dobrovolně, bez nátlaku, což, jak se ukazuje, není jev ojedinělý.¹⁵⁹

Druhou možností je učinění jiných potřebných úkonů k náhradě škody, které přichází v úvahu, pokud obviněný nemá dostatek finančních prostředků nebo není schopen dospět k dohodě s poškozeným. Takovým opatřením je např. oznámení pojišťovně u dopravní nehody, nebo uložení prostředků pro poškozeného do úschovy apod. V žádném případě se však nejedná, tak jako je to u podmíněného zastavení trestního stíhání, o sjednání dohody o náhradě škody bez zajištění z některých institutů občanskoprávního charakteru. Jelikož rozhodnutí o narovnání v trestním řízení není exekučním titulem, jako je tomu u civilních rozhodnutí nebo u zajišťovacích forem dle občanského zákoníku.

Třetí možností je jiné odčinění újmy vzniklé trestným činem, které přichází v úvahu u trestných činů, u kterých nevznikla materiální škoda, tedy škoda vyčíslená v penězích.¹⁶⁰ I v takovém případě je možné schválení narovnání, např. prostřednictvím mediace mezi pachatelem a poškozeným, kdy jako satisfakce přichází v úvahu omluva poškozenému nebo vrácení bezdůvodného obohacení. Zákon vyžaduje, aby náhrada újmy byla až na výjimky vypořádaná k okamžiku schválení narovnání.¹⁶¹

Dalším obligatorním znakem narovnání je vydání bezdůvodného obohacení, pokud k němu v důsledku spáchání trestního činu došlo. Za bezdůvodné obohacení se považuje ve smyslu ustanovení § 2991 NOZ obohacení bez spravedlivého důvodu, tedy lze považovat za každé bezdůvodné obohacení to, ke kterému nelze dovodit právní důvod.¹⁶²

Dle ustanovení § 309 odst. 1 písm. c) TŘ může v řízení o přečinu se souhlasem obviněného a poškozeného soud a v přípravném řízení státní zástupce rozhodnout o schválení narovnání a zastavit trestní stíhání, jestliže obviněný učiní jiná vhodná opatření k vydání bezdůvodného obohacení, tj. např. nahlásí pojistnou událost pojišťovně nebo sjedná dohodu s poškozeným o vydání nebo náhradě za bezdůvodné obohacení, dle ustanovení občanskoprávních zajišťovacích institutů, např. v podobě dohody o srážkách ze mzdy, dohody o ručení nebo dohody o zřízení zástavního práva, nebo vydá bezdůvodné obohacení získané přečinem. Pokud by nebyla sjednána dohoda, nebyla by naplněna zákonná podmínka pro

¹⁵⁹ Matula, V., Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního. Univerzita Karlova v Praze, Praha, 1998, s. 41.

¹⁶⁰ Např. trestný čin křivého obvinění, porušení domovní svobody a jiné.

¹⁶¹ Šachová Masopust, P. Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti, 1. vyd., Praha: C. H. BECK 2019, s. 151, ISBN 978-80-7400-756-9.

¹⁶² Srov. znění ustanovení § 2991 NOZ.

schválení narovnání (teoreticky by připadalo v úvahu schválení podmíněného zastavení trestního stíhání).

Oproti prvnímu odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání tuto úpravu narovnání ve smyslu náhrady nemateriální újmy hodnotím vesměs kladně, když se může pachatel zavázat k náhradě v jiné formě než prostřednictvím peněz, tedy plněním prostřednictvím tzv. satisfakce. Cílem rozšíření právní úpravy narovnání co do vydání bezdůvodného obohacení či náhrady nemajetkové újmy bylo nejen zlepšení nároků poškozených, ale i celkové zlepšení jejich postavení v rámci trestního řízení.

3.2.5. Složení peněžité částky na pomoc obětem trestné činnosti

Obligatorním předpokladem pro schválení narovnání je závazek obviněného složit finanční částku na účet státního zastupitelství, in eventum na účet soudu, podle fáze trestního řízení. Složení částky na peněžitou pomoc obětem trestných činů lze chápat jako ekvivalent k peněžitému trestu dle ustanovení § 67 TZ. Složení částky je možné bezhotovostně převodem na účet, složenkou nebo na pokladně soudu. Tato podmínka je téměř totožná s dalším odklonem podmíněného zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 odst. 2 TR, u kterého složení částky není obligatorní náležitostí aplikace tohoto odklonu, ale jednou z možností druhého odstavce.¹⁶³ Složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti není zde trestem, nýbrž výrazem reparace dotčeného veřejného zájmu spáchaním přečinu.¹⁶⁴ Hlavním prvkem této podmínky je, že se obviněný může volně rozhodnout, jak vysoká částka to může být, ale musí se respektovat tzv. výchovný účinek tohoto odklonu. Podmínkou složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestných činů je, že tato částka nesmí být zřejmě nepřiměřená, přičemž přiměřenost se posuzuje podle okolností případu, osoby obviněného, celkově podle objektivních kritérií. Je na místě v této souvislosti zvážit, aby zákonodárce de lege ferenda vytvořil systematiku při hodnocení kritérií přiměřenosti, která by měla výchovný efekt pro pachatele. Pro splnění tohoto kritéria pro schválení narovnání ohledně výše částky na peněžitou pomoc může být obviněnému nápomocen obhájce nebo probační úředník nebo dokonce soudce, se kterými vzájemně probere akceptovatelnou výši částky. Na druhé straně, pokud obviněný poskytne částku, která je zjevně nepřiměřená závažnosti spáchaného trestného činu, v tom případě soud nebo v přípravném řízení státní zástupce narovnání jednoduše nemusí schválit. K tomu bych ráda podotkla, že zákon nezakazuje

¹⁶³ Srov. ustanovení § 307 odst. 2 TR.

¹⁶⁴ Šámal, P. a kol, Trestní řád II. komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3522, ISBN 978-80-7400-465-0.

přímé zapojení státního zástupce do diskuse s pachatelem nebo jeho obhájcem ohledně adekvátní výše finanční částky na pomoc obětem trestné činnosti. Určitě bych se jako obhájce i k takovému postupu klonila, jelikož pro zefektivnění a zrychlení trestního řízení je tento postup vhodný.

K tomu je přílehlavé rozhodnutí Krajského soudu v Hradci Králové sp. zn. 11 To 70/98 (R 46/1999): „*Před rozhodnutím o schválení narovnání podle § 309 odst. 1 TŘ. a o zastavení trestního stíhání podle § 311 odst. 2 TŘ musí soud také ověřit, zda peněžní částka určená k obecně prospěšným účelům byla v celé výši složena na účet soudu.*“

3.2.6. Kritéria pro posuzování uplatnění narovnání

Stejně tak jako ustanovení § 307 odst. 1 TŘ o podmíněném zastavení trestního stíhání, i narovnání obsahuje ve svém ustanovení § 309 TŘ tzv. korektiv aplikace této zákonné normy, ve kterém se posuzuje hledisko individuálních okolností, tedy zdali je schválení narovnání dostačujícím rozhodnutím, resp. dostačujícím způsobem vyřízení věci vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, k míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, k osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům. Uvedená kritéria, zda aplikovat narovnání, je nutno vykládat a hodnotit individuálně, ale i komplexně s ohledem na individuální prevenci (eliminaci opakování trestné činnosti u konkrétního obviněného), ale i s ohledem na prevenci generální, zejména s přihlédnutím na dopad aplikace institutu narovnání na ostatní členy společnosti. Dostatečnost se hodnotí zvlášť u každého jednotlivého aspektu s ohledem na naplnění účelu a smyslu trestního řádu. Povaha spáchaného trestného činu je určována významem chráněného zájmu, který byl činem dotčen. Na druhé straně závažnost se hodnotí podle stupně společenské škodlivosti a míry závažnosti. V jednotlivých případech je nutné zvážit i aplikaci ustanovení o polehčujících a přitěžujících okolnostech dle § 41 a § 42 TZ.

Naproti tomu okolnosti případu znamenají, jakým způsobem byl skutek spáchán, tedy zdali vzhledem k závažnosti spáchaní trestného činu lze uvažovat o tomto odklonu. Tady orgány činné v trestním řízení musí pečlivě zvážit, jestli čin byl spáchán osobou dosud bezúhonnou, vedoucí řádný život, nebo byl na druhé straně spáchaný skutek natolik společensky škodlivý nebo spáchaný způsobem hrubým, zda institut podmíněného zastavení trestného stíhání lze či nelze uplatnit. V každém jednotlivém případě je tedy třeba zvážit všechny okolnosti významné z hlediska naplnění účelu trestního zákona i trestního řádu. Okolnosti případu musí soud (státní zástupce) zkoumat zcela konkrétně, nepostačil by obecný poukaz na nižší typovou společenskou škodlivost přečinu s ohledem na trestní sazbu.¹⁶⁵

¹⁶⁵ Šámal, P. a kol, Trestní řád II. komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3485, ISBN 978-80-7400-465-0.

Dalším kritériem posouzení dostatečnosti vyřízení věci narovnáním je míra, v jaké byl spáchaným činem dotčen veřejný zájem.¹⁶⁶ Tato míra odráží okruh dotčených společenských vztahů a zájmů a intenzitou zásahu do nich, tj. zda trestný čin narušil soukromou sféru poškozeného, aniž by byl dotčen větší okruh veřejnosti, anebo naopak.

Úvaha soudu o všech okolnostech významných pro schválení narovnání, zejména o prohlášení viny obviněného, o úhradě škody poškozenému, příp. o jiném odčinění újmy vzniklé trestným činem, o vydání bezdůvodného obohacení, stejně jako o výši částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti, musí být vedena i hodnocením konkrétního dopadu všech těchto okolností na osobu obviněného, ale i na společnost.¹⁶⁷

Osobní a majetkové poměry obviněného, tedy osobu obviněného a jeho život, je možné hodnotit z hlediska jeho věku, chování při činu nebo po činu. Na druhé straně dosavadní způsob života lze posoudit z hlediska různých evidencí, ať již přestupků, nebo trestných činů, výpisu z evidence exekucí a podobně.

3.3. Řízení o narovnání, rozhodnutí o schválení narovnání

Podobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, tak i u narovnání v přípravném řízení rozhoduje o narovnání státní zástupce, v řízení před soudem o něm rozhoduje soud po přezkoumání obžaloby samosoudcem nebo po předběžném projednání obžaloby dle ustanovení § 314c odst. 1 TŘ. Podle zákona lze schválit narovnání i v rámci odvolacího řízení dle ustanovení § 257 odst. 1 písm. d) TŘ. Státní zástupce může schválit narovnání po splnění zákonných podmínek od zahájení trestního stíhání do podání obžaloby ze své iniciativy nebo z iniciativy policejního orgánu nebo obviněného nebo obhájce při zachování a provedení všech neodkladných a neopakovatelných úkonů a dalších úkonů nezbytných pro zachování účelu trestního řízení. Po podání obžaloby rozhoduje zpravidla samosoudce.

Orgány činné v trestním řízení, zejména státní zástupce a soud, mají před schválením narovnání povinnost vyslechnout obviněného i poškozeného, hlavně co do způsobu náhrady škody, a zjistit, zdali dohoda byla učiněna dobrovolně, zdali oba souhlasí s narovnáním, dále u obviněného zjistit, zdali si je vědom důsledků schválení narovnání, dále musí obviněný prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a také musí být poučen o procesních následcích aplikace narovnání. Smyslem celého procesu je ověřit, zda budou splněny všechny obligatorní podmínky pro aplikaci tohoto odklonu. Tento druh výsledku obviněného i poškozeného je spíše

¹⁶⁶ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 96, ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁶⁷ Šámal, P. a kol, Trestní řád II. komentář, 7. vyd., Praha: C. H. Beck 2013, s. 3524, ISBN 978-80-7400-465-0.

orientační a informativní, neslouží jako důkaz v trestním řízení. Pokud je v řízení poškozených více, tak státní zástupce, eventuálně soud musí zajistit souhlas všech.

Řízení o schválení narovnání je trestní řízení, ve kterém dochází ke konečnému vyřízení trestní věci. Schválení rozhodnutí o schválení narovnání má formu usnesení, proti kterému je možné podat stížnost, která má odkladný účinek.¹⁶⁸ Usnesení o schválení narovnání musí splňovat všechny procesní požadavky dle ustanovení § 311 TŘ, to znamená, že v něm musí být obsažen popis skutku, pro který je obviněný trestně stíhán, což vytváří následně překážku rei iudicatae, dále musí obsahovat právní kvalifikaci skutku, obsah narovnání, včetně výše uhrazené škody, nebo výši bezdůvodného obohacení, nebo rozsah vydaného bezdůvodného obohacení, případně jiný způsob odčinění újmy vzniklé trestným činem, v neposlední řadě i výši peněžité částky, která je určena státu na pomoc obětem trestné činnosti.¹⁶⁹ Důležitou součástí tohoto rozhodnutí je i výrok o zastavení trestního stíhání pro skutek, který se týká schváleného narovnání, pro který je pak nepřípustné další trestní stíhání pro týž skutek, ledaže by bylo v předepsaném řízení zrušeno dle ustanovení § 11 odst. 1 písm. h) TŘ. Výjimka existuje, pokud státní zástupce rozhodl o schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení a věc odložil. Potom v tomto případě nedošlo k zahájení trestního stíhání, a proto nemůže být součástí rozhodnutí ani výrok o zastavení trestního stíhání.

Podle ustanovení § 309 odst. 2 TŘ je možný proti tomuto rozhodnutí opravný prostředek, přípustná stížnost, již mohou podat jak poškozený, obviněný, tak i státní zástupce v řízení před soudem. Zákon přiznává podané stížnosti odkladný účinek. Co se týče opravných prostředků, tak v praxi jsem se s podaným opravným prostředkem nasetkala, stejný názor o malé četnosti má i odborná literatura.

Rozhodnutí o narovnání je evidováno dle ustanovení § 313 TŘ v evidenci Rejstříku trestů jako jiná významná skutečnost pro trestní řízení, dle § 2c zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů. Stejně tak i rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání, nebo podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a odstoupení od trestního stíhání mladistvého.¹⁷⁰

¹⁶⁸ Srov. ustanovení § 309 odst. 2 TŘ, stížnost může podat i státní zástupce, obviněný, poškozený.

¹⁶⁹ Ustanovení § 362 TŘ upravuje způsob nakládání s touto částkou.

¹⁷⁰ Ve smyslu ustanovení § 13 odst. 1 zákona č. 269/1994 Sb., o Rejstříku trestů, se rozhodnutí o narovnání neuvádí ve výpisu, ale v opisu ano.

3.4. Zhodnocení a porovnání podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání

Oba typy odklonů, jak podmíněné zastavení trestního stíhání, tak i narovnání, mají společné znaky a totožnost podmínek pro aplikaci toho kterého konkrétního odklonu: musí se jednat o přečin a obviněný musí souhlasit s podmíněným zastavením trestního stíhání nebo s narovnáním. Rozdílná kritéria platí u doznání u podmíněného zastavení trestního stíhání a prohlášení obviněného, že skutek spáchal u narovnání. V případě, že nedojde ke schválení podmíněného zastavení trestního stíhání, doznání má svůj význam i v dalším pokračování trestního stíhání obviněného a může se k němu přihlížet jako k důkazu. Opačný princip, tedy presumpce nevin, se použije v řízení o schvalování narovnání, kdy dle ustanovení § 314 TR,¹⁷¹ pokud obviněný prohlásí, že spáchal skutek a nedošlo ke schválení narovnání, nemůže se k doznání dále v řízení přihlížet jako k důkazu.

Ohledně náhrady škody tak obecně dle zákona platí, že v případě, že škoda nevznikla, nemůže být aplikován institut narovnání, kdežto u podmíněného zastavení trestního stíhání je to možné. Na druhé straně náhrada škody není obligatorní podmínkou u podmíněného zastavení trestního stíhání, stačí, aby se obviněný k tomu zavázal. Narovnání není možné schválit, pokud neexistuje poškozený, jelikož by to popíralo smysl samotného narovnání (narovnat vztahy mezi pachatelem a poškozeným).

Pro poškozeného a náhradu škody v rámci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání je tento institut výhodný, jelikož v rámci výroku o náhradě škody a stanovení zkušební doby musí obviněný tuto škodu nahradit v průběhu zkušební doby. Následně se úspěšně může zastavit trestní stíhání.

Rozhodnutí o narovnání je konečné, jelikož v rámci rozhodnutí je výrok o zastavení trestního stíhání, na rozdíl od mezitímního rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.

U podmíněného zastavení trestního stíhání není obligatorní podmínkou souhlas poškozeného, zatímco u narovnání jej bez tohoto souhlasu nelze schválit. Pro pachatele z hlediska obhajoby je pak příznivější aplikace a návrh odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání.

Instituty odklonů podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání, dle mého názoru, zákonodárce upravil uspokojivě, přičemž jehož cílem, jak jsem popisovala výše, bylo

¹⁷¹ Řadou autorů bylo v minulosti toto kritizováno, když tvrdili, že by mělo být sjednoceno pojmosloví i u PZTS tak, jako je tomu i u narovnání, tedy obviněný prohlásí, že spáchal skutek, aby tak po případném neosvědčení a v dalším řízení nebylo k prohlášení přihlíženo jako k důkazu. – srov. názor Vantucha, Fastnera, Ščerby.

zefektivnění a zachování hospodárnosti trestního procesu, což se také naplnilo. Aktuální právní úpravu obou typů odklonů považuji za dostatečnou.

K oběma typům odklonů se váže poměrně bohatá judikatura, která vždy dokresluje nejasnosti aplikační praxe a kterou vnímám jako konstantní a ustálenou. Při studování judikatury k oběma typům odklonů nepřevažovala nikterak nepředvídaná rozhodnutí, spíše, dle mého názoru, panují rozhodnutí naopak sjednocující a komplexní. Mám za to, že se judikatura v tomto ohledu tvořila a ustálila již v 90. letech. Jak jsem již popisovala výše, ve své praxi jsem se spíše setkala s problematikou podmíněného zastavení trestního stíhání, naopak okrajově jsem se setkala s narovnáním, proto se domnívám, že i judikatura ve vztahu k narovnání je méně rozsáhlá vzhledem k jejímu menšímu užívání oproti preferovanému odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání.

Z mého osobního praktického hlediska se institut podmíněného zastavení trestního stíhání častěji využívá zejména v přípravném řízení, nicméně není výjimkou, že i v hlavním líčení dojde ke schválení podmíněného zastavení trestního stíhání.

Na tomto místě bych popsala z mého pohledu obhájce důvody menší četnosti schvalování narovnání. Důvod nevyužívání odklonu narovnání spočívá zejména v jeho obligatorních prvcích, jako je například uhrazení peněžité částky pro pomoc obětem trestné činnosti, která znamená pracnost a administrativní náročnost při schvalování narovnání. Je známo, že v rámci obhajoby obviněných se lze setkat s pachateli, kteří bohužel mají finanční problémy, dluhy a exekuce, které v rámci výkonu trestu odnětí svobody dál narůstají, což vnímám jako negativum, zejména v rámci aplikace institutu narovnání. Dalším důvodem nevyužívání odklonu narovnání je časová náročnost a nutnost zapojení probačních úředníků do mediace. Nelze zapomínat, že u narovnání je dán další obligatorní prvek, a tím je souhlas poškozeného s narovnáním a sjednání samotné dohody s poškozeným, kdy nesouhlas poškozeného zmaří schválení narovnání. Neposledním důvodem menší aplikace je administrativní zátěž při samotném dojednávání narovnání, kdy se v podstatě jedná o dvoufázovost spočívající nejdříve v samotném uzavření narovnání a následném schválení ze strany státního zástupce a soudu.

Je na místě také zmínit, že použití obou typů odklonů není dle trestního řádu nárokovatelné, tedy je jen a pouze na úvaze orgánů činných v trestním řízení, zdali budou jednotlivý odklon aplikovat. Na počátku je dána libovůle orgánů činných v trestním řízení, zda nějaký odklon vůbec užijí, proto je velice těžké zhodnotit schvalování odklonů obecně.

Oba typy odklonů, jak narovnání, tak i podmíněné zastavení trestního stíhání, lze aplikovat u mladistvých, pokud je mladistvý stíhán za provinění, které bylo podle trestního zákona přečinem, nicméně se tady nepřihlíží ke krácení trestní sazby trestu odnětí svobody podle

ustanovení § 31 odst. 1 ZSVM, tedy lze to aplikovat u úmyslných provinění, kdy trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let.

Závěrem lze shrnout, že oba typy odklonů vnímám jako dostatečně zákonem upravené, judikatura je bohatá a konstantní, dotvářející výklad ustanovení zákona. Oba odklony mají své místo v právním řádu, posilují práva stran na spravedlivý proces, jsou důležitým prvkem restorativní justice a její racionalizace a přispívají tak ve vyšší míře k hospodárnosti trestního procesu.

4. Odklony ve zkráceném přípravném řízení

4.1. Obecně o odklonech ve zkráceném přípravném řízení

Zkrácené přípravné řízení bylo zařazeno do trestního řádu novelou zák. č. 265/2001 Sb., s účinností od 1. 1. 2002, konkrétně do ustanovení § 179a až § 179f TŘ, které je jednou z forem konání přípravného řízení (ve standardní formě, rozšířené a zkrácené). Zkrácené přípravné řízení se zpravidla koná v méně závažných věcech, jelikož dikce ustanovení § 179a TŘ stanoví, že se toto koná ve věcech, o kterých přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje pět let, jestliže podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě dvou týdnů od sdělení podezření postavit před soud.

Zkrácené přípravné řízení začíná sepsáním záznamu o zahájení úkonů trestního řízení, stejně jako postup před zahájením trestního stíhání dle ustanovení § 158 odst. 3 TŘ. Toto zkrácené řízení nelze konat, pokud jsou dány důvody vazby a nejsou splněny podmínky pro předání zadrženého podezřelého spolu s návrhem na potrestání soudu, nebo pokud jsou dány důvody pro konání společného řízení o dvou nebo více trestných činech, a alespoň o jednom z nich je třeba konat vyšetřování.¹⁷² Státní zástupce pak po novele trestního řádu zákonem č. 283/2004 Sb., s účinností od 1. 7. 2004, doplnil možnosti o předložení policejním orgánem stručné zprávy o výsledku zkráceného přípravného řízení, o odložení věci, rozhodl-li o schválení narovnání, za použití ustanovení § 309 TŘ, a dále o možnost státního zástupce podmíněně odložit návrh na potrestání dle ustanovení § 179g TŘ.¹⁷³

Důvodem zavádění odklonů ve zkráceném přípravném řízení byla absence zákonné úpravy odklonů ve zkráceném přípravném řízení. Častokrát se stávalo, že podezřelý méně závažného trestného činu naplnil podmínky pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání, ale nebylo možné ho uplatnit ve zkráceném přípravném řízení a pachatel musel být postaven před soud. V praxi to před novelou v roce 2004 probíhalo tak, že státní zástupce po doručení návrhu na potrestání navrhl soudu zároveň i podmíněně zastavit trestní stíhání.

¹⁷² Ustanovení § 178f odst. 1 TŘ.

¹⁷³ Další možnosti vyřízení zkráceného přípravného řízení má státní zástupce dle ustanovení § 179c odst. 2 TŘ, a to způsobem, že podá soudu návrh na potrestání, nebo podá soudu návrh na schválení dohody o vině a trestu, nebo věc odloží, nejde-li o podezření z trestného činu, dále může odevzdat věc příslušnému orgánu k projednání o přestupku, nebo odevzdá věc ke kázeňskému nebo kárnému projednávání, nebo odloží věc, pokud je trestní stíhání nepřijatelné, nebo odloží věc, pokud je trestní stíhání neúčelné, nebo může věc vrátit policejnímu orgánu k provedení úkonů.

Soudy následně rozhodly častokrát o trestním příkazu, obviněný následně podal odpor a v rámci rozhodování po podání odporu soudy zvážily aplikaci odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání. Touto novelou však došlo k tomu, že už ve zkráceném přípravném řízení mohou státní zástupci, pokud jsou splněny podmínky, aplikovat odklony, jako je podmíněné odložení návrhu na potrestání nebo odložení věci po schválení narovnání.

U právnických osob lze aplikovat i odklony ve zkráceném přípravném řízení, jako je podmíněné odložení návrhu na potrestání a odložení věci při schválení narovnání.

4.2. Podmíněné odložení návrhu na potrestání

Tento druh odklonu je upraven v ustanovení § 179g TŘ, ze kterého vyplývá, že státní zástupce může rozhodnout o podmíněném odložení návrhu na potrestání, pokud se podezřelý k činu doznal, nahradil škodu, pokud byla činem způsobena, nebo s poškozeným o její náhradě uzavřel dohodu, nebo učinil jiná potřebná opatření k náhradě, vydal bezdůvodné obohacení, pokud činem bylo získáno, nebo s poškozeným o jeho vydání uzavřel dohodu, nebo učinil jiná vhodná opatření k jeho vydání, a dále podezřelý s podmíněným odložením návrhu na potrestání souhlasil. Uplatní se podobný korektiv jako u podmíněného zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 TŘ, tedy vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu, lze považovat takové rozhodnutí za dostačující. Užití podmíněného odložení podání návrhu na potrestání z povahy věci předpokládá vysokou úroveň operativnosti a preciznosti jak státního zástupce, tak i policejních orgánů, protože veškeré potřebné úkony, které se týkají dokazování, musí být jako takové provedeny vzhledem k typu přípravného řízení ve velmi krátkém časovém úseku, což by však, alespoň teoreticky, nemělo činit problém, když by se v případě podmíněného odložení návrhu na potrestání mělo aspoň teoreticky jednat vždy o takové trestné činy, které jsou na první pohled zřejmé a jako takové nemají nijak složitý ani skutkový, ani právní základ.¹⁷⁴

Uvedená kritéria aplikace se nápadně podobají podmíněnému zastavení trestního stíhání, nejen co do korektivu, ale i do jednotlivých znaků (doznání a souhlasu podezřelého, náhrady škody, resp. vydání bezdůvodného obohacení). Blíže ke specifikaci těchto společných znaků odkazují na kapitolu o podmíněném zastavení trestního stíhání. Rozdíl mezi odklonem dle ustanovení § 307 TŘ a podmíněným odložením návrhu na potrestání dle ustanovení § 179g TŘ je v okruhu trestných činů. U podmíněného zastavení trestního stíhání je možná aplikace u spáchaných přečinů, kdežto u podmíněného odložení návrhu na potrestání dle ustanovení

¹⁷⁴ Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 176, ISBN 978-80-7502-319-3.

§ 179a odst. 1 TŘ lze konat zkrácené přípravné řízení u těch trestných činů, o nichž přísluší konat řízení v prvním stupni okresnímu soudu, a na které zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let, jestliže podezřelý byl přistižen při činu nebo bezprostředně poté, nebo v průběhu prověřování trestního oznámení nebo jiného podnětu k trestnímu stíhání byly zjištěny skutečnosti jinak odůvodňující zahájení trestního stíhání a lze očekávat, že podezřelého bude možné ve lhůtě dvou týdnů od sdělení podezření postavit před soud.

Podobnost těchto dvou institutů se promítla i v pokračování úpravy v novele zákona č. 193/2012 Sb., která zavedla do podmíněného zastavení trestního stíhání i odst. 2 do ustanovení § 307 TŘ, ale zároveň i totožnou úpravu s § 179g odst. 2 TŘ u podmíněného odložení návrhu na potrestání.¹⁷⁵

V rozhodnutí státního zástupce o podmíněném odložení návrhu na potrestání dle ustanovení § 179c odst. 2 TŘ je mimo jiné uvedena i zkušební doba, na kterou se podmíněně odkládá návrh na potrestání, která může trvat od 6 měsíců do 2 let, a v případě ustanovení § 179g odst. 2 TŘ může být zkušební doba stanovena až na pět let.

V rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání se podezřelému uloží, aby ve zkušební době uhradil škodu, nebo vydal bezdůvodné obohacení. Státní zástupce nadto může uložit podezřelému, aby se ve zkušební době zavázal zdržet se určité činnosti. V průběhu zkušební doby musí podezřelý vést řádný život, jako je tomu i u podmíněného zastavení trestního stíhání, aby se mohl pachatel následně osvědčit. Formou rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání je usnesení, proti kterému má právo podat stížnost poškozený a podezřelý. Na druhé straně stížnost nemá právo podat státní zástupce, neboť se jedná o jeho vlastní rozhodnutí. O podmíněném odložení návrhu na potrestání nemůže být na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání rozhodnuto soudem. Co se týče mimořádných opravných prostředků, je možné podat pouze stížnost pro porušení zákona dle ustanovení § 266 TŘ. Proti tomuto druhu odklonu není možné podat dovolání, což je vysvětleno tím, že o něm nerozhoduje odvolací soud, a dále nelze podat ani návrh na obnovu řízení. Souhlasím s názorem autora Šámala, který se vyjadřuje k podání mimořádného opravného prostředku obnovy řízení a v komentáři trestního řádu uvádí: „*Je podle našeho názoru sporné, zda je*

¹⁷⁵ § 179g odst. 2 TŘ: „*Je-li to odůvodněno povahou a závažností spáchaného trestného činu, okolnostmi spáchání trestného činu anebo poměry podezřelého, státní zástupce rozhodne o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání pouze tehdy, pokud podezřelý splní podmínky uvedené v odstavci 1 a zaváže se, že se během zkušební doby zdrží určité činnosti, která může spočívat i v držení a chovu zvířat a péči o ně, pokud se v souvislosti s ní dopustil trestného činu, nebo složí na účet státního zastupitelství peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti podle zvláštního právního předpisu, a tato částka není zřejmě nepřiměřená závažnosti trestného činu, a vzhledem k osobě podezřelého, s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a k okolnostem případu lze důvodně takové rozhodnutí považovat za dostačující.*“

obnova řízení přípustná proti pravomocným usnesením, kterými státní zástupce ve zkráceném přípravném řízení podle § 179c odst. 2 písm. g) věc odložil, rozhodl-li o schválení narovnání při obdobném užití § 309 a násl. nebo podle § 179c odst. 2 písm. h) věc podmíněně odložil podle § 179g (podmíněně odložil podání návrhu na potrestání) a podezřelý se osvědčil, nebo se má za to, že se osvědčil (srov. § 179h odst. 1, 2), neboť tato rozhodnutí v sobě neobsahují rozhodnutí o zastavení trestního stíhání. Proto podle našeho názoru proti těmto pravomocným usnesením obnova řízení přípustná není, byť podle § 11a již nelze trestní stíhání proti téže osobě a pro týž skutek zahájit (srov. i § 179h odst. 3), což by však naopak mohlo nasvědčovat přípustnosti analogického použití důvodu obnovy řízení podle § 278 odst. 3. Vzhledem k tomu, že však takový důvod by byl uplatňován výlučně v neprospěch podezřelého (in malam partem), je podle našeho názoru obnova řízení proti těmto rozhodnutím na základě analogie vyloučena, když výčet rozhodnutí, proti kterým lze podat návrh na obnovu řízení, je taxativní a navíc by šlo o zásah do ústavně zaručených práv fyzických osob, konkrétně ústavně zaručené zásady ne bis in idem (srov. čl. 40 odst. 5 LPS a bod 7 k § 1 odst. 1).“¹⁷⁶

Novela zákona č. 220/2021 přinesla do trestního řádu mimo jiné i změny v rámci podmíněného odložení návrhu na potrestání, např. jako závazek zdržení se chovu zvířat a péče o ně (podobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 odst. 2 písm. a) TŘ), přičemž je možné, aby dle ustanovení § 179 odst. 3 TŘ byla zkušební doba delší než samotný závazek zdržet se určité činnosti, což hodnotím, podobně jako u institutu podmíněného zastavení trestního stíhání, kladně.

Významnou změnou odklonu podmíněného odložení návrhu na potrestání je stanovení dohledu v rámci zkušební doby dle ustanovení § 179g odst. 7 TŘ. Je vhodné na tomto místě zmínit i novelu, kterou hodnotím kladně a která je účinná od 1. 4. 2024, kdy do závazku podezřelého v rámci zkušební doby přibude i závazek zdržení se řízení motorových vozidel nebo uložení terapeutického programu podle zákona upravujícího provoz na pozemních komunikacích. Další změnou této novely je, že do doby, pro kterou se podezřelý zavázal zdržet se určité činnosti dle rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání, se započítává doba, po kterou mu bylo před právní mocí rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání oprávnění k činnosti, která je předmětem závazku, v souvislosti s trestním činem odňato podle jiného právního předpisu nebo na základě rozhodnutí nebo opatření orgánu veřejné moci, že nesmí podezřelý tuto činnost vykonávat. Je nutné, aby tento zápočet státní zástupce

¹⁷⁶ Šámal, P. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3375, ISBN 978-80-7400-465-0.

stanovil ve výroku rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání, včetně stanovení lhůty, resp. předpokládané doby trvání závazku zdržet se určité činnosti.¹⁷⁷

Podobně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání i u tohoto odklonu platí, pokud v průběhu zkušební doby podezřelý vede řádný život, splnil povinnosti stanovené rozhodnutím státního zástupce, nahradil škodu, nebo vydal bezdůvodné obohacení, rozhodne státní zástupce, že se podezřelý následně osvědčil podle ustanovení § 179h odst. 1 TŘ. Rozhodnutí obsahuje výrok o osvědčení s odkazem na podmíněné odložení návrhu na potrestání, výrok o odložení věci již neobsahuje. Rozhodnutí o podmíněném odložení návrhu na potrestání se stává po vydání rozhodnutí o osvědčení nepodmíněným a nabývá účinků dle ustanovení § 11a odst. 1 písm. b) TŘ.

Druhý případ nastává, pokud se podezřelý neosvědčil, státní zástupce postupuje podle ustanovení § 179c až § 179f TŘ, a to tak, že spolu s rozhodnutím o neosvědčení dá přímý příkaz policejnímu orgánu, aby pokračoval ve zkráceném přípravném řízení, nebo státní zástupce koná zkrácené přípravné řízení a zahájí trestní stíhání sám. Usnesení o neosvědčení se ve zkušební době nahrazuje rozhodnutím o podmíněném odložení návrhu na potrestání. Podobnost fikce osvědčení dle ustanovení § 179h odst. 5, 6 TŘ spatřuji totožně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy v tomto ohledu odkazuji na kapitolu v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání.

Novelou zákona č. 220/2021 Sb. bylo přidáno do ustanovení § 179h odst. 3 TŘ i stanovení dohledu v rámci prodloužení podmíněného odložení návrhu na potrestání (tj. pokud se podezřelý neosvědčil v rámci zkušební doby) nebo ustanovení o prodloužení zkušební doby až o 2 roky, přičemž celková doba nesmí překročit 5 let. Dále je možné stanovit podezřelému dosud neuložené přiměřené omezení, nebo dosud neuložené výchovné opatření u mladistvých, nebo může státní zástupce uložit povinnost podezřelému, aby složil na účet státního zastupitelství stanovenou peněžitou částku určenou státu na pomoc obětem trestné činnosti, prodloužit závazek zdržet se činnosti, nebo zdržet se řízení motorových vozidel. Novela je účinná od 1. 4. 2024.

Novinkou této novely je zavedení do odklonu podmíněného odložení podání návrhu na potrestání, možnost státního zástupce zrušit uložené přiměřené omezení v průběhu trvání zkušební doby, jestliže podezřelý prokáže, že vede řádný život i bez nich, nebo státní zástupce dokonce může zrušit stanovený dohled, pokud shledá, že již není dále nutný. Uvedené může státní zástupce zrušit po uplynutí jedné třetiny zkušební doby, nejméně však po 6 měsících.

¹⁷⁷ Srov. ustanovení § 179g odst. 4 TŘ.

Návrh na zrušení uloženého přiměřeného omezení nebo povinnosti, případně návrh na zrušení dohledu může podat i samotný podezřelý, připojí-li kladné stanovisko Probační a mediální služby. Pokud tento návrh byl podezřelému zamítnut, může ho znovu podat až po uplynutí 6 měsíců od právní moci zamítavého rozhodnutí.

Další změnou, kterou novela přinesla a kterou hodnotím kladně, je i možnost rozhodnout po uplynutí poloviny doby, pro kterou se podezřelý zavázal zdržet se určité činnosti, pokud podezřelý prokázal, že není potřeba tohoto omezení, že zbytek závazku nebude vykonán. Přitom státní zástupce zohlední, že se podezřelý podrobil programu sociálního výcviku a převýchovy, psychologického poradenství nebo terapeutickému programu pro řidiče.

Judikatura k tomuto typu odklonu je konstantní, například uvedu rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 6 Tdo 1143/2016: *„Není porušením zákazu reformationis in peius, jestliže o stížnosti podané podezřelým proti usnesení státního zástupce, kterým bylo podle § 179g odst. 1 trestního řádu podmíněně odloženo podání návrhu na potrestání, rozhodne státní zástupce vyššího státního zastupitelství tak, že je zruší a ve věci přikáže znovu jednat a rozhodnout, ani není porušením zmíněného zákazu následné vydání usnesení policejního orgánu o zahájení trestního stíhání podezřelého (jako obviněného), resp. následné zamítavé usnesení státního zástupce o stížnosti. Usnesení o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání a usnesení o zahájení trestního stíhání totiž vůbec nelze srovnávat hlediskem výhodnosti pro osobu, jíž se týkají, neboť nezpůsobují žádný okamžitý a definitivní výsledek řízení, ale vedou toliko k volbě procesní formy řízení.“*

Nebo dále judikatura regulující vztah ustanovení § 179g TR a § 307 TR, a to rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tdo 859/2012-19: *„Z hlediska srovnání institutů podmíněného odložení návrhu na potrestání podle § 179g a násl. tr. řádu a podmíněného zastavení trestního stíhání podle § 307 tr. řádu je třeba zkoumat především jejich smysl. Tyto instituty jsou přitom do značné míry shodné, takže není vyloučeno, aby splnění podmínek pro použití jednoho z nich současně naplňovalo podmínky druhého z těchto institutů. Proto v případě, že obviněný souhlasil s možností postupu podle § 179g a násl. tr. řádu, avšak státní zástupce přesto podal u soudu návrh na potrestání, může soud považovat takový souhlas za dostačující pro postup podle § 307 tr. řádu.“*

Ustanovení § 179g odst. 7 TR novely zákona č. 220/2021 stanovilo změnu, a sice že státní zástupce může též stanovit nad podezřelým dohled; na výkon dohledu se použijí obdobně § 49 až § 51 trestního zákoníku. Jde-li o podezřelého ve věku blízkém věku mladistvých, může státní zástupce v zájmu využití výchovného působení rodiny, školy a dalších subjektů uložit, a to samostatně nebo vedle přiměřených omezení a přiměřených povinností, též některá

z výchovných opatření uvedených v zákoně o soudnictví ve věcech mládeže za obdobného užití podmínek stanovených pro mladistvé.

4.3. Odložení věci za současného schválení narovnáání

Další druh odklonu ve zkráceném přípravném řízení je odložení věci při schválení narovnáání podle ustanovení § 179c odst. 2 písm. g) TŘ, kdy státní zástupce věc odloží, pokud současně rozhodl o narovnáání dle ustanovení § 309 TŘ. Na tento postup se obdobně užití i ustanovení o narovnáání § 309 a následující TŘ.

Rozdíl mezi narovnááním dle ustanovení § 309 TŘ a odklonem odložení věci po schválení narovnáání je v okruhu spáchaných trestných činů. V případě zkráceného přípravného řízení a schválení narovnáání lze přistoupit u trestných činů, u nichž lze konat zkrácené přípravné řízení (kdy trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let a zároveň je zde dána věcná příslušnost okresního soudu). Rozdíl je v označení osoby, kdy u narovnáání se jedná o obviněného a u odklonu odložení věci po schválení narovnáání se pachatel označuje jako podezřelý.

Státní zástupce v případě, že rozhoduje o schválení narovnáání ve zkráceném přípravném řízení, pak trestní stíhání nezastaví, protože nebylo zahájeno, ale věc odloží. Státní zástupce rozhoduje formou usnesení, které obsahuje samotný výrok o schválení narovnáání a výrok o odložení věci pro skutek, ve kterém je spatřován trestný čin, kterého se narovnáání v podstatě týká. Proti usnesení o odložení věci při schválení narovnáání je možné podat stížnost ze strany podezřelého a poškozeného dle ustanovení § 179c odst. 2 písm. g) TŘ ve spojení s ustanovením § 309 odst. 2 TŘ.¹⁷⁸ Co se týče mimořádných opravných prostředků, tak v tom případě je možná jen stížnost pro porušení zákona dle ustanovení § 266 TŘ. Není možné podat dovolání, ani návrh na povolení obnovy řízení. V tomto ohledu odkazují na výše uvedenou kapitolu o podmíněném odložení návrhu na potrestání.

V případě kladného vyřízení věci státním zástupcem, tedy při schválení narovnáání a odložení věci, je dána podmínka nepřipustnosti dalšího trestního stíhání pro tentýž skutek, podle ustanovení § 11 odst. 1 písm. a) TŘ.

¹⁷⁸ Právo podat stížnost proti tomuto usnesení nemá z povahy věci státní zástupce, jelikož se jedná o jeho rozhodnutí.

4.4. Zhodnocení odklonů ve zkráceném přípravném řízení

Zavedení odklonů ve zkráceném přípravném řízení hodnotím jako pozitivní, jelikož jejich zavedením se snížila soudní administrativa, a tím se snížily náklady samotného trestního řízení. Také pozitivně hodnotím i samotnou zákonnou úpravu, která je, dle mého názoru a praxe, dostatečná. Zavedení těchto odklonů, jak jsem naznačovala již v jiných kapitolách, je odrazem prvků restorativní justice a její racionalizace a právní úprava k tomu pozitivně přispívá. Podmíněné odložení podání návrhu na potrestání a možnost odložit věc za současného schválení narovnání byly jakožto formy odklonu ve zkráceném přípravném řízení z důvodu proporcionality mezi standardním přípravným řízením a přípravným řízením zkráceným¹⁷⁹, snížení zátěže soudů, a tím i finančních nákladů spojených s jejich činností,¹⁸⁰ zavedeny do trestního řádu novelou provedenou zákonem č. 283/2004 Sb. s účinností od 1. 7. 2004. S názorem státního zástupce Zemana se plně ztotožňuji a ten ve svém článku uvádí: „*Hledání kompromisu mezi požadavkem na spravedlnost rozhodnutí ve věci (k níž mj. přispívá i řádné uplatnění práva na obhajobu) je obecným problémem trestní legislativy a trestní politiky vůbec. Jedním z cílů právní úpravy institutů zkráceného řízení je, aby zjednodušení řízení nejenže takovým narušením práv obviněného (podezřelého) nebylo, ale aby naopak přispělo k jejich důslednější realizaci, zejména tím, že vedle dalších zásad spravedlivého procesu lépe umožňuje projednání věci v přiměřené lhůtě nezávislým a nestranným soudem, jak vyžaduje čl. 6 odst. 1 EÚLP.*“¹⁸¹

Na druhé straně je nutno říct, že odložení věci po schválení narovnání ve zkráceném přípravném řízení hodnotím v užívání jako méně časté, a to z důvodu krátké lhůty dvou týdnů ode dne, kdy policejní orgán sdělil podezřelému, že je podezřelý ze spáchání skutku a jeho následnou kvalifikaci dle trestního zákona, když ve stejné lhůtě dvou týdnů musí být i zkrácené přípravné řízení skončeno. Lhůta může být prodloužena maximálně o 10 dní. Podle mého názoru tato lhůta není dostatečná, aby došlo k úspěšnému sjednání podmínek narovnání mezi poškozeným a podezřelým a nedává tak dostatek časového prostoru k potenciální dohodě o narovnání mezi nimi. Zde bych de lege ferenda navrhovala, aby zákonodárce tuto lhůtu prodloužil.

¹⁷⁹ Ščerba, F. K odklonům uplatňovaných ve zkráceném přípravném řízení. Bulletin advokacie, 2006, č. 5, s. 22 IN Tibitanzlová A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 173, ISBN 978-80-7502-319-3.

¹⁸⁰ Svatoš, R. Je možné zneužívat novelizovaný institut zkráceného přípravného řízení?, Státní zastupitelství, 2012, č. 2, s. 55, IN Tibitanzlová A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 173, ISBN 978-80-7502-319-3.

¹⁸¹ Šámal, P. Zkrácené přípravné řízení. Trestněprávní revue, 2002, č. 1, s. 6–7, IN Zeman, P. Právní úprava zkráceného řízení z perspektivy rekodifikace trestního procesu, Trestněprávní revue, 2008, č. 10, s. 294, ISSN 1213-5313.

5. Trestní příkaz

5.1. Obecně o trestním příkazu

Ustanovení o trestním příkazu jsou zařazena do třetí části, hlavy XII. Zvláštní způsoby řízení, konkrétně do ustanovení § 314e až § 314g TŘ. Trestní příkaz považuji za alternativní řešení trestních věcí, tedy za jeden z druhů odklonů, tak jak to uvádím na straně 19 této práce: „Někteří autoři do odklonů neřadí trestní příkaz, nebo dohodu o vině a trestu,¹⁸² jelikož mají za to, že jde primárně o zrychlení trestního procesu a zefektivnění řízení. Dále tvrdí, že vydání trestního příkazu rovněž není podmíněno splněním žádných předpokladů vyžadujících určitou iniciativu obviněného a rovněž není vyžadováno žádné zapojení poškozeného na vydání trestního příkazu, respektive poškozený má při jeho vydání dokonce slabší postavení, než je tomu v běžném trestním řízení, neboť mu trestní řád nepřiznává právo podat odpor.¹⁸³ Stejný názor na trestní příkaz jako citovaný autor Ščerba má i autorka Tibitanzlová A.¹⁸⁴ Na druhé straně autor Jelínek J. trestní příkaz považuje za odklon v užším smyslu, když tvrdí, že při pojetí odklonu jako určitého odchýlení od standardního průběhu hlavního líčení, lze i trestní příkaz považovat za odklon.“¹⁸⁵ Souhlasím s názorem autora Jelínka, který řadí trestní příkaz mezi odklony, protože mám za to, že jeho vydání je výrazem racionalizace justice s cílem vyřešit trestní věc rychle, jednoduše a efektivně. Mimo jiné i autor Šámal řadí ve svém komentáři trestního řádu trestní příkaz k odklonům, jak budu dále citovat, který tento považuje za prostředek zkráceného zjednodušeného formalizovaného řízení, kterým se umožňuje samosoudci rozhodnout ve věcech bez dokazování v hlavním líčení, ve věcech skutkově jednodušších.

Trestní příkaz je institutem s relativně dlouhou historií, řízení „mandátní neboli příkazné“ znal již rakouský trestní řád z roku 1873 platný na území Čech a Moravy,¹⁸⁶ platil i v Československu do roku 1950 a později již za účinnosti trestního řádu z roku 1961

¹⁸² Autor Ščerba, F. neřadil institut dohody o vině a trestu do odklonů v monografii Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd., Praha: Leges, s. 58–61, nicméně v publikaci Ščerba, F. Dohoda o vině a trestu, 1. vyd. Praha: Leges, 2012, s. 16, považuje trestní příkaz a dohodu o vině a trestu za odklon. ISBN 978-80-87576-30-4.

¹⁸³ Ščerba, F., Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd. Praha: Leges, 2014, s. 50–61, ISBN 978-80-87576-93-9.

¹⁸⁴ Srov. Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení, 1. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 56–58, ISBN 978-80-7502-319-3.

¹⁸⁵ Jelínek, J., Říha, J., Sovák, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních, 2. vyd., Praha: Leges, 2008, s. 70, ISBN 978-80-87212-00-4.

¹⁸⁶ Storch, F. Řízení trestní rakouské, I. díly, Praha: Wolters Kluwer, 2011, s. 250, IN Jelínek, J. Alternativní řešení trestních věcí, Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce, Praha: Leges, s. 11, ISBN 978-80-7502-109-0.

od 1. 7. 1973 do 30. 6. 1990,¹⁸⁷ kdy byl zcela z právního řádu tento institut vypuštěn a znovu zaveden do trestního řádu až zákonem č. 292/1993 Sb.¹⁸⁸ Touto novelou došlo k rozšíření výčtu druhů trestů, které bylo možné uložit ve zkráceném řízení, ale i rozpětí nepodmíněného trestu odnětí svobody, tj. na jeden rok. Institut trestního příkazu byl novelizován, jelikož postupem času došlo k negativním ohlasům k původnímu znovuzavedení trestního příkazu ve stávající úpravě, zejména z důvodu neúnosnosti širokého spektra trestů. Trestní příkaz tak prošel zásadními novelami, např. zákonem č. 265/2000 Sb. došlo k vypuštění nepodmíněného trestu odnětí svobody a dále k částečnému omezení v aplikaci trestního příkazu. Institut trestního příkazu slouží jako prostředek ke zjednodušení a urychlení trestního řízení ve skutkově a právně méně složitých věcech, v nichž účelu trestního řízení může být dosaženo i bez provedení formálního hlavního líčení, a proto je zpravidla zařazován mezi tzv. odklony.¹⁸⁹ Důvodová zpráva k novele ustanovení § 314e trestního řádu provedená zákonem č. 265/2001 Sb. uvedla: „*Trestní příkaz představuje jeden z tzv. zjednodušených typů řízení, jehož podstata spočívá v tom, že soud nerozhoduje na základě důkazů před ním provedených v hlavním líčení, ale na základě spisového materiálu obsahujícího protokoly o úkonech provedených policejním orgánem a státním zástupcem.*“¹⁹⁰

5.2. Současná právní úprava trestního příkazu

Jak již bylo uvedeno, trestní příkaz zavedl zrychlený postup trestního procesu prostřednictvím samosoudců, projednáváním méně závažných trestních činů bez dokazování v hlavním líčení. Tento druh odklonu považuji oprávněně za odraz hospodárnosti a efektivnosti trestního řízení zajišťující spravedlivý postup ve věci, včetně vydání konečného meritorního rozhodnutí. S touto definicí tak koresponduje i úprava tohoto typu odklonu v trestním řádu, což dle mého názoru tento záměr zákonodárce naplnil.

Trestní příkaz, jehož vydání zákon svěřil do rukou samosoudce, který koná řízení dle ustanovení § 314a TŘ o trestných činech, na které trestní zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 5 let. Samozřejmě, že řízení před samosoudcem nemusí vždy skončit vydáním trestního příkazu, je to fakultativní alternativní řešení trestní věci, na nějž nemá

¹⁸⁷ Jelínek, J. Trestní příkaz, dnes a zítra. Kriminalistika, 2015, roč. 14, č. 2 s. 82 IN Jelínek, J. Alternativní řešení trestních věcí, Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce, Praha: Leges, s. 11, ISBN 978-80-7502-109-0.

¹⁸⁸ Srov. zákon č. 178/1990 Sb., tímto zákonem došlo ke zrušení trestního příkazu.

¹⁸⁹ Šámal, P. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3571, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁹⁰ Vantuch, P. Obhajoba obviněného, 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 573, ISBN 978-80-7400-321-9.

obviněný nárok, protože to představuje jednu z více možností ukončení trestního stíhání. Na druhou stranu trestní příkaz nelze vydat v jiných věcech než v těch, o kterých rozhoduje samosoudce.

Trestní příkaz lze považovat za jeden z druhů meritorního rozhodnutí, tedy rozhodnutí ve věci samé, kdy soud jeho vydáním rozhodl o vině a trestu. Charakter odsuzujícího rozhodnutí ve formě trestního příkazu spočívá v tom, že samosoudce vydá trestní příkaz bez projednání v hlavním líčení za předpokladu, že skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy. Samosoudce vydává trestní příkaz výhradně bez projednání věci v hlavním líčení, ale přichází jeho vydání v úvahu i po nařízení hlavního líčení, nejpozději do jeho zahájení. Tímto odklonem samosoudce může rozhodnout i po zjednodušeném řízení po podání návrhu na potrestání, po výslechu obviněného, který je zadržen, nebo i bez výslechu, pokud obviněný zadržen není. Trestním příkazem může samosoudce rozhodnout pouze tehdy, nepřichází-li v úvahu přezkoumání obžaloby podle § 314c odst. 1 TrŘ.¹⁹¹ Trestní příkaz lze vydat i v řízení konaném po zkráceném přípravném řízení, v němž bude podkladem pro skutková zjištění samosoudce postup podle § 179a až 179f, tzn., výslech podezřelého a další důkazy opatřené zejména způsobem uvedeným v ustanovení § 158. Jestliže z nich lze prokázat skutkový stav spolehlivě, není nedostatek formy obvyklé jinak ve vyšetřování při jejich opatřování překážkou a podkladem pro skutková zjištění tedy mohou být i úřední záznamy o podaných vysvětleních, odborná vyjádření a znalecké posudky apod.¹⁹²

Trestní příkaz je institut, který je užíván k urychlení a zjednodušení trestního řízení, a to ve skutkově i právně méně složitých věcech. Jeho podstata spočívá především ve skutečnosti, že soud nerozhoduje na základě provedených důkazů v hlavním líčení, ale pouze na základě obsahu spisu, který byl předložen spolu s podanou obžalobou nebo návrhem na potrestání. V tomto ohledu tedy bude rozhodné, zda je v předmětné trestní věci spolehlivě zjištěn skutkový stav již z důkazů, které jsou obsaženy ve spisovém materiálu. Pokud tato zákonná podmínka o zjištění skutkového stavu, který je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, nebude splněna a neučiní-li samosoudce žádné rozhodnutí dle ustanovení § 314c odst. 1 TrŘ, je třeba ve věci nařídit hlavní líčení (srov. § 314d odst. 1).¹⁹³ V tomto směru poukazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 2/2001: „*Pod pojem spolehlivého zjištění skutkového stavu ve vztahu k ustanovení § 314e odst. 1 TrŘ je nutno zahrnout i objasnění okolností, jež mají*

¹⁹¹ Vantuch, P. Obhajoba obviněného, 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 574, ISBN 978-80-7400-321-9.

¹⁹² Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3574, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁹³ Šámal, P., Škvain, P., Odklon v trestní řízení IN Šámal, P. Musil, J. Kuchta, J. a kol Trestní právo procesní. 4. přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 733, ISBN 878-80-7400-496-4.

vzhledem k osobě pachatele význam z hlediska stanovení adekvátního druhu trestu a jeho výměry. Je-li proti trestnímu příkazu podán odpor podle § 314g TrŘ, nelze jím dosáhnout zrušení jen některého z výroků trestního příkazu, a to ani, pokud by podaný odpor proti takovému výroku výlučně směřoval, neboť v důsledku uplatnění tohoto specifického opravného prostředku se trestní příkaz ruší zásadně celý, tj. ve všech výrocích, a samosoudce ve věci nařídí hlavní líčení. Obdobně Nejvyšší soud za situace, že stížnost pro porušení zákona směřuje jen proti výroku o trestu v napadeném trestním příkazu, zruší v případě zjištěného porušení zákona trestní příkaz celý (srov. R 56/2000).“¹⁹⁴

Podle zákonné úpravy trestního příkazu je možné v něm uložit trest odnětí svobody do jednoho roku s podmíněným odkladem výkonu, trest domácího vězení do jednoho roku, trest obecně prospěšných prací, trest zákazu činností do pěti let, trest zákazu držení a chovu zvířat, peněžitý trest, trest propadnutí věci, vyhoštění do pěti let, zákaz pobytu do pěti let, trest zákazu vstupu na sportovní, kulturní a jiné společenské akce do pěti let.¹⁹⁵

Trestní řád upravuje u stanoveného trestu obecně prospěšných prací a domácího vězení podmínku jejich uložení, kdy je možné trestní příkaz aplikovat v případě předchozí zprávy probačního úředníka o možnostech výkonu konkrétního trestu, o zdravotní způsobilosti obviněného (u obecně prospěšných prací), včetně stanoviska obviněného k navrženému trestu.¹⁹⁶ Podle zákonné úpravy trestního příkazu v rámci ukládání peněžitého trestu nesmí jeho náhradní trest za peněžitý trest přesahovat jeden rok.

Tresty podle ustanovení § 314e odst. 2 TrŘ lze uložit kumulativně, pokud nebrání zákonné podmínky ustanovení § 53 TZ. Maximální výměra jednoho roku odnětí svobody platí i pro trest úhrnný, souhrnný a společný trest za pokračování v trestném činu (srov. § 43 odst. 1, 2 a § 45 TZ). Je-li však jedním trestním příkazem ukládán zároveň trest souhrnný a trest samostatný (i úhrnný), může jejich výměra vcelku překročit jeden rok, neboť se jedná o dva tresty a u každého z nich se podmínky pro uložení posuzují samostatně a odděleně.¹⁹⁷ K tomu bych odkázala na judikát R 57/1977: „Ak bol predchádzajúci trest uložený trestným rozkazom a nový trest sa ukladá rozsudkom, musí sa za podmienok § 43 ods. 2 TrZ uložiť súhrnný trest. Uloženie súhrnného trestu prichádza v takomto prípade do úvahy vtedy, ak súd odsudzuje obvineného za trestný čin, ktorý spáchal skôr než mu bol doručený trestný rozkaz. Nie je

¹⁹⁴ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3583, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁹⁵ Srov. ustanovení § 314e odst. 2 TrŘ.

¹⁹⁶ Srov. ustanovení § 314e odst. 3, 4 TrŘ.

¹⁹⁷ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3575, ISBN 978-80-7400-465-0.

*rozhodující, kedy bol trestný rozkaz vydaný, pretože len doručenie trestného rozkazu a nie už jeho vydanie má účinky spojené s vyhlásením odsudzujúceho rozsudku.*¹⁹⁸

Již bylo zmíněno výše, novela ustanovení trestního příkazu upravila pravidlo pro vydávání trestního příkazu, a to, že nelze uložit nepodmíněný trest odnětí svobody. S touto změnou a novelou trestního řádu souhlasím, neboť trest v podobě nepodmíněného odnětí svobody je velkým zásahem do práv a svobod jedince, který má jednak právo na provedení dokazování, na vyjádření se k důkazům a dalším okolnostem, které jsou mu kladeny za vinu, i právo na veřejné projednání věci, a tato práva by mu byla vydáním trestního příkazu s výrokem nepodmíněného trestu odnětí svobody odňata.

Tak jako autor Šámal ve svém komentáři stanoví: *„Použití § 314e v řízení proti mladistvým a v řízení proti právnickým osobám. Zvláštní zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, vylučuje vydání trestního příkazu v řízení proti mladistvému, jenž nedovršil osmnáct let věku (srov. § 63 ZSVM). Výjimkou je tedy situace, kdy mladistvý již dovršil osmnáct let věku, neboť poté, co mladistvý je již starší osmnácti let, je možno po novele provedené zákonem č. 193/2012 Sb. (s účinností od 1. 9. 2012) i v řízení ve věcech mladistvých trestní příkaz vydat.*¹⁹⁹

Naproti tomu se § 314e a násl. o trestním příkazu uplatní v *„řízení proti právnickým osobám“* (byť s omezením druhů trestů, které je možno uložit právnické osobě – srov. § 15 odst. 1 zákona č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, dále již jen „TOPO“), *„poněvadž to není z povahy věci vyloučeno, zvláště když zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim nemá ohledně tzv. odklonů žádné ustanovení (srov. § 1 odst. 2 TOPO), byť samozřejmě nebude vzhledem k povaze trestního příkazu a charakteru řízení proti právnickým osobám využití tohoto institutu u trestně odpovědných právnických osob příliš časté“.*²⁰⁰

U trestně odpovědných právnických osob, pokud by byl výjimečně ukládán trest trestním příkazem, lze uložit ze shora vymezených trestů jen peněžitý trest, trest propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty a trest zákazu činnosti (srov. § 15, § 18, § 19 a § 20 TOPO).²⁰¹

Trestní příkaz obsahuje označení soudu (z praxe mi je známo, že kromě soudu se v záhlaví označí jménem a příjmením samotný soudce, který vydal trestní příkaz), den, místo vydání, označení obviněného, výrok o vině a výrok o trestu, výrok o náhradě škody nebo

¹⁹⁸ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3581, ISBN 978-80-7400-465-0.

¹⁹⁹ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3572, ISBN 978-80-7400-465-0

²⁰⁰ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3573, ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁰¹ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3575, ISBN 978-80-7400-465-0.

nemajetkové újmy, eventuálně o vydání bezdůvodného obohacení a poučení o právu podat proti trestnímu příkazu odpor ve lhůtě 8 dní od doručení trestního příkazu s poučením, že pokud obviněný odpor nepodá, vzdává se tím práva na projednání věci v hlavním líčení. Trestní příkaz se doručuje státnímu zástupci, poškozenému, obhájci a obviněnému do vlastních rukou, u obviněného se neumožňuje doručení dle ustanovení § 64 odst. 5 písm. a) TŘ uložením. Novelou zákon č. 422/2022 Sb. účinnou od 1. 1. 2023 bylo do ustanovení § 314f doplněno písm. g), které doplňuje obsahové náležitosti trestního příkazu a které zní: „*poučení poškozeného o možnosti žádat o uspokojení nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podle zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí, je-li trestním příkazem ukládána majetková trestní sankce*“. Dále tato novela upravila i ustanovení § 314f odst. 2, který s účinností od 1. 1. 2023 nově zní: „*Trestní příkaz se doručí obviněnému a státnímu zástupci. Obviněnému se doručí do vlastních rukou. Má-li obviněný obhájce, doručí se trestní příkaz též jemu. Poškozenému se trestní příkaz doručí, pokud v trestním řízení uplatnil nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, anebo pokud trestním příkazem byla uložena majetková trestní sankce a poškozený je jinou osobou než stát a je znám.*“²⁰²

Na druhé straně právo obviněného na projednání věci veřejně před soudem v řádném a spravedlivém procesu (srov. čl. 38 odst. 2, čl. 40 LZPS) je zachováno tím, že obviněný může podat proti trestnímu příkazu odpor, který není ani třeba odůvodňovat, dokonce jej není třeba ani řádně označit (protože podání se posuzuje podle svého obsahu – § 59 odst. 1 TŘ) a trestní příkaz se tím ze zákona ruší a samosoudce je povinen nařídit hlavní líčení.²⁰³ Státní zástupce má rovněž právo podat odpor proti trestnímu příkazu, kdy účinky zrušení jsou stejné jako u podání odporu obviněným. Neplatí tady zásada reformation in peius, to znamená, že trestním příkazem uložený trest není v případě odporu překážkou pro uložení přísnějšího trestu v dalším hlavním líčení, než jaký byl stanoven v trestním příkazu. Podáním odporu ze strany obviněného nebo oprávněné osoby se trestní příkaz ruší a samosoudce nařídí hlavní líčení ve věci, ve které není vázán právní kvalifikací skutku ani druhem a výměrou trestu dle ustanovení § 314g odst. 2 TŘ. Tak, jako praví judikatura, např. uvedu rozhodnutí R 36/2004: „*Právo podat odpor vůči trestnímu příkazu vzniká již doručením jeho opisu obviněnému, bez ohledu na to, zda je mu nutno doručit překlad*

²⁰² Srov. novelu zákon č. 422/2022 Sb., účinnou od 1. 1. 2023.

²⁰³ Jelínek, J. a kol. Trestní zákoník a trestní řád. 5. aktual. vyd., podle stavu k 1. 1. 2014, Praha Leges, s. 1090, IN Jelínek, J. Alternativní řešení trestních věcí, Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce, Praha: Leges, s. 10, ISBN 978-80-7502-109-0.

*trestního příkazu do jeho mateřského jazyka (§ 28 odstavec 2 TR). Ustanovení § 28 odstavec 3 TR má z hlediska počátku běhu a trvání lhůty k podání odporu jen takový význam, že den, kdy byl obviněnému doručen písemný překlad trestního příkazu, je počátkem běhu osmidenní lhůty stanovené k podání odporu proti trestnímu příkazu; dříve totiž tato lhůta nemůže začít běžet. To ovšem nevylučuje možnost podat odpor dříve, tj. před doručením písemného překladu trestního příkazu. Je to obdobná situace, jako když podá obžalovaný odvolání po vyhlášení rozsudku ještě před tím, než mu je doručen rozsudek v písemném vyhotovení.*²⁰⁴

Obviněný svým souhlasem s trestním příkazem souhlasí zároveň i s vyřízením trestní věci bez veřejného a ústního projednání soudem, čímž také souhlasí i s právní kvalifikací skutku a uloženou sankcí. Pokud obviněný trestní příkaz akceptuje, stává se pravomocným rozhodnutí ve věci samé s účinky odsuzujícího rozhodnutí (s účinky *res iudicatae*, viz rozhodnutí: SR 14/1997: „*Samosoudce nemůže po zrušení trestního příkazu podle § 314g odst. 2 TR v zákonné lhůtě podaným odporem oprávněnou osobou vydat v téže věci proti témuž obviněnému další trestní příkaz.*“²⁰⁵). Podat odpor mohou osoby, které jsou oprávněny ve prospěch obviněného podat odvolání, dále státní zástupce. Osobám, které mohou podat odpor v prospěch obviněného, kromě státního zástupce, končí lhůta týmž dnem jako obviněnému. Pokud má obviněný obhájce, kterému se rovněž doručuje, tak v tom případě lhůta pro podání odporu běží od doručení, které bylo provedeno později. Po doručení trestního příkazu je možné, aby se práva na podání odporu obviněný vzdal.²⁰⁶ Na druhé straně nelze odpor proti trestnímu příkazu vzít zpět. Viz rozhodnutí B 5/1974: „*Odpor proti trestnímu příkazu nelze vzít zpět, protože včas podaným odporem se trestní příkaz ruší ze zákona.*“²⁰⁷

Neplatí, dle mé zkušenosti, že trestním příkazem se ukládá mírnější trest než v samotném hlavním líčení. Po podání odporu a zrušení trestního příkazu v nařízeném hlavním líčení jsem zaznamenala, že některá rozhodnutí jsou co do trestu totožná, některá přísnější, a není výjimkou, že některá rozhodnutí mě překvapila, protože uložený trest je nižší než ve zrušeném trestním příkazu. Důvodem nižšího trestu určitě je, dle mého názoru, samotné provedení dokazování v hlavním líčení. Někdy je v rámci obhajoby velmi obtížné vysvětlit obviněnému, že obhájce nemůže predikovat rozhodnutí soudu ani co do výměry trestu, s ohledem na výše uvedenou různorodost rozhodování v otázce zrušeného trestního příkazu a následného nařízeného hlavního líčení, i když se ve většině případů obviněný cítí nevinný. K tomu bych ráda uvedla nález

²⁰⁴ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3582-3583, ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁰⁵ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3584, ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁰⁶ Srov. ustanovení § 314g odst. 1 TR, nebo judikát PR 4/2000.

²⁰⁷ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3585, ISBN 978-80-7400-465-0.

Ústavního soudu ze dne 20. 2. 2002 sp. zn. II. ÚS 213/2000: „Při projednání věci v hlavním líčení není samosoudce vázán právní kvalifikací ani druhem a výměrou trestu obsaženými v trestním příkazu. Zásada zákazu reformationis in peius zde tedy obecně neplatí. Uložení přísnějšího trestu ovšem nemůže být založeno na libovůli soudu, ale musí odpovídat zjištěným skutečnostem.“

Nelze nesouhlasit v tomto ohledu s autorem Vantuchem, který konstatuje: „Neshledávám žádný důvod, proč zákonodárce vytvořil konstrukci, kdy využití opravného prostředku obviněným může pro něj znamenat zhoršení jeho situace. V tom spatřuji základní faktor limitující u obviněných důvěru k odporu proti trestnímu příkazu právě vzhledem k tomu, že po podání tohoto opravného prostředku jim může být samosoudcem v hlavním líčení uložen přísnější trest. Proto také obvinění v obavách z tohoto negativního důsledku nejednou odpor nepodávají. Poznatky obhájců z praxe o tom svědčí zcela nepochybně.“²⁰⁸

Trestní řád obsahuje i ustanovení § 314e odst. 7, které upravuje případy, kdy není možné trestní příkaz vydat, a to v řízení proti osobě, jejíž svéprávnost je omezena, dále jestliže má být rozhodnuto o ochranném opatření a dále, jestliže má být uložen souhrnný trest nebo společný trest a předchozí trest byl uložen rozsudkem. Dále nelze vydat trestní příkaz, bylo-li konáno již hlavní líčení, které bylo odročeno, nebo odvolací soud zrušil vydaný rozsudek a vrátil soudu prvního stupně (samosoudci), aby věc opětovně projednal. To samé platí, pokud bylo rozhodnutí zrušeno po mimořádném opravném prostředku. Trestním příkazem nelze obviněného obžaloby či návrhu na potrestání zprostit, neboť má povahu a účinky rozsudku odsuzujícího.²⁰⁹

K tomu navazující judikatura R 40/1999: „Vzhledem k tomu, že trestní příkaz má povahu odsuzujícího rozsudku (§ 314e odst. 5 tr. ř.), lze v případě, kdy skočilo trestní stíhání pravomocným trestním příkazem, povolit obnovu řízení, jsou-li splněny podmínky uvedené v § 278 odst. 1, popř. v § 278 odst. 4 tr. ř. Důvodem pro povolení obnovy řízení nemůže být okolnost, že nebyly splněny podmínky pro vydání trestního příkazu záležející ve spolehlivě prokázaném skutkovém stavu věci (§ 314c odst. 1 tr. ř.), pokud vyplývala ze skutečností a důkazů známých již v době rozhodování soudu.“²¹⁰ Nebo judikát R 56/2000: „Je-li trestní příkaz zatížen vadou, v důsledku níž se jako institut s povahou odsuzujícího rozsudku (§ 314e odstavec 5 TR) stal nezákonným, a je třeba jej proto podle § 269 odst. 2 tr. ř. zrušit, je nutno v případě, kdy

²⁰⁸ Vantuch, P. Obhajoba obviněného, 3.dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010, s. 578, ISBN 978-80-7400-321-9.

²⁰⁹ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3573, ISBN 978-80-7400-465-0.

²¹⁰ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3582, ISBN 978-80-7400-465-0.

*nápravu lze zjednat jen pokračováním v řízení, jej zrušit celý, i když zjištěná vada dopadá pouze na správnost výroku o trestu.*²¹¹

5.3. Zhodnocení právní úpravy trestního příkazu

Právní úprava trestního příkazu je, dle mého názoru, po novelách, zejména po novele zákonem č. 265/2000 Sb., kdy došlo k vypuštění nepodmíněného trestu odnětí svobody a dále k částečnému omezení v aplikaci trestního příkazu, zdařilá a dostatečná. Trestní příkaz je jedním z nejpoužívanějších odklonů, kdy nadpoloviční většina trestních věcí končí právě trestním příkazem. Otevřela se tímto větší škála pro projednávané věci, kdy se, dle mé zkušenosti, trestní příkaz v soudní praxi velmi často využívá. Důvodem častého využívání je rychlé, efektivní a hospodárné vyřízení trestní věci, což bylo zřejmě i záměrem zákonodárce, vytvořit tedy alternativní řešení trestní věci, aniž věc dospěje do stadia hlavního líčení, při splnění mírných podmínek pro jeho vydání, což kopíruje znaky racionalizace justice. Využívání tohoto druhu odklonu považuji za jeden z efektivních nástrojů boje orgánů činných v trestním řízení s trestnou činností pachatelů při zachování zaručených procesních práv obviněných s cílem ušetřit čas za projednání věci v hlavním líčení. Mám za to, že trestní příkaz neupírá právo na spravedlivý proces garantovaný v článku 6 odst. 1 EULP, záleží na rozhodnutí každého adresáta, zda ke standardnímu řízení nakonec dojde, které je zde zjevně podepřeno zásadou každého právního systému *vigilantibus iura scripta sunt* (bdělému náleží právo).²¹² Nicméně mám za to, že prvky restorativní justice u trestního příkazu ve smyslu „obnovení vztahu pachatel poškozený“ v tomto případě nenastávají, kdy jak zmiňuji níže, poškozený se o vydání trestního příkazu nedozví a nemůže tak uplatnit náhradu škody. Restorativní prvek u trestního příkazu chápu ve smyslu preventivním a společenským, tj. v potrestání pachatele, jeho nápravě, v eliminaci jeho kriminalizace a snížení negativních dopadů na společnost.

Kriticky hodnotím i neuplatnění zásady *reformatio in peius*, tedy zhoršení stavu obviněného po podání odporu. Při garanci zásady práva na spravedlivý proces přítom obviněný může uplatnit pouze podání odporu, avšak uplatněním svého práva na podání odporu může dojít ke zhoršení situace. Důvod, proč zákonodárce neuplatnil zásadu *reformatio in peius* u trestního příkazu, spatřuji zejména v zachování zásady racionalizace trestní justice, kdy chtěl v podobě tohoto alternativního a zjednodušeného typu řízení, tedy institutem odklonu, dosáhnout zrychlení a zefektivnění trestního procesu.

²¹¹ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3582, ISBN 978-80-7400-465-0.

²¹² Zůbek, J. Odklony v trestním řízení, Praha. Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 43, ISBN 978-80-7598-245-2.

Z dosavadní praxe mám zkušenosti, že obvinění jsou někdy překvapeni, že podklady a důkazy pro vydání trestního příkazu jsou spolehlivě zjištěny, a domáhají se zrušení trestního příkazu a projednání věci v hlavním líčení. Není výjimkou, že po společné poradě obviněného s obhájcem a po poučení o procesním postupu, kdy obviněný je poučen o možném vyšším trestu (poukaz na neuplatnění zásady reformation in peius) v dalším hlavním líčení, nebo o tom, že se vyhne konfrontaci se soudem nebo poškozeným, dospěje obviněný k opačnému názoru, a sice že odpor nepodá a tzv. „vezme“ navrhovaný trest z trestního příkazu. Tímto akceptuje zrychlený postup bez projednání u soudu, bez konfrontace s poškozeným a soudem.

Kriticky bych si dovolila hodnotit a polemizovat nad vydáním trestního příkazu u otázky, zdali je skutkový stav spolehlivě zjištěn a prokázán opatřenými důkazy. Pokud se koná zkrácené přípravné řízení, jsou ve spisu informace v úředních záznamech, a přitom se často stává, že podkladem pro skutková zjištění je pouze výpověď podezřelého. Důkazy jako znalecké posudky nejsou obvyklými důkazy v této formě přípravného řízení. Proto je problematické přisvědčit samosoudci, zda skutečně dospěl k řádnému zjištění skutkového stavu dle opatřených důkazů, nebo zdali vydání trestního příkazu předcházelo zjištění skutkového stavu, které se opírá o pouhý jeden důkaz nebo o úřední záznamy, kde vysvětlení podaly osoby, které mají být v dalším řízení vodítkem pro soud, aby tyto osoby následně vyslechl. Zákon však takové úkony, např. protokoly sepsané před zahájením trestního stíhání, považuje za určitých okolností za důkazy, dle ustanovení § 158 odst. 8, § 158a TŘ, a ve zkráceném přípravném řízení protokol o výslechu podezřelého dle ustanovení § 179b odst. 3 TŘ, nebo úřední záznamy dle § 314d odst. 2 TŘ, proto samosoudci často vycházejí z komentáře trestního řádu, který umožňuje považovat za důkazy i úřední záznamy, i když to zákon výslovně neupravuje.

Někteří autoři se domnívají, s čím i částečně souhlasím, že vyřízení věci trestním příkazem je v rozporu se zásadami trestního řízení, jako například zásadou ústnosti, bezprostřednosti, zajištění obviněnému práva na obhajobu, ale i zásadou veřejnosti či zásadou objektivní pravdy.²¹³ V tomto ohledu můj částečný nesouhlas vyvažuje zásada obsažená v ustanovení § 2 odst. 5 TŘ, a tou je, že zjištění skutkového stavu musí nastat bez důvodných pochybností, čemuž odpovídá i vydání trestního příkazu, a dále zachování těchto zásad při podání odporu ze strany obviněného a projednání věci v hlavním líčení.

Rozdíl u alternativních řešení trestních věcí u trestního příkazu (ale i u dohody o vině a trestu) a jiných odklonech, jako je podmíněné zastavení trestního stíhání a narovnání, nebo

²¹³ Růžek, A. K problémům diferenciacie trestní odpovědnosti a jejího odrazu v trestním řízení. Sborník z kolokvia AIDP. Praha: Univerzita Karlova, 1983, s. 55, IN Vantuch, P. Obhajoba obviněného, 3.dopl. a přeprac. vyd. Praha. C. H. BECK, 2010, s. 581, ISBN 978-80-7400-321-9.

jejich alternativy ve zkráceném přípravném řízení, spočívá v tom, že trestní příkaz (i dohoda o vině a trestu) má formu odsuzujícího rozsudku, kdy se jedná o meritorní rozsudek o vině a trestu. Další rozdíl je v absenci součinnosti stran u trestního příkazu, kdy samosoudce neoznamuje stranám jeho vydání ani neinformuje strany, aby činily jakékoliv kroky k jeho vydání. Jedinou aktivitou stran je podání odporu proti trestnímu příkazu, pokud se domnívají, že věc by měla být projednána v hlavním líčení. Nevýhodu ve vydání trestního příkazu má poškozený, kdy se o vydání nedozví, a proto se nemůže ani připojit se svým nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo s vydáním bezdůvodného obohacení, a dokonce nemůže podat ani odpor. Na druhé straně, pokud trestním příkazem byla poškozenému přiznána výše škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, stává se pravomocný trestní příkaz exekučním titulem. „*Je v rozporu se zákonem [§ 314f odst. 1 písm. e) tr. ř., § 228 odst. 1 tr. ř.], obsahuje-li trestní příkaz výrok o náhradě škody, aniž byl poškozeným nárok na její náhradu řádně uplatněn. V takovém případě je možno v řízení o stížnosti pro porušení zákona zrušit toliko výrok o náhradě škody, aniž by bylo nutno rušit trestní příkaz.* – R 49/2003-II.“²¹⁴

Při ukládání trestů v trestním příkaze proti obviněným právnickým osobám docházelo k tomu, že uložený trest nebyl uveden v ustanovení § 314e odst. 2 TR nad zákonnou výměru, po novelizaci TOPO došlo k tomu, že bylo zavedeno ustanovení § 37a, které vymezilo taxativní výčet trestů pro právnické osoby, což hodnotím pozitivně.

²¹⁴ Žán, M. Odpor proti trestnímu příkazu, komentář k ustanovení § 314g IN Draštík, A. Fenyk, J. a kol. Trestní řád. Komentář. II. díl. Praha. Wolters Kluwer ČR, s. 791, ISBN 978-80-7552-600-7.

6. Dohoda o vině a trestu

6.1. Obecně o dohodě o vině a trestu

Dohodu o vině a trestu přinesla do právního řádu novela trestního řádu zákonem č. 193/2012 Sb., kde byla nově vložena ustanovení § 175a TŘ a následující do části druhé, hlavy desáté, oddílu šestého, ve kterém je obsažena úprava stadia sjednávání dohody o vině a trestu mezi státním zástupcem a obviněným, případně za účasti poškozeného. Dále tento oddíl upravuje i podmínky, za kterých lze uzavřít tento institut. Uvedená úprava končí momentem, kdy státní zástupce podá návrh na schválení dohody o vině a trestu k soudu, a pokračuje ustanoveními o řízení o schválení dohody o vině a trestu v ustanovení § 314o TŘ, které se nacházejí v třetí části, hlavě dvacáté, oddílu osmém trestního řádu. Zmiňovaná novela trestního řádu přinesla další alternativní řešení trestních věcí, což je odrazem racionalizace justice, která spočívá ve zrychlení a zjednodušení trestního procesu. Dohoda o vině a trestu se do kontinentálního systému práva dostala z anglosaského práva, které ho označuje jako *plea bargaining* nebo *plea guilty*. Z důvodové zprávy k této novele, kterou se zavedl institut dohody o vině a trestu do našeho právního řádu, plyne snaha již zmiňovaného zrychlení, zefektivnění trestního řízení i samotného snížení nákladů trestního řízení. Stranou nezůstali ani poškození, kteří v případě využití institutu nemusí vypovídat před soudem. Inspirací novely byla především úprava Polska, Německa, Slovenska, Itálie a Španělska.²¹⁵

Institut dohody o vině a trestu řadím do skupiny odklonů, jakožto další z možných alternativních řešení trestních věcí, které kopírují principy a prvky restorativní justice, jejíž smysl, po splnění zákonných podmínek pro aplikaci dohody o vině a trestu, lze nalézt právě v samotném zastavení trestního stíhání. Cílem institutu dohody o vině a trestu je přispět k zachování již zmiňovaných prvků restorativní justice, ale přitom neporušit zásadu práva na spravedlivý proces, který spočívá v právu obviněného na projednání věci v přiměřené lhůtě (srov. čl. 6 odst. 1 evropské Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, čl. 38 odst. 2 LZPS a § 2 odst. 4 TŘ).²¹⁶ Právě otázka zásady práva na spravedlivý proces je klíčová při aplikaci institutu dohody o vině a trestu, když tuto otázku práva na spravedlivý proces řešil i Evropský soud pro lidská práva v kauze Deweer proti Belgii ze dne 27. 2. 1980, série A č. 35, č. 69/03/75, kdy soud vyslovil závěr, kdy v zásadě nevyloučil, aby se dotčená osoba vzdala

²¹⁵ Důvodová zpráva k zákonu č. 192/2012 Sb., nebo taky Coufal, A. K dohodě o vině a trestu po novele č. 333/2020 Sb., Wolters Kluwer, Státní zastupitelství, č. 5, ročník 2021, s. 17, ISSN 1214-3758.

²¹⁶ Ščerba, F. a kol. Dohoda o vině a trestu, a další prostředky racionalizace trestní justice, Praha Leges, 2012, s. 21, ISBN 978-80-87576-30-4.

práva na soud, neboť takové vzdání se práva je výhodné jak pro dotčené osoby, tak pro státní orgány, a přitom podléhá striktní kontrole. Právo na soud má v demokratické společnosti mimořádný význam, takže její osoba nemůže ztratit jen proto, že přistoupila na mimosoudní dohodu, a proto vyžaduje soud zvláště pozornou kontrolu takových opatření.²¹⁷ Souhlasím se závěrem Evropského soudu pro lidská práva (dále již jen „ESLP“), že po řádném informování obviněného o následcích prohlášení viny a samotném prohlášení viny, za současného vzdání se práva obviněného na projednání trestní věci v hlavním líčení, je i přesto zachována zásada práva na spravedlivý proces.

Novelou zákona č. 333/2020 Sb. došlo k významnému posunu v počtu sjednáváných dohod o vině a trestu, jelikož praxe od zavedení tohoto institutu ukázala, že postupy jsou formalizované a nedochází ke sjednávání dohod, jak bylo prvotní novelou, kterou se zavedl institut dohody o vině a trestu do trestního řádu, zamýšleno. Touto novelou dochází k prudkému nárůstu sjednávání dohod o vině a trestu již v přípravném řízení. Zvýšení počtu sjednaných dohod o vině a trestu má původ v této novele, jelikož umožnila sjednat dohodu o vině a trestu u zločinů a zvláště závažných zločinů,²¹⁸ zjednodušila systém sjednávání, upustilo se od nutné obhajoby, doplnila se možnost sjednání dohody o vině a trestu v řízení před soudem, zavedla se možnost prohlásit vinu a prohlásit některé skutečnosti za nesporné, zavedla se možnost snížit trest pod dolní hranici trestní sazby za uzavření dohody o vině a trestu. Nejzásadnější bylo, že od této novely se očekávalo zvýšení počtu schválených dohod o vině a trestu. V roce 2021 došlo k obsáhlému dotazníkovému průzkumu mezi státními zástupci ohledně využívání dohody o vině a trestu před a po novele zákonem č. 333/2020 Sb., jejímž důvodem bylo odhalení menší četnosti schvalování dohod o vině a trestu. Ve 300 odpovědích státní zástupci odpověděli z 80 % tak, že dohodu o vině a trestu by chtěli využívat u zvláště závažných trestních činů, nikoliv u bagatelních trestních činů, dále 20 % respondentů odmítlo uvést racionální důvod, protože se jim nelíbí zavedení tohoto druhu angloamerického odklonu dohody o vině a trestu do kontinentálního systému práva jako takového, a dále v tomto procentu byla obsažena i neochota státních zástupců jednat s obhájci a obviněnými s odůvodněním, dle mého názoru až vyhraněným názorem na odmítání sjednávat dohody o vině a trestu, že tímto dochází k tzv. „kuplířství

²¹⁷ K tomuto rozhodnutí srov. Repík, B. Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: ORAC, 2002, s. 97; Berger, V. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva. 1. české vyd. Praha: IFEC 2003, s. 172; srov. též Kmec, J., Kosař, D., Kratochvíl, J., Bobek, M. Evropská úmluva o lidských právech. Praha: C. H. Beck, 2012, zejm. s. 618 a 780 IN Šámal, P., Říha. A kol Trestní řád II komentář, 7. vyd., C. H. Beck 2013, s. 2265, ISBN 978-80-7400-465-0.

²¹⁸ Před novelou zákon č. 333/2020 Sb. bylo možné sjednat dohodu o vině a trestu pouze u přečinů.

s právem a spravedlivostí“, a také panuje jakási obava státních zástupců z netransparentnosti postupu při sjednávání dohody o vině a trestu.

Touto novelou zák. č. 333/2020 Sb. došlo nejen k zákonné modifikaci institutu dohody o vině a trestu, zejména konání řízení o dohodě o vině a trestu u zvlášť závažných zločinů, doplnění ustanovení o spolupracujícím obviněném, ale i možnost sjednat dohodu o vině a trestu v hlavním líčení až po vypuštění ustanovení o důvodech nutné obhajoby. Tato novela významně doplnila trestní řád o možnost prohlásit vinu a o institut nesporných skutečností, které významně prezentuje, tak jak to judikoval Nejvyšší soud v rozhodnutí sp. zn. 4 Tdo 797/2021, že se jedná o tzv. mezistupeň mezi označením určitých skutečností za nesporné a dohodou o vině a trestu a následujících odůvodněních.²¹⁹ Zároveň je nutné podotknout, že v praxi je potřebné rozlišovat, kdy se institut nesporných skutečností vztahuje pouze ke skutkovým otázkám, zatímco prohlášení viny rovněž k právní kvalifikaci skutku.²²⁰

Mám za to, že zákonodárce tímto začleněním institutu dohody o vině a trestu do trestního řádu zavedl nový druh alternativního řešení trestních věcí a naplnil účel a princip restorativní justice spočívající ve zrychlení daného konkrétního trestního řízení s přihlížením a respektováním práv obviněných, ale i poškozených, resp. obětí trestných činů.

6.2. Postup při sjednávání dohody o vině a trestu

Podle zahraniční literatury se považuje dohadování o vině a trestu za postup, při kterém obviněný slíbí, že se vzdá práva na projednání své věci před soudem, a vláda (obžaloba) výměnou slibuje, že obviněného obžaluje z méně závažného trestného činu, nebo že požádá soud o mírnější trest. Po uzavření takové dohody obviněný dozná svou vinu a soudní řízení neproběhne.²²¹ Jednání o dohodě o vině a trestu má dvě fáze, tj. přípravné řízení, kdy se strany státní zástupce a obviněný, případně obhájce a poškozený, domlouvají na obsahu dohody, a druhou fází – řízení před soudem, kdy soud dohodu schválí, nebo zvolí jiný postup dle trestního řádu.

Dohodu o vině a trestu a její sjednávání může státní zástupce zahájit s obviněným ve stadiu zkráceného přípravného řízení (srov. ustanovení § 179b odst. 5 TR), v rámci

²¹⁹ Srov. Bohuslav, L. Dohoda o vině a trestu, Praha Wolters Kluwer ČR 2023, s. 85, ISBN 978-80-7676-744-7.

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Cook, J. G., Marcus, P.: Criminal Procedure, Second edition, New York: Matthew – Bender & Co., 1986, s. 896; blíže viz také např. Adlet, F., Mueller, G. O. W., Laufer, W. S.: Criminology, New York: McGraw-Hill, 1991, s. 352–354; Cohen, N. D. J., Adeleman, S. E.: Criminal Procedure: The Post-investigative Process, Cases and Materials, Third Edition. Newark/San Francisco: LexisNexis, 2008, s. 353 a násl. IN Ščerba, F. a kol. Dohoda o vině a trestu, a další prostředky racionalizace trestní justice, Praha Leges, 2012, s. 18, ISBN 978-80-87576-30-4.

vyšetřování podle ustanovení § 175a TR (po novele trestního řádu lze schválit dohodu o vině a trestu i v rámci řízení před soudem). Sjednávání dohody o vině a trestu přichází z vlastní iniciativy státního zástupce nebo z iniciativy obviněného, případně obhájce obviněného. Zákon nevyklučuje, aby návrh na schválení dohody o vině a trestu podal blízký příbuzný obviněného, jako je manžel, dítě nebo rodič.

Podle aktuální zákonné úpravy může sjednávání dohody o vině trestu zahájit státní zástupce, což zpravidla probíhá v přípravném řízení. Na druhé straně však policejní orgán nemá možnost sjednat dohodu o vině a trestu, ale může tuto dohodu státnímu zástupci navrhnout. Dokonce státní zástupce jako dozorový orgán v přípravném řízení v rámci zachování zákonnosti může již v průběhu vyšetřování dospět k názoru, že jsou splněny podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu, a takovou dohodu obviněnému i navrhnout.²²² Opakovaně se lze v literatuře setkat s vyjádřením, že dohoda o vině a trestu má největší význam na počátku vyšetřování. Můj názor je takový, že na počátku vyšetřování není ještě jistota, zda je skutkový stav řádně zjištěn, například u drogové trestné činnosti, kdy pravidelně dochází k doplňování důkazů, zjišťování dalších skutečností, rozšiřuje se popis skutku, rozsah spáchání, a častokrát se i zpřísňuje kvalifikace trestných činů. Mám tedy za to, že není vhodné podléhat tlaku na sjednání dohody o vině a trestu až do momentu, kdy je dostatečně prokázán závěr, že se skutek stal, že ho spáchal obviněný a že skutek je trestným činem. I s ohledem na to, že dohodu o vině a trestu je možné sjednat a schválit i v rámci hlavního líčení před soudem, je na místě mít jistotu, že skutkový stav je tzv. „stabilizován“, například i po skončení vyšetřování. V rámci sjednávání dohody o vině a trestu je možné popis i právní kvalifikaci (dle usnesení o zahájení trestního stíhání, případně obžaloby) měnit, ale za předpokladu zachování totožnosti skutku. Pokud návrh na sjednání dohody o vině a trestu podá obviněný nebo obhájce a státní zástupce tomuto návrhu nevyhoví, musí písemně o nevyhovění vyrozumět obviněného a jeho obhájce.

V praxi jsem se setkala s takovým postupem při sjednávání dohody o vině a trestu, kdy jako obhájce telefonicky kontaktuji státního zástupce s dotazem, zdali je dohodě nakloněn, dotáži se ho, jak skutek kvalifikuje a jaký navrhuje trest. I v rámci telefonického hovoru je možné, aby dokonce obhájce sdělil stanovisko obhajoby i samotného klienta a navrhl například

²²² K tomu přílehlavý judikát Nejvyššího správního soudu sp. zn. 1 AS 51/2012: „V případě dohledového zásahu vedoucího státního zástupce je třeba respektovat proporci mezi znalostí věci a zásahem do ní. Pokyn představuje intenzivní zásah do samostatného a zodpovědného výkonu funkce dozorového státního zástupce, je tedy nutné, aby měl racionální jádro. Neodborný a nahodilý pokyn porušuje maximy zákona o státním zastupitelství a nerespektuje ani zásadu odpovědnosti dozorového státního zástupce za svěřený případ. Má-li být zachován princip odbornosti, je třeba dodržet alespoň minimální standard znalosti věci, tedy být s případem rámcově obeznámen a mít k rozhodování podstatnou sumu informací.“

překvalifikování skutku a snížení trestu. Pokud je státní zástupce nakloněn sjednání dohody o vině a trestu, domluví si s obhájcem nebo obviněným termín na projednání dohody o vině a trestu. K jednání o dohodě o vině a trestu předvolá státní zástupce obviněného, vyrozumí obhájce a poškozeného, případně tlumočnicka se stanoveným místem a časem konání. Obviněný se na toto předvolání musí dostavit, jinak se vystavuje uplatnění přísnějších opatření ve smyslu uložení pořádkové pokuty nebo samotného předvedení. V předvolání musí být obviněný na toto upozorněn a poučen o těchto skutečnostech. Účast na jednání samotném by sice vynutit uvedeným postupem bylo možné, avšak postrádalo by to smysl, pokud by pak obviněný přesto prohlásil, že dohodu o vině a trestu uzavřít nechce. To je zřejmě také důvod, proč čl. 48a odst. 5 a 6 pokynu obecné povahy Nejvyššího státního zastupitelství (dále již jen „NSZ“) č. 8/2009, o trestním řízení, ukládá státním zástupcům nejprve písemně vyzvat obviněného a další oprávněné osoby, aby se vyjádřily (k možnosti sjednání dohody o vině a trestu), a učinit záznam do spisu se stručným odůvodněním, proč obviněný odmítá výzvu státního zástupce k jednání o dohodě o vině a trestu. Uvedené ustanovení tedy v zásadě nepočítá s tím, že by účast obviněného na takovém jednání byla vynucována pořádkovou pokutou či předvedením.²²³ Na tomto místě lze polemizovat o vynucování účasti obviněného na dohodě o vině a trestu, pokud obviněný jasně deklaruje svůj záměr neuzavřít dohodu o vině a trestu a svou vůli projednat věc v hlavním líčení. V tom případě, dle mého názoru, nelze obviněného nutit ke sjednávání dohody nebo k účasti na sjednání dohody.

Domnívám se, že určení místa je velmi důležité s ohledem na charakter kauzy, osobnost obviněného, potenciální množství poškozených, místo, kde se obviněný nachází (vazba, výkon), a jiné. Přitom je potřeba předem zvážit tyto skutečnosti a zajistit tak nerušené a bezpečné jednání o dohodě o vině a trestu. Ve své praxi jsem se setkala i s případem, kdy sjednávání dohody o vině a trestu probíhalo v kanceláři obhájce. Tato situace není podle zákona samozřejmě vyloučena a já jsem ji uvítala.

Možnost domluvy státního zástupce a obhájce, případně obviněného ohledně místa a času sjednávání dohody je třeba provést písemně, ale i telefonicky, kdy se strany mohou domluvit nejen na termínu a čase, ale i na samotném znění dohody o vině a trestu. Další možností je, že státní zástupce pošle obhájci nebo obviněnému samotný návrh dohody o vině a trestu ke zvážení. Pokud státní zástupce pošle obhájci návrh dohody o vině a trestu, obhájce spolu s obviněným k tomuto návrhu dohody o vině a trestu mohou podat připomínky a návrhy, případně se může

²²³ Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád, II komentář, 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 2278, ISBN 978-80-7400-465-0.

obviněný k tomu jinak vyjádřit. Před samotným jednáním o dohodě o vině a trestu si zpravidla státní zástupce předem připraví protokol o jednání i samotný návrh dohody (návrh dohody by měl být obviněnému a obhájci předem znám). Zaslání návrhu dohody o vině a trestu s předstihem zákon sice nikterak nepředpokládá, ale praxe tomu napovídá, že před jednáním protistraně zasláný návrh ušetří čas s ohledem na možné připomínky a další návrhy. Není samozřejmě vyloučeno, aby se v kanceláři státního zástupce předem zasláná dohoda o vině a trestu nemohla změnit, např. co do výměry trestu a podobně. Z praxe mohu konstatovat, že není vyloučen ani opačný postup, kdy obhájce jako první pošle návrh dohody o vině a trestu státnímu zástupci ke zvážení zahájení sjednávání dohody o vině a trestu. Podání návrhu dohody o vině a trestu je tak možné z obou stran, tedy jak ze strany státního zástupce, tak ze strany obviněného nebo obhájce. V tomto případě mohou nastat dvě situace. V případě, že se strany domluví na obsahu a znění dohody o vině a trestu, státní zástupce opis dohody doručí obviněnému, obhájci a poškozenému, který uplatnil svoje nároky řádně a včas. Druhá situace nastává, kdy ke sjednání dohody o vině a trestu nedojde, státní zástupce o této situaci napíše do protokolu záznam a protokol zašle soudu.²²⁴

6.2.1. Podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu

Sjednávání dohody o vině a trestu musí naplňovat podmínku přípustnosti a účelnosti. V této souvislosti se hovoří o tom, že dohodu o vině a trestu je možné sjednat ve věcech v řízení o přečinech a zločinech, po novele zák. č. 333/2020 Sb. je možné uzavřít dohodu i v řízení o zvláště závažných zločinech, jak bylo zmíněno v úvodu této kapitoly.

Podmínkou pro sjednání dohody o vině a trestu, podle ustanovení § 175a TR, která se nápadně podobá podmínce trestního příkazu a která je odrazem zásady materiální pravdy, je, aby výsledky vyšetřování dostatečně prokazovaly závěr, že se skutek stal, že ho spáchal obviněný, že je tento skutek trestným činem a zda na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení. Jedná se tedy o nižší míru jistoty, jelikož není nutné zjišťovat skutkové okolnosti do nejmenších podrobností.²²⁵

Nicméně absence pojmosloví „bez důvodných pochybností“ neznamená absenci zásady veřejnosti, bezprostřednosti a ústnosti, která garantuje v hlavním líčení spravedlivé

²²⁴ Srov. ustanovení § 175a odst. 7 TR.

²²⁵ Coufal, A. K dohodě o vině a trestu po novele č. 333/2020 Sb., 2021, Státní zastupitelství č. 5, s. 18, ISSN 1214-3758.

rozhodnutí.²²⁶ Zcela souhlasím s názorem autora Šámala, který v komentáři k trestnímu řádu § 175a TR uvádí: „V rámci takového přípravného řízení s ohledem na jeho formu také vyhledává a procesně zajišťuje potřebné důkazy pro další využití v trestním řízení, nelze proto zjednodušeně říci, že by zásada zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností byla zcela popřena, byť těžiště dokazování leží v hlavním líčení, které se v těchto případech nekoná. Není možno dosáhnout dohody o vině a trestu na základě pouhého doznání obviněného, aniž by zde byla základní skutková zjištění prokazující, že se stal skutek, pro nějž je obviněný stíhán (resp. z jehož spáchání je podezříván), že jej spáchal obviněný (resp. podezřelý), že má veškeré znaky trestného činu a že je za něj obviněný (podezřelý) trestně odpovědný (srov. odst. 1 věta první, výklad v bodě 8 k odstavci 1 níže), shodně čl. 48a odst. 2 pokynu obecné povahy NSZ č. 8/2009, o trestním řízení). Dalším argumentem, že tato zásada, byť v omezené míře, je zachována, je též možnost soudu i po podání návrhu na schválení dohody o vině a trestu rozhodnout jinak než pouze předloženou dohodu schválit.“²²⁷ Lze tedy shrnout, že pokud by panovaly důvodné pochybnosti o pravdivosti prohlášení obviněného s ohledem na výsledky přípravného řízení, státní zástupce by dohodu nemohl sjednat, pokud by ji sjednal, tak by ji přesto soud nemohl schválit.

Podle mého názoru musí být rozsah prokázaných skutečností, a to, že se stal skutek, že ho spáchal obviněný a že skutek je trestným činem, směřovat k výsledkům vyšetřování, které musí vést k jedinému závěru a nesmí vést k více závěrům (např. pokud by pochybnosti v rozsahu důkazů byly na jedné straně o vině obviněného a na druhé straně o jeho nevině). Nelze proto použít institut dohody o vině a trestu jako tzv. nátlak na obviněného z hlediska lukrativního nízkého trestu, i když obviněný stále trvá na své nevině, přičemž výsledky vyšetřování a důkazy k této nevině směřují, nebo že jednotlivé důkazy jsou ve vzájemném rozporu. Tento tzv. „nátlak na obviněného“ je podle mého názoru zcela nepřípustný. Na druhé straně je velmi důležité, aby orgány činné v trestním řízení řádně zjistily podstatné okolnosti případu a neuspokojily se pouze se samotným doznáním obviněného, a dále aby výsledky vyšetřování dostatečně prokázaly závěr, že se skutek stal a že ho spáchal obviněný. Z praxe mohu usuzovat, že samotné prohlášení obviněného v přípravném řízení je pro státního zástupce nedostatečné a s pokynem vrací spis policejnímu orgánu k doplnění dalších důkazů. Nicméně v průběhu celého stíhání je nutné, aby byla zachována totožnost skutku v podstatných okolnostech částečné shody v jednání nebo

²²⁶ Fenyk J., Provazník J., Ščerba, F. IN Fenyk, J., Císařová, D., Grívna, a kol. Trestní právo procesní, 7. vyd., Praha Wolters Kluwer ČR, 2019, s. 505, ISBN 978-80-7598-306-0.

²²⁷ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 2263–2264, ISBN 978-80-7400-465-0.

alespoň v podstatných okolnostech částečné shody v následku. Pokud je vedeno stíhání proti obviněnému, který spáchal více skutků, z praxe mohu konstatovat, že občas nastane problém, pokud obviněný částečně učiní prohlášení co do některých skutků a ve zbytku odmítá prohlásit, že skutek spáchal. V takovém případě se státní zástupce staví dost negativně a odmítá s obviněným uzavřít dohodu o vině a trestu. Pokud by k tomu došlo, zákon nevylučuje, aby státní zástupce přistoupil k uzavření a sjednání dohody o vině a trestu co do částečného prohlášení a ve zbytku to vyloučil do samostatného řízení. V literatuře je předestřena situace, kdy státní zástupce může část méně závažného skutku nestíhat, a přitom může sjednat dohodu o vině a trestu ohledně závažnějšího skutku, tzv. obchodem s obviněným za rychlé doznání a sjednání dohody o vině a trestu. Nicméně v praxi jsem se s takovým postupem zatím nesetkala.

Sjednání dohody o vině a trestu musí být posouzeno z hlediska vhodnosti ze strany státního zástupce, který musí posoudit nejen to, zdali jsou naplněny podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu, ale také zdali je tento postup vhodný. Zákonodárce zavedením institutu dohody o vině a trestu posílil a výrazně rozšířil kompetence státního zástupce, s čímž naprosto souhlasím. Postup státního zástupce velmi zdařile zhodnotil autor Šámal: *„Státní zástupce má podle čl. 48a odst. 3 pokynu obecné povahy NSZ č. 8/2009, o trestním řízení, zvažovat též vhodnost jednání o dohodě o vině a trestu. ... je přitom patrné, že nemá jít o kritéria, jimiž se má státní zástupce řídit při samotném jednání o dohodě o vině a trestu, ale má jít o kritéria, která má zvažovat již při úvaze, zda je takové jednání vhodné. Má přitom vzít v úvahu všechny relevantní okolnosti případu, zejména:*

- a) povahu a závažnost spáchaného trestného činu (srov. k tomu zejména § 39 odst. 1, 2 TrZ),*
- b) chování obviněného po činu, zejména jeho projevenou lítost a snahu nahradit škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení nebo snahu odstranit jiné škodlivé následky činu,*
- c) zájmy poškozeného,*
- d) dosavadní způsob života obviněného (především jeho kriminální minulost),*
- e) pravděpodobný druh a výměru trestu, jestliže by obviněný byl uznán vinným v řízení před soudem na podkladě obžaloby (zde zvažuje stejná kritéria podle části 1. hlavy 5. dílu 2. trestního zákoníku),*
- f) veřejný zájem, na jehož základě by se věc měla projednat v řízení před soudem na podkladě obžaloby (např. mediální sledovanost věci, vhodnost zabránění možným spekulacím o korupci a vyřízení věci na zakázku obviněného),*

- g) zájem na rychlém a přiměřeném skončení věci (např. snazší vyřízení věci podáním návrhu na potrestání a následně trestním příkazem),
- h) pravděpodobný vliv řízení před soudem na svědky (např. potřeba zabránit další viktimizaci obětí),
- i) náklady řízení před soudem (náklady na pořizování dalších znaleckých posudků, na cestovné svědkům ze zahraničí apod.).²²⁸

Státní zástupce tak musí zvážit všechny uvedené skutečnosti a lze mít na první pohled za to, že pro rozdílnost názorů stran (například co do výměry trestu apod.) nebude sjednání dohody o vině a trestu úspěšné. Opak je však pravdou, protože stanoviska obou stran se mohou v průběhu sjednávání změnit, nicméně finální znění dohody závisí také na schopnostech stran, státního zástupce, obhájce, poškozeného nebo samotného obviněného argumentovat. Další podmínkou sjednání dohody o vině a trestu je prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, pokud na základě dosud opatřených důkazů a dalších výsledků přípravného řízení nejsou důvodné pochybnosti o pravdivosti jeho prohlášení. Dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obviněným, jde o případ nutné obhajoby, dohodu uzavírá i za přítomnosti obhájce.²²⁹ Prohlášení obviněného musí být učiněno bez nátlaku na obviněného a v souladu se zákonem. S prohlášením obviněného v tomto duchu a znění se lze setkat i u institutu narovnání dle ustanovení § 309 TŘ, proto i při výkladu je možné vycházet z literatury a komentářů, které byly použity v kapitole narovnání (například, že prohlášení obviněného nelze zaměňovat s doznáním, které je podmínkou pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 307 TŘ, případně podmíněného odložení návrhu na potrestání /§ 179g TŘ/, viz výše).

Zákonné ustanovení o sjednávání dohody o vině a trestu dbá vzhledem k zásadám restorativní justice na zájmy a práva poškozených, kdy by se dohodou měly narovnat narušené vztahy mezi poškozeným a pachatelem trestného činu.²³⁰ Státní zástupce má povinnost dle ustanovení § 175a odst. 2 TŘ poškozeného v tomto vyrozumění upozornit a poučit. Právo poškozeného je v možnosti uplatnit nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích, byla-li mu trestným činem způsobena, nebo na vydání bezdůvodného obohacení, které bylo trestným činem na jeho úkor získáno.²³¹ Pokud je poškozený přítomen při sjednávání dohody o vině a trestu, může se k ní vyjádřit

²²⁸ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 2274, ISBN 978-80-7400-465-0.

²²⁹ Srov. ustanovení § 175a odst. 3 TŘ.

²³⁰ Srov. ustanovení § 175a odst. 5 TŘ.

²³¹ Srov. ustanovení § 175a odst. 2 TŘ.

s ohledem na rozsah a způsob náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, k otázce viny a trestu není oprávněn se vyjadřovat. Dohodu o vině a trestu lze sjednat i bez přítomnosti poškozeného, nedostaví-li se k jednání, ačkoliv byl o něm řádně vyrozuměn, nebo nedostaví-li se k jednání a nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení již uplatnil nebo prohlásil, že jej uplatňovat nebude. Uplatní-li poškozený, který není jednání přítomen, nárok na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, může se státní zástupce za poškozeného dohodnout s obviněným o rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení až do výše uplatněného nároku.²³² Lze souhlasit s názorem autora Šámala: „*Odlišujeme ty poškozené, kteří mají právo na nahrazení škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení, a ty poškozené, kteří takové právo nemají. Návrh na náhradu škody, nemajetkové újmy, resp. vydání bezdůvodného obohacení přitom poškozený musí učinit, je-li sjednávána dohoda o vině a trestu, nejpozději při prvním jednání o takové dohodě.*“²³³ V této souvislosti je nutno sdělit, že orgány činné v trestním řízení mají poučovací povinnost vůči poškozenému o jeho právech a povinnostech, o nezbytnosti uplatnit náhradu škody, a to i v případě, kdy státní zástupce nehodlá s obviněným uzavřít dohodu o vině a trestu.

Povinnost dbát na zájmy poškozených se odrazí zejména při sjednávání přiměřeného druhu trestu a jeho výměry, přičemž by se neměly upřednostňovat zájmy státu na potrestání pachatele na úkor zájmů poškozeného a jeho náhrady škody, náhrady nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. V tomto kontextu je nutno konstatovat, že zákonodárce vložil do rukou státního zástupce velký vliv na výběr druhů trestu a výměry, než jaký má v dalším trvání trestního řízení. Soud nemůže dle svého uvážení měnit uzavřenou dohodu o vině a trestu, může ji pouze schválit, nebo neschválit, nebo ji vrátit do přípravného řízení, nebo oznámit své výhrady a umožnit sjednání dohody o vině a trestu v jiné podobě. Je však na pečlivém zvážení státního zástupce uložení trestu odnětí svobody, zda už podmíněného, nebo nepodmíněného, a to i s ohledem na možné odškodnění poškozeného.

Negativní podmínkou pro aplikaci institutu dohody o vině a trestu je, že ji nelze sjednat v řízení proti uprchlému, tak jak to upravuje ustanovení § 175a odst. 8 TŘ. S touto zákonnou úpravou zcela souhlasím, protože pokud se obviněný vyhýbá trestnímu stíhání, tímto svým vyhýbáním odmítá svoji trestní odpovědnost a opakovaně ukazuje svůj postoj. Na druhé straně

²³² Srov. ustanovení § 175a odst. 5 TŘ.

²³³ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 2279, ISBN 978-80-7400-465-0.

osobní účast obviněného u sjednávání dohody o vině a trestu hodnotím jako důležitou, a proto tuto podmínku správně považuji za obligatorní.

Další negativní podmínka v rámci aplikace institutu dohody o vině a trestu je u mladistvých, dle ustanovení § 63 zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže (dále již jen „ZVSM“), kdy se stanoví, že dohodu o vině a trestu nelze sjednat u mladistvého, který nedovršil 18. rok svého věku. To znamená, že určující datum uzavření dohody je dovršení věku 18 let. Státní zástupce by však v tomto typu řízení neměl vůbec přistupovat k vlastnímu procesu dojednávání takové dohody před tím, než mladistvý dovrší 18. rok. Nicméně v určitých případech, kdy se již blíží datum 18. narozenin a dohoda o vině a trestu se jeví jako vhodný způsob vyřešení věci, může být účelné, pokud státní zástupce do tohoto data vyčká a až poté přistoupí ke sjednávání dohody o vině a trestu. Prohlášení o spáchání stíhaného skutku by však měl obviněný také učinit až po 18. narozeninách, přestože tak již třeba učinil dříve.²³⁴ Tato podmínka u mladistvého je, dle mého názoru, opodstatněná, je spojena s osobní nevyzrálostí a určitým rizikem jeho nepravdivého prohlášení o spáchání skutku. Nicméně se domnívám, že tento postup je vhodný i s ohledem na výchovný účinek samotného průběhu trestního řízení na mladistvého. Na druhé straně žádné ustanovení trestního řádu nebrání tomu, aby dohoda o vině a trestu nemohla být rovněž sjednána v řízení proti právnické osobě, za kterou jedná osoba oprávněna plnit úkony právnické osoby podle ustanovení § 34 TOPO.

Je na místě konstatovat, že není možné nutit strany k jednání o dohodě o vině a trestu, jak bylo zmíněno výše, stejně jako nelze nutit obviněného k jednání o dohodě o vině a trestu, přičemž stejně nazírám také na stranu státního zástupce, který je v přípravném řízení dominus litis, kdy závisí zcela na jeho uvážení, zda k jednání o dohodě o vině a trestu přistoupí nebo nikoliv. Postup sjednávání dohody o vině a trestu je fakultativní, i když jsou splněny zákonné podmínky, státní zástupce nemusí zahájit jednání o dohodě o vině a trestu. Také pokud ke sjednání dohody nedojde nebo soud dohodu neschválí, pokračuje se dále na základě původní obžaloby v hlavním líčení.

Zcela souhlasím s názorem rozhodnutí ESLP ve věci Babar Ahmad a ostatní proti Spojenému království, stížnost č. 24027/07 a další, který rozhodoval ohledně otázky nátlaku na obviněného, kdy ESLP dále uvádí: *„Je běžným jevem v evropských systémech trestní justice, že obviněnému může být zmírněn trest, pokud uzná vinu nebo pokud poskytne policii či obžalobě významnou součinnost. Brzké uznání viny (guilty plea) bude často vyžadovat, aby se obžaloba*

²³⁴ Ščerba, F. a kol. Dohoda o vině a trestu a další prostředky racionalizace trestní justice, 2012, Praha: Leges, s. 29, ISBN 978-80-87576-30-4.

*a obhajoba dohody na základu takového uznání. Z toho důvodu skutečnost, že obžaloba nebo soud oznámí, jaký trest by obviněný dostal, pokud by v rané fázi řízení uznal vinu, a jaký by mu byl uložen v případě, pokud by byl shledán vinným, nemůže sama o sobě představovat nátlak. Proto na takovém postupu není nic nezákonného nebo nepatřičného, co by mělo vést k nějakému problému na poli čl. 6 Úmluvy. Soud zastává názor, že problém by mohl nastat pouze ve třech případech: a) pokud by rozdíl mezi oběma tresty byl tak velký, že by to bylo namístě považovat za nepatřičný tlak na obviněného, aby uznal vinu, jestliže by byl ve skutečnosti nevinný, b) pokud by dohoda o vině představovala takový tlak, že by zcela narušila právo obviněného neobviňovat sebe sama, anebo c) pokud by se zdálo, že dohoda o vině je jedinou možnou cestou, jak se vyhnout trestu tak závažnému, že by byl v rozporu s čl. 3 Úmluvy.*²³⁵

6.2.2. Obsahové náležitosti dohody o vině a trestu

Odst. 6 ustanovení § 175 a TŘ upravuje obsahové náležitosti dohody o vině a trestu, které jsou následující. Obligatorní podmínkou dohody je označení státního zástupce, obviněného a poškozeného, pokud byl přítomen při sjednávání dohody o vině a trestu a souhlasí s rozsahem a způsobem náhrady škody nebo nemajetkové újmy nebo vydáním bezdůvodného obohacení. Poškozený se v dohodě o vině a trestu nebude uvádět v případě, že byl přítomen a s dohodou nesouhlasil, nebo byl přítomen, ale nesouhlasí s dohodou co do náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Je možné, aby v nepřítomnosti poškozeného, který se připojil s nárokem na náhradu škody, státní zástupce v rozsahu a výši uplatněné škody tuto dohodu sjednal. Nad rámec poškozeným uplatněné škody státní zástupce nemůže nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení uznat.

Další obligatorní podmínkou je místo a datum sepsání dohody o vině a trestu. Nezbytnou součástí dohody o vině a trestu je uvedení popisu skutku, pro který je obviněný stíhán a jehož se dohoda týká. Dohoda o vině a trestu se musí týkat stejného skutku, resp. stejných skutků, pro které je obviněný stíhán a o nichž obviněný prohlásil, že je spáchal. Do dohody o vině a trestu nemůže být tedy zahrnut skutek, pro který sice obviněný byl stíhán, ale na který se nevztahuje prohlášení obviněného, že jej spáchal. Řízení o takovém skutku (skutcích) by muselo být vyloučeno do samostatného řízení a jednání o dohodě o vině a trestu by se jej (jich) netýkala.²³⁶ Součástí dohody o vině a trestu je také prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, jak je několikrát uvedeno v této kapitole.

²³⁵ Kursová J. IN Draštík, A. Fenyk, J. a kol. Trestní řád. Komentář. I. díl, Praha, Wolters Kluver ČR, s. 1317, ISBN 978-80-7552-600-7.

²³⁶ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 2287, ISBN 978-80-7400-465-0.

Obligatoční obsahovou podmínkou dohody o vině a trestu je označení trestného činu, tedy zda se jedná o zločin, přečin nebo zvláště závažný zločin, uvedení k tomu příslušného zákonného paragrafu a všech k tomu náležejících zákonných znaků, včetně těch, které odůvodňují určitou trestní sazbu. Právní kvalifikace skutku musí být totožná s popisem skutku, jenž je obsažen v dohodě o vině a trestu.

Je samozřejmé, že v dohodě o vině a trestu nesmí chybět výše zmiňovaný trest, což je podstatou samotné sjednané dohody. Ve výroku nesmí chybět, zda se jedná o podmíněný trest odnětí svobody se stanovením délky zkušební doby, nebo pokud je sjednaný náhradní trest, jako je peněžité opatření, jelikož u trestu obecně prospěšných prací a trestu domácího vězení musí být dle zákona určen náhradní trest včetně výměry. Ohledně stanoveného trestu se současně mohou takto sjednat i další přiměřené povinnosti obviněného stanovené ve prospěch poškozeného, zejména o povinnosti uvedené v § 48 odst. 4 písm. i), j) a k) TZ (uhradit dlužné výživné nebo jinou dlužnou částku, veřejně se osobně omluvit poškozenému, poskytnout poškozenému přiměřené zadostiučinění).²³⁷

Při sjednávání druhu a výměry trestu platí obecné zásady pro druh a výměru trestu, včetně polehčujících a přitěžujících okolností, dále pro ukládání souhrnného a úhrnného trestu nebo společného trestu. Právě uvedené podmínky, které státní zástupce nezohlední při sjednávání dohody, často vedou k neschválení dohody o vině a trestu soudem.²³⁸

Podle ustanovení § 175a odst. 4 TŘ, pokud jsou dány zákonné podmínky pro uložení ochranného opatření, je možné, aby státní zástupce po upozornění na postup § 178 odst. 2 TŘ dosáhl uložení ochranného opatření. V praxi jsou možné tyto varianty. Ochranné opatření bude sjednáno v dohodě o vině a trestu jako samostatný výrok dohody, který bude mít posléze vliv na výběr druhu a výměry trestu. Ochranné opatření nebude součástí dohody o vině a trestu z důvodu neshody mezi státním zástupcem a obviněným o jeho důvodnosti či podobě, ale přesto státní zástupce bude trvat na ochranném opatření. V tom případě může být ochranné opatření uloženo v samostatném návrhu a soud ho pak může uložit. Podmínkou tohoto postupu je, aby státní zástupce před sjednáváním dohody obviněného na tento postup upozornil a poučil ho o svém záměru. Další a poslední variantou je, že státní zástupce neshledal v době jednání o dohodě o vině a trestu podmínky uložení ochranného opatření, nebo na to obviněného neupozornil, potom ochranné opatření nemůže být později vůbec uloženo. Výjimkami z uvedeného postupu jsou situace, kdy důvody pro uložení ochranného opatření vyjdou najevo až po vydání návrhu

²³⁷ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 2288, ISBN 978-80-7400-465-0.

²³⁸ Srov. rozhodnutí R 29/2000.

soudu na schválení dohody o vině a trestu. Tato fakultativní podmínka obsahové náležitosti dohody o vině a trestu, tedy uložení ochranného opatření, přichází v úvahu, pokud byla dohodnuta.

Poslední náležitostí dohody o vině a trestu je podpis státního zástupce, obviněného, obhájce a poškozeného, pokud byli přítomni sjednávání dohody. Pro poškozeného platí pravidlo řádně a včas uplatnit nárok na náhrady škody, nemajetkové újmy nebo na vydání bezdůvodného obohacení, přičemž souhlasí s rozsahem a způsobem náhrady škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení. Výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení je fakultativní, tedy dohoda o vině a trestu může být sjednána, i pokud se obviněný s poškozeným nedohodnou.

Zákonné ustanovení § 175a odst. 7 TŘ ukládá státnímu zástupci, aby v případě sjednání dohody o vině a trestu doručil opis dohody obviněnému, jeho obhájci, poškozenému, který uplatnil řádně a včas dle ustanovení § 43 odst. 3 TŘ své nároky. Pokud nedojde k dohodě, státní zástupce v tom případě učiní záznam²³⁹ do protokolu v trestním spisu a zaznamená tam postup a důvody, proč k dohodě nedošlo. Je tady nutné poznamenat, že protokol nelze zaměňovat se samotnou dohodou o vině a trestu.

Důsledky nesjednání dohody o vině a trestu nemohou jít k újmě obviněnému, proto se k jeho prohlášení viny v dalším řízení nepřihlíží. Zde zákonodárce zřejmě použil nedopatřením formulaci „prohlášení viny“, která je jiná než formulace v odst. 3 ustanovení § 175a TŘ (prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán). Souhlasím s autorem Šámalem, který tvrdí: *„Byť v praxi bude prohlášení obviněného obvykle splňovat parametry obou variant, přece jde z hlediska teoretického o poněkud odlišné varianty. Prohlášení viny totiž znamená vlastně úplné doznání k trestnému činu, a to jak pokud jde o všechny skutkové okolnosti včetně zavinění a protiprávnosti, tak pokud jde o jeho právní kvalifikaci (má tak závažnější důsledky). Přesto taková odlišnost nebude mít valného praktického významu, neboť ve spojení ‚prohlášení viny‘ je nepochybně zahrnuto i ‚prohlášení, že spáchal skutek, pro který je stíhán‘, bez něhož by obviněný nemohl vinu prohlásit.“*²⁴⁰ Mám za to, že prohlášení viny nebo prohlášení obviněného, že spáchal skutek, nemůže být použito u obou případů proti obviněnému v dalším průběhu trestního řízení.

²³⁹ Záznamem se dle trestního zákona rozumí i protokol dle ustanovení § 55 odst. 1 TŘ.

²⁴⁰ Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 2291, ISBN 978-80-7400-465-0.

6.3. Řízení o schválení dohody o vině a trestu

Jak už bylo zmiňováno výše, institut dohody o vině a trestu byl zaveden do trestního řádu novelou zákona č. 193/2012 Sb., kdy zákonodárce tento institut upravil pod ustanoveními § 314o a následujícími TŘ s účinností od 1. 9. 2012 pod názvem „řízení o schválení dohody o vině a trestu před soudem“, která navazuje na úpravu samotného institutu dohody o vině a trestu podle ustanovení § 175a TŘ.

Předně je důležité upozornit, že pokud dojde ke sjednání dohody o vině a trestu, státní zástupce místo standardně podané obžaloby nebo návrhu na potrestání podává návrh na schválení dohody o vině a trestu. Státní zástupce podá obvykle návrh na schválení ve fázi vyšetřování po sjednání dohody o vině a trestu, zejména po zahájení trestního stíhání nebo ve fázi zkráceného přípravného řízení proti podezřelému. Tímto podáním návrhu na schválení dohody o vině a trestu se zahajuje druhá fáze, tzv. dohadovací řízení.

Podle ustanovení § 314o odst. 1 TŘ přezkoumá tento návrh předseda senátu, u kterého byl návrh na schválení dohody podán a jemuž byla věc přidělena. Předseda senátu je povinen přezkoumat dohodu o vině a trestu ze stejných hledisek, jako je přezkoumávána obžaloba, zejména, zdali bylo přípravné řízení vedeno v souladu s TŘ, zdali nedošlo k procesním vadám, zdali nebyla porušena práva obviněného, zdali bylo zachováno právo na obhajobu, zdali byly splněny podmínky pro sjednání dohody o vině a trestu, zdali je dohoda přiměřená s ohledem na zjištěný skutkový stav, ale i z pohledu adekvátnosti navrženého trestu, eventuálně ochranného opatření, z hlediska náhrady škody nebo nemajetkové újmy, případně vydání bezdůvodného obohacení. Předseda senátu také předně zkoumá soulad samotné dohody se zákonem, ale i se spisovým materiálem. K přezkumu dochází i v případě, že byla dohoda vrácena zpátky do přípravného řízení a znovu podána, nebo v případě, že po vrácení obžaloby do přípravného řízení státní zástupce podá návrh na schválení dohody o vině a trestu. Předseda senátu nemá zákonné lhůty na přezkum dohody ani na další předběžné projednání návrhu na schválení dohody nebo na odmítnutí či nařízení veřejného zasedání. Nicméně s ohledem na zásadu rychlosti řízení lze analogicky užít ustanovení § 181 odst. 3 TŘ, podle kterého platí, že okresní soud musí ve lhůtě tří týdnů a krajský soud ve lhůtě tří měsíců od podání obžaloby nařídit ve věci hlavní líčení.²⁴¹

Předseda senátu po doručení návrhu na schválení dohody a po prozkoumání obsahu spisu má tři možnosti, a to buď a) nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu podle § 314o odst. 1 písm. a) TŘ, nebo b) rozhodne o odmítnutí návrhu na schválení dohody podle § 314o odst. 1

²⁴¹ Srov. ustanovení § 181 odst. 3 TŘ.

písm. b) TŘ, nebo c) nařídí předběžné projednání návrhu na schválení dohody, podle § 314o odst. 1 písm. c) TŘ.²⁴²

6.3.1. Nařízení veřejného zasedání o návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Po nařízení veřejného zasedání předseda senátu předvolá obviněného, státního zástupce, obhájce a poškozeného a vyrozumí je o době a místě konání, přičemž se toto veřejné zasedání koná vždy za stálé přítomnosti obviněného a státního zástupce.²⁴³ Návrh na schválení dohody o vině a trestu předseda senátu doručuje obviněnému do vlastních rukou dle ustanovení § 64 odst. 1 písm. a) TŘ, přičemž náhradní doručení je vyloučeno.²⁴⁴ Obviněného nestačí vyrozumět o konání, obviněný musí být předvolán, kdy spolu s předvoláním předseda senátu doručí obviněnému i návrh dohody o vině a trestu. O veřejném zasedání předseda senátu vyrozumí také státního zástupce i obhájce, včetně poškozeného, bez ohledu na to, zda se se svým nárokem na náhradu škody, nemajetkové újmy či vydání bezdůvodného obohacení připojil. Pětidenní lhůta k přípravě dle ustanovení § 233 odst. 2 TŘ musí být zachována. Veřejné zasedání není možné konat v nepřítomnosti obviněného, proto tady nelze analogicky použít § 202 TŘ. S touto zásadou zcela souhlasím, protože účast obviněného vyplývá z charakteru a účelu institutu dohody o vině a trestu, kdy obviněný dobrovolně a svobodně trvá na sjednání dohody, kdy prohlásí, že skutek spáchal, přičemž soud verifikuje jeho prohlášení o spáchání skutku a deklaruje zachování práv obviněného na obhajobu.

Na druhé straně se neveřejné zasedání koná, pokud je dán zvláštní důvod dle ustanovení § 314r odst. 5 TŘ, kdy se jedná o postoupení věci, zastavení trestního stíhání, přerušování trestního stíhání nebo o podmíněné zastavení trestního stíhání dle § 307 TŘ a narovnání dle § 309 odst. 1 TŘ.

Novelou zákona č. 333/2020 Sb. došlo k tomu, že dohoda o vině a trestu se nemusí sjednat pouze ve veřejném zasedání, ale i v hlavním líčení. Tato novela poskytla možnost státnímu zástupci označit v dohodě o vině a trestu obviněného jako spolupracujícího obviněného,²⁴⁵ dále umožnila postup, kdy není nutná obhajoba, není nutnost obhájce obviněného a státního zástupce tak může přímo s obviněným sjednat dohodu o vině a trestu, a v neposlední řadě novela přinesla nová ustanovení § 206b, § 206c, § 206d TŘ, která dávají možnost předsedovi senátu navrhnout sjednání dohody o vině a trestu, má-li to předseda senátu za vhodné vzhledem

²⁴² Srov. ustanovení § 314o odst. 1 TŘ.

²⁴³ Srov. ustanovení § 31q odst. 1 TŘ.

²⁴⁴ Srov. ustanovení § 64 odst. TŘ.

²⁴⁵ Spolupracující obviněný musí dodržet závazky vyplývající z ustanovení § 178a odst. 1 TŘ.

k okolnostem. V případě, že strana obžalovaná a státní zástupce jsou k takové dohodě svolní, předseda senátu na nezbytnou dobu přeruší hlavní líčení, a to za účelem jejího sjednání mimo hlavní líčení. Dohodu o vině a trestu sjednává státní zástupce s obžalovaným a případně s jeho obhájcem. Pokud by došlo k odročení hlavního líčení, vyrozumí státní zástupce soud bez zbytečného odkladu o výsledku dohavadacího jednání.²⁴⁶ V případě, že k dohodě nedojde, pokračuje se dál v hlavním líčení. Podle ustanovení § 206c TŘ může po neschválení dohody obviněný prohlásit vinu o spáchání skutku nebo některého skutku se souhlasem s právní kvalifikací, přičemž soud může rozhodnout, zda tuto vinu přijímá nebo nikoliv. Soud v případě, že přijme prohlášení obviněného, neprovádí dokazování v rozsahu prohlášení viny obviněného.

Po zahájení veřejného zasedání předseda senátu vyzve státního zástupce, aby přednesl návrh na schválení dohody o vině a trestu.²⁴⁷ Státní zástupce ve svém úvodním slově přednese návrh dohody shodně jako v jejím písemném znění, zejména musí zdůraznit, o jakého obviněného se jedná, jakého skutku se to týká, jaký trestný čin v tom spatřuje, a dále musí přesně přednést znění dohody, na kterém se strany domluvily, včetně trestu nebo ochranného opatření nebo náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, pokud bylo sjednáno.²⁴⁸

Tato pravidla platí i pro věci spadající do řízení před samosoudcem. Rozdíl oproti hlavnímu líčení spočívá v tom, že obviněný se nevyslýchá, ale podává vyjádření ve smyslu monologické části. Obviněný se předně, dle mého názoru, má soustředit na objasnění motivace, ale i na příčinu a důvody trestného činu nebo na skutečnosti, které ho vedly k uzavření dohody, a konečně se může vyjádřit i k otázce náhrady škody (pokud ji uznává, nebo neuznává – a z jakého důvodu), případně je vhodné, aby projevil lítost. Následně se pokládají otázky ze strany soudu, státního zástupce a obhájce. Předseda senátu obviněného vyzve, aby se k dohodě vyjádřil, a poučí ho ve smyslu ustanovení § 314q odst. 3 TŘ, „*aby se vyjádřil, zda rozumí sjednané dohodě o vině a trestu, zejména zda je mu zřejmé, co tvoří podstatu skutku, který se mu klade za vinu, jaká je jeho právní kvalifikace a jaké trestní sazby zákon stanoví za trestný čin, který je v tomto skutku spatřován; prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán, učinil dobrovolně a bez nátlaku a byl poučen o svých právech na obhajobu, a zda jsou mu známy všechny důsledky sjednání dohody o vině a trestu, zejména že se vzdává práva na projednání věci v hlavním líčení a práva podat odvolání proti rozsudku, kterým by soud dohodu o vině*

²⁴⁶ Kocina, J. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu, Bulletin advokacie 11/2020, s. 20-21, ISSN 1210-6348.

²⁴⁷ Srov. ustanovení § 314q odst. 2 TŘ.

²⁴⁸ Na průběh veřejného zasedání se použijí přiměřeně ustanovení § 235 odst. 1 TŘ i ustanovení o hlavním líčení dle ustanovení § 238 TŘ.

a trestu schválil, s výjimkou důvodu uvedeného v § 245 odst. 1 větě druhé TR“. Soud položenými otázkami zkoumá, zda obviněný udělil tzv. informovaný souhlas a zná procesní následky prohlášení viny. Předseda senátu v opodstatněných případech může vyslechnout obviněného, nebo může učinit jiná potřebná opatření, pokud má pochybnosti o důvodnosti trestního stíhání, nebo zda se skutek stal, nebo zda ho spáchal obviněný, nebo zda je trestným činem, nebo v situaci, kdy hodlá v dohodě přiznat nárok na náhradu škody nebo nemateriální újmu poškozenému, který řádně a včas uplatnil svůj nárok.

Po vyjádření obviněného vyzve předseda senátu poškozeného, pokud je přítomen, aby se vyjádřil. Poškozený může navrhopvat, aby mu soud přiznal právo na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, pokud tuto uplatnil řádně a včas a připojil se k trestnímu řízení dle § 43 odst. 3 TR. Tedy dle ustanovení § 314q odst. 4 TR se poškozený může vyjádřit a připojit se se svým nárokem k veřejnému zasedání. Poškozený se zpravidla vyjadřuje k samotné dohodě o náhradě škody, zejména do výroku o náhradě škody, nemateriální újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, ale stává se, a mělo by mu to být umožněno soudem, aby se vyjádřil k osobě pachatele, ke spáchání skutku nebo k samotnému trestu, jelikož je zcela na místě konstatovat, že spáchaným trestným činem mu byla způsobena jakási křivda, a vyjádření na veřejném zasedání k uvedeným skutečnostem osobně považují za malou satisfakci za způsobenou škodu nebo újmu. Z praxe je mi známo, že poškozený v kontextu následku trestného činu a vyčíslení škody nebo nemateriální újmy, která mu byla trestným činem způsobena, tuto téměř s pravidelností považuje za nedostatečnou.

Dokazování soud v rámci veřejného zasedání v řízení o schválení dohody o vině a trestu neprovádí, považuje-li to za nutné, vyslechně obviněného a opatří si potřebná vysvětlení.²⁴⁹ Považují to za zcela logické a správné i ohledem na smysl dohody, kdy má dojít ke zrychlení a zjednodušení trestního procesu, spočívajícím v nabídce výhodnějšího druhu a výměry trestu a v současném neprovádění dokazování, čímž se účel odklonu dohody zcela naplňuje.

Předseda senátu umožní na závěr veřejného zasedání všem stranám možnost přednést svoje závěrečné návrhy a obviněnému dá možnost posledního slova. Po poradě předseda senátu veřejně vyhlásí rozhodnutí, stručně jej odůvodní a poučí strany o opravných prostředcích.

²⁴⁹ Srov. ustanovení § 314q odst. 4, 5 TR.

6.3.2. Odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Další možností, jak předseda senátu může rozhodnout o návrhu na schválení dohody o vině a trestu, je podle ustanovení § 314o odst. 1 písm. b) TŘ odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu, aniž by zároveň nařizoval předběžné projednání návrhu.

Předseda senátu může odmítnout návrh ze dvou důvodů, a to pro závažné procesní vady, zejména pokud neměl obviněný při sjednání dohody obhájce, nebo z důvodů uvedených v § 314r odst. 2 TŘ, a tedy je-li dohoda o vině a trestu nesprávná nebo nepřiměřená z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo z hlediska druhu, výše navrženého trestu, případně ochranného opatření, dále je-li nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody nebo nemajetkové újmy, případně vydání bezdůvodného obohacení, nebo pokud došlo k závažnému porušení práv obviněného při sjednávání dohody.

Předseda senátu hned po přezkoumání návrhu odmítá návrh na schválení dohody o vině a trestu v neveřejném zasedání, a to s cílem urychlit trestní proces bez nutnosti nařídit ve věci veřejné zasedání.

Závažné procesní vady jsou takové, pro které nelze v řízení pokračovat, jde předně o vady přípravného řízení, dále jde o pochybení ve smyslu nepřipustnosti sjednané dohody o vině a trestu (chybná právní kvalifikace, řízení proti uprchlému, proti mladistvému mladšímu 18 let), nebo bylo-li porušeno právo na obhajobu (obviněný neměl obhájce, ačkoliv ho měl mít vzhledem k nutné obhajobě dle § 36 odst. 1 písm. d) TŘ), nebo obviněný měl obhájce a ten se neúčastnil jednání o sjednávání dohody o vině a trestu, na obviněného byl činěn nepřipustný nátlak, aby učinil prohlášení, že skutek spáchal, nebo se jedná o vady prohlášení ve smyslu, že zcela chybí, neodpovídá zákonu, nebo prohlášení obviněného je nedostatečné (prohlášení obviněného není totožné se skutkem uvedeným v usnesení o zahájení trestního stíhání nebo v návrhu dohody).

Důvody k odmítnutí návrhu na schválení dohody podle ustanovení § 314r odst. 2 TŘ jsou zejména tyto: dohoda o vině a trestu je nepřiměřená a věcně nesprávná z hlediska souladu se skutkovým stavem, tedy nebyly dány podmínky pro sjednání, neboť výsledky vyšetřování dostatečně neprokazovaly, že se skutek stal, že ho spáchal obviněný, že je trestným činem; v dohodě byl sjednán nezákonný trest (např. u zločinu byl sjednán trest obecně prospěšných prací, nebo byla porušena výměra trestu nad zákonný rámec apod.); porušení pravidel pro ukládání ochranných opatření. Nezákonný je výrok i o náhradě škody, nemajetkové újmy

či vydání bezdůvodného obohacení, ačkoliv se poškozený se svým nárokem na náhradu škody nepřihlásil, nebo toto právo poškozenému nepřísluší apod.²⁵⁰

Posouzení nesprávnosti a nepřiměřenosti náleží do rukou předsedy senátu, který sám posuzuje jednotlivé dohody z uvedených hledisek, zda je dohoda adekvátní z hlediska trestu, ale i z hlediska dalších výroků (např. náhrady škody apod.). Zcela souhlasím s názorem autora Šámala, který konstatuje: „*K posouzení přiměřenosti dohody by měl být zásadně příslušný celý senát, který je příslušný v těchto věcech jinak rozhodovat o vině a trestu, a nikoli pouze předseda senátu. Domníváme se proto, že je třeba užít zužující (restriktivní) výklad, kterým by v naznačeném směru mělo být omezeno právo předsedy senátu přezkoumávat otázky nepřiměřenosti dohody a poté odmítat návrh na schválení dohody o vině a trestu z důvodu pouhé nepřiměřenosti dohody o vině a trestu, zvláště může-li státní zástupce i s přihlédnutím k vyjádření obviněného později přesvědčit o správnosti svého návrhu soud ve veřejném zasedání, jehož se musí oba účastnit.*“²⁵¹

Předseda senátu rozhoduje o odmítnutí formou usnesení, které obsahuje kromě základních náležitostí i důvody, v čem spatřuje soud vady, včetně odůvodnění, zda se jedná o skutkové, nebo procesní vady. Konkrétní vady či skutková zjištění musí odpovídat důvodům pro odmítnutí, musí být stručně, ale pečlivě i dostatečně vysvětleny tak, aby státní zástupce mohl vytýkanou vadu napravit formou nového návrhu na schválení dohody, případně obžaloby.

Opravný prostředek proti usnesení, kterým se odmítá návrh na schválení dohody o vině a trestu podle ustanovení § 314o odst. 1 písm. b) TŘ, je přípustný formou stížnosti, o které bude rozhodovat nadřízený soud.

Po právní moci usnesení o odmítnutí návrhu na schválení dohody je státní zástupce vázán právním názorem uvedeným v usnesení o odmítnutí a musí v průběhu přípravného řízení odstranit vytýkané vady, případně znova provést některé úkony, např. prostřednictvím policejního orgánu. Následně může státní zástupce opětovně podat návrh na schválení dohody o vině a trestu, ve kterém obviněný nově učiní prohlášení, že skutek, pro který je stíhán, spáchal, a o tomto prohlášení nejsou důvodné pochybnosti. Pokud byla věc vrácena do přípravného řízení, v dalším řízení se ke sjednané dohodě ani k prohlášení obviněného nepřihlíží.²⁵² Samozřejmě, že vrácení do přípravného řízení nevyklučuje, aby obviněný uzavřel se státním zástupcem novou dohodu o vině a trestu. Dále může státní zástupce jako další možnost podat

²⁵⁰ Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3637, ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁵¹ Tamtéž.

²⁵² Srov. ustanovení § 314s TŘ.

obžalobu,²⁵³ může také učinit jiné rozhodnutí, ke kterému je dle zákona v přípravném řízení oprávněn. Bude se jednat zejména o rozhodnutí podle ustanovení § 171 až § 173, § 307, § 309 TŘ. Je možné analogicky připustit, kdy to zákon ani nevylučuje, aby se věc vrátila do stadia prověřování, pokud byl návrh dohody podán po zkráceném přípravném řízení.

Podle ustanovení § 314o odst. 5 TŘ státní zástupce může vzít návrh na schválení dohody zpět až do doby, než se soud odebere k závěrečné poradě. Souhlasím s názorem autora Šámala, který ve svém komentáři tvrdí, že: *„nejzazším okamžikem, do kdy může státní zástupce disponovat s podaným návrhem na schválení dohody o vině a trestu, je proto podle našeho názoru okamžik, kdy se soud prvního stupně odebere k závěrečné poradě ve veřejném zasedání konaném podle § 314q. Státní zástupce proto může volně disponovat s návrhem na schválení dohody o vině a trestu i při jeho předběžném projednání. Analogicky lze dokonce dospět k závěru, podobně jako v případě výkladu § 182, že vzít zpět návrh na schválení dohody o vině a trestu lze i v případě, že v rámci předběžného projednání takového návrhu již bylo nepravomocně rozhodnuto podle § 314o odst. 1 písm. b), podle § 314p odst. 3 a 4, resp. v případě takového rozhodnutí samosoudce podle § 314c odst. 2. Je-li totiž takový postup možný v případě obžaloby, musí být možný i v případě návrhu na schválení dohody o vině a trestu, není-li důvod zvláštního zřetele hodný, pro který by takový postup měl být vyloučen (v případech podobných musí jinak základní pravidla platit podobně).“*²⁵⁴ Na druhé straně je nutné podotknout, že souhlas se zpětvzetím ze strany konkrétního obviněného se nevyžaduje. Státní zástupce dle dikce zákona nesmí vzít zpět návrh dohody co do části některých skutků vůči jednomu obviněnému a v další části ponechat soudu návrh na schválení dohody bez toho, aby současně neuzavřel se stejným obviněným novou dohodu o vině a trestu. Výrok o vině v dohodě o vině a trestu musí korespondovat s popisem skutku v usnesení o zahájení trestního stíhání, v opačném případě by soud takovou dohodu neschválil. Po zpětvzetí návrhu se věc vrací zpátky do přípravného řízení.

6.3.3. Předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Soud, resp. předseda senátu, postupuje při předběžném projednání návrhu na schválení dohody z úřední povinnosti i bez návrhu stran, i když strany tuto variantu mohou navrhnout.

²⁵³ Návrh na potrestání vzhledem ke krátkým lhůtám proto vylučuji.

²⁵⁴ Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3643, ISBN 978-80-7400-46.

Soud nařídí termín předběžného projednání návrhu na schválení dohody z důvodů uvedených v ustanovení § 314p odst. 1 TŘ, a to zda:

- a) věc patří do příslušnosti jiného soudu (soud zkoumá věcně a místně příslušný soud a rozhodne podle § 314p odst. 3 písm. a) TŘ, a to tak, že věc předloží k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližše společně nadřízen jemu, a soudu, jenž je podle něj příslušný, má-li za to, že sám není příslušný k jejímu projednání),
- b) věc má být postoupena podle § 171 odst. 1 TŘ (např. předseda senátu má za to, že státní zástupce měl skutek kvalifikovat jako přešůpek jiného správního deliktu nebo kárného provinění). Soud v rámci předběžného projednání návrhu na schválení dohody zkoumá a objasňuje základní skutkové okolnosti případu, na jejichž základě učiní závěr, zdali se jedná o přešůpek nebo trestný čin, a vydá k tomu navazující rozhodnutí o postoupení dle ustanovení § 314p odst. 3 písm. b) TŘ,
- c) zdali nejsou dány okolnosti odůvodňující zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 nebo jeho přerušení podle § 173 odst. 1 anebo okolnosti odůvodňující podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 nebo schválení narovnání podle § 309.

Podkladem pro nařízení předběžného projednání jsou zpravidla pochybnosti, zda při sjednávání dohody nedošlo k závažným procesním pochybením nebo jiným vadám, které by měly za následek odmítnutí návrhu na schválení dohody. Soud vydá k tomu navazující rozhodnutí o zastavení stíhání, přerušení nebo podmíněném zastavení trestního stíhání nebo schválení narovnání dle ustanovení § 314p odst. 3 písm. c, d) e) TŘ. Domnívám se, že i okolnosti odůvodňující zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 2 TŘ vyplývají z tohoto ustanovení, i když v něm nejsou explicitně uvedeny. Co se týče odklonů podle ustanovení § 307 a § 309, lze mít z tohoto ustanovení za to, že zákonodárce upřednostňuje vyřízení trestní věci odklony podle ustanovení § 307 a § 309 před dohodou o vině a trestu, která bude na místě, pokud věc nelze vyřídit podmíněným zastavením trestního stíhání nebo narovnáním.

Předběžné projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu se koná v neveřejném zasedání, které nařizuje předseda senátu, pokud není nutné vyslechnout svědka, provést důkazy a podobně. Trestní řád průběh neveřejného zasedání blíže neupravil, protože se uplatní pravidla podle ustanovení § 240 a následujících TŘ. Lze na tomto místě sdělit, že se analogicky uplatní i pravidla o předběžném projednání obžaloby podle ustanovení § 185 TŘ.

Samosoudce návrh na schválení dohody o vině a trestu předběžně neprojednává, přezkoumá jej však z hledisek uvedených v § 314o a § 314p odst. 1. Podle výsledků přezkoumání samosoudce učiní některé z rozhodnutí uvedených v § 314p odst. 3 nebo 4, jinak nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu.

Zejména má-li za to, že: a) věc patří do příslušnosti jiného soudu; b) věc má být postoupena podle § 171 odst. 1; c) jsou dány okolnosti odůvodňující zastavení trestního stíhání podle § 172 odst. 1 nebo jeho přerušeni podle § 173 odst. 1, anebo okolnosti odůvodňující podmíněné zastavení trestního stíhání podle § 307 nebo schválení narovnání podle § 309 (§ 314p odst. 1 TŘ). Po předběžném projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu pak soud: a) rozhodne o předložení věci k rozhodnutí o příslušnosti soudu, který je nejbližší společně nadřízen jemu a soudu, jenž je podle něj příslušný, má-li za to, že sám není příslušný k jejímu projednání; b) postoupí věc jinému orgánu, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 171 odst. 1; c) trestní stíhání zastaví, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 172 odst. 1; d) trestní stíhání přeruší, jsou-li tu okolnosti uvedené v § 173 odst. 1; e) trestní stíhání podmíněně zastaví podle § 307 nebo rozhodne o schválení narovnání podle § 309 odst. 1; f) rozhodne o odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu pro závažné procesní vady, zejména neměl-li obviněný při sjednávání dohody o vině a trestu obhájce, ačkoli ho podle zákona mít měl, nebo z důvodů uvedených v § 314r odst. 2 TŘ. Pokud samosoudce neučiní žádné z rozhodnutí uvedených v předchozím bodě 9, nařídí veřejné zasedání k rozhodnutí o návrhu na schválení dohody o vině a trestu. Ve veřejném zasedání postupuje podle ustanovení § 314q a § 314r.²⁵⁵

Všechna rozhodnutí podle ustanovení § 314p odst. 3 a 4 jsou ve formě usnesení, proti kterému je možné podat stížnost, a to z důvodů, kde to zákon připouští dle ustanovení § 314p odst. 3 písm. b) až f) a odst. 4 TŘ²⁵⁶. Stížnost může podat státní zástupce, obviněný, pokud k takovému rozhodnutí vyjdou najevo nové skutečnosti k tomu směřující.

6.4. Rozhodnutí soudu o návrhu na schválení dohody o vině a trestu

Možnosti soudu podle ustanovení § 314r TŘ v rámci řízení o schválení dohody jsou následující: a) soud dohodu schválí odsuzujícím rozsudkem; b) soud dohodu neschválí a vrátí věc do přípravného řízení; c) soud oznámí své výhrady stranám, přičemž mohou navrhnout nové znění dohody, nebo veřejné zasedání odročí za tímto účelem; d) nebo věc postoupit, zastavit, přerušit, podmíněně zastavit trestní stíhání, schválit narovnání.

²⁵⁵ Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3559-3560, ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁵⁶ Stížnost nelze podat proti usnesení o postoupení věci dle ustanovení § 314p odst. 3 písm. a) TŘ.

6.4.1. Schválení dohody o vině a trestu

Soud rozhoduje o skutku, jeho právní kvalifikaci, trestu a ochranném opatření pouze v rozsahu uvedeném v dohodě o vině a trestu.²⁵⁷ Tedy v řízení před soudem o návrhu na schválení dohody o vině a trestu není možné rozhodnout o jiném skutku, než pro který bylo zahájeno trestní stíhání a pro který byl podán státním zástupcem na soud návrh schválení dohody.

Jedinou výjimkou je sjednání dohody o vině a trestu v rámci zkráceného přípravného řízení podle ustanovení § 179b odst. 5 TŘ, kdy se trestní stíhání zahajuje až podáním návrhu soudu na schválení dohody o vině a trestu, avšak i zde se trestní řízení vede pro určitý skutek, pro který musí být podezřelému sděleno podezření.²⁵⁸ Soud v řízení o schválení dohody na rozdíl od obžaloby je vázán právní kvalifikací skutku, nicméně pokud soud má výhrady k této právní kvalifikaci, může vznést námitky proti ní ve smyslu ustanovení § 314r odst. 3 TŘ, kdy namísto vrácení věci do přípravného řízení oznámí stranám své námitky a navrhne nové znění dohody. Za tímto účelem může veřejné zasedání odročit, pokud se strany na místě nedohodnou na novém znění dohody. Soud v rámci veřejného zasedání může dospět k názoru, že skutek není trestným činem a postoupí věc jinému orgánu.²⁵⁹

Soud je dále, jak je shora uvedeno, vázán i návrhem trestu nebo ochranného opatření a v rámci řízení o schválení dohody není oprávněn se od navrženého trestu jakkoliv odchýlit. V opačném případě by se jednalo o zásah odporující smyslu dohody i zásadě práva na spravedlivý proces. Jediný možný mechanismus, kdy soud nesouhlasí s trestem, je postup podle § 314r odst. 2, 3 TŘ, pokud dohodu považuje za nesprávnou nebo nepřiměřenou z hlediska zjištěného skutkového stavu nebo z hlediska druhu a výměry trestu, případně ochranného opatření atd.

Soud rozhodne dále o nároku na náhradu škody, újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, pokud poškozený svůj nárok řádně uplatnil a pokud poškozený s dohodou souhlasí, nebo pokud náhrada škody, újmy odpovídá řádně uplatněnému nároku ze strany poškozeného. Soud tedy rozhodne o nárocích poškozeného uvedených v návrhu na schválení dohody, který tyto uplatnil řádně a včas, tedy nejpozději při prvním jednání o dohodě o vině a trestu. Této úpravě nenapovídá možnost soudu podle § 314r odst. 4 TŘ schválit dohodu, pokud poškozený

²⁵⁷ Srov. ustanovení § 314r odst. 1 TŘ.

²⁵⁸ Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3678, ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁵⁹ Podle § 314r odst. 5 TŘ, za užití § 171 odst. 1. TŘ.

řádně a včas uplatní svůj nárok, a skutkový stav je spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, a to i přes znění navržené dohody.

Mohou nastat situace, kdy:

1. Obviněný a státní zástupce uzavřeli v přípravném řízení dohodu o vině a trestu, jejíž součástí je povinnost obviněného nahradit poškozenému škodu, nemajetkovou újmu nebo vydat bezdůvodné obohacení a poškozený se sjednávání dohody účastnil a připojil svůj podpis. Soud je takovou dohodou vázán, přičemž náhrada škody nebo újmy bude součástí odsuzujícího rozsudku.
2. Obviněný a státní zástupce uzavřeli dohodu, přičemž poškozený se sjednávání neúčastnil, ale státní zástupce za poškozeného sjednal dohodu s obviněným, včetně výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Soud je vázán takovým návrhem i co do výroku o náhradě škody pro poškozeného a bude tento výrok součástí odsuzujícího rozsudku.
3. Obviněný a státní zástupce sjednali dohodu, nicméně její součástí není výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, bez ohledu na to, či se poškozený sjednávání dohody účastnil nebo nikoliv. V takovém případě soud nemůže převzít povinnost týkající se nároku na náhradu škody, jelikož dohoda ohledně škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení nebyla mezi stranami sjednána, ale může za použití ustanovení § 314r odstavce 4 TŘ zahrnout do odsuzujícího rozsudku výrok o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, pokud je skutkový stav spolehlivě prokázán opatřenými důkazy, popřípadě podle ustanovení § 229 TŘ. Tento postup považuji spíše za výjimečný s ohledem na to, že jde o nepředvídatelné rozhodnutí, které bylo učiněno bez provedení dokazování, a má tak pro poškozeného nejistý smysl.
4. Státní zástupce a obviněný sjednali dohodu o vině a trestu s výrokem o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení v nižší míře, než v jaké ji poškozený uplatnil. Poškozený s výší náhrady nebude souhlasit ze dvou důvodů: a) poškozený se účastnil sjednávání dohody, ale nesouhlasí s ní, a proto nepodepsal dohodu (v tom případě se postupuje podle bodu 1); b) poškozený se neúčastnil jednání o dohodě a zastupoval ho státní zástupce a neuspěl se svým nárokem, ale pouze s jeho částí (v tomto případě soud postupuje podle bodu 3).

Odsuzující rozsudek má náležitosti ustanovení § 120 TŘ, přičemž § 314r odst. 4 TŘ je v něm *lex specialis*,²⁶⁰ včetně výroku o náhradě škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Po veřejném vyhlášení rozsudku předseda senátu podá krátké zdůvodnění, poučí strany o možnosti podat opravný prostředek. Z praxe mohu konstatovat, že pro zrychlení trestního procesu se strany vzdávají práva na odvolání, obviněný rovněž i za osoby oprávněné podat v jeho prospěch odvolání, a zároveň se vzdávají práva na plné odůvodnění rozsudku, v tom případě soud nevyhotovuje odůvodnění rozsudku, ale pouze vyhotoví v písemném znění zjednodušený rozsudek.

K tomu lze uvést příslušné rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 2 To 89/2020: „*Soud dohodu o vině a trestu schválí odsuzujícím rozsudkem, ve kterém uvede výrok o schválení dohody o vině a trestu a dále výroky o vině, trestu, případně ochranném opatření, či výrok o náhradě škody v souladu s uzavřenou dohodou o vině a trestu. Jak však vyplývá z obsahu výroků napadeného rozsudku, je součástí tohoto výroku toliko samotné schválení uzavřené dohody o vině a trestu s tím, že je zde uveden konkrétní obsah této dohody.*“

6.4.2. Neschválení dohody o vině a trestu

Podle ustanovení § 314r odst. 2 TŘ soud návrh dohody neschválí, pokud dohodu považuje za nesprávnou nebo nepřiměřenou z hlediska souladu se zjištěným skutkovým stavem nebo z hlediska druhu a výměry trestu, případně ochranného opatření, nebo za nesprávnou z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení, nebo pokud soud zjistí, že došlo k závažnému porušení práv obviněných při sjednávání dohody. V takovém případě soud věc vrátí do přípravného řízení.

Nesprávnost může soud spatřovat v nesouladu se skutkovým stavem (pochybnost jak v otázkách právních, tak skutkových), přičemž dospěje v tomto ohledu k závěru, že vzhledem k tomu, že neproběhlo dokazování, zde existuje nesoulad mezi důkazy založenými ve spisu a samotnou dohodou. Nesprávnost soud dále spatřuje v tom, že nebyly splněny podmínky pro sjednání dohody, protože výsledky vyšetřování dostatečně neprokazovaly, že se skutek stal, nebo že je trestným činem, nebo že jej spáchal obviněný. Dalším důvodem nesprávnosti může být i pochybnost o prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Může být spatřován nesoulad i ve špatném posouzení skutku (jedná se např. o přestupek nebo o kárný delikt), nebo skutek není posouzen dle všech ustanovení trestního zákona.

²⁶⁰ Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3687, ISBN 978-80-7400-465-0.

Nepřiměřenost sjednané dohody lze spatřovat ve sjednaném trestu bez splněných zákonných podmínek, ale i v trestu, který se jeví jako nepřiměřeně přísný či naopak mírný. ESLP vyslovil ve svých rozhodnutích závěr ohledně nepoměru mezi tím, co obviněnému hrozí, pokud by se nedoznal, a tím trestem, který je sjednán za jeho doznání. Tedy nepoměr musí být tak velký, že ho lze považovat za nepatřičný tlak na obviněného, aby uznal vinu, což by zcela narušilo práva obviněného neobviňovat sám sebe.²⁶¹ Jde dále o situaci, kdy je sjednán druh trestu, který nebylo možné sjednat, neboť jej zákon nepřipouští, nebo je uložena výměra mimo zákonný rámec, nebo nebyly splněny podmínky pro úhrnný a souhrnný trest. Podobně je to u nesprávnosti nebo nepřiměřenosti uloženého ochranného opatření v případě, že nebyly sjednány podmínky pro uložení apod.

Dohoda o vině a trestu může být nepřiměřená nebo nesprávná z hlediska rozsahu a způsobu náhrady škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení. Ve smyslu, kdy dohoda výrok o náhradě škody neobsahuje, ačkoliv je to ze skutkových okolností zcela zřejmé, že k ní došlo. Nebo také, že státní zástupce opomenul práva poškozeného, např. poškozeného nevyrozuměl o jednání o schvalování dohody, nepoučil jej apod. Věcná nesprávnost výroku o náhradě škody může plynout z vadných skutkových zjištění nebo z nesprávného užití hmotněprávních norem o škodě, nemajetkové újmě nebo vydání bezdůvodného obohacení, nebo z případu, kdy poškozený nemá právo požadovat náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení vůči obviněnému.

Dalším důvodem pro neschválení dohody je závažné porušení práv obviněného ve smyslu, kdy obviněný neměl obhájce, ačkoliv ho dle TŘ měl mít, nebo se obhájce neúčastnil jednání o dohodě, na obviněného byl činěn nepatřičný nátlak, aby učinil prohlášení. Závažné procesní vady jsou důvodem pro odmítnutí návrhu na schválení dohody o vině a trestu podle § 314o odst. 1 písm. b) TŘ nebo podle § 314p odst. 3 písm. f) TŘ již v rámci předběžného projednání návrhu na schválení dohody o vině a trestu.²⁶²

Rozhodnutí o neschválení dohody o vině a trestu má formu usnesení s tím, že se věc vrací do přípravného řízení. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost s odkladným účinkem.

²⁶¹ Judikáty ESLP např. Deweer proti Belgii z 27. 2. 1980 (série A č. 35, č. 69/03/75, zejména § 49–51), Le Compte, Van Leuven a De Meyere proti Belgii z 23. 6. 1981 (č. 6878/75 a 7238/75, zejména § 59), Philip Hall proti Spojenému království z 19. 2. 2002 (č. 65327/01), Lutz proti Německu z 25. 8. 1987 (č. 9912/82), Babar Ahmad a ostatní proti Spojenému království z 6. 7. 2010 (č. 24027/07 a další), či Sodadjiev proti Bulharsku z 5. 10. 2006 (č. 58733/00).

²⁶² Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3684, ISBN 978-80-7400-465-0.

Soud, pokud nepostupuje podle odst. 2 § 314r TŘ, může učinit výhrady proti dohodě, které sdělí stranám, a může věc vrátit do přípravného řízení, nebo stanoví lhůtu ke sjednání nového znění dohody. Soud na veřejném zasedání oznamuje výhrady jak státnímu zástupci, obviněnému, ale i poškozenému, pokud se veřejného zasedání účastní, které řádně odůvodní a sdělí stranám, jaké výhrady k dohodě má. Situace se vyřeší tím, že strany, resp. státní zástupce, předloží ve lhůtě soudem stanovené nové znění dohody, na kterém se strany v mezičase domluvily, nebo v případě, že se strany nedomluví a státní zástupce nepředloží nové znění dohody, soud postupuje podle § 314r odst. 2 TŘ a dohodu neschválí. Věc se následně vrací zpátky do přípravného řízení. Souhlasím s autorem Šámalem, který zkonstatoval: „*Je však možné, že soud vznese výhrady ke sjednané dohodě o vině a trestu, strany odmítnou sjednat dohodu v soudem požadované podobě, soud prvního stupně rozhodne o vrácení věci do přípravného řízení, ale soud druhého stupně, stížnostní soud, rozhodnutí soudu prvního stupně ke stížnosti některé z oprávněných osob zruší a v závazném právním názoru vysloví, že výhrady soudu prvního stupně jsou nedůvodné. Pak soud prvního stupně, jsa vázán závazným právním názorem soudu druhého stupně, dohodu o vině a trestu v původní podobě schválí.*“²⁶³

Vyvstává zde otázka, zdali po zpětvzetí souhlasu státním zástupcem nebo obviněným a následným vrácením do přípravného řízení se mohou zahájit nová jednání o dohodě o vině a trestu. Zákon takovou možnost nevylučuje a je možné potom dovodit, že lze docílit uzavření nové dohody o vině a trestu i po vrácení do přípravného řízení jako druhý možný pokus o sjednání nové dohody, jelikož dle ustanovení § 314s TŘ se k neschválené dohodě o vině a trestu a k prohlášení viny nepřihlíží.

V této souvislosti je nutné uvést judikát ohledně možnosti odstoupení obviněného od dohody o vině a trestu až do závěrečné porady, a to nález ÚS ze 4. 2. 2020, sp. zn. I. ÚS 1860/19: „*Odstoupení od dohody o vině a trestu obviněným, respektive jeho odvolání prohlášení, že spáchal skutek, pro který je v daném řízení stíhán a jehož se týká sjednaná dohoda o vině a trestu, je možné až do doby, než se ve veřejném zasedání soud odebere k závěrečné poradě k rozhodnutí o návrhu státního zástupce na schválení dohody o vině a trestu. Soud v takovém případě nemůže schválit dohodu o vině a trestu a musí věc vrátit státnímu zástupci k došetření podle § 314r odst. 2 TrŘ. Schválení dohody proti vůli obviněného je zásahem do práva na spravedlivý proces, garantovaného čl. 36 odst. 1 LPS.*“²⁶⁴

²⁶³ Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3687, ISBN 978-80-7400-465-0.

²⁶⁴ Výběr rozhodnutí Ústavního soudu II., Trestně právní revue 2/2020, s. 113, ISBN 1335-6461.

6.5. Zhodnocení právní úpravy a praxe v rámci sjednávání dohod o vině a trestu

Z praktického hlediska vnímám dohodu o vině a trestu jako významný institut alternativního řešení trestních věcí s atributem zrychlení trestního procesu, zejména soudního řízení, ale také jako významný prvek v kontextu obhajoby obviněných. V rámci zlepšení a zvýšení sjednaných dohod stojí za zmínku uvést rovněž důležitý krok mezioborové spolupráce, kterým je memorandum o spolupráci/součinnosti uzavřené mezi Nejvyšším státním zastupitelstvím a Českou advokátní komorou dne 7. 12. 2018 (dále již jen „Memorandum“). V tomto dokumentu se obě strany zavázaly k větší spolupráci na poli sjednávání dohod o vině a trestu. Mezioborová spolupráce je, dle mého názoru, velmi důležitá, zejména s ohledem na předávání zkušeností při různých školeních nebo konferencích, jako tomu bylo na semináři pořádaném Českou advokátní komorou, Justiční akademií a Uníí státních zástupců ČR dne 31. 5. 2022, jehož tématem byly právě odklony a dohoda o vině a trestu. Chtěla bych na tomto místě zdůraznit, že zvláště mezioborová setkávání odborníků a zvýšení počtu sjednaných dohod spolu úzce souvisí a do budoucna bych společné vzdělávání státních zástupců, soudců, obhájců ad. nanejvýš ocenila. Ze školení vyplynuly jasné závěry, kdy mimo jiné i státní zástupce T. Foldyna ve svém vystoupení a příspěvku o Memorandu o dohodě o vině a trestu uvedl: *„Cílem Memoranda byla zejména podpora nejen spolupráce mezi státními zástupci a obhájci, ale i společná komunikace zejména v oblasti odklonů a sjednávání dohod o vině a trestu. Memorandum však nevytváří vynutitelné závazky pro strany. Důvodem pro uzavření Memoranda byla snaha o efektivnější naplnění účelu trestního řízení, snížení zatíženosti soudů, urychlení vyřízení samotné trestní věci, šetření práv poškozeného a oběti, zvýšení pravděpodobnosti včasného nahrazení škody poškozenému, významné posílení spolupráce v rámci trestního řízení proti právníkům osobám. Memorandum podtrhuje nutnost komunikace mezi státními zástupci a obhájci, kdy iniciativa ke sjednání může vycházet z obou stran. Memorandum si klade za cíl zachování profesní etiky a úcty obou stran a předpokládá sdílení informací v nezbytné míře pro naplnění cíle, přičemž sjednávání podmínek dohody o vině a trestu neporušuje povinnost mlčenlivosti obhájců ani státních zástupců. Forma komunikace není předepsaná a u sjednávání můžou být přítomny i jiné osoby než státní zástupce a obviněný, případně obhájce. K vyhodnocování spolupráce dochází jednou ročně.“* Z toho vyplývá skutečnost, že východiska a pomůcky pro Memorandum spočívají zejména ve zjednodušení a zrychlení trestního řízení, v přípustnosti vzdání se části procesních práv ze strany obviněného výměnou za mírnější trest, který se pohybuje v limitech vymezených v Evropské úmluvě o lidských právech (např. zákaz vynucení sebeobviňování).

Zmírnění trestu výměnou za zrychlení, zefektivnění a zjednodušení trestního řízení je zásadně společensky přijatelné, zejména pokud vede k rychlé satisfakci na straně poškozeného, přičemž nesmí být velký rozdíl mezi trestem navrhovaným státním zástupcem a trestem v samotné dohodě o vině a trestu. Memorandum řeší i sjednávání dohod o vině a trestu ve skupinových věcech (může se jednat o situaci, kdy se pouze jeden ze skupiny obviněných doznává), dále u vyloučení věci nebo ve společné obžalobě nebo ve fázi přípravného řízení, ale i v řízení před soudem. Limity pro sjednávání dohody o vině a trestu jsou především zákaz sebeobviňování, zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností, nutnost nezbytné součinnosti s obhajobou, a nakonec limitem jsou i výsledky dokazování, které musí prokazovat, že skutek obviněný spáchal, přičemž nestačí, že se obviněný ke skutku doznal. Limitem při sjednávání dohody o vině a trestu je vymezení předmětu negociace, tj. druhu a výše trestu, ale i vymezení skutku a právní kvalifikaci. Dalším neméně důležitým limitem je samotná zákonnost dohodnutého trestu z hlediska všech kritérií vymezených v trestním řádu.

Souhlasím se závěry autora Kučery, který tvrdí, že institut dohody o vině a trestu doznal významných změn novelou zákona č. 333/2020 Sb., kdy zákonodárce poslechl věcné připomínky a názory z praxe, a to zejména ze strany Nejvyššího soudu a Nejvyššího státního zastupitelství, k nedostatkům staré úpravy dohody o vině a trestu dle zákona č. 193/2012 Sb.²⁶⁵ Touto novelou se dle mého názoru zvýšila popularita tohoto druhu odklonu, což přispělo ke zrychlení trestního procesu, zároveň ke snížení nákladů řízení a samozřejmě i k úlevě přetížených soudů. Ke zvýšení četnosti v aplikaci dohody o vině a trestu přispělo i samotné výše zmiňované Memorandum, kdy zcela souhlasím s názorem autora Kociny, který v Bulletinu advokacie uvádí: „*Memorandum lze chápat jako projev vůle na obou stranách k hladšímu průběhu dohodovacího řízení a prolomení nedůvěry mezi státními zástupci, obviněnými a jejich obhájci, poněvadž doposud vládla mezi stranami jistá zdrženlivost ohledně vzájemné komunikace. V návaznosti na uzavřené Memorandum by tedy advokáti a státní zástupci měli být více aktivní při sjednávání podmínek pro možnost vyřešení trestní věci mj. prostřednictvím institutu DOVT (pozn.: dohody o vině a trestu).*“²⁶⁶ Nicméně i když dojde ke sjednání dohody o vině a trestu mezi obviněným a státním zástupcem, nadále zůstává otázkou, zda tuto dohodu schválí soud. Ještě stále tak existuje obava v rámci obhajoby, zda se obviněnému vyplatí sjednat dohodu o vině a trestu s ohledem na její možné neschválení soudem. Zde je však na místě znovu

²⁶⁵ Kučera, J., Novelizace dohody o vině a trestu a její možné dopady, *Trestněprávní revue*, 2/2021, s. 76, ISSN1335-6461.

²⁶⁶ Kocina, J. Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu, *Bulletin advokacie* 11/2020, s. 21, ISSN 1210-6348.

konstatovat, že se sice nepřihlíží k následkům prohlášení viny obviněným v dalším pokračování řízení, nicméně obviněný může nabýt opačného dojmu, a sice že mu to v dalším řízení zcela přitíží.

Důvodem je zřejmě formální komplikovanost – na rozdíl od prohlášení viny a v praxi dochází k situaci, že neformálně sjednaná dohoda naplní formálně účel prohlášení viny ze strany státního zástupce. Nicméně zastávám názor, že po přijetí Memoranda dochází ve sjednávání a uzavírání dohod o vině a trestu k výraznému zlepšení a zvýšení schválených dohod o vině a trestu. Jak ale bylo shora zmíněno, je stále žádoucí, aby státní zástupci a obhájci spolupracovali a společně se vzdělávali, aby tak docházelo ke zvýšení povědomí o Memorandu, jelikož díky dohodě o vině trestu a jiným odklonům dochází ke zrychlení a zefektivnění trestního procesu a naplnění zásad restorativní justice.

Řízení o schválení dohody o vině a trestu se zpravidla neuplatní v rámci řízení v trestních věcech mladistvých, neboť dohodu o vině a trestu nelze sjednat v řízení ve věci mladistvého, který nedovrší osmnácti let věku; lze ji tedy sjednat v téže věci po dovršení osmnáctého roku věku mladistvého (srov. § 63 ZSVM). Naopak nic nebrání tomu, aby byla dohoda o vině a trestu sjednána v řízení proti právnické osobě, neboť to není z povahy věci vyloučeno (srov. § 1 odst. 2 TOPO), a proto lze vůči trestně odpovědné právnické osobě vést i řízení o schválení dohody o vině a trestu.²⁶⁷

Další negativum, které spatřuji, je v otázce trestního stíhání více obviněných, tedy v trestním stíhání skupinové věci, kde vyvstává otázka postavení spolupachatelů v případě, že dojde k prohlášení viny nebo uzavření dohody o vině a trestu jen jednoho z nich, tj. dochází ke kolizi se zásadou materiální pravdy, nebo v případě použití institutu spolupracujícího obviněného, kdy dochází k neúměrné výhodě tohoto spolupracujícího obviněného vůči ostatním spoluobviněným. V této souvislosti bych uvedla rozhodnutí Vrchního soudu v Olomouci sp. zn. 1 To 23/2022: *„V zásadě vrchní soud dospěl k závěru, že ve společném řízení vedeném proti více obviněným je možné ukončit přípravné řízení a zahájit trestní stíhání před soudem na základě dvou různých návrhů (návrh na schválení dohody a trestu) za předpokladu, že vůči jednomu obviněnému směřuje vždy pouze jeden z těchto návrhů. Z praktického hlediska je ve společném řízení před soudem možné postupné projednání návrhů předložených státním zástupcem, nejprve návrhu na schválení dohody o vině a trestu ve veřejném zasedání a následně obžaloby v předběžném projednání nebo v hlavním líčení. V jednoduchých případech bude*

²⁶⁷ Říha, J. IN Šámal, P. a kol. Trestní řád II. komentář. 7. vyd. Praha: C. H. BECK, 2013, s. 3633, ISBN 978-80-7400-465-0.

z hlediska efektivity možné společné projednání obžaloby a návrhu na schválení dohody o vině a trestu v hlavním líčení postupem jako ve zmiňovaném § 206b TŘ, po němž bude rozhodnuto jedním rozsudkem, jímž bude schválena dohoda o vině a trestu ohledně těch, kteří ji uzavřeli, a ve vztahu k ostatním bude rozhodnuto standardními výroky. V komplikovanějších případech, nebo tam, kde by to bylo na újmu rychlosti a efektivity řízení, lze použít § 23 odstavec 1 TŘ a vyloučit řízení o některém z trestných činů nebo proti některému z obviněných ze společného řízení.“²⁶⁸

Dále je třeba zmínit s ohledem na judikaturu, která není v tomto ohledu jednotná, otázku okamžiku sjednání dohody o vině a trestu. Zákonná ustanovení trestního řádu nezakazují sjednat a uzavřít dohodu o vině a trestu ani v rámci odvolacího řízení, nicméně mám za to, že ke sjednávání a schvalování dohod o vině a trestu dochází častokrát na úrovni okresních soudů, nikoliv krajských, zejména s ohledem na časovou náročnost a složitost věci. Mohu zmínit například dvě protichůdná rozhodnutí Nejvyššího soudu, a to sp. zn. 8 Tdo 258/2021, kdy je tímto soudem řešena situace, kdy k prohlášení viny došlo až v odvolacím řízení. Nejvyšší soud konstatoval, že je možné prohlásit vinu v odvolacím řízení, ale prohlášení viny nelze vyloučit v průběhu hlavního líčení, jelikož žádné ustanovení trestního řádu nestanoví časový mezník. Protichůdné stanovisko pak lze oproti jiným judikátům najít v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 5 Tz 32/2022, které se týkalo dohody o vině a trestu, kdy tento soud popřel, že je možné uzavřít dohodu o vině a trestu v pozdější fázi hlavního líčení, tedy po zahájení dokazování.

F. Ščerba v diskusi „Rekodifikační čtvrtky“, aneb nad návrhem nového trestního řádu – na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze – vnímá otázku, do kdy je možné sjednat dohodu o vině a trestu, ze dvou hledisek, a to z hlediska právní úpravy a dále z hlediska účelnosti. Právní přípustnost dohody o vině a trestu a prohlášení viny před zahájením dokazování se opírá o systematické zařazení v ustanovení trestního řádu, konkrétně do oddílu o začátku hlavního líčení, tedy před zahájením dokazování. Z tohoto je dovozováno, že po dokazování není možné tyto instituty aplikovat. Z hlediska účelnosti jde v podstatě o zrychlení a zjednodušení zbytku trestního řízení. Po zahájení dokazování již tyto instituty dle názoru Ščerby postrádají účel. Mezitímním závěrem je, že současná úprava nestanoví mezní okamžik, do kterého by bylo přípustné prohlásit vinu nebo uzavřít dohodu o vině a trestu. Okamžik na uzavření dohody o vině a trestu spatřuje F. Ščerba v principu „čím dříve, tím lépe“ pro zmírnění trestu. S čímž také v zásadě souhlasím. Problém dle autora představuje vztah dohody o vině a trestu a zásady

²⁶⁸ Prezentace ze školení Milan Richter, Využití v praxi, aktuální kazuistika, praktické poznatky a doporučení z pohledu státního zástupce – školení České advokátní komory pod názvem Odklony konané dne 31. 5. 2022 – s. 10 prezentace.

materiální pravdy, kdy dohoda o vině a trestu není v rozporu se zásadou materiální pravdy a státní zástupce respektuje zásadu materiální pravdy, a tedy přistupuje k ní tak, že výsledky přípravného řízení podporují doznání obviněného, které potvrzují i výsledky samotného vyšetřování.²⁶⁹ Souhlasím s autorem Ščerbou, když říká, že k uplatnění dohody o vině a trestu by mělo dojít co nejdříve tak, aby naplnilo efekt zrychlení trestního řízení za předpokladu zachování zásady materiální pravdy, kdy zákonná úprava nevylučuje sjednání dohody o vině a trestu i po zahájení dokazování, nebo dokonce v odvolacím řízení. Nicméně dle mé praxe mohu konstatovat, že v pozdější fázi trestního řízení před soudem po zahájení dokazování se s uzavřením dohody o vině a trestu nesečkávám, ale zákon to nevylučuje.

Autor Bohuslav ve stejné diskusi „Rekodifikační čtvrtky“ na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze uvádí, že tento institut je relativně dobře zakotven, včetně novely zákona č. 333/2020 Sb., která umožnila sjednat dohodu o vině a trestu u všech trestných činů, dále sjednat dohodu o vině a trestu i před soudem, nebo zrušila zakotvení obligatorního zastoupení obhájcem při sjednávání dohody o vině a trestu. Autor předeštel otázku, zda je hlavní účel dohody o vině a trestu ve zrychlení, nebo zda jde o projev restorativní justice, nebo naopak o konsenzus mezi stranami. Autor se přitom domnívá, že postavení poškozeného je v určitých situacích horší než ve standardním trestním řízení. Ve svém příspěvku jmenuje některá rozhodnutí ESLP ve vztahu k otázkám vzdání se práva na spravedlivý proces nebo nátlaku vůči obviněnému, práva na obhajobu, rychlosti trestního řízení a presumpce nevinu u skupinových trestních věcí.²⁷⁰

Autor je toho názoru, a já s jeho stanoviskem rovněž souhlasím, že judikatura ESLP, kde soud rozhodoval ohledně dohody o vině a trestu, je v souladu s českou rozhodovací praxí. První okruh práva na spravedlivý proces, kdy ESLP opakovaně judikoval, že pokud dojde k uzavření dohody o vině a trestu, musí splňovat dvě podmínky, kterými jsou: dohoda o vině a trestu je sjednána s plným vědomím o skutkových okolnostech případu a právních důsledcích a je uzavřena zcela dobrovolně; obsah dohody o vině a trestu a spravedlivost způsobu, kterým je sjednání této dohody, musí podléhat dostatečnému soudnímu přezkumu. K tomu uvádí autor přílehlavá Rozhodnutí ESLP, např. Natsvlshvili a Togonidze proti Gruzii (č. 9043/05) a dále

²⁶⁹ Ščerba F., Rekodifikační čtvrtky, aneb nad návrhem nového trestního řádu [online], Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra trestného práva, Praha 2022. [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>.

²⁷⁰ Bohuslav, L. Rekodifikační čtvrtky, aneb nad návrhem nového trestního řádu [online], Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra trestného práva, Praha 2022. [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>.

V.C.L. a A.N. proti Spojenému království (č. 77587/12 a 74603/12). ESLP v podstatě vyslovil právní názor, kdy se lze vzdát práva na spravedlivý proces tím, že obviněný sjedná dohodu o vině a trestu. Tyto podmínky se odráží zejména v ustanovení § 175a odst. 3 TŘ a v ustanovení § 314q odst. 3 TŘ.

Co se týče druhé otázky, a to nátlaku na obviněného, jedná se o to, že soudy musí dbát, aby podmínky byly splněny nejen formálně, ale aby obviněný samotnému prohlášení viny rozuměl a byl s ním ztotožněn. Autor Bohuslav dává na zamyšlenou a k inspiraci slovenský Trestný poriadok, zejména ustanovení § 333, kde je uvedeno, že má obviněný zodpovědět 10 otázek, kterými se zjišťuje jeho vůle ke sjednání dohody o vině a trestu. ESLP se zabýval otázkou nátlaku na obviněného například v rozhodnutí Deweree proti Belgii (č. stížnosti 6903/75), které bylo popsáno výše.

Co se týče otázky práva na obhajobu, tímto se zabýval ESLP v rozhodnutí Kwiatkowska proti Itálii, stížnost č. 52868/99, kdy se stěžovatel vzdal práva na spravedlivý proces v rámci sjednání dohody o vině a trestu, ale ESLP zdůraznil, že stěžovatel byl zastoupen obhájcem, kdy by tento měl garantovat, že stěžovatel rozumí prohlášení viny a následkům sjednání dohody o vině a trestu.

Autor Bohuslav se domnívá, že nutná obhajoba je v rozporu se zásadou rychlosti, přičemž je rozdílné, zda dohodu o vině a trestu sjednává sám obviněný, nebo ji sjednává za účasti obhájce. Dle jeho názoru je nutné, aby se znova otevřela rozprava a dialog o nutné obhajobě v rámci sjednávání dohody o vině a trestu. Souhlasím s jeho názorem, a sice že obligatorní zastoupení obhájcem by posílilo oslabené složky a zásadu práva na spravedlivý proces na straně obviněného. Dalším rozhodnutím, které lze uvést, je rozhodnutí ESLP Correia de Matos proti Portugalsku, stížnost č. 5640212, kde ESLP konstatoval důvod nutné obhajoby při sjednávání dohody o vině a trestu.

Co se týče otázky rychlosti trestního řízení, tady je možné uvést rozhodnutí ESLP Dimitrov a Hamanov proti Bulharsku, stížnosti č. 48059/06 a 2708/09, kde ESLP konstatoval, že došlo k porušení čl. 6 Úmluvy o rychlosti řízení, kdy doba od sjednání dohody o vině a trestu k samotnému schválení byla 10 měsíců. K tomu bodu směřuje i můj návrh de lege ferenda v následující kapitole.

Dalším okruhem rozhodovací praxe ESLP je otázka presumpce neviny u více spoluobviněných, kdy ELSP toto judikoval např. v rozhodnutí Navalnyy a Ofitserov proti Rusku, stížnosti č. 46632/13 a 28671/14, dále v rozhodnutí Razvozhayev proti Rusku a Ukrajině,

stížnosti č. 75734/12, 2695/15 a 55325/15, a dále v rozhodnutí ESLP Karaman proti Německu, stížnost č. 17103/10.²⁷¹ Na druhé straně Soudní dvůr Evropské unie ve svých rozhodnutích konstatoval, že není na překážku presumpce nevin, pokud při uzavírání dohody o vině a trestu jsou v dohodě uvedeni jako spolupachatelé i další obvinění, kteří svou vinu nedoznali a proti nimž je vedeno samostatné řízení, je-li to nezbytné pro kvalifikaci činu. Musí však být jasně uvedeno, že jejich vina nebyla dosud zákonným způsobem prokázána (C-377/18 Spetsializirana prokuratura proti AH a další, odst. 18). Obdobně to platí i pro případ usnesení soudu, kterým přijal prohlášení o vině jednoho ze spoluobviněných (C 709/18 KB a další proti UL a VM, odst. 35).²⁷²

Zde je na místě uvést judikát ESLP ze dne 25. 11. 2021 ve věci č. 63703/19 Mucha proti Slovensku, kdy soud konstatoval porušení nestrannosti soudu a porušení práva na spravedlivý proces: „*Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy ve vztahu ke stěžovateli, který byl mj. za trestný čin účasti na organizované zločinecké skupině odsouzen k dlouhodobému trestu odnětí svobody stejným senátem vnitrostátního soudu, který předtím schválil dohodu o vině a trestu se spolupachatelem stěžovatele. Odsuzující rozsudky schvalující dohodu o vině a trestu spolupachatelů stěžovatele svým zněním zasahovaly do presumpce nevin stěžovatelovy a s ohledem na jejich význam v řízení proti stěžovateli vyvolaly objektivně pochybnosti o nestrannosti rozhodujícího senátu.*“ V souvislosti s vydáním rozhodnutí ESLP se nabízí otázka, zda lze použít výpověď osoby, která sjednala dohodu o vině a trestu a usvědčila ostatní. Mám za to, že výpověď osoby, která sjednala dohodu o vině a trestu, může být použita jako důkaz ve věci dalších spoluobviněných, např. vyloučených do samostatného řízení, ale tato nesmí být použita jako jediný usvědčující důkaz, ale má být tato svědecká výpověď brána jako jeden článek z řetězce důkazů, které hodnotí orgány činné v trestním řízení v souhrnu i jednotlivě.

Závěrem je možné konstatovat, že dohodu o vině a trestu lze považovat za moderní nástroj trestního práva a trestního procesu, kdy dochází k naplnění účelu restorativní justice v trestním řízení a její racionalizaci bez zatěžování justičního aparátu, přičemž vede k rychlému a účinnému potrestání pachatele a jeho možnému rychlejšímu a účinnějšímu napravení. Zavedením institutu dohody o vině a trestu zákonodárce naplnil záměr a účel novely trestního

²⁷¹ Bohuslav, L. Rekodifikační čtvrtky, aneb nad návrhem nového trestního řádu [online], Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra trestního práva, Praha 2022. [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>.

²⁷² Prezentace ze školení – JUDr. Gřivna Schvalování dohody o vině a trestu – vybrané aspekty – školení České advokátní komory Odklony dne 31. 5. 2022, s. 8 – prezentace.

řádu, ale je splněn i cíl alternativního řešení trestních věcí spočívající v rychlosti a hospodárnosti trestního procesu. Z vlastních praktických zkušeností vím, že za poslední roky se zvýšil počet sjednaných dohod o vině a trestu, čemuž napomohlo právě Memorandum. Tento institut se dostal do povědomí i laické veřejnosti prostřednictvím tematických mediálních kauz. Na druhé straně si nemyslím, že by dohoda o vině a trestu mohla konkurovat odklonům nebo jiným v této práci zmiňovaným institutům alternativního řešení trestních věcí, kdy daleko jednodušší postup pro státního zástupce je užití trestního příkazu nebo návrhu na potrestání, jelikož při sjednávání dohody o vině a trestu leží hlavní zátěž co do časového a administrativního postupu na státním zástupci, kdy v rámci přípravného řízení je právě *on dominus litis*.

7. Exkurz do slovenské právní úpravy alternativního řešení trestních věcí

7.1. Obecně o slovenské úpravě alternativního řešení trestních věcí

Alternativní řešení trestních věcí jsou ve Slovenské republice upravena zákonem č. 301/2005 Z.z., slovenským trestním řádem neboli slov. Trestným poriadkom. Zmíněná rekodifikace z roku 2005 si kladla za cíl zrychlení, zefektivnění a zvýšení hospodárnosti trestního řízení širokým uplatněním tzv. odklonů, a to tím, že přijali do zákona instituty, jako je podmíněné zastavení trestního stíhání, smír a trestný rozkaz. *„Možno súhlasit' s názorom, že zrýchlenie trestného konania možno charakterizovať ako jeden z cieľov rekodifikácie trestného práva procesného a požiadavku práva na zákonný a včasný trestný proces umožňujúci, aby sa osoba, proti ktorej bolo vznesené obvinenie nachádzala v právnej neistote čo najkratší čas a aby sa trestné konanie ukončilo v primeranej lehote.“*²⁷³

Lze je také nazvat i odklony v trestním řízení, tak jako je tomu v české úpravě, a jsou v obou státech koncipovány jako fakultativní postup orgánů činných v trestním řízení.

Odklony jsou zakotveny ve slovenském trestním řádu již od roku 1994, kdy bylo do trestního řádu zavedeno podmíněné zastavení trestního stíhání. „Zmier“, tj. obdoba českého narovnání, byl do slovenského trestního řádu zakotven v roce 2002. V roce 2006 se slovenský trestní řád rozšířil o další nový institut, a to podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného a dohodu o vině a trestu.

Na rozdíl od české právní úpravy se na Slovensku neuplatňuje ani zvláštní forma odklonu aplikovatelná pouze v trestních věcech mladistvých, ani zvláštní forma odklonu aplikovatelná ve zkráceném přípravném řízení, neboť zde neexistuje speciální zákon o soudnictví ve věcech mládeže (úpravu trestního řízení vedeného proti mladistvému obviněnému obsahují ustanovení § 336 až § 347 slovenského trestního řádu, avšak tato ustanovení konkrétně o odklonech na žádném místě nepojednávají), ani zkrácené přípravné řízení v podobě, jak je toto koncipováno v České republice (ve slovenském tzv. zkráceném vyšetřování totiž již probíhá samotné trestní stíhání, je tedy možné užít všech tří dříve uvedených forem odklonu v trestním řízení).²⁷⁴ Trestní příkaz je ve slovenském trestním řádu upraven v ustanoveních § 353 až § 357 v hlavě sedmé,

²⁷³ Klátik, J.: Zrýchlenie a zhospodárenie trestného konania. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela, 2010, s. 10, IN Aktuálne otázky trestného zákonodarstva, pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. dr. h. c., k 80. narodeninám, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012, Panevropská vysoká škola, Fakulta práva, Bratislava. 2012, Príspevok Ivan Šimovček, Rekodifikácia trestného práva a zrýchlenie trestného konania, s. 259, ISBN 978-80-89447-63-3.

²⁷⁴ Tibitanzlová A., Odklony v trestním řízení, Praha Leges, 2018, s. 249–250 IN Ščerba, F., Alternativní tresty v nové právní úpravě, 2. vyd., Praha Leges, 2014, s. 131, ISBN 978-80-87576-93-9.

ve které je zařazen i institut dohody o vině a trestu, kdy ho někteří slovenští autoři řadí pod odklony a chápou ho podobně jako v České republice, tedy jako alternativní řešení trestních věcí. Dohodou o vině a trestu se nebudu pro účely této práce zabývat, jelikož se domnívám, že tento institut si zaslouží samostatnou práci.

7.2. Podmíněné zastavení trestního stíhání

Odklon podmíněného zastavení trestního stíhání je upraven v ustanoveních § 216 až § 217 slovenského trestního řádu, kdy slovenskou právní úpravu vnímám podobně, jako je tomu i v české právní úpravě. Podmíněně zastavit lze trestní stíhání v případě, kdy je toto vedeno pro přečin s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let.²⁷⁵ Slovenské podmínky pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání jsou: „*V konaní o prečine, na ktorý zákon ustanovuje trest odňatia slobody, ktorého horná hranica neprevyšuje päť rokov, môže prokurátor so súhlasom obvineného po vznesení obvinenia do podania obžaloby na návrh policajta alebo aj bez návrhu podmiennečne zastaviť trestné stíhanie, ak: a) vyhlási, že spáchal skutok, za ktorý je stíhaný, a nie sú odôvodnené pochybnosti o tom, že jeho vyhlásenie bolo vykonané slobodne, vážne a zrozumiteľne, b) nahradil škodu, ak bola činom spôsobená, alebo s poškodeným o jej náhrade uzavrel dohodu alebo urobil iné potrebné opatrenia na jej náhradu, c) vzhľadom na osobu obvineného, s prihliadnutím na jeho doterajší život a na okolnosti prípadu možno takéto rozhodnutie považovať za dostačujúce.*“²⁷⁶

Aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 10 odst. 2 slovenského trestního zákona nelze použít v případě, kdy se o přečin nejedná, pokud je závažnost spáchaného činu nepatrná vzhledem ke způsobu jeho provedení, následkům, okolnostem spáchání, míře zavinění a pohnutce pachatele.

Dalším negativním kritériem stran, pro které nelze použít podmíněné zastavení trestního stíhání, v případě kterých je podmíněné zastavení trestního stíhání aplikovatelné, představují případy, kdy byla trestným činem způsobena smrt, trestní stíhání je vedeno pro korupci, anebo proti veřejnému činiteli nebo zahraničnímu veřejnému činiteli pro trestní čin spáchaný v souvislosti s výkonem jejich pravomocí a v rámci jejich odpovědnosti.²⁷⁷ Odborníci a autoři,

²⁷⁵ Přečinem se přitom podle § 10 odst. 1 slovenského trestního zákona rozumí trestný čin spáchaný z nedbalosti nebo úmyslný trestný čin, za který zákon ve zvláštní části stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let.

²⁷⁶ Ustanovení § 216 odst. 1 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

²⁷⁷ Ustanovení § 216 odst. 6 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

k nimž se kloním i já, uvádí hned několik důvodů pro toto negativní vymezení aplikace podmíněného zastavení trestního stíhání. Důvodem, proč nelze aplikovat podmíněné zastavení trestního stíhání při spáchání trestného činu, jímž byla způsobena smrt, je, že není možná reálná náprava následků pachatelem způsobeného trestného činu. S tímto názorem nesouhlasím, když mám za to, že v méně závažných případech by u těchto trestných činů, případně i u nedbalostních přečinů vedoucích k úmrtí, mělo být podmíněné zastavení trestního stíhání možné, pokud ovšem obviněný splní obligatorní podmínky pro aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání. U dalšího negativního vymezení, kdy nejde aplikovat podmíněné zastavení trestního stíhání, které je vedeno pro korupci, proti veřejnému činiteli, proti zahraničnímu veřejnému činiteli pro trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem jeho pravomoci a v rámci jeho odpovědnosti, je dle autora Žilinky vysoká míra dotčení veřejného zájmu a závažnosti uvedených trestných činů.²⁷⁸ S tímto názorem souhlasím a domnívám se, že by se český zákonodárce touto úpravou mohl inspirovat. Autor Ščerba rovněž tvrdí, a s jeho názorem také nelze nesouhlasit, že skutečným důvodem pro vyloučení možnosti podmíněného zastavení trestního stíhání u korupčních deliktů byla spíše snaha vyhnout se možným nepříjemným ohlasům ze strany veřejného mínění, protože by vyřízení korupční věci odklonem mohlo být označeno za projev určitého protekcionismu či, lidově řečeno, „zametání pod koberec“.²⁷⁹

Shodnými kritérii s českou úpravou jsou souhlas obviněného, dohoda obviněného s poškozeným o náhradě škody nebo učinění potřebných opatření vedoucí k náhradě škody. Nad to je nutné zohlednit, že korektiv aplikace odklonu je totožný u obou trestních řádů, a to tím, že vzhledem k osobě obviněného a s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a vzhledem k okolnostem případu lze rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání považovat za dostatečné.²⁸⁰ Na tomto místě bych kriticky hodnotila slovenskou úpravu, kdy postrádám v rámci náhrady škody i vydání bezdůvodného obohacení, pokud se obviněný obohatil na úkor poškozeného, jako je tomu v českém ekvivalentu podmíněného zastavení trestního stíhání.

Rozdíly v úpravách spatřuji také v tom, že se obviněný v případě slovenské právní úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání ke svému činu nedoznává, tak jako je tomu v české právní úpravě, nicméně však činí prohlášení o tom, že spáchal skutek, pro který je stíhán.

²⁷⁸ Žilinka, M. Podmienečné zastavenie trestného stíhania po rekodifikácii slovenského trestného procesu, Státní zastupitelství, č. 3/2012, s. 15. IN Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 251, ISBN 978-80-7502-319-3.

²⁷⁹ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 133, ISBN 978-80-87576-93-9.

²⁸⁰ Ustanovení § 216 odst. 1 písm. c) slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>

Korektiv souhlasu u slovenského (na rozdíl od českého) podmíněného zastavení trestního stíhání je v tom, že o prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pro který je stíhán, nesmí být důvodné pochybnosti o tom, že je vážné, svobodné a srozumitelné. Prohlášení obviněného o spáchání skutku bylo do slovenské právní úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání zavedeno až spolu s rekodifikací trestního procesu, a to zejména z důvodu sjednocení interpretace s ohledem na institut smíru a odstranění nejasností mezi pojmy prohlášení o spáchání skutku a doznání se k trestnému činu, ke kterým v aplikační praxi často docházelo.²⁸¹

Dalším rozdílem je, že slovenský trestní řád pak dále neumožňuje stanovit obviněnému delší zkušební dobu za současného uložení povinnosti zdržet se činnosti, v souvislosti s níž se dopustil trestného činu, anebo složit peněžitou částku určenou státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti ve smyslu ustanovení § 307 odst. 2 TŘ. Podle slovenské právní úpravy je možné stanovit obviněnému zkušební dobu v rozsahu 1 až 5 let, která počíná běžet od právní moci rozhodnutí o podmíněném zastavení trestního stíhání.²⁸² Je však možné, dle odst. 4, ustanovení § 216, obviněnému nařídít, aby ve zkušební době dodržoval přiměřená opatření a omezení nebo povinnosti směřující k tomu, aby vedl řádný život, nebo se zdržel určité činnosti, která vedla ke spáchání přečinu. Původní úprava zkušební doby ve slovenském trestním řádu byla stejná jako v českém trestním řádu, tedy od 6 měsíců do 2 let, nicméně ke změně došlo novelou v roce 2006, kdy tato byla jednotně stanovena na rozsah od 1 do 5 let. Tato změna měla dosáhnout toho, aby byla zajištěna větší možnost používání odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání u závažnějších přečinů, kdy původní dvouletá zkušební doba byla nepřiměřeně krátká.

Podobnost obou úprav spatřuji rovněž i v procesu, tedy v tom, že o podmíněném zastavení trestního stíhání může být rozhodnuto jak v přípravném řízení, tak i v řízení před soudem, konkrétně po přezkoumání obžaloby, v hlavním líčení i mimo hlavní líčení a také v řízení o odvolání.

V rozhodnutí je výrok o podmíněném zastavení trestního stíhání, včetně stanovení zkušební doby, nebo případně stanovení omezení a povinností, a dále je výrok o náhradě škody, kdy se obviněnému stanoví povinnost uhradit škodu ve zkušební době.²⁸³ Rozhodnutí je formou usnesení a doručuje se obviněnému, poškozenému a oznamovateli podáním trestního oznámení. Pokud byl skutek spáchaný v souvislosti s veřejnou událostí a obviněnému jsou uloženy

²⁸¹ Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. IN Klátik, J. Podmienečné zastavenie trestného stíhania- alternatívny spôsob riešenia trestnej věci. Justičná revue, 2007, č. 1, s. 33. ISSN 1335-6461.

²⁸² Ustanovení § 216 odst. 2 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

²⁸³ Ustanovení § 216 odst. 3 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

usnesením i přiměřené povinnosti nebo omezení, doručuje se toto rozhodnutí i správci informačního systému o bezpečnosti na sportovních zápasech a utkáních, případně se doručí toto usnesení příslušnému policejnímu sboru.²⁸⁴

Proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání lze podat stížnost, a to jak ze strany obviněného, tak poškozeného, v řízení před soudem je pak osobou oprávněnou též státní zástupce; jedinou, poněkud překvapivou, výjimku v tomto ohledu představuje vyloučení poškozeného z okruhu oprávněných osob v případě, kdy je takové usnesení vydáno na základě přezkoumání obžaloby.

Pokud rozhodnutí o tom, že se obviněný ve zkušební době osvědčil, anebo rozhodnutí o pokračování v trestním stíhání obviněného nebylo bez zavinění obviněného po skončení zkušební doby vydáno, má se za to, že se obviněný osvědčil po dvou letech od uplynutí zkušební doby, což představuje dobu delší, než je tomu v českém trestním řádu, kde tato činí pouze jeden rok. Ponechání podmíněného zastavení trestního stíhání v platnosti za současného prodloužení zkušební doby pak není podle slovenské právní úpravy, poněkud ke škodě věci, možné.²⁸⁵ Usnesení o osvědčení se doručuje obviněnému a poškozenému, přičemž oba mohou proti tomu podat stížnost.

7.3. Podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného

Podmíněné zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného zná slovenský trestní řád pro specifický případ podmíněného zastavení trestního stíhání, které je upraveno v ustanoveních § 218 až § 219. Byl zaveden v rámci rekonstrukce slovenského trestního řádu účinného od 1. 1. 2006. Podle některých autorů, zejména Ščerby nebo Ivora, je otázkou, zda tento institut řadit do kategorie odklonu v trestním řízení, neboť se podstatně odlišuje svou podstatou a účelem od klasického podmíněného zastavení trestního stíhání. Jde o institut, který představuje alternativní způsob skončení trestní věci v případech, kdy zájem státu na objasnění některých závažných trestných činů převyšuje zájem na stíhání obviněného, který se významnou měrou podílel na jejich objasnění a zjištění usvědčení jejich pachatelů.²⁸⁶ Význam tohoto institutu osobně spatřuji spíše v odhalování další trestné činnosti než v potrestání samotného pachatele a v odškodnění poškozeného. Nicméně bych ho stejně zařadila pod instituty odklonů,

²⁸⁴ Ustanovení § 216 odst. 5 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

²⁸⁵ Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 252, ISBN 978-80-7502-319-3.

²⁸⁶ Ivor, J. a kol. Trestné právo procesné, Iura Edition, Bratislava, 2006, s. 564, IN Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd., Leges, Praha, s. 137, ISBN 978-80-87576-93-9.

tj. do kategorie alternativního řešení trestních věcí, neboť má charakteristické prvky odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 216 slovenského trestního řádu. Tedy dochází k odklonění od standardního trestního řízení s výsledkem absence odsuzujícího rozhodnutí. Nicméně souhlasím s názorem autora Ščerby, který uvádí, že tento odklon není alternativním opatřením v pravém slova smyslu a nelze ho považovat za prvek restorativní justice.²⁸⁷ Restorativní smysl v tomto institutu postrádám ve smyslu absence narovnání vztahů mezi pachatelem a poškozeným, což považuji za stěžejní princip restorativní justice, na druhé straně nelze opomíjet, že obviněný se významnou měrou podílí na odhalování korupce, trestného činu založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny atd.

K aplikaci podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného je možné přistoupit, pokud je splněna jediná podmínka, kterou je, že se obviněný významnou měrou podílí na objasnění korupce, trestného činu založení, zosnování a podporování zločinecké skupiny nebo zločinu spáchaného organizovanou skupinou nebo zločineckou skupinou, trestných činů terorismu, na zjištění nebo usvědčení pachatele tohoto trestného činu; dále zájem společnosti na objasnění takového trestného činu převyšuje zájem na trestním stíhání obviněného pro takový trestný čin anebo pro jiný trestný čin. Trestní stíhání pak nelze takto podmíněně zastavit vůči organizátorovi, návodci nebo objednateli trestného činu, který se na jeho objasnění podílel.²⁸⁸ Již na tomto místě si tak lze poměrně překvapivě povšimnout toho, že tento institut, resp. předpoklady jeho aplikace, nejsou zákonem žádným způsobem vázány na okolnosti určující závažnost činu, na osobu pachatele a jeho nebezpečnost; podle autora Čentěše je však třeba při zvažování aplikace tohoto institutu brát v úvahu též závažnost trestného činu, hodnocení osoby obviněného, okolnosti případu, míru podílu obviněného na spáchání činu a také na jeho následcích.²⁸⁹

Podstatou podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného je tak formální dohoda mezi obviněným a státním zástupcem nebo soudem, podle které se za poskytnutí důkazně relevantních informací, kterými dojde k objasnění trestné činnosti a usvědčení pachatelů, poskytne obviněnému výhoda dočasné beztrestnosti, na kterou by jinak obviněný neměl nárok. Soud nebo státní zástupce tedy sice musí posoudit závažnost spáchání trestného činu, zájem státu na jeho objasnění či podíl obviněného na páčání dané trestné

²⁸⁷ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vyd., Leges, Praha, s. 138, ISBN 978-80-87576-93-9.

²⁸⁸ Ustanovení § 218 odst. 1 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

²⁸⁹ Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 253, ISBN 978-80-7502-319-3.

činnosti a jejích následcích,²⁹⁰ avšak tato kritéria se vždy porovnávají se zájmem na objasnění další trestné činnosti a odhalení pachatelů. Okolnosti, jakými jsou např. postoj obviněného k jeho činu, vyrovnání se s poškozeným v otázce náhrady škody či dosavadní život obviněného, představují nanejvýš sekundární element úvahy o aplikaci tohoto odklonu.²⁹¹

Souhlasím s autorem článku Šramelem, který hovoří o zásadě oportunity z hlediska státního zástupce: „*Vyjadrenie oportunity možno nájsť v podmienkach pre aplikáciu tohto inštitútu prokurátorom. Jednou z podmienok je aj to, že ‚vzhľadom na osobu obvineného, s prihliadnutím na jeho doterajší život a na okolnosti prípadu možno takéto rozhodnutie považovať za dostačujúce‘. Posudzovanie splnenia tejto podmienky patrí výlučne prokurátorovi a od jej vyhodnotenia závisí aplikovanie inštitútu podmiennečného zastavenia trestného stíhania. Kritériom pre postup prokurátora je teda dostatočnosť tohto rozhodnutia z hľadiska dosiahnutia účelu trestného konania, pričom voľná úvaha prokurátora sa opiera o hodnotenie osobných pomerov páchatel’a, jeho doterajšieho života a okolností prípadu.*“²⁹²

V případě podmíněného zastavení trestního stíhání u spolupracujícího obviněného se v usnesení o tomto stanoví zkušební doba, která může činit zejména z důvodu vysoké závažnosti objasňované trestné činnosti 2 roky až 10 let. V tomto usnesení se uloží povinnost obviněnému plnit ve zkušební době podmínky uvedené v § 218 odst. 1 slovenského trestního řádu. Tyto podmínky konkrétně spočívají v povinnosti obviněného spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení a se soudem ve směru objasnění uvedených trestných činů a ve zjištění anebo usvědčení pachatele daného trestného činu.²⁹³ Důležité na tomto místě je informovat, že se v rámci zkušební doby nikterak nezkoumá vedení řádného života obviněného anebo to, zda nahradil škodu, byla-li jeho činem způsobena. Z toho důvodů mám za to, že je nutné, aby státní zástupce přistoupil k aplikaci tohoto odklonu, pokud lze očekávat, že obviněný bude delší dobu spolupracovat s orgány činnými v trestním řízení. Porušení této podmínky může vést k vydání rozhodnutí o tom, že se obviněný neosvědčil a že se v trestním stíhání pokračuje.²⁹⁴ Rozdílem je, že pokud obviněný spáchá ve zkušební době jiný trestný čin, nemá to za následek pokračování trestního stíhání, v jehož rámci byl spolupracující obviněný. Fikce osvědčení platí jako

²⁹⁰ Minárik, Š. a kol. Trestný poriadok. Stručný komentár. Iura Edition, Bratislava 2006, s. 578, IN Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 138, ISBN 978-80-87576-93-9.

²⁹¹ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 138–139, ISBN 978-80-87576-93-9.

²⁹² Šramel, B. Niekoľko poznámok k činnosti prokurátora v slovenskom trestnom konaní vo svetle zásady legality a zásady oportunity, IN ASPI, právní informační systém, Wolters Kluwer, (cit. 25. 2. 2024).

²⁹³ Ustanovení § 218 odst. 2 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

²⁹⁴ Ustanovení § 219 odst. 1 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

u podmíněného zastavení trestního stíhání dle § 216 slovenského trestního řádu, a to uplynutím 2 let od konce zkušební doby, aniž by bylo osvědčení učiněno.²⁹⁵

V přípravném řízení rozhoduje o podmíněném zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného státní zástupce, v řízení před soudem pak soud; o podmíněném zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného může také rozhodnout i soud v rámci přezkoumání obžaloby, předběžného projednání obžaloby, během hlavního líčení i mimo hlavní líčení. Usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání dle ustanovení § 218 odst. 3 slovenského trestního řádu se doručuje obviněnému, poškozenému, oznamovateli, pokud není zároveň poškozeným, kteří mají právo podat proti tomu stížnost.

Proti usnesení o podmíněném zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného v přípravném řízení může podat stížnost obviněný i poškozený, v případě rozhodnutí soudu pak vždy státní zástupce, přičemž v případě přezkoumání obžaloby a předběžném projednání obžaloby též obviněný.

Institut spolupracujícího obviněného jako takový zná i české trestní právo, jeho aplikace spočívá ve výhodách pro pachatele v hmotněprávní rovině, například se to považuje za polehčující okolnost. Nicméně v českém trestním řádu neexistuje institut odklonu podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného, avšak je tuto úpravu možné navrhnout jako de lege ferenda úpravu. Lze souhlasit s názorem: „*Treba povedať, že inštitút podmienenečného zastavenia trestného stíhania spolupracujúceho obvineného nemá v slovenskej justičnej praxi širšie využitie. Jeho poňatie sa však blíži skorej k pojmu korunného svedka a do slovenského trestného konania bol zakotvený na základe Rezolúcie Rady Európskej únie č. 49740111(01) zo dňa 20. 12. 1996 o jednotlivcoch, ktorí spolupracujú pri súdnom konaní v boji proti medzinárodne organizovanému zločinu.*“²⁹⁶

7.4. Smír

Smír je upraven v ustanoveních § 220 až § 227 slovenského trestního řádu a představuje ve slovenském procesním trestním právu obdobu českého narovnání, jež lze použít za splnění zákonných podmínek. Musí se jednat o přečin, u něhož zákon stanoví trest odnětí svobody

²⁹⁵ Ustanovení § 219 odst. 2 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

²⁹⁶ Aktuální otázky trestného zákonodarstva, pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, DrSc. et. mult. dr. h. c., k 80. narodeninám, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012, Panevropská vysoká škola, Fakulta práva, Bratislava 2012, Príspevok Ivan Šimovček, Rekodifikácia trestného práva a zrýchlenie trestného konania, s. 265, ISBN 978-80-89447-63-3/. Dále Dohovor Organizácie Spojených národov proti nadnárodnému organizovanému zločinu z roku 2000, prijatý v Palerme.

s horní hranicí trestní sazby nepřevyšující pět let. Omezením aplikace smíru je, že se musí jednat o trestné činy, stejně jako u podmíněného zastavení trestního stíhání, kdy byla trestným činem způsobena smrt, trestní stíhání je vedeno pro korupci anebo proti veřejnému činiteli nebo zahraničnímu veřejnému činiteli pro trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem jejich pravomoci a v rámci jejich odpovědnosti.²⁹⁷

Podobné, až stejné jako u českého narovnání jsou tyto znaky. V případě smíru musí obviněný prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán, a současně zde nesmí být důvodné pochybnosti o tom, že bylo toto prohlášení učiněno svobodně, vážně a určitě. Se schválením smíru musí souhlasit poškozený i obviněný. K prohlášení obviněného, že spáchal skutek, pak nelze v případném dalším řízení přihlížet jako k důkazu. Obviněný musí nahradit škodu, pokud byla činem způsobena, nebo učinit jiné opatření k její náhradě, popř. jinak odstranit újmu vzniklou trestným činem.

Co pak na tomto místě ve srovnání s českou právní úpravou absentuje, jak jsem zmiňovala již u podmíněného zastavení trestního stíhání, je opět úprava týkající se vydání bezdůvodného obohacení, pokud bylo trestným činem získáno. Další podmínku aplikace smíru pak představuje složení peněžité částky na účet prokuratury, resp. soudu, v řízení před soudem, určené Ministerstvu spravedlnosti na ochranu a podporu obětí trestných činů podle zvláštního zákona, přičemž tato peněžitá částka nesmí být zjevně nepřiměřená závažnosti spáchaného trestného činu.²⁹⁸ Většinou se jedná o veřejně prospěšné účely. Korektiv uplatnění smíru podle slovenského trestního řádu je, že toto je považované vzhledem k povaze a závažnosti spáchaného činu, míře, jakou byl trestným činem dotčen veřejný zájem, osobě obviněného a jeho osobním a majetkovým poměrům, vždy za dostačující. Podle ustanovení § 221 odst. 1 slovenského trestního řádu, na rozdíl od české právní úpravy narovnání, nemusí schválení smíru předcházet výslech obviněného a poškozeného. Před rozhodnutím o schválení smíru se tak podle slovenského trestního řádu vyslechne obviněný a poškozený vždy pouze tehdy, pokud to vyžadují okolnosti případu, zejména ohledně způsobu a okolností uzavření smíru, zda byl uzavřen dobrovolně, zda souhlasí se zněním státního zástupce, zjistí se, zda rozumí obviněný obsahu obvinění a zda si je vědom následků smíru. Součástí protokolu o výslechu obviněného musí být jeho prohlášení, že skutek, pro který je stíhán, spáchal. Takovou právní úpravu považuji ve srovnání s českou právní úpravou za vhodnější a rychlejší a bylo by určitě na místě se jí

²⁹⁷ Ustanovení § 220 odst. 2 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

²⁹⁸ Ustanovení § 220 odst. 1 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

inspirovat. Rozdíl mezi oběma úpravami spatřuji (u české právní úpravy v podobě narovnání a u slovenské právní úpravy v podobě smíru) v přechodu práv poškozeného (když český trestní řád výslovně stanoví, že práva poškozeného nepřísluší tomu, na koho pouze přešel nárok na náhradu škody); slovenská právní úprava na tomto místě činí shodně, avšak s dodatkem, že toto neplatí, jedná-li se o dědice poškozeného. Uzavřít smír s obviněným dle ustanovení § 225 slovenského trestního řádu tak může i dědic poškozeného, což znamená, že schválení smíru není vyloučeno v případech, kdy poškozený zemře až po spáchání trestného činu, avšak nikoli důsledkem trestného činu, resp. v příčinné souvislosti s ním. Domnívám se, že taková právní úprava, kdy dědic vystupuje v trestním řízení pouze jako pouhý „substitut“ poškozeného, však postrádá samotný smysl smíru, kterým má být přímé urovnání konfliktu mezi obviněným a poškozeným, resp. jeho dědici, pokud byl tento stíhaným činem usmrčen.²⁹⁹ Je však nutné na tomto místě konstatovat, že v případě dědiců a uzavření smíru musí všichni dědici s tímto souhlasit.

O schválení smíru může rozhodnout v přípravném řízení státní zástupce nebo později soud v rámci přezkoumání obžaloby, hlavního líčení či mimo hlavní líčení. Soud však nemůže rozhodnout o schválení smíru v odvolacím řízení, a to na rozdíl od podmíněného zastavení trestního stíhání nebo taky od české právní úpravy.

Souhlasím s názorem autora Minárika, který říká: *„Volná úvaha prokurátora sa teda opiera najmä o posúdenie spôsoby spáchania trestného činu, miery zavinenia, následku, osoby obvineného, pohnútky a hroziaceho trestu. Pri posudzovaní osobných a majetkových pomerov obvineného berie prokurátor do úvahy sociálne prostredie, v ktorom žije, jeho zárobkové a finančné pomery, rodinný stav a prípadnú vyživovací povinnosť.“*³⁰⁰

Na závěr je nutné dodat, že proti rozhodnutí o schválení smíru a zastavení trestního stíhání nemůže ani obviněný, ani poškozený podat stížnost. Pouze v případě smíru, který byl soudem schválen, má právo podat stížnost proti tomuto usnesení státní zástupce. Důvod takové právní úpravy lze přitom spatřovat nejspíše v tom, že pokud poškozený a obviněný svobodně uzavřeli dohodu, na jejímž základě došlo k urovnání vztahů mezi účastníky, pak není zapotřebí přiznávat jim prostředek, kterým by mohli své rozhodnutí zvrátit. Souhlasím s názorem autorky Tibitanzlové, která tvrdí, že česká právní úprava, jež na tomto místě přiznává stížnost obviněnému i poškozenému, je nejenže vhodnější (např. změna postoje obviněného

²⁹⁹ Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vyd., Praha: Leges, 2014, s. 145. IN Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018, s. 256, ISBN 978-80-7502-319-3.

³⁰⁰ Minárik, Š. a kol. Trestný poriadok. Stručný komentár. Bratislava: Iura Edition, 2006, s. 584, ISBN 80-8078-085-4.

či poškozeného, pochybení orgánu činného v trestním řízení, kdy nebyly splněny veškeré předpoklady pro schválení smíru, nebezpečí, kdy by byla taková dohoda uzavřena nedobrovolně apod.), nýbrž též v plném souladu s právem na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy o lidských právech; toto platí tím spíše s přihlédnutím k tomu, že výslech obviněného a poškozeného před schválením smíru je podle slovenské právní úpravy pouze fakultativní.³⁰¹ Obdobně jako v České republice v případě narovnání vnímám, že i na Slovensku bude smír v praxi využíván spíše okrajově.

7.5. Trestný rozkaz

Trestní příkaz (slov. „*trestný rozkaz*“) je upravený v slovenském trestním řáde v ustanoveních § 353 až § 357, v části, ve které se upravují osobité způsoby řízení. Slovenský trestní příkaz je ekvivalentem trestního příkazu dle českého trestního řádu. Podle slovenských autorů se považuje slovenský trestní příkaz za zjednodušenou formu odsuzujícího rozsudku vydávaného samosoudcem nebo soudcem pro přípravné řízení ve zvláštním „osobitém“ způsobu řízení. Proto jako ekvivalent českého trestního příkazu ho řadím i já mezi alternativní řešení trestních věcí. Slovenský trestní příkaz se dle některých autorů považuje za specifický odklon v trestním řízení.³⁰²

Slovenským trestním příkazem může rozhodnout pouze samosoudce a pouze na základě prokázaného skutkového stavu, provedenými důkazy, a může rozhodnout o skutku, který byl uveden v žalobním návrhu. Právní kvalifikací skutku soudce není také vázán. Uvedená úprava se nápadně podobá české právní úpravě, nicméně rozdílem je okruh věcí, o kterých může rozhodovat samosoudce. Podle § 349 odst. 1 trestního řádu koná samosoudce řízení o přečinech, zločinech, na které stanoví zákon trest odnětí svobody, jehož horní hranice nepřevyšuje 8 let.³⁰³ Podle ustanovení § 353 slovenského trestního řádu je možné uložit trestním příkazem trest odnětí svobody do 3 let, trest zákazu činnosti, peněžitý trest, trest propadnutí věcí, trest povinné práce, pokud s tím obviněný souhlasí, trest domácího vězení, trest vyhoštění, trest zákazu pobytu, zákazu účasti na veřejných událostech, ochranné opatření. Podle ustanovení § 353 odst. 3 slovenského trestního řádu dává tento institut omezení u trestu povinné práce a domácího

³⁰¹ Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018. s. 257, ISBN 978-80-7502-319-3.

³⁰² Klátík, J. Trestný rozkaz po rekodifikácii a jeho význam pre rýchlosť a efektívnosť trestného konania, Justičná revue, roč. 58, 2006, č. 12, s. 1816-1822, IN Vráblová, M. a kol. Trestné právo procesné. Osobitná časť, 2. vydanie, Šamorín: Heuréka, 2022, s. 307, ISBN 978-80-8173-142-6.

³⁰³ Dle zákona č. 300/2005 Z.z - § 10 – Přečin je: „a) *trestný čin spáchaný z nedbanlivosti alebo b) úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby neprevyšujúcou päť rokov.*“ Ustanovení § 11 vymezuje zločin jako „*úmyselný trestný čin, za ktorý tento zákon v osobitnej časti ustanovuje trest odňatia slobody s hornou hranicou trestnej sadzby prevyšujúcou päť rokov.*“

vězení, jež mohou být uloženy po předchozím vyžádání zprávy od probačního a mediačního úředníka o možnosti uložení řádného výkonu těchto trestů a stanoviska obviněného k uložení těchto trestů. Slovenský trestní řád v ustanovení § 353 odst. 7 vymezuje případy, kdy není možné vydat trestní příkaz. Jedná se o tyto případy: řízení proti osobě, která byla zbavena či omezena ve způsobilosti k právním úkonům; v řízení proti mladistvému, v případě že v době vydání trestního příkazu nedovršil 18 let. V české právní úpravě, v ZSVM, je vydání trestního příkazu ve věci mladistvého stejné, tedy nelze ho vydat, pokud mladistvý nedovršil v době vydání 18 let. Oproti české právní úpravě, dle které to není možné, je v slovenské možné rozhodnout trestním příkazem o ochranném opatření za předpokladu, že samosoudce potřebuje na rozhodnutí o ochranném opatření vykonat dokazování, vyhradí rozhodnutí o ochranném opatření do veřejného zasedání.³⁰⁴

Věc rozhodnuta slovenským trestním příkazem se neprojednává v hlavním líčení, trestní příkaz se veřejně nevyhlašuje a má charakter odsuzujícího rozsudku, kdy účinky spojené s vyhlášením nastávají doručením trestního příkazu obviněnému. Tato podmínka je stejná u obou právních úprav. Obsahovými náležitostmi trestního příkazu dle ustanovení § 354 slovenského trestního řádu je označení soudu, jména a příjmení samosoudce, dne, místa vydání trestního příkazu, označení obviněného, výrok o vině a výrok o trestu, výrok o ochranném opatření, výrok o náhradě škody, pokud byl uplatněn, a poučení o právu podat odpor. Slovenský trestní příkaz se doručuje obviněnému, pokud má obhájce, pak i jeho obhájci, státnímu zástupci, poškozenému, pokud uplatnil nárok na náhradu škody, zúčastněné osobě, pokud má poškozený nebo zúčastněná osoba zákonného zástupce nebo opatrovníka, doručí se pouze zákonnému zástupci, nebo opatrovníkovi.

Proti tomuto trestnímu příkazu je možné podat odpor, jehož podáním se celý trestní příkaz ruší a věc se rozhodne v hlavním líčení. Slovenská právní úprava trestního příkazu má na rozdíl od české právní úpravy trestního příkazu větší okruh oprávněných podat odpor. Odpor může podat obviněný, obhájce obviněného v jeho zastoupení, dále osoby, které mohou ve prospěch obviněného podat odvolání, státní zástupce, poškozený a zúčastněná osoba.³⁰⁵ Tedy ve slovenské úpravě je navíc od české umožněno podat odpor poškozenému a zúčastněné osobě. Obě právní úpravy obsahují shodně i možnost podat odpor vůči trestnímu příkazu/příkazu u soudu, který ho vydal, a to do 8 dní od doručení.

³⁰⁴ Ustanovení § 353 odst. 6 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

³⁰⁵ Ustanovení § 355 slovenského trestného poriadku, dostupné na <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>.

Pokud oprávněná osoba podala odpor, trestní příkaz se ruší a samosoudce nařídí hlavní líčení ve věci. Stejný princip zásady zákazu reformace in peius platí i na Slovensku, tedy samosoudce po zrušení trestního rozkazu není vázán právní kvalifikací skutku, ani druhem a výměrou trestu. V případě, že žádná oprávněná osoba nepodá odpor, trestní příkaz se stane pravomocným a vykonatelným. Rozdílnost mezi českou a slovenskou právní úpravou spočívá v tom, že ve slovenské úpravě, pokud podá odpor neoprávněná osoba, nebo oprávněná osoba podá odpor opožděně, ale samozřejmě za předpokladu, že není dán jiný důvod pro nařízení hlavního líčení (např. podáním odporu ze strany státního zástupce), samosoudce odpor odmítne. Česká právní úprava takové kritérium neupravuje, pouze samosoudce neformálně informuje danou osobu, která podala odpor, že nebyla oprávněna k podání, nebo že odpor byl podán opožděně. Slovenskou úpravu v tomto ohledu vnímám jako vhodnější, jelikož tímto zakládá jistotu oprávněné osobě využít institut navrácení lhůty dle ustanovení § 64 slovenského trestního řádu.

Podáním odporu ze strany poškozeného vůči výroku o náhradě škody se celý rozkaz neruší jako celek, ale ruší se jen výrok o náhradě škody, zbytek výroku zůstane v právní moci. Poškozený se tak se svým nárokem odkáže usnesením na civilní řízení a věc se nevrací ohledně náhrady škody do hlavního líčení. Tato úprava je rozdílná od českého trestního příkazu, která toto neumožňuje. Tuto úpravu vnímám pozitivně, jelikož poškozeného, tak jak je to v případě českého trestního příkazu, zákonodárce neopomenul.

Obě právní úpravy mají stejné právo obviněného, osob, které mohou podat v jeho prospěch odvolání. Poškozený, zúčastněná osoba a státní zástupce se mohou výslovným prohlášením vzdát práva na odpor. Nicméně ve slovenské úpravě je upraveno navíc právo obviněného, dále osob, které mohou podat v jeho prospěch odvolání, zúčastněná osoba a státní zástupce, bez poškozeného vzít zpět podaný odpor do doby, než státní zástupce přednese v hlavním líčení obžalobu. Po tomto prohlášení už odpor tyto osoby nemohou podat. Navíc osoba oprávněná podat za obviněného odvolání může vzít podaný odpor zpět jen s výslovným souhlasem obviněného. Zpětvzetí odporu dle ustanovení § 355 odst. 8 slovenského trestního řádu usnesením soud vezme na vědomí. Právní úprava pro zpětvzetí odporu v České republice je taková, že podáním odporu se trestní příkaz ruší, nařídí se hlavní líčení, odpor tímto nelze vzít zpátky. Podle slovenské úpravy dochází ke zrušení trestního příkazu přednesem obžaloby státním zástupcem v hlavním líčení, pokud byl podán odpor, nebo nebyl vzat zpět.

Velmi kladně posuzuji a zcela souhlasím s hodnocením a komparací české a slovenské úpravy autora Nováka: „*Lze tak hodnotit, že česká i slovenská právní úprava institutu trestního příkazu vychází ze stejných základů, pojmově se jedná o shodný institut, ale slovenská úprava je*

komplexnější, lépe zajišťující práva obviněného na obhajobu a práva poškozeného. Protože se Slovensku podařilo ve stejný čas legislativně prosadit rekonstrukci jak trestního zákona (zákon č. 300/2005 Z. z.), tak i trestního řádu (zákon č. 301/2005 Z.z.), pokračuje slovenská úprava trestního procesu, respektive úpravy alternativních řešení trestních věcí, v trendu rozšiřování jejich působnosti. I slovenský trestní příkaz tak dopadá na větší okruh trestních věcí, které lze vyřídit trestním příkazem, rozšířil se rozptyl druhu trestů a jejich výměr. Slovensko je totiž od začátku nového milénia demokratickým právním státem hájícím základní práva a svobody, kde vládne právo, nejsou totiž žádné zprávy o tom, že by na Slovensku docházelo ke zneužívání práva či konání jakékoliv jiné svévole. Proto Slovensko pokračuje v trendu posilování institutů umožňujících alternativní řešení trestních věcí, včetně trestního příkazu.“³⁰⁶

7.6. Dohoda o vině a trestu

7.6.1. Obecně o slovenské dohodě o vině a trestu

Zákonná úprava dohody o vině a trestu byla zavedena pod zákonem č. 301/2005 Z.z. trestným poriadkom, který byl účinný od roku 2006, a je definována v ustanoveních slovenského trestního řádu v § 232, § 233 v rámci přípravného řízení, v ustanoveních § 238, § 239, § 331 až § 335 v rámci řízení před soudem a dále v ustanoveních slovenského trestního zákona v § 39 odst. 2 písm. d), § 39 odst. 4, o mimořádném snížení trestu v řízení o dohodě a trestu. Na rozdíl od české právní úpravy slovenskou dohodu o vině a trestu upravuje ještě vyhláška č. 619/2005 Z.z., o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu. Co oceňuji na této vyhlášce, je explicitní implementování snahy a cíle, a to uskutečnit co nejvíce dohod o vině a trestu v přípravném řízení a zároveň chránit společnost před pachateli trestných činů.³⁰⁷

Důvody přijetí tohoto institutu do slovenského trestního řádu byly především takové, že dohoda o vině a trestu umožnila řešit trestní věci efektivně, jednoduše, rychleji a hospodárněji prostřednictvím zavedení specifických procesních postupů bez konání formálně náročného a komplikovaného hlavního líčení. Mezi stěžejní důvody rozšíření odklonů patří snaha individualizovat trestní postih, pozitivně motivovat pachatele k životu v souladu se zákonem, aktivně ho zapojit do řešení trestních věcí s osobou poškozenou, efektivně řešit přetížení soudů

³⁰⁶ Novák, P., Trestní příkaz, Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2020, s. 107.

³⁰⁷ Srov. ustanovení § 1 vyhlášky č. 619/2005 Z.z. o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu.

a orgánů činných v trestním řízení, jako i najít účinné formy prevence kriminality.³⁰⁸ Je pravdou, že tyto důvody korespondují s důvody zavádění alternativních řešení trestních věcí v Čechách, dokonce slovenská úprava dohody o vině a trestu byla inspirací pro přijetí české právní úpravy.

Dohoda o vině a trestu je rovněž, stejně jako v české úpravě, chápána jako dohoda mezi prokurátorem a obviněným v případech, které stanoví zákon, s poškozeným nebo jinou osobou oprávněnou o uznání viny ze strany obviněného a přijetí navrženého trestu, případně o dalších opatřeních.³⁰⁹ Podstatou dohody je v duchu účelnosti uzavření „přijatelné“ dohody o vině a trestu obviněného se slovenským prokurátorem, na druhé straně o způsobu ukončení celé trestní věci, která podléhá schválení soudem. Smyslem dohody ze strany prokurátora je očekávání „*istého uľahčenia (zjednodušenia) dôkaznej situácie tým, že obvinený sa k spáchaniu skutku priznal a uznal vinu, tak na strane obvineného očakávanie zmiernenia trestu v porovnaní s trestom, ktorý by bol obvinenému uložen, keby sa nebol priznal*“.³¹⁰

7.6.2. Podmínky pro sjednání a obsahové náležitosti slovenské dohody o vině a trestu

Prokurátor může zahájit jednání o dohodě o vině a trestu na základě podnětu obviněného nebo i bez podnětu. Při posuzování vhodnosti jednání o dohodě o vině a trestu na základě podnětu obviněného se prokurátor řídí svým vnitřním přesvědčením založeným na vyhodnocení trestní věci podle kritérií uvedených v příslušných ustanoveních. Pokud prokurátor nepřijme podnět obviněného na zahájení jednání o dohodě o vině a trestu, písemně to oznámí obviněnému a založí oznámení do spisu.³¹¹ Při posuzování vhodnosti jednání o dohodě o vině a trestu a při vyjednávání dohody s obviněným prokurátor bere v úvahu všechny relevantní skutečnosti, zejména ochotu obviněného spolupracovat při vyšetřování dalších obviněných, minulost obviněného, povahu a závažnost trestného činu, projevenou lítost a pocit viny obviněného, jeho zájem na rychlém a přiměřeném ukončení trestní věci, pravděpodobnost usvědčení obviněného v soudním řízení, pravděpodobný dosah soudního řízení na svědky, pravděpodobný trest nebo jiné následky v případě, že obviněný bude usvědčen v soudním řízení, dále na veřejný zájem na projednání případu v soudním řízení na základě obžaloby podané prokurátorem, na náklady soudního řízení, včetně nákladů na případné odvolací řízení, na potřebu zabránit zdržení jiných

³⁰⁸ Vráblová, M., IN Čentěš, J. a kol, Trestné právo procesné. Všeobecná část, 2. vydanie, Šamorín, Heuréka, 2022, s. 288, ISBN 978-80-8173-141-9.

³⁰⁹ Srov. ustanovení § 2 vyhlášky č. 619/2005 Z.z. o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznání viny a prijatí trestu.

³¹⁰ Vráblová M., IN Čentěš, J. a kol, Trestné právo procesné. Všeobecná část, 2. vydanie, Šamorín, Heuréka, 2022, s. 288, ISBN 978-80-8173-141-9.

³¹¹ Srov. ustanovení § 3 vyhlášky č. 619/2005 Z.z. o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznání viny a prijatí trestu.

rozpracovaných trestních věcí a dosah na práva poškozeného a ochotu obviněného nahradit škodu, kterou spáchal trestným činem.³¹²

Na rozdíl od české úpravy však slovenský trestní řád umožňuje sjednat dohodu i s mladistvým. Pokud je obviněný v době konání nezletilý, postupuje se adekvátně podle ustanovení § 340 slovenského trestního řádu,³¹³ avšak tuto dohodu nelze uzavřít, pokud s ní nesouhlasí zákonný zástupce nezletilého nebo jeho obhájce.

Uzavření dohody je možné buď na veřejném zasedání v předběžném projednání obžaloby, nebo v hlavním líčení, stejně jako je tomu v české právní úpravě.

Obecnou podmínkou pro uzavření dohody o vině a trestu je, aby se obviněný přiznal ke spáchání činu a uznal vinu, která je nejzávažnější z těch, které jsou dosavadními důkazy prokazatelné, dále skutek je prokazatelný i jinými důkazy a samotná dohoda odůvodňuje výrok o trestu a nemá nepříznivý vliv na trestní stíhání jiných osob.

Další podmínkou pro sjednání dohody o vině a trestu je (stejně jako je tomu v české právní úpravě), že lze dohodu uzavřít s osobou, proti které je vedeno trestní stíhání, přičemž další obligatorní podmínky určuje ustanovení § 232 odst. 1 slovenského trestního řádu, které zní: „*Ak výsledky vyšetrovania alebo skráteneho vyšetrovania dostatočne odôvodňujú záver, že skutok je trestným činom a spáchal ho obvinený, ktorý sa k spáchaniu skutku priznal, uznal vinu a dôkazy nasvedčujú o pravdivosti jeho priznania, môže prokurátor začať konanie o dohode o vine a treste na podnet obvineného alebo aj bez takého podnetu.*“³¹⁴ Tento je obdobou českého § 175 a odst. 1 TŘ. Podotýkám, že všechny tyto podmínky musí být splněny současně, tedy kumulativně.

Podobně jakožto v české úpravě v rámci právní úpravy dohody o vině a trestu se rozlišují dvě fáze, a to fáze v přípravném řízení v rámci tzv. „dohodovací fáze s prokurátorem“ a fáze v řízení před soudem, kdy rovněž jako u nás soud buď dohodu o vině a trestu schválí, nebo neschválí.

Pro konání o dohodě o vině a trestu v rámci první fáze sjednávání prokurátor předvolá obviněného a poškozeného, který si řádně a včas uplatnil nárok na náhradu škody; o čase a místě konání informuje rovněž obhájce obviněného a poškozeného, který si řádně a včas uplatnil nárok na náhradu škody. V rámci konání o dohodě je prokurátor povinen dbát na zájem poškozeného v dohodě o náhradě škody. Pokud je poškozený přítomen u jednání o dohodě o vině a trestu,

³¹² Srov. ustanovení § 4 vyhlášky č. 619/2005 Z.z. o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu.

³¹³ Dále srov. ust. § 340 slovenského trestného poriadku, kde jsou v těchto ustanoveních upraveny podmínky řízení před soudem ve věci mladistvého.

³¹⁴ <https://www.zakonypreludi.sk/zz/2005-301>

vyjádří se zejména k rozsahu a způsobu náhrady škody. Na druhé straně lze uvést, shodně jako v české úpravě, že dohodu o vině a trestu lze uzavřít i bez přítomnosti poškozeného, který se konání o dohodě přes řádné předvolání bez omluvy nezúčastnil. V takovém případě může prokurátor za poškozeného dohodnout s obviněným rozsah a způsob náhrady škody až do výše uplatněného nároku na náhradu škody. Pokud dojde ke sjednání dohody, prokurátor podá na soud návrh na schválení dohody o vině a trestu. Pokud nedojde ke sjednání dohody o náhradě škody, prokurátor na tuto skutečnost v návrhu na schválení dohody upozorní soud a navrhne, aby soud poškozeného odkázal s nárokem na náhradu škody nebo její část na civilní řízení nebo jiné jednání. Pokud v rámci konání o dohodě o vině a trestu obviněný uzná vinu ze spáchání stíhaného činu v celém rozsahu, ale nedojde k dohodě o trestu, prokurátor podá obžalobu, v níž uvede obviněnému přiznaný skutek, jeho právní kvalifikaci, uznání viny, a požádá soud, aby provedl hlavní líčení a rozhodl o trestu a dalších výrocích, které mají podklad ve výroku o vině. Pokud v rámci konání o dohodě obviněný uzná vinu jen částečně, podá prokurátor obžalobu, v níž uvede obviněnému přiznaný čin, jeho právní kvalifikaci a uznání viny v této míře, jakož i čin a jeho právní kvalifikaci, jenž obviněný nepřiznal, a požádá soud, aby provedl hlavní jednání v rozsahu, v němž obviněný spáchání činu nepřiznal, a v dalším potřebném rozsahu, a aby rozhodl o vině, trestu a dalších výrocích, které mají podklad ve výroku o vině.

Dohoda o vině a trestu obsahuje označení účastníků dohody, datum, místo a čas jejího sepsání, popis skutku s uvedením místa, času a případně dalších okolností, za nichž k němu došlo, aby tak čin nemohl být zaměněn s jiným činem, dále obsahuje právní kvalifikaci trestného činu, který byl činem spáchán, včetně stanovení zákonného ustanovení, dále druh výměry a způsob výkonu trestu, rozsah a způsob náhrady škody, pokud byla způsobena, a ochranné opatření, pokud bude uloženo. Dohodu o vině a trestu podepisují na znamení souhlasného prohlášení prokurátor, obviněný, obhájce, poškozený, pokud se připojil s nárokem a byl součástí řízení o dohodě.³¹⁵

7.6.3. Řízení o schválení dohody o vině a trestu a rozhodnutí soudu

Po přijetí návrhu dohody o vině a trestu soudem ji předseda senátu přezkoumá a na základě jejího obsahu a obsahu spisu určí termín veřejného jednání k rozhodnutí o návrhu dohody o vině a trestu, nebo návrh dohody o vině a trestu odmítne, pokud zjistí závažné porušení procesních předpisů, zejména porušení práva na obhajobu, nebo pokud navrhovaná dohoda o vině a trestu je zjevně neúměrná. Pokud se jedná o zvlášť závažný zločin, za který zákon

³¹⁵ Vše srov. s ustanovením § 232 slovenského trestného poriadku.

stanoví trest odnětí svobody s dolní hranicí trestní sazby nejméně dvanáct let, rozhodnutí o zjevné neúměrnosti dohody o vině a trestu učiní senát na neveřejném jednání. V tomto usnesení je třeba uvést, o která konkrétní zjištění se rozhodnutí opírá. Proti tomuto usnesení je přípustná stížnost. Pokud usnesení o odmítnutí návrhu dohody o vině a trestu nabude právní moci, vrací se věc do fáze přípravného řízení, pokud tento zákon nestanoví jinak.³¹⁶

Slovenský trestní řád, stejně jako je tomu v české právní úpravě, umožňuje uzavřít dohodu o vině a trestu také v rámci předběžného projednání obžaloby nebo v rámci hlavního líčení. Návrh dohody o vině a trestu se může projednat na veřejném zasedání. Pokud soud neodmítl návrh státního zástupce na dohodu o vině a trestu, doručí se návrh obviněnému, jeho obhájci, poškozenému a jeho zmocněnci. Pokud mladistvý v době konání veřejného jednání nedosáhl devatenácti let věku, doručí se návrh také jeho zákonnému zástupci a orgánu sociálně-právní ochrany dětí a sociálnímu kurátorovi. Kopii návrhu na dohodu o vině a trestu spolu s upozorněním nebo s předvoláním k veřejnému zasedání je třeba doručit tak, aby státní zástupce, obviněný a jeho obhájce měli na přípravu na veřejné jednání ode dne doručení návrhu na dohodu o vině a trestu alespoň pět pracovních dní. Tuto lhůtu je možno zkrátit pouze s jejich souhlasem. U ostatních osob, které jsou na veřejné jednání předvolávány nebo se na něj upozorňují, je třeba zachovat alespoň třídní lhůtu.³¹⁷

Veřejné zasedání o návrhu na dohodu o vině a trestu se koná, stejně jako v České republice, za stálé přítomnosti všech členů senátu, zapisovatele, státního zástupce, obviněného, a pokud má obviněný obhájce, také za stálé přítomnosti obhájce. Po zahájení veřejného zasedání státní zástupce přednese návrh na schválení dohody o vině a trestu. Po přednesení návrhu dohody o vině a trestu předseda senátu zjistí formou otázek, zda obviněný: a) rozumí podanému návrhu na dohodu o vině a trestu; b) souhlasí s tím, aby jeho trestní věc byla projednána touto zkrácenou formou, čímž se vzdává práva na veřejné soudní řízení; c) rozumí, co tvoří podstatu skutku, který mu je kladen za vinu; d) byl jako obviněný poučen o svých právech, zejména o právu na obhajobu, zda mu byla dána možnost volby obhájce a zda se s obhájcem mohl poradit o způsobu obhajoby; e) rozuměl podstatě řízení o návrhu na dohodu o vině a trestu; f) rozumí právní kvalifikaci skutku jako trestného činu; g) byl seznámen s trestními sazbami, které zákon stanoví za trestné činy jemu kladené za vinu; h) dobrovolně se přiznal a uznal vinu za spáchaný skutek, který je v návrhu dohody o vině a trestu kvalifikován jako určitý trestný čin; i) souhlasí s navrženým trestem, trest přijímá a ve stanovených lhůtách se podřídí výkonu trestu

³¹⁶ Srov. ustanovení § 331 slovenského trestného poriadku.

³¹⁷ Srov. ustanovení § 332 slovenského trestného poriadku.

a ochrannému opatření a nahradí škodu v rozsahu dohody; j) uvědomuje si, že pokud soud přijme návrh na dohodu o vině a trestu a vynese rozsudek, který nabude právní moci vyhlášením, nebude možné proti tomuto rozsudku podat odvolání.

Pokud soud odmítne dohodu o vině a trestu, po podání obžaloby se koná hlavní jednání, přiznání spáchání skutku obviněným v řízení o dohodě o vině a trestu nelze na hlavním jednání použít jako důkaz, stejně jako v právní úpravě České republiky. Pokud mladistvý v době konání nedosáhl osmnácti let věku, soud zjistí, zda jeho obhájce a zákonný zástupce souhlasí s dohodou o vině a trestu. Po vyjádření obviněného ke všem otázkám, stejně jako po vyjádření stran k otázkám, které se jich přímo týkají, soud odejde na závěrečnou poradu.³¹⁸

Co se týče rozhodnutí o návrhu dohody o vině a trestu, tak soud může rozhodovat pouze o skutku, jeho právní kvalifikaci, přiměřenosti trestu, ochranném opatření vůči obviněnému, stejně jako o výroku o náhradě škody v rozsahu uvedeném v návrhu dohody o vině a trestu, pokud obviněný odpověděl na všechny otázky kladně. Pokud soud shledá, že dohoda o vině a trestu, která v navrženém znění není zjevně neúměrná, ale nepovažuje ji ani za spravedlivou, oznámí své výhrady stranám, které mohou navrhnout nové znění dohody o vině a trestu. Za tímto účelem soud přeruší veřejné jednání na potřebnou dobu. Jestliže se strany dohodnou, postupuje se tak, že soud dohodu schválí, což potvrdí rozsudkem. Pokud s dohodou o vině a trestu nesouhlasí poškozený, soud poškozeného odkáže se svým nárokem na náhradu škody do civilního procesu dle ustanovení § 232 odst. 4 slovenského trestního řádu. Pokud soud dohodu o vině a trestu v navrženém rozsahu neschválí, strany se nedohodnou, obviněný odpověděl na některou otázku negativně, pak usnesením vrátí věc státnímu zástupci do přípravného řízení, pokud tento zákon nestanoví jinak; jestliže je obviněný ve vazbě a současně soud nerozhodl o propuštění obviněného na svobodu, pokračuje vazba v přípravném řízení, která však nesmí spolu s vazbou již vykonanou v přípravném řízení přesáhnout lhůtu uvedenou v § 76 odst. 7 slovenského trestního řádu.³¹⁹ Pokud soud dohodu o vině a trestu schválí, potvrdí to rozsudkem, který veřejně vyhlásí. Proti tomuto rozsudku není přípustné odvolání ani dovolání, kromě dovolání podle § 371 odst. 1 písm. c) nebo § 371 odst. 2 druhá věta. Rozsudek nabude právní moci vyhlášením.³²⁰ Důvodem na podání dovolání proti soudem schválené dohodě o vině a trestu dle ustanovení § 371 odst. 1 písm. c) je, že bylo zásadním způsobem porušeno právo na obhajobu, nebo podle ustanovení § 372 odst. 2 druhá věta, kdy ministr spravedlnosti podá

³¹⁸ Srov. ustanovení § 33š slovenského trestného poriadku.

³¹⁹ Ustanovení § 76 odst. 7 slovenského trestného poriadku: „a) sedem mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre prečin, b) deväť mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre zločin, c) dvadsaťpäť mesiacov, ak je vedené trestné stíhanie pre obzvlášť závažný zločin“.

³²⁰ Srov. ustanovení § 334 slovenského trestného poriadku.

dovolání proti rozhodnutí o schválení dohody o vině a trestu, která není se zřetelem na závažné porušení hmotněprávních ustanovení přiměřená nebo spravedlivá. Podání opravného prostředku v české právní úpravě absentuje, nicméně podobnou úpravu bych rozhodně doporučila.

Řízení o dohodě o vině a trestu je podle ohlasů aplikační praxe ve Slovenské republice jedním z nejúspěšnějších institutů nového trestního procesu. Významně přispívá k rychlosti a bezprůtahovosti soudního řízení.³²¹ Podle názorů odborníků z aplikační praxe má tento institut svoje výhody a opodstatnění. Navíc pokud jde o oběti trestných činů, přiznání viny je ochraňuje před sekundární viktimizací, když nemusí svědčit před soudem a nejsou opětovně vystavovány stresu a nepříjemným pocitům vyplývajícím z veřejného projednávání všech detailů trestného činu, který byl na nich spáchán.³²²

7.6.4. Srovnání slovenské a české právní úpravy dohody o vině a trestu

Jak již bylo zmíněno, slovenská úprava byla pro českou úpravu inspirací i proto, že slovenská dohoda o vině a trestu byla do slovenského trestního řádu začleněna v rámci komplexní novely trestního řádu již v roce 2005, zatímco český institut dohody o vině a trestu byl začleněn do trestního řádu až novelou v roce 2012. Tento fakt může naznačovat, že slovenská úprava byla od začátku lépe přizpůsobena tomuto institutu. Podobnost spatřuji zejména v účelu a důvodu samotného přijetí, a to v novém zavádění alternativního řešení trestních věcí, které má trestní věc skončit rychle a efektivně s cílem zachování prvků restorativní justice.

Obecně lze říct, že obě úpravy jsou podobné a vykazují pouze drobné rozdíly. Po novele trestního řádu v roce 2020 mohu tvrdit, že rozdíly mezi úpravami se zmenšily. Dokonce novelou zákona č. 333/2020 Sb. se v české úpravě umožnilo sjednat dohodu o vině a trestu také u zvláště závažných zločinů. Na Slovensku bylo od zavedení dohody o vině a trestu umožněno sjednat dohodu v případech spáchaných přečinů, zločinů i zvláště závažných zločinů, proto se i sjednání dohod o vině a trestu těšilo velké oblibě.

Obě úpravy mají společné podmínky sjednání dohody o vině a trestu, nicméně slovenská dohoda obsahuje doznání jako tzv. přiznání viny, a to na rozdíl od české, kde obviněný prohlásí vinu, která nemá stejné důsledky jako doznání. Toto doznání v sobě zahrnuje souhlas

³²¹ Minárik, Š.: Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti, In: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21. apríla 2008: Rekodifikácia trestného práva – doterajšie poznatky a skúsenosti. Bratislava, Fakulta práva, 2008, s. 17–28, IN Vráblová, M., IN Čentéš, J. a kol, Trestné právo procesné. Všeobecná časť, 2. vydanie, Šamorín, Heuréka, 2022, s. 293 ISBN 978-80-8173-141-9.

³²² Vráblová, M., IN Čentéš, J. a kol, Trestné právo procesné. Všeobecná časť, 2. vydanie, Šamorín, Heuréka, 2022, s. 293 ISBN 978-80-8173-141-9.

s obviněním, s právní kvalifikací skutku, včetně zavinění. Slovenskou zákonnou úpravu v tomto ohledu považují za přísnější. Obě úpravy obsahují stejný korektiv, jenž spočívá v tom, že výsledky vyšetřování dostatečně prokazují závěr, tedy že se skutek stal, spáchal ho obviněný a je trestným činem.

Rozdílná úprava dohody o vině a trestu je patrná v rámci sjednávání dohod u mladistvých, přičemž slovenská zákonná úprava povoluje sjednání dohody o vině a trestu s mladistvým. Česká úprava v § 63 ZVSM stanoví, že dohodu o vině a trestu nelze sjednat u mladistvého, který nedovršil 18 let věku. Jak bylo uvedeno výše, je to možné pouze v případě, kdy se blíží datum 18. narozenin a kdy se dohoda o vině a trestu jeví jako vhodný a účelný způsob vyřešení věci. Státní zástupce do tohoto data vyčkává a poté přistoupí ke sjednávání dohody o vině a trestu.

Obě úpravy, co se týče povinného zastoupení obhájcem, jsou totožné, kdy v českém trestním řádu se nutnost mít obhájce při sjednávání dohody o vině a trestu zrušila až po novele zákona č. 333/2020 Sb., která mimo jiné umožnila postup, kde není nutná obhajoba, není nutnost obhájce obviněného, a státní zástupce tak může přímo s obviněným sjednat dohodu o vině a trestu.

Co se týče přípravného řízení, tak slovenská a česká právní úprava jsou si v předsoudní fázi, která zahrnuje vyjednávání mezi prokurátorem a obviněným o podmínkách dohody, velmi podobné, avšak i zde existují drobné rozdíly. Slovenská úprava má, dle mého názoru, lépe zpracované podmínky pro prokurátora při sjednávání dohod, upravené ve vyhlášce č. 619/2005 Z.z., o podmienkach a postupe prokurátora pri konaní o dohode o uznaní viny a prijatí trestu, kde se stanoví kritéria, která musí zvážit při posouzení vhodnosti dohody o vině a trestu. Vyhláška demonstrativním výčtem stanoví jakési mantinely pro prokurátora, přičemž stanoví vícero kritérií, která musí být zvážena při posuzování vhodnosti dohody. Obě úpravy umožňují, aby jednání inicioval státní zástupce nebo prokurátor, a to jak na žádost obviněného, tak i bez ní. Během jednání o dohodě je státní zástupce nebo prokurátor povinen brát v úvahu zájmy poškozeného. Zatímco český trestní řád určuje, že poškozený musí být vždy informován o jednání o dohodě, pokud se výslovně explicitně svých práv vzdal, a dohoda může být uzavřena i bez jeho účasti, slovenský trestní řád vyžaduje předvolání poškozeného, pokud tento řádně a včas uplatnil svůj nárok na náhradu škody, přičemž dohodu lze uzavřít i v případě, pokud se poškozený na řádné předvolání nedostavil. Rozdíl tkví v tom, že slovenská úprava vyžaduje od poškozeného aktivní postoj, zatímco česká úprava jej chrání i bez toho. Obě právní úpravy umožňují sjednání dohody o vině a trestu ve fázi předběžného projednání obžaloby. Pokud nedojde k dohodě mezi státním zástupcem a obviněným, český trestní řád nepřihlíží k prohlášení

vinu obviněného v dalším řízení. Slovenský trestní řád upravuje situaci, kdy obviněný uzná vinu během jednání o dohodě, ale nedojde k dohodě o vině a trestu. V takovém případě prokurátor uvede uznání viny obviněného v obžalobě a o trestu rozhodne soud v hlavním líčení s ohledem na toto uznání viny.

Průběh soudního řízení o schválení dohody o vině a trestu probíhá v obou právních úpravách obdobně. Státní zástupce nebo prokurátor podává návrh na schválení soudu, který nejprve přezkoumává předseda senátu. Ten může návrh odmítnout kvůli závažným procesním vadám nebo nepřiměřenosti dohody, čímž se věc vrací do přípravného řízení. V případě, že se dohoda neodmítá, předseda senátu nařídí veřejné zasedání. Následně se způsob jednání s obviněným mírně liší, kdy slovenský trestní řád stanoví deset otázek, na něž obviněný musí odpovědět kladně, aby byla dohoda soudem schválena.

Pokud obviněný odpoví negativně alespoň na jednu otázku, věc se vrací zpátky do přípravného řízení. Český trestní řád stanoví téměř totožné otázky, avšak způsob, jakým jsou kladeny, není tak limitující, jelikož obviněný je dotazován, zda otázkám rozumí, má se k nim samostatně vyjádřit, avšak není trestním řádem blíže upraveno a specifikováno, co se stane v případě záporné odpovědi. Z tohoto důvodu je možné, dle české právní úpravy, že některé menší nedostatky ohledně dohody o vině a trestu budou vyřešeny až na jednání před soudem. Nicméně jak soud, tak i obhájce poučí obviněného o následcích sjednání a schválení dohody o vině a trestu.

Pokud jde o trest, slovenská legislativa se odlišuje od české tím, že umožňuje sjednat v dohodě o vině a trestu mimořádné snížení trestu odnětí svobody až o jednu třetinu pod dolní hranici zákonem stanovené trestní sazby. V českém trestním řádu je možné uzavřít dohodu o vině a trestu, kdy se obviněný nebo obhájce snaží dosáhnout trestu co nejpríznivějšího, nicméně trest nesmí jít pod tuto hranici. Dle trestního zákoníku je možné několik případů mimořádného snížení trestu odnětí svobody, ale rozhoduje o nich pouze soud, nikoliv státní zástupce, v zákoně v trestním řádu není explicitně stanoveno, že by se mohly strany dohody dohodnout.

V obou zemích je úprava stejná v tom ohledu, že pokud soud dohodu schválí, učiní tak odsuzujícím rozsudkem. Soud může přerušit veřejné zasedání za účelem sjednání nové dohody o vině a trestu, pokud to považuje za vhodné. Samotné důvody soudu pro neschválení dohody a vracení věci do přípravného řízení jsou v obou úpravách obdobné, jedná se o nepřiměřenost, nespravedlnost nebo nesprávnost dohody.

Podle českého právního řádu mají jak státní zástupce, tak obviněný možnost odstoupit od dohody až do chvíle, kdy se soud na veřejném zasedání odebere k závěrečné poradě. I když

toto právo obviněného nebylo v trestním řádu výslovně stanoveno, judikatura tento závěr potvrzuje. Na rozdíl od českého, slovenský trestní řád stanoví možnost prokurátora odstoupit od dohody nebo vzít návrh na schválení dohody zpět do chvíle, než začne veřejné zasedání. Jelikož návrh podává prokurátor, je na něm, zda ho vezme zpět, když právní úprava nezakazuje, aby tak mohl učinit i na žádost obviněného, pokud by ten změnil svůj postoj a chtěl od dohody odstoupit. Pokud by prokurátor přesto nevzal návrh zpět i přes nesouhlas obviněného, obviněný by měl možnost vyjádřit se na veřejném zasedání, kde soud nemůže dohodu schválit v případě jeho nesouhlasu, resp. jeho alespoň jedné záporné odpovědi na dané otázky. Z toho vyplývá, že prokurátor by měl jednat v zájmu obviněného, aby se předešlo zbytečným průtahům řízení.

Pokud jde o opravné prostředky proti odmítnutí návrhu a neschválení dohody, obě právní úpravy umožňují obrátit se se stížností na soud. V případě schválení odsuzujícího rozsudku jsou důvody pro podání opravného prostředku odlišné. Zatímco český trestní řád umožňuje podání odvolání s důvodem, že rozsudek není v souladu se zněním navrhované dohody, slovenský trestní řád připouští pouze dovolání, a to z důvodu závažného porušení práva obviněného na obhajobu. V tomto se domnívám, že český přístup je vhodnější.³²³

³²³ Baldrmannová, A., Dohoda o vině a trestu v ČR a zahraničí – srovnání, diplomová práce Právnická fakulta, katedra trestního práva Masarykova Univerzita, vedoucí práce Kalvodová, V., 2019/2020, BRNO, s. 45–48.

8. Úvahy de lege ferenda nad alternativním řešením trestních věcí

8.1. De lege ferenda návrhy a úvahy nad podmíněným zastavením trestního stíhání a narovnání

V rámci svých úvah de lege ferenda u podmíněného zastavení trestního stíhání a narovnání by mohl zákonodárce dát větší prostor pro rozhodování v rámci přípravného řízení, ať již do rukou policejního orgánu, nebo státního zástupce, kteří by mohli ve skutkově jednoduchých případech rozhodovat, zejména ve skutkově jednodušších věcech, podmíněným zastavením trestního stíhání nebo narovnáním. Navrhovala bych vytvořit metodiku o procesních pravidlech, která by upravovala, u jakých trestných činů přichází v úvahu odklon nebo posuzování vhodnosti přiměřenosti řešení trestní kauzy formou odklonu. Nicméně pokud by zákonodárce dal do rukou státních zástupců a policejních orgánů více rozhodovacích možností, je na místě doporučit i to, aby jejich rozhodnutí byla přezkoumána nebo byla proti nim možná procesní obrana. S tím přichází ruku v ruce i garance přezkumu dle systému hierarchického uspořádání orgánů, jako je tomu u soudů. Shodné stanovisko zastává i Šramel, se kterým souhlasím: *„Systém preskúmavania meritórnych rozhodnutí len prostredníctvom hierarchickej kontroly v rámci sústavy orgánov verejnej žaloby, pričom poškodený podobne ako v SR nemá možnosť dosiahnuť nové prejednanie veci v neprospech obvineného. V systéme, kde je verejná žaloba podriadená exekutíve, je však dvojnásobne žiaduce, aby boli vytvorené aj iné mechanizmy preskúmavania a kontroly správnosti rozhodnutí štátneho zástupcu ako sú mechanizmy hierarchickej kontroly v rámci sústavy štátneho zastupiteľstva. Vhodným riešením by mohlo byť tiež už spomenuté zavedenie inštitútu subsidiárnej žaloby, príp. zavedenie súdnej kontroly na návrh oprávneného (podobne ako v Nemecku).“*³²⁴

Další můj návrh by vedl do právní úpravy nejen náhrady škody, ale i náhrady nemajetkové újmy. Zákonodárce by mohl do ustanovení § 307 TŘ, tedy do podmíněného zastavení trestního stíhání, začlenit nejen náhradu škody, ale i náhradu nemajetkové újmy. Stejně tak dobře, jak začlenil do ustanovení o narovnání prvek, který deklaruje, že obviněný může jinak odčinit újmu vzniklou trestným činem.³²⁵ Dále do ustanovení § 307 odstavce 2 TŘ by mohl zákonodárce přidat další bod pod písmenem c) závazek vykonat určitý počet obecně prospěšných prací, který by tvořil potenciální alternativu k uhrazení peněžité částky a který by se mohl

³²⁴ Šramel, B. Niekoľko poznámok k činnosti prokurátora v slovenskom trestnom konaní vo svetle zásady legality a zásady oportunitu-IN ASPI, právní informační systém, Wolters Kluwer, (cit. 25. 2. 2024).

³²⁵ Srov. ustanovení § 309 odst. 1 TŘ.

inspirovat rakouskou úpravou. Z praktických zkušeností vím, že obecně prospěšné práce jsou výrazně a dlouhodobě preferovanou sankcí před tou peněžitou a zavedením výkonu obecně prospěšných prací by se otvírala možnost k užití odklonu pro nemajetné pachatele nebo pachatele v tíživé finanční situaci.

Variace vyřizování trestních věcí odklonem jsou pochopitelně omezené, neboť v řadě trestních řízení nemohou být splněny ani základní podmínky pro jejich aplikaci, ať již jde o případy stíhání závažnějších trestných činů (zločinů), případy, kdy obviněný popírá svoji vinu, kdy se stíhání vede proti osobě, u které by aplikace odklonu byla neadekvátně benevolentním postupem apod.³²⁶

Důležitým krokem pro uplatnění odklonů je, dle mého názoru, zefektivnění činnosti orgánů činných v trestním řízení spočívající ve snížení byrokracie a zavedení elektronizace a digitalizace trestního spisu, a tím lepší a rychlejší sdílení s jinými orgány, dále posílení pravomocí Probační a mediační služby, která by posílila o kvalifikovaně proškolený personál, ale např. i zlepšení monitoringu klientů v rámci výkonů trestů na svobodě. Tyto kroky se bohužel neobejdou bez komplexního uceleného legislativního procesu formou novelizací, úprav nebo formou přijetí nového předpisu. Například ve společné zprávě si Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství kladou za cíl nejen zvýšení počtu ukládaných peněžitých trestů, ale i častější využívání odklonů.³²⁷

Mnoho autorů se dovolává přísnější úpravy podmíněného zastavení trestního stíhání, například posílení postavení poškozeného, zpřísnění okruhů přečinů. S dalším názorem zcela souhlasím, a to je názor autora Vantucha, který v ustanovení § 307 odst. 1 písm. a) TŘ navrhoval již v novele trestního řádu v letech 1998, 2001, že by měl být nahrazen pojem doznání a použito slovní spojení: „*prohlásil obviněný, že spáchal skutek, pro který je stíhán*“, s tím, že k tomuto prohlášení nelze přihlížet jako k důkazu o jeho vině.³²⁸ S tímto názorem se v této práci zcela ztotožňuji, jelikož u druhého typu odklonu dle ustanovení § 309 u narovnání je tohoto pojmu použito (jestliže obviněný prohlásil, že spáchal skutek, pro který je stíhán), a proto se domnívám, že by mělo být do budoucna sjednoceno pojmosloví u obou institutů odklonů, jak

³²⁶ Ščerba, F. Lze dosáhnout častějšího využívání odklonů v přípravném řízení? Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2018. s. 279–291, ISBN 978-80-7400-709-5.

³²⁷ Srov. *Nejvyšší soud a Nejvyšší státní zastupitelství pokračují ve snaze zvýšit podíl ukládaných peněžitých trestů, usilují také o častější využívání tzv. odklonů v trestním řízení* [online]. 30. 1. 2018 [cit. 2022-10-30]. Dostupné z: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Provereznostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Nejvyssi_soud_a_Nejvyssi_statni_zastupitelstvi_pokracuji_ve_snaze_zvysit_podil_ukladanych_penezitých_trestu__usiluji_tak_tez_o_castejši_vyuzivani_tzv__odklonu_v_trestnim_rizeni~?openDocument&lng=CZ.

³²⁸ Vantuch, P., *Obhajoba obviněného*, 3. dopl. a přeprac. vyd., Praha: C. H. Beck 2010, s. 552, ISBN 978-80-7400-321-329, srov. poznámku pod čarou 597. ISBN 978-80-7400-321-9.

u podmíněného zastavení trestního stíhání, tak u narovnání, přičemž v dalším pokračování trestního řízení se k tomuto prohlášení nepřihlíží jako k důkazu o vině obviněného (totožně jako u narovnání).

Moje úvahy de lege ferenda u institutu narovnání by směřovaly k vyřešení administrativně náročného kroku, které by vedlo ke zlepšení používání tohoto typu odklonu, kdy by narovnání bylo založeno pouze na samotné náhradě škody poškozenému a na dosažení souhlasu poškozeného s aplikací narovnání. Na druhé straně by použití narovnání mohlo být více využíváno pro finančně zajištěné pachatele, kdy by použití tohoto odklonu po náhradě škody, úhradě peněžité částky pro pomoc obětem trestné činnosti a po dalším splnění obligatorních podmínek znamenalo pro pachatele zastavení trestního stíhání, a tím by došlo k zefektivnění úkonů a snížení nákladů trestního řízení, což je jeden z účelů restorativní justice.

U narovnání bych de lege ferenda nechala na zvážení modifikaci složení částky na pomoc obětem trestných činů, která by mohla být v případě, že obviněný nedisponuje financemi, nahrazena například odpracováním určitého počtu hodin ve prospěch obce nebo města, eventuálně jiných obecně prospěšných institucí, čímž by se i zachovala samotná povaha narovnání a účel výchovného charakteru tohoto druhu odklonu.

Podmínkou složení peněžité částky určené státu na peněžitou pomoc obětem trestných činů je, že tato částka nesmí být zřejmě nepřiměřená, přičemž přiměřenost se posuzuje podle okolností případu, osoby obviněného a dle objektivních kritérií.

Je na místě v této souvislosti zvážit, aby de lege ferenda zákonodárce vytvořil systematiku při hodnocení kritérií přiměřenosti, která by měla výchovný efekt pro pachatele, nebo vytvořil metodiku pro určení přiměřenosti peněžité částky na pomoc obětem trestných činů, která by měla výchovný efekt pro pachatele.

V tomto ohledu souhlasím s autorkou Tibitzlovou, která uvádí: *„Co mne zaujalo a co považuji za vhodné k zavedení do našeho trestního řádu de lege ferenda, jest ustanovení § 160b německého trestního řádu. V tomto se stanoví, že státní zástupce může diskutovat v přípravném řízení s účastníky tohoto řízení, jestliže toto účelně přispěje k urychlení věci; podstatný obsah této diskuze musí být přitom zdokumentován‘. Takové ustanovení považuji za více než přínosné, neb by mohlo zcela jistě vyřešit dříve rozebraný problém, přičemž v důsledku tohoto by pak též samotné odklony v trestním řízení více naplňovaly jeden ze svých hlavních účelů, pro něž byly*

*jako takové do českého právního řádu zavedeny, tj. mimo jiné, zrychlení a zjednodušení trestního řízení.*³²⁹

De lege ferenda je také na místě nechat se inspirovat slovenskou právní úpravou podmíněného zastavení trestního stíhání u spolupracujícího obviněného. S tím, že by nešlo aplikovat podmíněné zastavení trestního stíhání, pokud je trestní stíhání vedeno pro korupci anebo proti veřejnému činiteli nebo zahraničnímu veřejnému činiteli pro trestný čin spáchaný v souvislosti s výkonem jejich pravomoci a v rámci jejich odpovědnosti, jako je tomu ve slovenské právní úpravě.

8.2. De lege ferenda návrhy a úvahy nad odklony ve zkráceném přípravném řízení

V rámci alternativního řešení trestních věcí v přípravném řízení bych navrhovala de lege ferenda prozkoumat a upravit případně stanovenou délku zkušební doby v závislosti na povaze a závažnosti spáchaného trestného činu. Bylo by například možné zákonem stanovit rozmezí ukládání zkušební doby v závislosti od trestní sazby nebo od okolností případu tak, aby stanovená zkušební doba skutečně reflektovala daný případ.

De lege ferenda bych navrhovala například i posílení pravomoci státního zástupce nad samotným dohledem a omezeními, která může státní zástupce nařídit nebo podezřelého takto omezit, případně by bylo vhodné, aby státní zástupce mohl vykonávat a zajistit dohled nad mechanismy dodržování stanovených omezení nebo dohledu, případně zda podezřelý uhradil škodu, vydal bezdůvodné obohacení.

Podle ustanovení § 179h odst. 3 TŘ, které říká, že pokud se podezřelý neosvědčí, státní zástupce postupuje podle ustanovení § 179c až § 179f TŘ. V tomto ohledu souhlasím s řadou autorů, kteří shodně tvrdí, že toto ustanovení je sporné z hlediska praxe, a proto by si zasloužilo bližší úpravu. Někteří autoři se domnívají, že státní zástupce spolu s výrokiem o neosvědčení vydá i příkaz v tomto usnesení policejnímu orgánu, aby policejní orgán zahájil trestní stíhání, nebo pokud jsou splněny podmínky, státní zástupce sám zahájí trestní stíhání. Samotná ustanovení § 179c až § 179f TŘ sice ze své povahy nijak nevylučují, že může být návrh na potrestání podán, avšak na druhé straně již dávno uplynula lhůta pro skončení zkráceného

³²⁹ Tibitanzlová, A. Peněžitá částka určená státu na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti ve smyslu § 179g odst. 2 písm. b), § 307 odst. 2 písm. b) a § 309 odst. 1 písm. d) tr. řádu – teoretické a praktické aspekty, článek v systému ASPI: Tento článek byl zpracován v rámci projektu studentského vědeckého výzkumu Finance a informační technologie jako hybatelé právní regulace v zemích Evropské unie a jejich trestněprávní aspekty realizovaného v letech 2017–2019 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy, SVV 260 360/2017, TIBITANZLOVÁ, A. In: JELÍNEK, J. Institut narovnání v trestním řízení de lege ferenda a základní zásady trestního řízení. Základní zásady trestního řízení – vůdčí ideje českého trestního procesu: sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právní dny, květen 2016, trestní sekce. Praha: Leges, 2016, s. 174.

přípravného řízení; s tím jsou pak spojeny i pochybnosti stran toho, zda v případě právní moci usnesení o neosvědčení běží nová lhůta ke skončení zkráceného přípravného řízení, anebo zda se vydáním usnesení o podmíněném odložení podání návrhu na potrestání fakticky stanoví lhůta ke skončení zkráceného přípravného řízení a tato pokračuje v běhu ode dne právní moci usnesení o neosvědčení, pokud jsou splněny zákonné podmínky, tak trestní stíhání zahájí sám státní zástupce.³³⁰

Zkrácené přípravné řízení v rámci využití narovnání je omezeno dvoutýdenní lhůtou, kdy policejní orgán může podezřelému sdělit obvinění a jeho právní kvalifikaci, kdy v této lhůtě musí být zkrácené přípravné řízení i skončeno. Lhůta může být prodloužena o 10 dní, v případě dohody o vině a trestu o 30 dní. V praxi to vypadá tak, že možnost sjednání narovnání ve zkráceném přípravném řízení se bez dalšího zruší, jelikož vyjednávání o narovnání je zdlouhavé a neefektivní. Proto de lege ferenda bych navrhovala, aby se tato lhůta prodloužila shodně, jako je tomu u dohody o vině a trestu, tedy na 30 dní.

Je na místě sdělit, že v rámci de lege ferenda návrhů by bylo vhodné zvážit aktualizaci nebo přidání dalších kritérií pro podmíněné odložení návrhu na potrestání, aby lépe odpovídala současným společenským potřebám a změnám v samotném páchání trestné činnosti.

8.3. De lege ferenda návrhy a úvahy nad trestním příkazem

Kriticky hodnotím úpravu práva poškozeného a jeho uplatnění náhrady škody, kdy je poškozený ujišťován, že s nárokem na náhradu škody se může uplatnit do zahájení dokazování v hlavním líčení. Avšak při vydání trestního příkazu v nadpoloviční většině nedojde k hlavnímu líčení, a tak poškozený, pokud se s nárokem nepřipojí v přípravném řízení, neuplatní po vydání trestního příkazu svůj nárok na náhradu škody, jelikož mu trestní příkaz nebude doručen, a poškozený tak dle účinné úpravy nemá právo na podání odporu. Proto bych de lege ferenda navrhovala možnost vyrozumět poškozeného před rozhodnutím o vydání trestního příkazu a s tím související možnost podání odporu z pozice poškozeného.

Navrhovala bych de lege ferenda zákaz reformatio in peius u trestního příkazu, neboť lze souhlasit s autorem Vantuchem, který uvádí: „*Obzvláště nepříznivá situace může vzniknout obviněnému, který nemá obhájce, neabsolvoval ani poradu s advokátem, a proto vzhledem k absenci poučení o možnosti zpřísnění trestu v trestním příkazu si není vědom, že podáním odporu riskuje uložení přísnějšího trestu. Usuzuji, že tento stav, zakotvený v současném § 314g*

³³⁰ Draščík, A., Fenyk, J. a kol. Trestní řád: komentář I. díl 1. vyd. Praha. Wolters Kluwer, 2017, s. 1366
IN Tibítanzlová A., Odklony v trestním řízení, Praha: Leges, 2018, s. 312, ISBN 978-80-7502-319-3.

odst. 2, je v rozporu s čl. 6 odst. 1 EÚLP. Autoři novely provedené zákonem č. 265/2001 Sb. ponechali kritické připomínky týkající se neexistence zákazu změny k horšímu v § 314g odst. 2 bez povšimnutí. To mě nutí k vyslovení domněnky, že tak učinili vědomě, a to ve snaze, aby obvinění v co nejmenším počtu podávali odpor proti trestnímu příkazu, přičemž obviněný je přesvědčen o své nevině, tak ze strachu a pod tlakem potencionálního horšího trestu po podání odporu tento odpor nepodá.³³¹ A dále navrhuje autor Vantuch de lege ferenda podmínit vydání trestního příkazu doznáním obviněného. Souhlasím zde s Vantuchem, který konstatuje: „Z pohledu zajištění práva na obhajobu je pro obviněného nepřijatelné, že právo domoci se řádného procesu před soudem, jehož využitím chce dosáhnout pro sebe příznivějšího rozhodnutí, je pro něj spojováno s rizikem změny k horšímu. Zastávám názor, že pokud obviněný uplatní svá práva, která jsou obsažena v čl. 38 odst. 2 a čl. 40 LPS tím, že podá odpor proti trestnímu příkazu, a tak trvá na veřejném projednání věci před soudem, v přítomnosti své, event. obhájce, a za účasti veřejnosti, nesmí být v žádném případě ohrožen přísnějším trestem.“³³² Proto bych doporučovala de lege ferenda úpravu trestního příkazu, kdy v případě podání odporu proti trestnímu příkazu bude zaručena zásada zákazu reformatio in peius, jak to shodně vidí i Nejvyšší soud: „K výkladu ustanovení § 314g odst. 2 tr. řádu konstatoval Nejvyšší soud například ve svém rozhodnutí 4 Tdo 1283/2011-23, že uvedené ustanovení lze vyložit tak, že se v nařízeném hlavní líčení po zrušení trestního příkazu neuplatní zákaz reformatio in peius. Proto není vyloučeno, aby odsuzujícím rozsudkem, vyhlášeným v hlavním líčení konaném na podkladě odporu podaného pouze obviněným, byl uložen i přísnější trest, než jaký byl uložen předchozím trestním příkazem. Ústavní soud v nálezu III. ÚS 39/09 poznamenal, že není vyloučeno, aby obecný soud dospěl po provedeném hlavním líčení k závěru, že mírnější trest uložený trestním příkazem nelze považovat za přiměřený i za situace, že v hlavním líčení žádné nové okolnosti relevantní z hlediska ukládání trestu najevo nevyšly. Obecný soud však musí v rozsudku výslovně uvést a náležitě odůvodnit všechna kritéria, která ho vedla k uložení nově vyměřeného trestu. Obviněný, který je takto s úvahami soudu transparentně seznámen, má plně zachovanou možnost napadnout vyměřený trest a domáhat se jeho přezkumu v druhé instanci. Uložení přísnějšího trestu tak nemůže být založeno na libovůli soudu, ale musí odpovídat zjištěným skutečnostem a musí být náležitě zdůvodněno.“³³³

³³¹ Vantuch, P., Obhajoba obviněného, 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 580, ISBN 978-80-7400-321-9.

³³² Vantuch, P., Obhajoba obviněného, 3. dopl. a přeprac. vyd. Praha: C. H. Beck, 2010. s. 581. ISBN 978-80-7400-321-9.

³³³ Krunková Z., Odklony v trestním řízení se zaměřením na dohodu o vině a trestu, rigorózní práce, Praha, 2015. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, s. 103.

Dle mé dosavadní praxe hodnotím, že i když obviněný podá proti trestnímu příkazu odpor s cílem dosáhnout „spravedlivého procesu“ a projednání věci u soudu, soudci ve většině případů tento trest, jenž byl uložen trestním příkazem, nikterak nezvyšují. Samozřejmě to závisí na typu případu a na zhodnocení konkrétního soudce. Dále jsem se v menší míře setkala také s případy, kdy klienti podali odpor proti trestnímu příkazu s cílem dospět k podmíněnému zastavení trestního stíhání nebo upuštění od potrestání. Proti tomu by stála za zamýšlení nová úprava, kdy trestní příkaz by vydal jeden soudce a po podání odporu by hlavní líčení vedl a měl na starosti jiný soudce. Tím by se docílilo situace, kdy by obvinění neměli obavu ze zhoršení trestu a své situace, tzv. „na oplátku“ za podání odporu, ani z toho, že jim soudce zvýší trest, než jim byl dříve uložen trestním příkazem. Pokud by soudce rozhodoval o vyšším a přísnějším trestu, tak by tento také musel náležitě odůvodnit.

De lege ferenda bych upravila přesnou formulaci vydání trestního příkazu i mimo hlavní líčení. Protože ustanovení § 314e odst. 1 TŘ stanoví, že samosoudce může vydat trestní příkaz bez projednání věci v hlavním líčení. Nicméně neříká a neupravuje toto ustanovení situace mimo hlavní líčení. V případě, že nastane situace u vazebního zasedání zadrženého, který se vyslechne, a rozhodne se podle povahy věci, tedy buď se vydá rozhodnutí mimo hlavní líčení, nebo se nařídí hlavní líčení. Dle ustanovení § 231 TŘ rozhodnutí mimo hlavní líčení jsou rozhodnutí o zastavení řízení, o přerušení, o podmíněném zastavení trestního stíhání nebo o schválení narovnání, ale může to být i vydání trestního příkazu. Nicméně dikce ustanovení § 314e TŘ to nikterak blíže neupravuje. K tomu dojdeme pouhým výkladem ustanovení zákona.

Kriticky hodnotím i velký rozsah věcí, u kterých lze použít trestní příkaz. Je tomu v širokém spektru trestních věcí, o kterých rozhoduje samosoudce. Lze ho použít téměř u většiny skutkových podstat trestných činů. Zúžením okruhu trestných činů by tak došlo k aplikaci jiných odklonů, např. podmíněného zastavení trestního stíhání, a to zejména ve velkých městech, jako je Praha. Tento názor zastávají i autoři J. Říha J. Jelínek, Z. Sovák, Z. Žďárský, J. Musil, V. Kratochvíl či P. Šámal.³³⁴

Zákon nezná situaci, kdy by se trestním příkazem rozhodovalo o více obviněných. Postrádám dále v tomto ohledu úpravu, kdy by podal odpor jeden z obviněných nebo státní zástupce ve vztahu k jednomu. Problém nastává po podání odporu, kdy se trestní příkaz ruší

³³⁴ Žďárský, Z. Důsledky odporu proti trestnímu příkazu z pohledu principu revizního, zákazu reformace in peius a beneficia cohaesionis. Právní praxe, 1994, č. 10, s. 594. a dále, Musil, J. Kratochvíl, V. Šámal, P. Kurs trestního práva. -Trestní právo procesní. 3. přeprac. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 837–839. a dále Jelínek, J. Říha, J. Sovák, Z. Rozhodnutí ve věcech trestních. 2. vyd. Praha: Leges, 2008, s. 81. IN Krunková Z., Odklony v trestním řízení se zaměřením na dohodu o vině a trestu, rigorózní práce, Praha, 2015. Univerzita Karlova v Praze, Právnícká fakulta, s. 106.

a soudce nařídí hlavní líčení. Judikatura se kloní k tomu, že trestní příkaz se zruší pouze ve vztahu k osobě, která tento odpor podala, vůči ostatním obviněným, kteří odpor nepodali, nabude trestní příkaz právní moci. V praxi se tato absence zákonného ustanovení řeší tak, že soudci vydávají většinou proti každému obviněnému zvlášť trestní příkazy. Tuto situaci vnímám kriticky a zákonodárce by mohl v tomto ohledu upravit ustanovení týkající se vydávání trestních příkazů pro více obviněných.

8.4. De lege ferenda návrhy a úvahy nad dohodou o vině a trestu

V návrzích de lege ferenda u alternativního řešení trestních věcí prostřednictvím dohody o vině a trestu bych navrhovala, aby byl sjednán časový rámec mezi sjednáním dohody o vině a trestu a jeho schválením, kdy ESLP ve svém rozhodnutí Dimitrov a Hamanov proti Bulharsku, stížnosti č. 48059/06 a 2708/09, konstatoval, že došlo k porušení čl. 6 Úmluvy o rychlosti řízení, kdy doba od sjednání dohody o vině a trestu do samotného schválení byla 10 měsíců. Navrhovaný časový horizont by musel samozřejmě reflektovat skutkový stav a složitost věci, nicméně vhodné k zamyšlení je stanovení časového rámce mezi sjednáním a schválením dohody o vině a trestu. Mnozí autoři, ale i laická veřejnost se domáhají začlenění obligatorní náhrady škody nebo újmy poškozeného. Domnívám se, že u některých trestných činů by měla dohoda o vině a trestu do určité míry odrážet právní postavení poškozeného a jeho satisfakci, jelikož jsou známy příklady z evropských zemí, kde byl poškozený za určitých okolností účastný dohodě o vině a trestu a byla zde sjednaná i náhrady škody. Domnívám se, že naše právní úprava dohody o vině a trestu adekvátně přistupuje k poškozeným a neobchází je, zároveň mám za to, že úprava reflektuje jejich nároky. Ovšem je na místě zvážit úpravu de lege ferenda, aby dal zákonodárce prostor u některých trestných činů v rámci sjednané dohody o vině a trestu i možnost sjednat s poškozeným jeho výrok o náhradě škody, újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.

Dalším návrhem de lege ferenda je rozšíření možností a důvodů odvolat se proti schválené dohodě o vině a trestu. Stávající úprava umožňuje odvolat se, pokud je rozsudek v rozporu se sjednanou dohodou o vině a trestu, ale nová právní úprava by mohla být přílehavější a určitější. Pokud například soud prvního stupně selže jako pojistka, v případě, že by nebyly dodrženy podmínky dohody o vině a trestu, nebo by nebyl dodržen postup, dnes neexistuje prostor a možnost odvolat se. Odvolací důvody by mohly být rozšířeny pro závažné procesní vady, nebo pokud by vyšlo najevo, že obviněný nerozumí sjednané dohodě o vině a trestu.

V případě dalšího návrhu jsem se inspirovala autorem Ščerbou, který navrhuje de lege ferenda sjednotit terminologicky pojmy „výsledky vyšetřování“, jak je tento použit v ustanovení

§ 175a odst. 1 TŘ, a „výsledky přípravného řízení“, jak je tento použit v ustanovení § 175a odst. 3 TŘ, aby se používal dále jen jeden termín, a to pojem „vyšetřování“, což by bylo terminologicky jednotné mezi oběma odstavci.³³⁵ Také v otázce sjednocení pojmů, jak zmiňuje autor Bohuslav, tedy pojmu „prohlášení, že obviněný spáchal skutek, pro který je stíhán“ a pojmu „prohlášení viny“, které se shodně vztahují k institutu dohody o vině a trestu,³³⁶ by bylo vhodné v rámci tohoto institutu zvážit jejich případné sjednocení.

Dále je vhodné se zamyslet nad exaktnější úpravou sjednání dohody o vině a trestu i v pozdějším řízení, tedy např. v odvolacím řízení. Výkladem zákona i judikaturou lze dojít k závěru, že dohodu o vině a trestu je možné sjednat i v rámci odvolacího řízení. Nicméně stálo by za diskusi, za jakých podmínek lze sjednat dohodu o vině a trestu i v rámci odvolacího řízení. I když sjednání a schválení dohody o vině a trestu podléhá principu účelnosti, existují situace, kdy v rámci odvolacího řízení lze dosáhnout účelu a sjednat dohodu o vině a trestu. Je například možná situace, kdy soudce v odvolacím řízení chce vrátit věc k hlavnímu líčení soudu prvního stupně, ale obviněný už nechce trestní řízení prodlužovat a chce uzavřít v rámci odvolacího řízení dohodu o vině a trestu.

Kriticky hodnotím též ustanovení § 175a odst. 3 TŘ, kde je stanovena obligatorní povinnost obviněného prohlásit, že spáchal skutek, pro který je stíhán. Zákonná úprava neumožňuje totiž učinit prohlášení pouze k některému z většího počtu skutků, které jsou obviněnému kladeny za vinu, či k jiné kvalifikaci při zachování totožnosti skutku. Určitě dávám na zvážení *de lege ferenda* upravit zákon ohledně prohlášení viny pouze do některého skutku, pro který je stíhán.

Dalším negativum, které spatřuji, je v otázce trestního stíhání více obviněných, tedy v trestním stíhání skupinové věci, kdy vyvstává otázka postavení spolupachatelů v případě, že dojde k prohlášení viny nebo uzavření dohody o vině a trestu jen jednoho z nich. Přičemž tímto dochází ke kolizi se zásadou materiální pravdy. Další sporná situace je při aplikaci institutu spolupracujícího obviněného, kdy dochází k neúměrné výhodě tohoto spolupracujícího obviněného vůči ostatním spoluobviněným. Jsem si vědoma judikatury ESLP, zejména ve věci *Mucha proti Slovensku*, jak byl zmiňováno výše, proto bych ocenila, aby institut dohody o vině a trestu v rámci trestního stíhání více spolupachatelů byl podrobněji upraven, například aby zákonodárce zvážil u vyloučených spoluobviněných rozhodování jiným soudcem.

³³⁵ Bohuslav, L. Rekodifikační čtvrtky, aneb nad návrhem nového trestního řádu [online], Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra trestního práva, Praha 2022. [cit. 2023-04-28]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrtky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>

³³⁶ Bohuslav, L. Dohoda o vině a trestu, Praha Wolter Kluwer, 2023, s. 189.

Závěr

Cílem rigorózní práce bylo na jednom místě zmapovat zákonnou úpravu jednotlivých druhů alternativního řešení trestních věcí, zhodnotit a zanalyzovat tuto úpravu, nabídnout ucelený pohled na úpravu, judikaturu a praxi a zodpovědět otázku, zda právní úprava odklonů je dostatečná, zda jednotlivé instituty alternativního řešení trestních věcí naplnily smysl a účel restorativní justice a racionalizace justice.

V sedmi kapitolách jsem se zabývala instituty alternativního řešení trestních věcí, a to podmíněným zastavením trestního stíhání, narovnáním, podmíněným odložením návrhu na potrestání, podmíněným odložením věci při schválení narovnání, trestním příkazem a dohodou o vině a trestu, a to z hlediska zákona č. 141/1961 Sb., trestního řádu, a jeho posledních novel, zejména novely zákona č. 220/2021 Sb. a novely zákona č. 333/2020 Sb. Dále jsem se zabývala podobnými instituty ve slovenském trestním řádu a rozebrala jsem jeho podobnosti a odlišnosti s českým trestním řádem.

Alternativní řešení trestních věcí po jejich studiu a analýze zákonné úpravy, judikatury a odborné literatury vnímám pozitivně, jsou zákonem upraveny dostatečně, jsou odrazem principu restorativní justice, která má své důležité místo a opodstatnění v českém právním řádu. Princip restorativní justice a její zavádění do jednotlivých institutů odklonů hodnotím velmi pozitivně, jelikož se tato zrcadlí v možné nápravě pachatelů a vede k minimalizaci jejich stigmatizace z dopadů trestního řízení. Potenciál zavádění alternativních řešení trestních věcí vidím dále v zefektivnění, v rychlosti a v hospodárnosti trestního řízení, kdy účelu trestního řízení lze dosáhnout jinak než projednáním věci v hlavním líčení, což má nakonec pozitivní dopad i pro samotnou společnost s ohledem na snížení byrokracie i hrazení nákladů na trestní řízení. Proto se domnívám, že všechna analyzovaná a rozebíraná alternativní řešení trestních věcí neboli odklonů naplnila účel restorativní justice a její racionalizace a byl tak naplněn i samotný cíl této práce.

Závěrem lze shrnout, že zavádění alternativních řešení trestních věcí má svoje pozitivní dopady pro vícero oblastí. Na současné problémy společnosti se musí připravit i trestní právo a reflektovat tak její potřeby i s ohledem na definici restorativní justice. Proto trestní řád reagoval mimo jiné i zavedením institutů odklonů. Tyto instituty mají mírnější dopad nejen pro pachatele, ale i pro poškozené, kdy jejich pozitiva spočívají ve vzájemné interakci poškozeného s pachatelem a v potenciální úhradě nebo domluvě na náhradě škody vzniklé trestným činem. Zavedení a uplatnění institutů odklonů má dopad a vliv na společnost jako takovou, a to z hlediska ekonomického, kdy dochází k eliminaci úkonů trestního řízení, nákladů

na případný výkon trestu, ale i z hlediska prevenčního, kdy se orgány činné v trestním řízení snaží na pachatele působit, aby se do budoucna vyvaroval páchání další trestné činnosti. Z mých pracovních a praktických zkušeností je možné hodnotit, že tyto instituty alternativního řešení trestních věcí jsou ve většině mých případů využívány hlavně z hlediska obhajoby obviněného, zejména v rámci podmíněného zastavení trestního stíhání, vydání trestního příkazu nebo dohody o vině a trestu. Mým cílem jako obhájce je co nejefektivnější rozhodnutí ve prospěch a v zájmu obviněného se zachováním hospodárnosti a rychlosti trestního řízení. Mám za to, že všechny analyzované odklony mají své místo v právním řádu, posilují práva stran na spravedlivý proces, jsou důležitým prvkem restorativní justice a její racionalizace a přispívají tak k vyšší míře hospodárnosti trestního procesu.

Seznam zkratek

DOVT – Dohoda o vině a trestu

ESLP – Evropský soud pro lidská práva

LZPS – Listina základní práv a svobod

NOZ – Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, účinný od 1. 1. 2014

TŘ – Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád

TZ – Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

Úmluva – Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

ÚS – Ústavní soud

ZOPO – Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

ZPMS – Zákon č. 257/2000 Sb., o probační mediační službě

ZSVM – Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Seznam použitých zdrojů

Bohuslav, L., Dohoda o vině a trestu, Praha Wolters Kluwer ČR 2023, ISBN 978-80-7676-744-7.

Cook, J.G., Marcus, P., Criminal Procedure, Second edition, New York: Matthew – Bender & Co., 1986; blíže viz také např Adlet, F., Mueller, G.O.W., Laufer, W.S.: Criminology, New York: McGraw-Hill, 1991; Cohen, N.D.J., Adeleman, S.E.: Criminal Procedure: The Post-investigative Process, Cases and Materials, Third Edition. Newark/San Francisco: LexisNexis, 2008, a násl. IN: Ščerba, F. a kol. Dohoda o vině a trestu, a další prostředky racionalizace trestní justice, Praha Leges, 2012, ISBN 978-80-87576-30-4.

Draštík, A., Fenyk, J. a kol. Trestní řád komentář. II. díl. 1. vydání. Praha Wolters Kluwer, 2017, ISBN 978-80-7552-600-7.

Fenyk, J., Císařová, D., Gřivna, T. a kol. Trestní právo procesní, 7. vydání. Praha Wolters Kluwer ČR, 2019, ISBN 978-80-7598-306-0.

Hendrych, D. Právní slovník. 3. podstatně rozš. vyd. Praha C.H.Beck 2009, Beckovy odborné slovníky, ISBN 978-80-7400-059-1.

Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 11. Kongres OSN o prevenci kriminality a trestní justice, Základní dokumenty 11. kongresu předložené kandidátům Praha 2006, ISBN 80-7338-045-5.

Jehle, J.M., The Function of Public Prosecution within the Criminal Justice systém. IN Jehle J.M.: Wade, M. Coping with Overloaded Criminal Justice System. The Rise of Prosecutorial Power Across Europe. Berlin. Heidelberg, 2006, IN: Tibitanzlová A. Odklony v trestním řízení. Praha Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-319-3.

Jelínek J., Říha J., Sovák, Z., Rozhodnutí ve věcech trestních, 2. vydání, Praha Leges, 2008, ISBN 978-80-87212-00-4.

Jelínek, J., (ed.) Alternativní řešení trestních věcí (trestněprávní, trestně procesní a kriminologické aspekty), 2015, Praha Leges, 1. vydání, ISBN 978-80-7502-109-0.

Jelínek, J., a kol., Trestní právo procesní, 3. vydání, 2003, EUROLEX BOHEMIA, ISBN 80-86432-58-0.

Jelínek, J., Pelc V., Tejnská, K., Trestní právo procesní, 6. aktualizované vydání podle stavu k 1.1.2022, Praha Leges, ISBN 978-80-7502-550-0.

Jelínek, J., Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha Leges, 2016, ISBN 978-80-7502-160-1.

Jílovec, M., Alternativní opatření v trestním řízení a jejich budoucnost. In: Jelínek, J. Alternativní řešení trestních věcí. Sborník příspěvků, Praha Leges, 2015, ISBN 978-80-7502-109-0.

LLewellyn, J., Howse, R. restorative Justice. A conceptual Framework. Ottawa: Law Commission of Canada, 1998, IN: Zůbek, J. Odklony v trestním řízení. 1. vydání. Praha Wolters Kluwer, 2019, ISBN 978-7598-245-2.

Minárik, Š., a kol., Trestný poriadok. Stručný komentár. Iura edition, Bratislava 2006, s. 578, IN Ščerba, F., Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě. 2. vydání, Praha Leges, 2014, ISBN 978-80-87576-93-9.

Repík, B., Evropská úmluva o lidských právech a trestní právo. Praha: ORAC, 2002, s. 97; Berger, V. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva. 1. české vydání. Praha IFEC 2003; srov. též Kmec, J., Kosář, D., Kratochvíl, J., Bobek, M., Evropská úmluva o lidských právech. Praha: C. H. Beck, 2012, IN: Šámal, P., Říha a kol Trestní řád II komentář, 7. vydání, C.H.Beck 2013, ISBN 978-80-7400-465-0.

Solnař, V., Fenyk, J., Císařová, D., Vanduchová, M., Systém českého trestního práva. 1. vydání. Praha Novatrix, 2009, ISBN 978-80-254-4033-9.

Sotolář, A., Draštík, A., Fenyk, J., Trestní řád Komentář. Praha Wolters Kluwer, 2017, ISBN 978-80-7552-600-7.

Sotolář, A., Púry, F., Šámal, P., Alternativní řešení trestních věcí v praxi, Praha C.H.Beck, 2000, ISBN 80-7179-350-7.

Storch, F., Řízení trestní rakouské, I. díly, Praha Wolters Kluwer, 2011, IN: Jelínek, J. Alternativní řešení trestních věcí, Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce, Praha Leges, ISBN 978-80-7502-109-0.

Strémy, T., ed Restoratívni justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej kongferencie, máj 2014. Praha Leges, 2014 Teoretik, ISBN 978-80-7502-0345-5.

Šachová Masopustová, P., Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti, 1. vydání, Praha: C.H.BECK, 2019, ISBN 978-80-7400-756-9.

Šámal, P., a kol. Trestný řád: Komentář. 7. vydání, Praha C.H.Beck 2013, ISBN 978-80-7400-465-0.

Šámal, P., Musil, J., Kuchta, J., a kol. Trestní právo procesní. 4. vydání. Praha C.H.Beck, 2013, ISBN 978-80-7400-796-4.

Ščerba, F., a kol Dohoda o vině a trestu a racionalizace trestní justice, 1. vydání Praha Leges, 2012, ISBN 978-80-87576-30-4.

Ščerba, F., Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vydání Praha Leges, 2014, ISBN 978-80-87576-93-9.

Ščerba, F., Lze dosáhnout častějšího využívání odklonů v přípravném řízení? Pocta Pavlu Šámalovi k 65. narozeninám. Praha: C. H. Beck, 2018. s. 279–291, ISBN 978-80-7400-709-5.

TIBITANZLOVÁ, A., Odklony v trestním řízení. Praha Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-319-3.

van Dijk, J.J.M. Victim Rights: A Right to better Services or a Right to Active Participation? In: Criminal Law in Action. An overview of current issues in Western societies. Ed. J. van Dijk et al. Kluwer law and taxation publishers, Deventer 1988.

Vantuch, P., Obhajoba obviněného, 3. doplněné a přepracované vydání, Praha C.H. Beck, 2010, ISBN 978-80-7400-321-9.

Vantuch, P., Trestní řízení z pohledu obhajoby, 1. vydání, Praha C.H.Beck, 2014, ISBN 978-80-7400-457-5.

Zehr, H., Úvod do restorativní justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justice, 2003, ISBN 80-902998-1-4.

Zůbek, J., Odklony v trestním řízení. Praha Wolters Kluwer, 2019. Právní monografie. ISBN 978-80-7598-245-2.

Žďárský, Z., Důsledky odporu proti trestnímu příkazu z pohledu principu revizního, zákazu reformace in peius a beneficia cohaesionis. Právní praxe, 1994, č. 10, a dále, Musil, J. Kratochvíl, V. Šámal, P. Kurs trestního práva. Trestní právo procesní. 3. přepracované a doplněné vydání. Praha: C.H. Beck, 2007, a dále Jelínek, J. Říha, J. Sovák, Z. Rozhodnutí

ve věcech trestních. 2. vydání. Praha Leges, 2008, IN: Krunková Z., Odklony v trestním řízení se zaměřením na dohodu o vině a trestu, rigorózní práce, Praha, 2015. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta.

Články

Aktuální otázky trestného zákonodárství, pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, dr. Sc, et. mult. Dr. H. c. k 80. narozeninám, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19.januára 2012, Panevropská vysoká škola, Fakulta práva, Bratislava 2012, Príspevok Ivan Šimovček, Rekodifikácia trestného práva a zýchlenie trestného konania, ISBN: 978-80-89447-63-3/ Rovnako Dohovor OSN proti nadnárodnému organizovanému zločinu z roku 2000 prijatý v Palerme.

Baldrmannová, A., Dohoda o vině a trestu v ČR a zahraničí - srovnání, diplomová práce Právnická fakulta, katedra trestního práva Masarykova Univerzita, vedoucí práce Kalvodová, V., rok 2019/ 2020, Brno.

Bohuslav, L., Ščerba, F., “Rekodifikační čtvrtky“, aneb nad návrhem nového trestního řádu [online], Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, katedra trestného práva, Praha 2022. [cit. 2023-04-28] Dostupné z: <https://www.epravo.cz/eshop/rekodifikacni-ctvrky-aneb-nad-navrhem-noveho-trestniho-radu-online-zive-vysilani-4-5-2023-774.html?action=90ad4bf3>.

Císařová D., Čížková, J., Několik poznámek k otázce narovnání jako zvláštního způsobu řízení, ratio legis a vztah k předpisům práva občanského. Trestní právo, 1998, č. 6. ISSN 1211-2860.

Coufal, A., K dohodě o vině a trestu po novele č. 333/2020 Sb., Státní zastupitelství, č. 5, ročník 2021, ISSN 1214-3758.

Gřivna, T., Činnost státního zástupce v trestním řízení z pohledu obhájce, Wolters Kluwer, 2019, Státní zastupitelství, č. 4. ISSN 1214-3758.

<https://www.cak.cz/scripts/detail.php?id=19821> nebo <http://nsz.cz/index.php/cs/aktuality/2214-statni-zastupci-a-advokati-nastavuji-jasnji-pravidla-vzajemne-komunikace>

Ivor, J., a kol. Trestné právo procesné, Iura Editionn, Bratislava, 2006, s. 564, IN: Ščerba, F. Alternativní tresty a opatření v nové právní úpravě, 2. vydání, Praha Leges, ISBN 978-80-87576-93-9.

Jelínek, J., a kol. Trestní zákoník a trestní řád. 5. aktualizované vydání, podle stavu k 1.11.2014, Praha Leges, IN: Jelínek, J., Alternativní řešení trestních věcí, Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce, Praha Leges, ISBN 978-80-7502-109-0.

Jelínek, J., Trestní příkaz, dnes a zítra. Kriminalistika, 2015, roč. 14, č. 2 IN: Jelínek, J. Alternativní řešení trestních věcí, Sborník z mezinárodní vědecké konference Olomoucké právnické dny, květen 2015, trestní sekce, Praha Leges, ISBN 978-80-7502-109-0.

Klátik, J., Trestný rozkaz po rekonstrukcii a jeho význam pre rýchlosť a efektívnosť trestného konania, Justiční revue, roč. 58, 2006, č. 12, IN: Vráblová, M. a kol. Trestné právo procesné, osobitná časť, 2. vydanie, Šamorín: Heuréka, 2022, ISBN 978-80-8173-142-6.

Klátik, J., Zrychlenie a zhospodárnenie trestného konania. Banská Bystrica, Univerzita Mateja Bela, 2010, IN Aktuálne otázky trestného zákonodárství, pocta prof. JUDr. Milanovi Čičovi, dr. Sc, et. mult. Dr. H. c. k 80. narodeninám, Zborník príspevkov z celoštátnej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 19. januára 2012, Panevropská vysoká škola, Fakulta práva, Bratislava. 2012, Príspevok Ivan Šimovček, Rekonštrukcia trestného práva a zrychlenie trestného konania, ISBN: 978-80-89447-63-3.

Kocina, J., Velká novela trestních předpisů: Aktuální otázky dohody o vině a trestu, Bulletin advokacie 11/2020, ISSN 1210-6348.

Krunková, Z., Odklony v trestním řízení se zaměřením na dohodu o vině a trestu, rigorózní práce, Praha, 2015. Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta.

Kučera, J., Novelizace dohody o vině a trestu a její možné dopady, Trestněprávní revue, 2/2021, ISSN 1213-5313.

Kučera, P., K předpokladům podmíněného zastavení trestního stíhání. Státní zastupitelství, 2014, č. 4. ISSN1214-3758.

Leewellyn, J., Howse, R., Restorative Justice. A conceptual Framework. Ottawa: Law Commission of Canada, 1998, a násl. IN: Zůbek, J., Odklony v trestním řízení. 1. vydání. Praha Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-7598-245-2.

Matula, V., Narovnání jako nový institut českého trestního práva procesního. Univerzita Karlova v Praze, Praha, 1998.

Minárik, Š., Rekodifikácia trestného práva - doterajšie poznatky a skúsenosti, IN: Zborník príspevkov z celoštátneho seminára s medzinárodnou účasťou konaného dňa 21. apríla 2008: Rekodifikácia trestného práva - doterajšie poznatky a skúsenosti. Bratislava, Fakulta práva, 2008, IN: Vráblová M., Čentéš J a kol, Trestné právo procesné, Všeobecná časť, 2. vydanie, Šamorín, Heuréka, 2022, ISBN 978-80-8173-141-9.

Novák, P., Trestní příkaz, Disertační práce, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, 2020.

Právní rozhledy č. 4, roč. 2018, s. III, a dále znění zprávy na: https://www.nsoud.cz/Judikatura/ns_web.nsf/web/Proverejnostamedia~TiskovezpravyNejvyssihosoudu~Nejvyssi_soud_a_Nejvyssi_statni_zastupitelstvi_pokracuji_ve_snaze_zvysit_podil_ukladanych_penezitych_trestu__usiluji_taktez_o_castejsi_vyuzivani_tzv__odklonu_v_trestnim_rizeni~

Prezentace ze školení - JUDr. Gřivna, T., Schvalování dohody o vině a trestu vybrané aspekty – školení ČAK Odklony dne 31.5.2022, s. 8 prezentace.

Prezentace ze školení Milan Richter, Využití v praxi, aktuální kazuistika, praktické poznatky a doporučení z pohledu státního zástupce - školení ČAK pod názvem odklony konané dne 31.5.2022 – s. 10 prezentace.

Rizman, S., Šámal, P., Sotolář, A., K problematice zvláštních alternativních druhů trestního řízení. Trestní právo, 1997, č. 2, ISSN 1211-2860.

Rozum, J., Kotulan, P., Vůjtěch, J., Výzkum institutu narovnění. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha, 1999.

Rozum, J., Scheinost, M., Tomášek, J., et al., Mediace z pohledu občanů České republiky, Trestněprávní revue, 2009, č. 12., ISSN 1213-5313.

Růžek, A. K problémům diferenciacie trestní odpovědnosti a jejího odrazu v trestním řízení. Sborník z kolokvia AIDP. Praha: Univerzita Karlova, 1983, IN: Vantuch, P. Obhajoba obviněného, 3. doplněné a přepracované vydání. Praha C.H.BECK, 2010, ISBN 978-80-7400-321-9.

Scheinost, M., a Válková, H., Teoretické a trestně politické aspekty reformy trestního práva v oblasti trestních sankcí. IV, sankční politika a její uplatňování, Praha Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2015, Studie, ISBN 978-80-7338-154-7.

Sotolář, A., Odstoupení od trestního stíhání jako specifická forma alternativního řešení trestních věcí mladistvých, *Trestněprávní revue*, 2004, ISSN 1213-5313.

Sotolář, A., Šámal, P., Sovák, S., Fenyk, J., K reformě trestního procesu a k nové koncepci mediační a probační služby v ČR, *Právní praxe*, 1997, č.7-8. ISSN 1210-9126.

Sovák, Z., Zvláštní způsoby řízení v aktuálním trestním řádu. *Trestní právo*, 1999, č. 1, ISSN 1211-2860.

Svatoš, R., Je možné zneužívat novelizovaný institut zkráceného přípravného řízení?, *Státní zastupitelství*, 2012, č. 2, IN: Tibitanzlová A. *Odklony v trestním řízení*. Praha Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-319-3

Šámal, P., Zkrácené přípravné řízení. *Trestněprávní revue*, 2002, č. 1, IN: Zeman, P., *Právní úprava zkráceného řízení z perspektivy rekodifikace trestního procesu*, *Trestněprávní revue*, 2008, č. 10, ISSN 1213-5313.

Ščerba, F., K odklonům uplatňovaných ve zkráceném přípravném řízení. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 5, IN: Tibitanzlová A. *Odklony v trestním řízení*. Praha Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-319-3.

Šramel, B., Niekoľko poznámok k činnosti prokurátora v slovenskom trestnom konaní vo svetle zásady legality a zásady oportunity, IN ASPI, *právní informační systém*, Wolters Kluwer, (cit. 25.2.2024).

Teryngel, J., K některým otázkám podmíněného zastavení trestního stíhání. *Bulletin advokacie*. 1995, č. 9. ISSN 1210-6348.

Tibitanzlová, A., *Odklony v trestním řízení*. Praha: Leges, 2018. IN: Klátik, J., *Podmienečné zastavenie trestného stíhania- alternatívny spôsob riešenia trestnej věci*. *Justičná revue*, 2007, č. 1. ISSN 1335-6461.

Vráblová, M., IN: Čentěš, J., a kol, *Trestné právo procesné, Všeobecná část*, 2. vydanie, Šamorín, Heuréka, 2022, ISBN 978-80-8173-141-9.

Výběr rozhodnutí Ústavního soudu II., *Trestně právní revue* 2/2020, ISBN 1213-5313.

Zůbek, J., Kvalifikované (zprísňené podmínky) u podmíněného zastavení trestního stíhání, *Bulletin advokacie*. 2016, č. 5, ISSN 1210-6348.

Zůbek, J., Odklony v trestním řízení a jejich současná i budoucí klasifikace, Trestně právní revue, roč. 2017, č. 3, ISSN 1213-5313.

Žilinka, M., Podmienečné zastavenie trestného stíhania po rekodifikácii slovenského trestného procesu, Státní zastupitelství, č. 3/2012, IN: Tibitanzlová, A. Odklony v trestním řízení. Praha: Leges, 2018, ISBN 978-80-7502-319-3.

Judikáty a rozhodnutí soudů

1 AS 51/2012

10 To 336/2003

11 To 70/98 (R 46/1999)

15 Tdo 1198/2012

4 Tdo 6/2015

4 Tdo 6/2015

4 Tdo 797/2021

4 To 424/1996

4 To 770/1997

4 To 770/1997

4 Tz 156/2003

4 Tz 171/2004

4 Tz 56/2011

4 Tz 63/2007

4 Tz 84/2003

4Tdo 1283/2011-23

5 Tdo 859/2012

5 Tdo 859/2012-19

5 To 69/2016

5 Tz 148/2001
5 Tz 148/2001
5 Tz 41/2014
5 Tz 41/2014
6 Tdo 1143/2016
6 To 83/2001
6 To 858/2001
61 To 275/2003
7 Tdo 916/2008
7 Tdo 916/2008
8 Tdo 143/2007
8 Tdo 1571/2011
8 Tdo 258/2021
8 Tdo 388/2014
9 To 429/1997
9 To 429/1997
9 To 429/97
9 To 429/97
B 5/1974
I US 1305/09
I US 1554/19
I US 2859/09
I US 554/04
I US 600/03

I US 603/06,

I. ÚS 1860/19

II ÚS 213/2000

Judikáty ESLP: Deweer proti Belgii z 27. 2. 1980 (série A č. 35, č. 69/03/75, zejména §49-51), LeCompte, Van Leuvena De Meyereproti Belgii z 23. 6. 1981 (č. 6878/75 a 7238/75), Philip Hallproti Spojenému království z 19. 2. 2002 (č. 65327/01) Lutz proti Německu z 25. 8. 1987 (č. 9912/82), Babar Ahmad a další proti Spojenému království z 6. 7. 2010 (č. 24027/07) Sodadjievproti Bulharsku z 5. 10. 2006 (č. 58733/00), stížnost č. 63703/19 Mucha proti Slovensku, Rozhodnutí ESLP např. Natsvlishvili a Togonidze ca Gruzie č. 9043/05, a dále V.C.L. A.N. proti Spojenému království sp. zn. 77587/12 a 74603/12, rozhodnutí ve věci Kwiatkowska proti Itálie, stížnost č. 52868/99, Rozhodnutí ve věci Babar Ahmad a další proti Spojenému království, stížnost č. 24027/07, rozhodnutí ve věci Correia de Matos proti Portugalsku, stížnost č. 5640212, rozhodnutí ESLP Dimitrov a Hamanov proti Bulharsku stížnosti č. 48059/06 a č. 2708/09, rozhodnutí Navalny a Officerov proti Rusku, stížnost č. 46632/13, 28671/14, rozhodnutí Razvozhayev proti Rusku a Ukrajině stížnost č. 75734/12, 2695/15, 55325/15, rozhodnutí ESLP Karaman proti Německu, stížnost č. 17103/10.

NSS sp. zn. 1 AS 51/2012

Ntsn č. 4/94 Sb.

R 13/1969

R 27/1997

R 29/2000

R 29/2000

R 36/2004

R 40/1999

R 42/1967

R 49/2003-II

R 5/1980

R 56/2000

R 57/2006

R 6/1996

R 9/1964

Rt 31/94

SR 14/1997

TpR 3/2002

ÚS 52/2000-n

VS Olomouc sp. zn. 1 To 23 2022

VS Olomouc sp. zn. 2 To 89/2020

VS Olomouc sp. zn. 2 To 89/2020

Zákony a další právní předpisy

Council of Europe. Recommendation No R (99) 19 od Committee of Ministers to member States concerning mediation in penal matters. Strasbourg: Council of Europe, Committee of Ministers, 1999.

Doporučení Rady Evropy 2/87/18 s odůvodněním. Institut pro kriminologii a sociální prevenci, Praha 1993.

Důvodová zpráva k zák. č. 29/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zák. č. 141/1961 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 192/2012 Sb.

Důvodová zpráva k zákonu č. 29/1993 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony.

Pokyn obecné povahy NSZ č. 8/2009, o trestním řízení

Pokynu obecné povahy NSZ č. 8/2009, o trestním řízení

Úmluva na ochranu LPZS - sdělení č. 209/1992 Sb.

Vyhláška č. 619/2005 Z.z. o podmienkach a postupe prokurátora pro konaní o odhode o uznání viny a prijatí trestu.

Zákon 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 178/1990 Sb., kterým se mění a doplňuje trestní řád

Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

Zákon č. 202/2012 Sb., zákon o mediaci

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže

Zákon č. 257/2000 Sb., zákon o probační mediační službě

Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon

Zákon č. 301/2005 Z.z., trestný poriadok

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon č. 422/2022, Sb. kterým se mění a doplňuje zákon č. 104/2013 Sb.

Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestních činů

Závazný pokyn policejního prezidenta č. 30/2009 ze dne 21.4.2009, kterým se upravuje postup Police České republiky při plnění úkolů v trestním řízení

Zvláštní část důvodové zprávy k zákonu č. 181/2011 Sb.

Abstrakt

Alternativní řešení trestních věcí

Tato rigorózní práce rozebírá, analyzuje a hodnotí jednotlivé druhy alternativních řešení trestních věcí neboli odklonů, o kterých v obecné rovině bude pojednáváno v první kapitole této práce, která mimo jiné popisuje i koncept restorativní justice. Ve druhé až šesté kapitole se rigorózní práce zaměřuje na rozbor, analýzu a hodnocení zákonných definicí jednotlivých institutů alternativních řešení trestních věcí, a to podmíněnému zastavení trestního stíhání, narovnání, odklonům ve zkráceném přípravném řízení (podmíněnému odložení návrhu na potrestání a odložení věci po schválení narovnání), trestnímu příkazu a dohodě o vině a trestu. Rigorózní práce analýzou institutů odklonů nabízí pohled na současnou právní úpravu, ale předkládá k tomu i příslušnou judikaturu. V neposlední řadě práce nabízí i pohled na instituty odklonů z hlediska vlastní praxe. Sedmá kapitola rozebírá zákonnou úpravu slovenských druhů odklonů a jejich hodnocení včetně komparace s českou právní úpravou alternativního řešení trestních věcí, zejména u podmíněného zastavení trestního stíhání, podmíněného zastavení trestního stíhání spolupracujícího obviněného, smíru, trestního rozkazu a u dohody o vině a trestu podle slovenského trestního poriadku. Úvahy de lege ferenda rigorózní práce rozvíjí v osmé kapitole, kde se předkládá možné zlepšení a zefektivnění právní úpravy jednotlivých institutů alternativních řešení trestních věcí z hlediska trestního práva. Cílem této rigorózní práce je nabídnout ucelený pohled na alternativní řešení trestních věcí, jejichž zavádění bylo reakcí na zvýšený počet pachatelů a zahlcení orgánů činných v trestním řízení, včetně věznic, a dále zodpovědět otázku zda zavádění odklonů bylo odrazem prvků restorativní justice a její racionalizace. Cílem této práce je zároveň seznámení se zákonnou úpravou institutů odklonů a následné jejich zhodnocení z hlediska praxe, ale i seznámení s posledními novelami trestního řádu, které se dotkly hodnocených institutů alternativního řešení trestních věcí, dále porovnání těchto institutů se slovenskými odklony. Práce připojuje k jednotlivým institutům i příslušnou judikaturu, která dotváří výkladový rámec institutů a dále se v práci nabízí zamyšlení nad možnou de lege ferenda zákonnou úpravou těchto institutů.

Klíčová slova: podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, trestní příkaz, odklony ve zkráceném přípravném řízení, dohoda vině a trestu, odklony

Abstract

Alternative solutions to criminal cases

This rigorous work meticulously examines and evaluates various types of alternative solutions to criminal cases, also known as diversions. The first chapter provides a general overview and introduces the concept of restorative justice. Chapters two to six offer a detailed analysis and assessment of the legal definitions of specific alternative mechanisms for resolving criminal cases, including conditional suspension of criminal prosecution, settlement, diversions in abbreviated preliminary proceedings (such as conditional postponement of the proposal for punishment and case deferral following settlement approval), criminal orders, and plea agreements. By scrutinizing these diversion institutes, the study not only reflects on current legislation but also incorporates relevant jurisprudence. Additionally, the work presents perspectives based on practical experience with diversion institutes. Chapter seven delves into the legal framework governing Slovak types of diversions, offering a comparative analysis with Czech legal provisions for alternative criminal case resolutions, focusing particularly on conditional suspension of criminal prosecution, conditional suspension for cooperating accused, reconciliation, criminal orders, and plea agreements as per the Slovak Criminal Code. The final chapter, chapter eight, explores considerations *de lege ferenda*, proposing potential improvements and enhancements to the legislation governing these alternative solutions from a criminal law perspective. The objective of this rigorous thesis is to provide a comprehensive view of alternative solutions in criminal cases, introduced in response to the growing number of offenders and the consequent overburdening of law enforcement authorities and prisons. The study aims to determine whether the implementation of diversions incorporates elements of restorative justice and rationalization. It also seeks to elucidate the statutory regulations governing diversionary measures, evaluate their practical application, and examine the recent amendments to the Code of Criminal Procedure that impact these alternative dispute resolution institutions. Additionally, the thesis offers a comparative analysis of these institutions with Slovak diversions. Each institution is supplemented with relevant case law, enriching the interpretative framework of these measures. The study concludes with reflections on potential *de lege ferenda* legislative adjustments to enhance these institutions.

Keywords: conditional discontinuance of prosecution, settlement, criminal order, diversions in summary proceedings, plea bargaining, diversions of criminal proceedings